Digitaliseret af | Digitised by

Forfatter(e) | Author(s):	Preisler, Joachim Daniel.; forfattet af Joachim Daniel Preisler.
Titel | Title:	Journal over en Reise igiennem Frankerige og Tydskland i Aaret MDCCLXXXVIII
Bindbetegnelse | Volume Statement:	Vol. 2
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kiøbenhavn : trykt hos Christian Frederik Holm, 1789
Fysiske størrelse | Physical extent:	2 bd.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

28,-100-8°
DA Bar
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 28 8°
1 1 28 0 8 02178 5
+LUX
BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

JOURNAL

over en Reise igiennem

FRANKERIGE og TYDSKLAND

i Aaret MDCCLXXXVIII.

forfattet

af

Joachim Daniel Preisler,

Kongelig Skuespiller og Accompagniist i Orchestret.

Anden Deel.

Kiöbenhavn, 1789.

Trykt hos *Christian Frederik Holm.*

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Til Læseren!

Kunde jeg kalde det Bifald, adskillige have skiænket den Første Deel *af min* Reise-Journal, *andet end* Opmuntring! *saa fremkom jeg frimodig med* Nærværende. *Men — hvor meget det endog smigrer at have mange Kiöbere uden for* Subskribenternes *Antal; saa vover en Forfatter som* Jeg, første Gang *ude* paa Isen, *ikke saavel at tilskrive* Formen, *som maaskee en Deel af* Materien, *Arbeidets Fortieneste. Det vil derfore stedse blive min Tröst, at* Læseren *tager mig, usikker og vaklende paa Banen, under Armene. —*

Min Hensigt var aldrig, ved denne Bog *at berige Verden med* lærerige *Efterretninger; men kuns,* offentlig *at aflægge Regnskab for Tidens Brug, og de ikke* unyttig *anvendte Bekostninger. Vel sandt: Reisen var kort, og kunde i det Til-*

fælde, da Trende Skuespillere i Eet Fag *reiste, ikke bestemmes paa* længere *Tid, for ved deres Savn ikke at stiftde mange Stykkers Forestilling; men — lykfalig vilde jeg dog prise mig, dersom jeg paa ligesaa behagelige Vilkaar, skiöndt ikke paa længere Tid, kunde see* Engeland og Italien! *thi, daglige nöiagtige Anmærkninger i en Maaned, saavel* Konsten, *som* Smaa-Ting *betreffende, hvoraf en Eeneste ofte erindrer paa* vigtige *Begivenheder, gavne upaatvivlelig ligesaa meget, som Opholdet paa et Sted i et* heelt Aar, *naar jeg bestandig* seer, *og blot stoler paa* Hukommelsen, *som naturligviis maae svækkes, og tabe sig af saa* utallige Idéer. — Skriv- og Tryk-Feil, *vil desværre findes alt for mange af; men dog troer jeg, at den* Anden Deel *i al Henseende ikke er behandlet saa* skiödes-lös *som* den Förste. *Ogsaa röbes ikke sielden mit Ungdoms-Sprog i de forefaldende* Germanismer! *Jeg føler dem ofte selv, men hvor let og hvor gierne kalder man* dem de skiönneste Tanker, *som stemmer overeens med de Förste,* dybt indprentede!

At

At jeg, som Hr. Profeſſor Tode *i No. 28. af* Kritik og Antikritik *meget rigtig anmærker, har forfeilet viſſe Navnes egentlige* Ortographie, *burde jeg ikke undſkylde, da man i* Mercure de France *og* andre Journaler *nokſom kan belæres; men i* Paris *hörte jeg kuns Skueſpillernes* Navne, *uden at ſee dem* ſkrevne; *og overbeviiſt om, at have truffet den rette* Accentuation, *rettede jeg min* Ortographie *efter* denne. *Ligeſaa meget forbunden jeg i övrigt er Herr* Profeſſoren *for hans* heele Recenſion, *ſaa fuld af Skaanſel; ligeſaa ſtærk föler jeg al den Ydmygelſe jeg fortiente, ifald jeg* med Autoritet *vilde tilegne mig de ſmigrende Berömmelſer.*

I Henſeende til Recenſentens *Anmærkning i* de Dramatiſke Tillæg No. 30 og 31. Pag. 234. *maae jeg dog tage mig den Friehed at erindre: At* Schröders *Selſkab for nærværende Tid beſtaaer af* 25 *til* 30 Spillende Perſoner, *ſom* Jeg *kalder det* egentlige Perſonale *ved et* Theater; *thi* Dands *er nu ſaa almindelig afſkaffet i* Frankerige

og Tydskland, *at kuns* l'Academie Royale de Musique *i* Paris *har* Balletter og Entreer, *som koste betydelige Summer; Altsaa kan* Schröder (*disse* vilkaarlige Personer *fraregnet*) *sige: at* Hans Entrepriſes Perſonale *holder temmelig Lige-Vægt med ethvert* andet Theatres; *da derimod Mangfoldige* Andre, *saavel* Fyrſtelige *som* Privat Entrepriſer, *i Henseende til* Garderobbens og Decorationers Pragt *maae staae* langt *tilbage for den* Hamborger! — *Taler jeg med meere* Varme *om* Schröder *end om* Andre, *saa ligger min Tilgivelse i* Mandens Grundfætninger og Klogſkab; *thi* den Entrepreneur, *som fordömmer alle udsvævende Vellyster; som straffer dem med Afskeed; som søger at* ſtandſe Cabalen *i Fødselen; som er* Stoer *i at spille enhver af sine Skuespilleres* Naturlige Caracteer-Rolle, *og derved slukker Gnister, som kunde blive til Luer!* — *Han fortiener* Sande Lovtaler.

Visse Efterretninger blandt Wiens *Mærkværdigheder, f. E. om* Medaillen af 2050 Ducaters Vægt; *om* Edelſteenen til 7000 Gran; *om* Kobber-

Tavlen,

Tavlen, 500 Aar for Christi Födsel gammel, o. s. v., vil maaskee Mange, efter rimelige Grunde, holde for at være urigtige; men jeg fortæller kun det igien, hvad Oyssyns-Mændene ved ethvert Institut fortalte mig, og man burde i det mindste kunde forlade sig paa deres Relationer?

Derimod har jeg Pag. 251 glemt at tale om den saa almindelig bekiendte og vidt berömte Baron Trenck, som opholder sig i Wien. Blandt de mange Stands-Personer Im Augarten, var hans Sön, Capitain i Keiserlig Tieneste; en Mand, hvis heele Udvortes viiser noget fortrinlig Stoert. — Den gamle Baron seer ud som en udlevet Kriger; og Militair-Etaten elsker han endnu stedse saa höit, at alle Samtaler gaae ud paa den, og det langvarige Fangenskab. Hver Dag kiöbte han en Melon hos en Frugt-Kone lige over for vores Vinduer, og hvem kunde vel undlade, at see med Agtsomhed paa dette Phænomen? Eengang hörte jeg ham tale i et Caffé-Huus auf dem Graben, og er altsaa et

levende

levende Vidne til hans Veltalenhed, som Wienerne *næsten* eenstemmige *kalde* Pralerie.

Imidlertid saae vi dog Trenck, *som unægtelig har fristet den haardeste Skiæbne man kan tænke sig; og vil ikke enhver, som kiender Ulykker og overvundne Farer, tilgive: at saadan en Mand lader sig forlede af den levende Indbildnings-Kraft, til visse Opdigtelser; da han maaskee ofte i sin Heede giör* Slutninger *fra Rimelighed til Virkelighed?* —

Skulde en eller anden lykkelig Leilighed giöre det mueligt, at samle Materialia *til en* Tredie Deel! *Hvor ivrig vilde jeg da önske, at* disse Foregaaende *ikke maatte have kiedet i höiere Grad, end at* den Følgende *blev modtaget med* Gunst, *og, saadanne Feil fraregnet, som ikke fortiene Overbærelse, læst med Fornöielse!* —

Paris den 1 Julii.

Bedſte *Schwarz!* Neppe troer jeg, at Du har ſeet meere end Eet Brev fra mig, ſiden vores Ankomſt til den Franſke Verden, og derfore udförer jeg denne Gang det blodige Forſæt, at plage Dig med en umaadelig lang Epiſtel, ſom ſkal indeholde en fuldſtændig Dagbog fra den 23 til 30 Junii incluſive. — Spög er ikke vores Hovedfag, og fælleds Konſt bliver altſaa det Vigtigſte af Indholden, ifald jeg ellers nogentid kan ſkrive Noget til Dig, min Ven, ſom ikke tvinger dig til, at udraabe med hiin *Poet*: O! gid jeg kunde kalde den forbigangne Tid tilbage! Du forſtaaer mig nok, og — bedöm mig, naar vi igien ſees, uden Skaanſel. — Opholdet i

Paris er saa kort, at det Nyttige ikke alt for ofte bör tilsidesættes. — Skuespillene — en Adspredelse, behagelig for enhver Franskmand, men langt fra ikke den Eeneste *meget behagelige*, maae være den Vigtigste for os, og jeg forsikrer Dig hellig, at alle Fornöielser taber i mine Öine af deres Værd, naar jeg derved forsömmer Theatret, endskiönt jeg ikke sielden forlader Huset utilfredsstillet. — Imellem os sagt: kommer det vel for en stor Deel deraf, at jeg — i Henseende til det sande gode Spil, endnu ikke kan vænne mig til, at fordöie den vældige Portion af *Svulst*, ubekiendt i Kiöbenhavn, ubekiendt hos Schröder, og ventelig ubekiendt overalt, hvor Konsten ikkuns bruges, for at krydre den skiönne Natur. — Men nu til Texten:

Mandagen den 23 *Junii* besögte jeg mit *Favorit-Theatre: Les Italiens.* Her hersker den folkeligste Smag, og endnu aldrig er jeg gaaet misfornöiet bort. — Jeg saae *La Melomanie*, en comisk Operette i fem Acter af *Champein*, og *Azemia*, ou, *les Sau-*

vages

vages i tre Akter, Musiken af *Aleyrac.* Begge Stykker ere saare interessante, og denne Aften var en sand Fest for mig. Da vi slet ikke kiender dem i Kiöbenhavn, saa vil maaskee en liden *Esquise* ikke være Dig ukiærkommen. — En aldrende Mand er i *det Förste* saa stærk passionert for al Musik, at han ikke allene selv bestandig taler i Recitativ, men ogsaa fordrer det af det heele Huus, og ikke vil give sin Datter, uden til en stor *Musicus.* Kammerpigen smigrer for ham, for med List des lettere at kunde forene Datteren med sin Elsker. *Crispin*, dennes Tiener, hielper troelig, og giver hans Herre ud for en vis *Fugantini*, som kiender alle Musikens endog forborgne Deele. Datteren logrer ogsaa for Faderen, og synger af alle Kræfter. Elskeren, uvidende om Crispins og Pigens List, kommer. — Med Möye faaer de ham til at synge med, og derved insinuerer han sig saa stærk, at Ægteskabs Contracten i en Hast bliver forfatted. Den gamles Ven, som frier for sin Sön, faaer Afslag; de Fortroelige

giöre ham ved Tegn den heele Sag begribelig; han underſkriver Contracten ſom Vidne, og nu bliver den *muſicalſke Nar* raſende, da han mærker at man har narret ham. Imidlertid formilde de Elſkende ham ved idelig Sang ſaaledes, at han i ſin Henrykkelſe falder paa Knæ, og omfavner i den foregivne *Fugantini* ſin Svigerſön. — Dette comiſke Stykke, fortreffelig ſpillet af *Genard* ſom den Gamle, *Mad. St. Aubin* ſom *Liſette*; *Dorſonville* ſom *Fugantini*, *Trial* ſom *Criſpin*, og *Courcelles*, ſom den anden Gamle, moerede uſigelig. — *Liſette* er omtrent en *Jacinte i jaloux Elſkere*, og min Yndling hialp ſom brav Kone paa det Heele. — *Criſpin* ſang en ſtor Buffo-Aria, hvori han fortæller hvad Hexemeſter hans Herre er i Muſiken, meſterlig; og *Genard* var ſtedſe *Enthuſiaſt*, uden at giöre Narreſtreger. — Hvor glædede det mig med alt det, at *Melomanien* blev ſpillet förſt; thi *Azemia* ſkal du ſnart lære at kiende, og da ſtemme i med mig, at en Operette, ſom udpreſſer Taarer, ſom angriber Hiertet fra

Begyn-

Begyndelſen til Enden, ikke kunde taale *Farçen* til Eftermand. — Stykket aabnes med en Dands af Vilde, ſom komme tilſeglende. Tvende *Grotter* ſtaae lige for hverandre. Den Eenes Beboer forjager dem med et Piſtolſkud; de ſöge Söen; to af dem flygte i Baade, og de andre ſpringe alle ned af Klipper i Vandet. — En Mand, ſom har beboet dette Sted i tolv Aar, og opdraget en Mylords Sön fra den ſpædeſte Ungdom af, under det opdigtede Navn af *Prospere*, har en Datter klæd i Vildmandsdragt, ligeſom hiin. — Ubekiendte med Kiærlighed og Forſkiæl paa Kiön, leve diſſe unge Folk ſammen, ſom de fortroligſte Venner. De ſamles ofte, og Hiertets Drift opklarer dem den ſkiulte Hemmelighed. En Spanſk Skibs Capitain lander paa Öen, ſeer Pigen, og beſlutter at bortföre hende. *Prospere* tager hende i Forſvar. Hans formeente Fader kommer tillöbende; Capitainen foreſlaaer ham at indſkibe ſig med Pigen, men at lade det unge Menneſke blive tilbage. Dette Tilbud forkaſtes; Spanieren forlader dem

truende; Foſter-Faderen giemmer de Unge hver i ſin Grotte, og ſaaledes endes den förſte Akt. — I den Anden kommer *Mylord, Prosperes virkelige Faer*, beklager ſin Skiebne for en Ven, og fortæller denne, at han forgieves ſöger efter ſin Sön. — *Prospere*, ſom lænner ſig ud over *Grotten*, hörer det, og medlidende kalder han paa den Gamle. De tale ſammen, og den Unge fortæller ſaa oprigtig den heele Hiſtorie, og hvor *Azemia* opholder ſig, at de Spanſke Matroſer, ſom har ſtaaet paa Luur, liſter ſig op i hendes Boelig, og bortförer hende. Nu kommer Foſter-Faderen, finder *Proſpere* i Samtale med Engelſkmanden, og aabner *Grotten*. Mylord giver ſig tilkiende, og Sönnen kaſter ſig i hans Arme. Han vil hente ſin Elſkede, men fortvivlet kommer han tilbage, da han ikke finder hende. I det ſamme ſtyrter Mylords Ven ind, og fortæller at *Spanieren* er paa Veyen med *Azemia*. Alle gribe til Vaaben, og Akten endes med en ypperlig Quartet. — I tredie Akt ſeer man *Kaperen* fuld

af

af Længsel efter sine Folk med det kiære Bytte. — Hans Baadsmand kommer med den Efterretning, at Pigen er nær; Capitainen befaler ham at blive paa Stedet, og han selv iiler hende i Möde. — Men i Stedet for Camerader, komme en Hob Vilde tillöbende. Længe frygter de denne ubekiendte Skabning, og han efteraber deres Faxer, i den Tanke, at de saa vil skaane ham. — Forgieves! de fatte Moed, griber og binder ham til et Træ. Imidlertid höres nogle Skud, og forskrækkede tage de atter Flugten. Capitainen med Sablen i Haanden, löser Baadsmanden, og sender ham til Skibet. — *Azemia*, som er löbet fra Matroserne, flyver i Capitainens Arme, og anraaber ham om Bistand. — Hendes uventede Tillid bevæger ham til Medlidenhed, og han beslutter, igien at udlevere hende til Faderen. Nu kommer denne, *Prospere*, Mylord og hans Ven tillöbende. Alle vil anfalde Capitainen og hans Folk; men *Azemia*. værger for dem, fortæller hans ædelmodige Beslutning, og Stykket endes med Foreenin-

gen imellem *Azemia* og *Prospere*, efter mange foregaaende rörende Scener. —

Du kan let foreſtille Dig, min Ven, at det ikke er ſaa let, at finde den rette Meening i et Syngeſtykke, ved at ſee det förſte Gang, og derfore maae du ſelv ordne Tankerne. — Imidlertid troer jeg dog, at Du og enhver anden ved det förſte Öiekaſt finder lidt meere Meening i Dette, end man ved det *Tiende* finder i de fleeſte Andre. Muſiken rörte mig ſærdeles, og de Spillende fortiente et ualmindeligt Bifald. *Michu*, en ſand *Apollo* i Vildmandsdragten, var *Prospere*. *Mad. Carline*, den bekiendte fornuftige Actrice *aux Italiens*, en fuldkommen *Azemia*. — *Philippe*; den forſigtige Foſterfader, ſom ſkiælver for Tanken af ſin *Prosperes* Feiltrin; den ömmeſte Fader imod ſin *Azemia*; den *Kiække*, naar det kom an paa, at forſvare dem begge. — *Dorſonville* ſpilte *Caperens* Rolle meget godt; men — en höy Contra-Alt og Bravour-Arier, contraſterede, ſynes mig, imod den Spanſke Gravitet. *Trial* var Baadsmanden. Jeg hol-

der

der meget af denne *Comicus*. — Han lader til at have Styrke i ſtumme *Impromtues*. — En *Monologue*, hvor han ſtaaer Skildvagt efter hans Herres Ordre, og i en *Canzonette* giör Betragtninger over Kones og Börns Velkomſt, og det Haab han maaſkee kunde have, at forefinde ubekiendte Poder, var et Meſterſtykke i det Fag. — Saaledes fandt jeg i dette Stykke en Samling af Fuldkommenheder, ſom maatte opvække ligeſaa ſtor Forundring ſom Glæde. — Jeg var indbuden hos min agtværdige gamle Ven *Wille*, for at celebrere *St. Hans* Aften, og aldrig kunde jeg have önſket mig et behageligere Selſkab, hvor min Broders Venner: *Guttenberg*, *Berwick*, *Iſenberg*, *Periſſault*, deres Koner, og fleere Bekiendte gierne hörte mig at udbaſune dette kiære Spectacles Roes, og — villige bifaldt min Meening. —

Tirsdagen den 24 *Junii* havde jeg den beſte Leilighed, at tænke paa min *Schwarz*. Vi ſpiiſte hos *Rinderhagen & Winther*, i Selſkab med *Secretaire Könemann*, *von Ha-*

ven, og en lyſtig *Juriſt*, ſom kalder ſig *Hueguenin*. *Danſk* var den ſtörſte Deel af Converſationen, og en Stambog, hvori jeg fandt mange af vores fælleds Venner, gav Anledning til Skaaler, ligeſaa velmeente, ſom Vinen, vi drak dem i, var heed. De gieſtfrie Landsmænd opofrede os denne heele Eftermiddag. Vi ſpadſerede igiennem *Louvre* til *Tuillerierne*, beundrede *Louvrens* lange *Side-Façade*, næſten hvert Hundrede Skridt bygged i forſkiellig Smag, og gabede lidt paa *Tuillerienes* nyelig afbrændte *Pavillon*, ſom hænger ſammen med det omtalte Architecturens-Meſterſtykke. Iblandt de utallige herlige Figurer i den Kongelige Have, udmærkede jeg *Boreas*, ſom bortförer *Flora*, *Anchiſes* og *Æneas*, *Pætus* og *Arria*, og omkring det ſtore Baſſin ved Udgangen af Haven, *Scipio Africanus*, *Hannibal*, og de *Fiire Aars-Tider*. De tvende Meſterſtykker, ſom aabne Veyen til *la Place de Louis XV:* *Fama* paa en Heſt, og *Mercurius* paa en anden, meget vælig, begge af hvid Italienſk Mar-

Marmor, og saa kostbare, at Kongen ikke lader dem fare for *mange Millioner*, giorde vores Venner os især opmærksomme paa. — Jeg taler ellers til Dig, som om Du ikke selv vidste ligesaa god Beskeed med alt, hvad der angaaer *Paris*; imidlertid kan mine Efterretninger dog tiene til Vidnesbyrd for den korte Tiids gode Anvendelse. — Ogsaa *Vauxhall d'Eté* maae være Dig bekiendt. Vi betaelte vores Entré som paa Comedien, og kom ind i en *oval Salon*, smagfuld decoreret, og tre Etager höy. — Bygningen er saa nye, at denne Fornöyelse neppe har været til i Din Tid paa Boulevard St. Martin. Her dandses bestandig af halvvoxne Börn i Skiæfer- og Bönder-Dragter, *Pas de deux*, *Solo*, *heele Entrées*, og til Afvexling, Contra-Dandse. — Saasnart det blev mörkt, saae vi et meget smukt Fyrværkerie i Haven, dertil indrettet med Forhöyninger og *Amphi-Theatres* til forskiellige Priiser. — I *Salonen* spadserede de saa kaldte *Filles* op og ned paa Gangene i Hobetall. Entréen koster dem

inter

intet; thi Entrepreneuren her saavel, som paa de smaae Theatres, uddeeler hver Aften et vist Antal af Billetter, i den Speculation, at Skiönhederne skal opmuntre Ungdommen til flittige Besögelser. — Den forunderligste Contrast saae jeg ellers her. En deilig *Blondine*, ung og velskabt, med en kullsort Negerinde, prægtig klæd, under Armen. — Man taelte meget om disse Tvende, og — kan man vel ganske ligegyldig lade det gaae ubemærkt forbi, som fortiener Opmærksomhed? Hvorfore maae ikke Öiet dömme, naar Öret længe har godtet sig? — Saadanne Betragtninger giorde jeg, min Broder! og Virkningen blev til Fordeel for de Forfængelige, som begge forlode *Os* gladere, end Gudinderne *Paris's* Domstoel.

Onsdagen den 25 *Junii.* Hvor meget havde vi ikke foresat os at see i Dag, og hvor lidet blev der af, thi det regnede uophörlig. Altsaa vil jeg igien begive mig til *Comedie Françoise*, hvor de spilte: *Le Seducteur* i 5 Acter af *Marquis de Bievre*, og *Les folies amou-*

amoureuſes. I det förſte Stykke havde *Mollé* Hoved-Rollen. Men, hvorfor ſkal jeg giöre Vold paa mig, for at finde den Mand overordentlig, ſom jeg hidtil ikke har havd Aarſag til, at holde for meere end almindelig god? At Franſkmanden lader ſig ofte forlede til, at give den et upaſſende Bifald, ſom Eengang har vundet hans Gunſt, det kommer ikke *Obſervateuren* ved. — Caracteren er yderlig ond. Han vil fange alle Fruentimmer, og naar han har dem i ſine Garn, ſaa hykler han. Hvert Öieblik kommer man efter hans Streger, men ved Hielp af opdigtede Breve, ſom han ſmeder ſammen med ſin Ven, ſaaer han ſaa ſtor Uenighed og Mistillid, at Ingen vover at troe den anden. I femte Akt opdages endelig Spidsbuben, men — i Stedet for at blotte ham, kommer han i den ſidſte Scene frem, og ſiger i det han gaaer bort med ſin Ven: *comme je ne puis enlever la beauté, j'enléve la ſageſſe.* En mager Ende! Denne Rolle er upaatvivlelig den eeneſte intereſſante i Stykket; overmaade ſtoer, og i nogle ſvære

Scener

Scener viiſte *Mollé* ſig rigtig nok ſom *fiin* Skueſpiller; men — faldt Parterret paa at applaudere en eller anden Replique, ſaa var det ham ikke mueligt, midt i den alvorligſte *Morale*, at ſkiule viſſe Narreſtreger, ſom endog hos den komiſke Skueſpiller, maatte kaldes ſaaledes. — Min gode *St. Fall* var *Darmaſon*. Svulſt giemte han til *Tragedien*, og hvor det naturlige Spil ſkulde bruges, der var han en uſſel Elſker og tvungen Cavalier. Den tykke *Deſeſſarts*; — tager jeg ikke Feil, ſaa har Du hans Portrait? — var Seducteurens Fortroelige. Hver Gang jeg ſeer denne Gamle *bon vivant*, tænker jeg paa vores afdöde *Örſted*. Natur og *Simplicitet* giorde ham beſtandig elſket, og velkommen er han, ſaa ofte han viiſer ſig. — I en Scene i femte Akt havde en gyſelig Hændelſe nær bragt ham ud af al Forfatning. — En Mand i Balcon-Logen fik ondt, og brölede ſaa forfærdelig, at det heele Parterre ſtoed paa Bænke. *Mollé* og *Deſeſſarts* maatte fortælle hvad det var; og da de ſiden blev ved

med

med Scenen, kunde den Tykke af Forskræk-kelse neppe huske et Ord af sin Rolle. — Ligemeget havde det ogsaa været, da *Illusionen* dog var borte. — Efterstykket: *Les folies amoureuses*, lovede jeg mig ikke meget af, da jeg ventede at see *Doublanter*; imidlertid var *Dugazon* som *Crispin* dog her i sit rette Fag. — Endskiönt han virkelig fortiener at æres for denne Rolle, saa er en vis *Schwarz* mig dog uendelig kiærere. — Hiin vil saa gierne have, at *Publicum* skal lee, og — hvem veed ikke af Erfaring, at *dertil* hörer saare lidet? — *Albert* var en Stymper; han arbeidede som en Brændehugger, men — det lykkedes ikke for Staklen. Han var klæd som *Knapskiær*. — *Agathe* (*Mad. Petit*, *Vanhoves* Datter.) I *Tragedie* eller *Drama* er hun kuns god, naar hun staaer ved Siden af hendes ypperlige Fader; men her overgik hun min Forventning; ja endog visse Ting, som f. E. hendes *Lucelette*, og smaa *Finesser* i Dragon-Scenen, vare saa herlige, at jeg giemmer dem til behagelig Brug

for

for min Danske Agathe, som jeg, oprigtig talt, først uden for Kiöbenhavn har föelt at være meere end god Skuespillerinde. — I et Brev til Dig tillader jeg mig vel en eller anden *licentiam prosaicam*, som vist ingen hörer *lydelig* af mig selv. — Men nu *Mad. Renaud* som *Lisette*; den fineste *Soubrette*, man kan tænke sig! Ikke et Ord sagde hun uden Overlæg, og det som især fortiener at roeses, er: at hun stedse glider over alt for smudsige Tvetydigheder med en vis anstændig Tilbageholdenhed, i Stedet for at lægge Vægt paa dem til den *lave Cirkels* Glæde iblandt Tilskuerne. Overalt seer jeg usigelig gierne *Soubretten* paa de franske Theatres. Öyet spaaer allerede fiin Vittighed, og den engang indförte fortrolige Conversation med deres Fruer og Frökener, udarter aldrig til *Familiairitét*. Hvor herlig kunde ikke vores *Kragh* med den interessante Figur og Ansigt blive, naar hun vilde danne sig efter Mad. *Gielstrup*, som upaatvivlelig kommer den *Franske Ton* nærmest. — Endnu et

Ord

Ord om Decorationen, min Ven! og saa nedlægger jeg min Pen til i Morgen. Den var meget bedre, end hos os. En stor Muur midt paa Theatret, og inden for samme *Alberts* Huus med Haven. — Syntes Dig ikke ogsaa, at *Agathe* med meere öiensynlig Sandsynlighed kunde indelukkes her? —

Torsdagen den 26 Junii. En lystig Dag i Henseende til Skuespillet, men traurig for os, som havde stor Lyst til at ströise om i Byen, thi det regnede kuns Eengang. Vi spiiste hos *Magister von Haven*, og aldrig glemte vi Kiöbenhavn i Selskab med *Danske* og *Danskes* Venner. En agtværdig og indsigtsfuld Tydsk *Medicus*, kiendte min Broder og *Haas* meget nöie, og erindrede os paa Adskilligt, som man ikke just falder paa uden Anledning. — *L'Ecole des peres*, og *Barbier de Seville* skulle opföres. Strax efter Maaltidet iilede vi derhen; men — til Intet blev Glæden. *Mollé* havde forandret Stykkerne, og *afficheret Eugenie* og *Amphitrion*. Neppe gik Dækket op, saa begiærte

en *Cabale* af omtrent 40 Perſoner *Optimiſten*. *Vanhove*, ſom *Hartley*, ventede paa Rolighed; men forgieves! Han traadde frem, og ſagde: man kunde umuelig faae Perſonerne ſamlede til dette Stykke, og *Amphitrion* var der ogſaa noget i Veien for. Nu blev Allarmen heftigere. Endog Kellinger i Gallerie-Etagen ſtiklede, og ſkiændte paa Skueſpillerne. *Vanhove* og *la Rochelle* kom tre a fire Gange frem med nye Forſlag, men med *Proteſt* maatte de gaae igien. Endelig raabte eet Partie i Parterret: *Eugenie*! det andet: *à bas*! Dækket faldt, og nu kom *la Rochelle* med den Sidſte *Annonce*: at de vilde begynde med Amphitrion, og imidlertid ſende Bud efter *Mollé* for at faae *Optimiſten*. — *Bravo-Raab* gav Gienlyd fra alle Kanter, og Skueſpillet begyndte efter en god Times Feide. — Hvad ſiger Du hertil, beſte *Schwarz*? Ikke ſandt? man maae have et anſeeligt Forraad, naar en hver Tilſkuer, ſom önſker et Stykke, og ſamler et *Partie*, ved Magtſprog kan hæve Vanſkeligheder, ſaa

rime-

rimelige paa et hvert Theatre? — Endſkiönt *Amphitrion* i vores oplyſte Tider ikke burde ſpilles af ſaa oplyſte Skueſpillere, ſom *Theatre françois vil* eie, NB. for dens Umoralitets Skyld; ſaa moerede jeg mig dog meget. *St. Prix* var *Jupiter*, og *St. Fall Amphitrion*; den Förſte ligeſaa naturlig, ſom den Anden ſvulſtig. *Mad. Petit*, *Alcmene*; en ſand Contraſt til den forrige Aftens *Agathe*. Hun hulkede uophörlig, og ſvingede ſin Krop paa den unaturligſte Maade. Hendes hvide Atlaſkes Dragt, riig beſat med *Folio-Broderie* og Steene, glimrede meget. *Mad. Jolie*, *Cleantis;* denne ſmukke Kone maae blive ved de naive Soubretter, og ikke giöre Indgreb i Heltefaget. *Dugazon*, *Sozia;* mindre narriſk end den forrige Aftens *Criſpin*, men med hans Tilladelſe dog overdreven; derimod *la Rochelle* ſom *Mercurius*, overmaade god. Det glædede mig ſaa meget meere, ſom hans *Sganarelle* i *Medecin Malgré lui* allerede havde behaget, og jeg altſaa kunde ſlutte mig til, at det gode Spil hos

ham ikke var Slumpelykke. — I *Sidſte Scene* kommer *Jupiter* ned i en Tordenſkye, og da reiſte jeg mig fuld af Beundring op af mit Sæde, for at ſee dette *majeſtætiſke* Syn. Skyen var mörk og tyk; den fordeelte ſig lidt efter lidt, og *Jupiter* ſad der i al ſin Glands. Paa ſamme Maade lukkedes den igien, da han foer op med Tordenbrag og Lynild. — Dette *Machinerie* havde jeg ikke ventet paa *Comedie Françoiſe*, hvor *Decorationerne* vel alle ere ypperlige, men *Mechaniquen* ikke bruges meget. Nu kom da *l'Optimiſte*, og blev modtaget med et uhyre Bifald. — En forunderlig Smag! at give denne Fortrin for *Eugenie!* Naar jeg ikke vil lade alting gaae paa *Capricens* Regning, ſaa finder jeg ikke en eeneſte Grund. *Mollé* loe længe i Coulisſen; onde Menneſker vil ſige, at det var, for at melde ſin Ankomſt. — *Dem ſey nun, wie ihm wolle!* han fik ved Hielp af denne Latter en uendelig *applaus*, uagtet det heele Parterre en Time i Forveien havde bandet ham gruelig for Stykkernes Omſkiftelſe. — Franſkmanden

manden er i denne *Epoche* saa opbragt imod *Beaumarchais* for en *privat Affaire*, at han höit erklærer *Een Akt* af *Optimisten* at være meere værd, end det heele *Figaros Giftermaal.* — Forbittrelsen har naturligviis meest Deel i denne Dom; thi ellers vilde jeg ynke de gode Folk for en Særhed, som ikke svarer til deres fiine Smag. —

Fredagen den 27 Junii. At jeg paa denne Dag afsendte det i Henseende til Længden magelöse Brev til *Dig*, *Germann*, *Linde*, *Steen*, *Hornemann* og *Thorlup*, har Du nyelig erfaret, min Broder, og — gid Du ikke endnu bander mig for Din Deel af Postpengene! Da det regner bestandig, maae man betiene sig af de faa törre Öieblikke, og disse brugte vi saa vel i Dag, at vi kom ganske afmattede hiem. — Först saae vi: *l'Eglise du St. Sulpice*, en herlig og majestætisk Bygning! Kuns Skade, at dens ypperlige Colonade ikke kan sees langt fra, thi Gaden er saa overmaade smal. Kirken er umaadelig höi, og især er her at lægge Mærke til: *la Chapelle*

de la St. Vierge. Alteret er en ſtor Grouppe af Marmor, foreſtillende Maria, ſom ſtaaer paa Jordkloden med Jeſus paa Armen, og mange Figurer ved Foden. Dette Meſterſtykke fortiener Beundring i höi Grad. — Herfra gik vi til: *l'Abbée des Benedictins de praïe*, ſom er Kongelig. Kloſteret beſtaaer af 80 Munke, — alle Adelsmænd. — I Kirken hænge fortreffelige Malerier af Bibel-Hiſtorien; men de beſte ſtaae i et Kapelle, ſom paa denne Tiid var lukket. — Du maae ſkiænke mig din Taalmodighed med at höre Fortællinger om Ting, ſom du kiender ligeſaa vel ſom jeg, for i ſin Tiid at tage mig i Forſvar, ifald nogen vilde ſige med *Stephanie*: *Han reiſte bort ſom en Kalv, og kom igien ſom en Stud.* — Efter adſkillige Promenader ſpiiſte vi med vores *Veſtalinder*, og gik ſaa til *l'Academie Royale*, for at ſee *Armida af Glück.* — Muſiken er da ſaa almindelig beundret af Kiendere, og elſket blandt *Dilettanter*, at jeg ikke vil tale noget om den. Men — *Decorationerne!* Aldrig

har

har jeg holdt det for mueligt, at frembringe Sligt paa Skuepladſen. — Jeg kan ikke undlade at detaillere det Vigtigſte deraf. *Förſte Akt* foreſtilte en Stad i Perſpective. En *Statue equeſtre*, ſaa livagtig ſom *Henry IV* paa *Pont neuf*, ſtod paa Pladſen. *Anden Akt.* En behagelig Egn. *Armida* fortryller Stedet, og Blomſter-Beede ſtige op af Jorden. Her kom *Rinaldo* ind, og ſatte ſig til at ſove paa en Græsbænk. Mange ſyngende og dandſende *Genii* omſlyngede ham med *Guirlander*. *Armida* finder ham ſovende, *Genii* forſvinder, hun vil dræbe *Rinaldo*, men Dolken falder til Jorden. Ved Kraft af hendes Trylle-Kiæp, kommer mangfoldige ſmaae Engle, ſvævende i Skyer, ned af Luften; de grouppere ſig om *Rinaldo*; *Armida* ſætter ſig ved Siden af ham, og Begge fare op i Skyerne, tilligemed Græsbænk, *Genii* og Alt. — Hvilket fortryllende Syn! *Tredie Akt.* En Udörken med ſtore Klipper. Efter *Armidas* Vink bliver mange Diævle til Syne, ſom dandſe, og kaſte

om ſig med én ſkrækkelig Ild. *Proſerpina* ſtiger op af Jorden. *Fierde Akt.* Samme Decoration. Mange Lemme aabnedes, Furier kom op af diſſe, og *Ubaldo* ſtoed midt i de grueligſte Flammer. *Femte Akt.* En Elyſæiſk Egn. I Baggrunden et ſtort Tempel. Da Dækket gik op, ſaaes her: *Rinaldo*, *Armida* og hendes heele Hof i ſtörſte Pragt. Sexten ſmaae Drenge klædde ſom *Genii*, med Guirlander og Baand om Hovederne, dandſede omkring *Rinaldo*. — Mad. *Guimards* fortryllende Pantomime glemmer jeg iblandt andet aldrig! — *Armida* forſvinder; *Ubaldo* overtaler *Rinaldo* til, at fölge Ærens Röſt, og da hun ſaa atter kom ind for at holde ham tilbage, beredtes det grueligſte Syn, ſom nogentid kan ſees paa et Theater. *Armida* gik raſende ud, ſatte ſig i en Himmelvogn, alting bragede, Templet ſtyrrede, og en græſſelig Ild-Regn faldt ned over det heele Theater i ſtore Klumper. Midt i denne hefrige Ild og Svovel-Flammer fra Jorden, foer hun op, og Dækket faldt. Endnu bliver jeg

iiskold, ved at tænke paa et Machinerie som dette. I denne Grad af Fuldkommenhed har Du vel ikke seet den *Franske Opera?* Jeg vil ikke heller undres over, ifald nogen fandt min Beskrivelse at være overdreven; thi, man maae *see* Sligt, for at overtydes. Saa meget er vist, at jeg, som stoed tæt op til *Orchestret*, ængstlig og beklemt søgte Udgangen. — Ellers er Theatret saa herlig bygget, at ingen Rög eller Damp giör Tilskueren Uleilighed, og de brændende Materier bestaae af saa fiine Deele, som selv i den stærkeste Ild ikke opfylder med tykke Dunster. *Mad. Gavaudan* var *Armida*; *Rousseau*, *Rinaldo*; *Moreau*, *Hexemesteren;* og den fortreffelige *Cheron*, *Ubaldo.* — De sang alle ret godt, forudsat at den fiine *Modulation* sielden findes her. *Rinaldos Arie* i Anden Akt paa Græsbænken, — et Mesterstykke i Composition! — blev meget godt udförr. — Franskmanden selv kalder *Armida* et af deres *brillanteste Spectacler.* Hvor tilgiveligt er det da ikke, at jeg sætter denne

Opera over *Alt*, hvad jeg har seet, og nogentid venter at see. —

Löverdagen den 28 *Junii.* Festlig var den forrige Dag, og ikke mindre behagelig blev denne. — Ved *Pont Royal* ligge, som Du veed, *Badeskibe*, indrettede med smaae Kammere til *een* og *to* Personer. I et hvert af disse ere Badekar af Blye, med to Haner; af den Ene löber det varme og af den Anden det kolde Vand. *Entréen* koster 24 *Sous*. Det halve Skib er til Fruentimmer, og det halve til Mandfolk. Efterat vi her havde vederqvæget os en Time, begave vi os lette paa Marschen. — Vi saae: *Les Invalides*, den fortreffelige Bygning, som giör *Louis XIV* udödelig. Giv nu vel Agt, om jeg tager Feil i Beskrivelsen. Den er som en liden Fæstning, omgivet med Vand, og inden for Gravene staae Kanoner plantede. Igiennem mange store *Arcader* kommer man til Kirken, som kaldes: *Le Dôme*. — Bag det störste Alter er et Kapelle — uden al Tvivl det ypperligste, *Europa* kan fremviise. Det bestaaer af en

umaa-

umaadelig höi Kuppel med herlige Malerier, om Helgene, deres Lidelſer, Död, Opſtandelſe, o. ſ. v. I de fire Hiörner af denne *Stoere* ere ligeſaa mange Smaae, alle ziirede med gode Malerier, og fiire Helgene af *Marmor* i *Nicher*. Gulvet er belagt med *figureret Marmor*. — I det ſtoere Kapelle tör ingen gaae over et viſt Trin, for ikke at giöre Ridſer i Fliſerne. Naar man ſtaaer i den eene Ende, ſeer man igiennem det aabne Alter, ſom beſtaaer af fiire prægtig forgyldte *Colonner* i Snegle-Gang, den heele Kirke *perſpectiviſk*, lige til Orgelværket, ſom er over Udgangen. En *Invalide* viiſte os Brönden, af Hundrede Foeds Dybde. Fiire Heſte male to Gange om Dagen Vandet op af den, og dette fordeeler ſig i den heele Bygning igiennem alle Etager i mange ſmaae *Reſervoirs*. I Hoved-*Reſervoiret*, hvor Vandet ſamles, er en Hane; ved at dreie den om, ſpringer en *Fontaine* langt ud i Haven, ſom ogſaa hörer til *Invalideme*. Dette *Experiment* giorde jeg ſelv. — Herfra gik vi til *l'Ecole Militaire*, bygged i

den

den nyeſte Smag af *Louis XV.* Hoved, ſaavelſom Side-*Façaderne*, ere af riflede *Colonner*, og inden for dem, Buegange. — Paa den grönne Plads, ſom vender ud til Veien, ſtaaer *Ludvig den XV.* i *fuld Corpus* paa en *Marmor-Piedeſtalle.* Det ſaae ud til megen Regn, og vi iilede afſted. — Underveis förte vores gamle *Mentor Friderich* os ind i *Marechal Byrons* Have. (*Byron* er Oberſt for *Garde Francoiſe.*) Man holder denne for den Störſte i *Paris.* Jeg kan ikke ſige, at *Jeg* fandt noget ſærdeles Mærkeligt her; men Gartneren har Aarſag nok til at roeſe den, da han aarlig faaer 30000 Livres til dens Vedligeholdelſe, og — hvor herlig kan denne ærlige Mand ikke tillige vedligeholde ſit Huus med denne Summa? — *Marechallens Hotel* er ſmukt, men ikke ſtoert. — Denne Formiddag toeg artig paa Kræfterne, og jeg ſögte ikke forgieves Opreisning ved mine gamle Jomfruers Taffel. — Neppe kunde vi gaae længer, og dog maatte vi *aux Italiens*, for at ſee: *la brouette du Vinaigrier*,

grier, (jeg troer, det hedder *Ædige-Manden* hos os?) og: *les Rivales Confidents*, Operette i to Akter, Muſiken af *Gretry*. Da det förſte Stykke ventelig ſpilles tilkommende Vinter i Kiöbenhavn, ſaa har jeg giordt mine beſynderlige Anmærkninger over et og andet. — Vi ſaae det begge i *Hamborg* i Aaret 1786, og jeg veed, at Du, min Ven, ſkal ſpille Fader *Dominiques* Rolle. — I *Schröder* beundrede jeg denne Gamle; men — *Perigny aux Italiens*, var hans Meſter. Han ſpilte med ſaa megen ſand *Simplicitet*, ſaa megen faderlig Ömhed, ſaa megen velvillig Godgiörenhed, at han ofte fik Öinene til at löbe i Vand paa os. Anſigter ſvarede tillige fuldkommen til det Heele. Det Sted iſær, hvor *Delaumer* overlader ham til ſine Betragtninger med Sönnen, og han, bekymret, ſiger til denne: « Er jeg ikke din Fader? har du nogen bedre Ven, end mig, ſaa föer mig hen til ham! « Det giorde han Meſterlig. *Raimond* var *Sönnen*, *Courcelles*, *Delaumer*; *Mad. Julien* Dennes *Datter*, og *Gran-*

ger,

ger, *Guilfort.* — Om Spillemaaden, om *Coſtumen* i Dragterne, o. ſ. v. taler jeg Intet, förend Stykket ſkal gives hos os. — *Les Rivales confidents.* Denne var den förſte Foreſtilling, og *Operetten* fik Bifald. — Man trykker ikke nye Stykker i Paris, förend deres Skiæbne er afgiordt; altſaa vil jeg meddeele Dig Indholden af denne, min Ven, ſaaledes ſom jeg fandt den i följende Dags *Journal.* — *Rollet*, en ſkielmſk *Advocat*, har ödelagt en af hans *Clienter*, og kiöbt dennes Godſer i en Söe-Officeers Navn, hvis Datter han gierne vil ægte. Pigen elſker hændelſevis den forrige Herres Sön, *Soligny*, ſom ukiendt opholder ſig i Byen, og ſkiuler ſin Elſkov i Bonde-Dragt. *Rollet* kan ikke formode, at *Roſalie* elſker denne; han tager ham derfore i Tieneſte, og giver ham det Ærinde, at udforſke den unge Pige. — I *Anden Akt* aabner *Rollet* ſit Hierte for den ukiendte *Rival*, og bringer ham i Tieneſte hos *Roſalie.* — *Soligny* har ſkrevet hende til, og hendes Broder, ſom tilligemed hende

er

er *arresteret* i en *Pavillon*, vil hidse Svaret ned af Altanen. *Rollet* lister sig op til Muuren, og faaer Brevet, i det han forandrer Stemmen. Dette betroer han strax til sin formeente Ven, tvinger ham at möde til det bestemte Klokkeslet, og holder selv Stien, da *Soligny* kryber op til *Rosalie*. — Omsider truer Söe-Officeeren, som mistvivler om *Rollets* Ærlighed, ham til at retfærdiggiöre sig. — Denne falder paa det Kneb, at lade den foregivne Bonde komme frem under Navn af *Soligny*, for at bevidne hans Retskaffenhed. Men — hvor skammelig bliver han bedraget, da Bonden viser sig som den rette *Soligny*. — Advocaten gaaer beskiemmet bort, i Stedet for at retfærdiggiöres, og Söe-Officeeren gifter de Unge sammen. — Stykket har mange interessante Situationer, og Musiken er overmaade nydelig. De Spillende arbeidede alle troelig. — *Philippe* var Söe-Officeeren; *Michue* spilte sin Rolle som Bonde *naïv*, og i *Solignys Uniform* var han ædel, som *Caracteren*. — Min ubetalelige lille *St. Au-*

bin

bin var *Roſalie*, og intriguerte uforbederlig med den vittige *Mad. Carline*, ſom ſpilte hendes Broders Rolle. Denne *Carline* er overalt en Dievels Tös paa Skuepladſen Hun har hiemme i hvilken Rolle man ſætter hende. *Rollet*, den *komiſke Trial*; jeg lider ham alt bedre og bedre, paa den ufordragelige Alt-Stemme nær. *Menier*, en gammel Bonde, ſang en *Vaudeville*, da han kom ind med den heele Landsbye og dandſede med dem, uoverdreven, ſaa vel, at Parterret raabte: *Bis*! — Endſkiönt Stykket er fuldt af fiine *Intriguer*, ſom Franſkmanden maaſkee forſtaaer ſig bedre paa, end andre Nationer; ſaa troer jeg dog viſt, at det ogſaa vilde giöre Lykke hos os. —

Söndagen den 29 *Junii.* I Dag ſpiiſte vi hos *Laurents*, og celebrerte der, efter Pariſiſk Brug, hans Navnedag, *la fête de Pierre.* Den heele Familie var indbuden; iblandt dem: *Mr. Printems* og Koene, en gammel *Mad. Collinet* med Datter og Sön, o. ſ. v. *Janſen* var ogſaa her, og vi levede ret höit. —

At

At Du blev nævnet, at Din Skaal blev drukken imellem os *Danſke*, det begriber Du lettelig. — Saaſnart mueligt rev jeg mig lös fra Selſkabet, og gik paa *Operen*, for at ſee *Mad. Maillard* ſom *Iphigenie*. Uſigelig meere Liv og Siel havde hun, end *Mad. Gavaudan* den 8 *Junii*; men, hun ſkreeg i Sangen, ſom alle Franſke, naar *Paſſionen* fik Overhaand. — At den *ſtoere Franſke Machiniſt* kan begaae ſlig en Buk ſom den i Aften, maae være en *Sand Triumph* for vores *Nielſen*, og jeg ſkal ikke heller glemme at underrette ham derom, ſaaſnart vi ſees. — I *Fierde Act* ſidder *Iphigenie* paa Præſtinde-Stoelen, og venter *Oreſt* for at offre ham. — Med Eet faldt det Halve af Templets *Fond* omkuld, og havde nær ſlaaet alle Præſtinder ihiel. Dette Syn var ligeſaa farligt, ſom latterligt. De bleve alle bragt ud af deres ſörgelige Forfatning, og *retirerte* op til *Orcheſtret*. Til Lykke ſtod *Couliſſerne* faſtere end Væggen, og efter en liden Stund var Tingen igien *in ſtatu quo*. — Hr. *Moreau* ſom *Thoas*,

fandt ogsaa for godt at ærgre Tilskuerne. Hvor han skal komme ind med sine Bevæbnede, for at dræbe *Oreſt*, blev han et par Minuter borte. *Muſiken* holdt naturligviis reent op, og Latter udbredte sig derimod over det heele *Parterre*. — Da han omsider kom, bukkede han for *Publico*, og forsonede derved en Feil, som ellers maaskee havde banet ham Veien til *la force*. *)

Mandagen den 30 *Junii*. Nu plager jeg Dig endnu med Een vigtig Dag, min Ven, og saa skal Du have Hviile i nogle Uger. — Glæd Dig derfore, og oppebie Enden af dette Brev med Taalmodighed. I *Paris* har man, som Du veed, den priiselige Vane at invitere sig selv, og paa denne Maade beværtede *Rinderhagen* og *Winther* os i Dag. — Man gaaer uden Omstændigheder sin Vei, naar Hungeren er stillet, og vi vandrede til *Comedie Françoiſe*, for ikke at forsömme en af de beste Forestillinger paa dette Theater, nemlig: *l'Ecole*

*) Et Sted, hvor Theater-Personer arresteres for Opsætsighed, eller andre Forseelser.

l'Ecole des Peres i 5 Akter af *Pieyre*, og *la partie de Chasse de Henry* IV. Det Første Stykke var os aldeles ubekiendt, og fortiente i al Henseende stoer Opmærksomhed. Det er af samme Slag som den *værdige Fader*, *Huusfaderen*, eller: den *virkelig Viise*. Vi har kiöbt det, og ifald *Directionen* vil *approbere* det, saa har jeg megen Lyst til, snart at begynde med Oversættelsen. *Courval*, en inderlig god Huusfader og bemidlet Mand, blev spillet til yderste Grad af Fuldkommenhed af *Vanhove*. I *Anden Akt* har han en Scene med sin unge letsindige Kone, som han giorde mesterlig. Hun er ödsel, og söger mange Selskaber. Dette foreholder han hende med en Mands mueligste Ömhed, og da hun til Slutning ikke föler det Velmeente i hans Formaninger, gaaer han bort med en streng Alvorlighed. Denne, mange andre, kort sagt: næsten *Alle* Scener, spilte han saa rigtig, at den gode Mand, den ömme og retskafne Fader, og tillige den strenge Dommer over Ondskab og Laster, stedse viiste sig. *Par-*

terret föelte ogsaa i Aften, hvad det eiede i *Vanhove*! — *Mad. Vienne*, hans Kone; hun vil gierne giöre alting med, og være i Selskab med unge *Cavaliers;* altsaa skal hun i Omgang med Manden viise ligesaa stor Forlegenhed, som Flygtighed i Samtale med Andre, men hun var mig næsten for kold overalt. — *Fleury* som *St. Fons, Courvals Sön*, saae vi i Aften Første Gang. Ogsaa han er en *ægte* Perle for Franskmanden, men Jeg holder ham kuns for en *Glas-Perle.* Han declameerte rigtig, men i Svulst og *contorsiviske* Bevægelser, lignede han fuldkommen *St. Fall.* Han er *Vagabond*; og de Scener som han har med *Vanhove* vare studeerte, det kunde man see; men! — meere Natur, og Virkningen havde været uendelig större. *Rosalie, Courvals* Datter, *Mad. Petit.* Hendes *Caracteer* er stedse uskyldig og öm, og *Declamationen* rettede sig fuldkommen efter Sidemandens. *Alleene* paa Scenen med *Vanhove*, stemte *han* Datteren til det Naturlige; men f. E. ved Siden af *Fleury*, smittede Dennes

Svulst

Svulſt hende med. *Dorſini*, *St. Fall*; *Chevalieren* og Forföreren i Stykket. Han ſouteneerte ſin Caracteer ret godt, men — uden for det ſtive Helte-Fag, er han beſtandig geneert med ſin Perſon. *Dermont Fader*, min ærlige *Deſeſſarts*. Hans Rolle er munter, og inderlig god Caracteren. Konſt kiender denne Mand ikke; derfore ſeirer med ſaa mange Aars Erfaring ogſaa ſtedſe Naturen hos ham. *Dermont Sön*, *Talmad*. Omtrent en *Philinte*, ſom neppe tör vove at tale med Fruentimmer. — *Marcelin*, *Courvals* gamle Tiener, *la Rochelle* — var uforlignelig. Ikke et Öieblik ſavnede man den ſtörſte Ömhed og Troſkab imod ſin Herre. Han aabenbarede ſtedſe hvad der kunde ſkade ham, dog med Frygt og Tilbageholdenhed, for ikke at krænke ham pludſelig. Her har Du en dunkel Idee om dette Stykke, og gid jeg ſnart i Dig maatte ſee *Courval*, ſaa var jeg vis paa, ikke at ſavne *Vanhove*! —

La partie de Chaſſe de Henry IV. Med Rette kalder jeg det et *Coloſſaliſk* Arbeide, paa een Aften at ſpille *Courval* og *Henrich*, og dog giorde *Vanhove* det! — Som *Konge* forekom han mig lidt for munter og iilfærdig; — maaſkee, fordi *Roſe* ſpilte den *gravitetiſk*; — men — da han i alle Maader var klæd ſom *Henry IV*, lige indtil Flipſkiægget, ſaa havde han ventelig ogſaa ſtuderet denne Konges Caracter, og altſaa vil jeg holde hans Maade for den Rigtigſte, iſær da Franſkmanden bifalder den. Ædelhed, Munterhed, Majeſtæt, Godgiörenhed, alting vidſte han at bruge foreenet og ſærſkildt, ligeſom *Situationen* fordrede det. *Mölleren*, *Deſeſſarts*; den uſminkede Natur, og over al Beſkrivelſe god. *Örſteds* Minde döer ikke hos os; men jeg maae tilſtaae, at *denne* var endnu bedre. *Richard*, et ungt Menneſke fra *Declamations*-Skolen. Engang tilforn ſaae jeg ham ſom *Marquis* i *la Coquette corrigée*, og fandt, at han ikke var meget værd; men denne gang behandlede *Publicum* ham paa en ubarmhiertig

Maade.

Maade. En Deel af *Parterret* vilde pibe ham ud; *Richard* begyndte at skiælve; vi ynkedes over hans Forfatning; *Rosing* var den Første som applauderte, og siden efter fik han næsten bestandig Bifald. Han var klæd som Bonde, og ikke som *Richard* hos os. *Cateau*, *Mad.* Petit; her var hun paa sit rette Sted, og spilte med al muelig *Naivitét*. Hendes Viise maatte hun igientage. *Lucas*, *Dugazon*. Hans usigelig mange *Chilianader* gav atter Anledning nok til, at rödmes paa hans Vegne. *Sully*; Naar jeg undtager en Fyrighed, som jeg ikke troer, kan være *ham* egen; saa declameerte han meget godt, og havde en ypperlig *Masque* — ligesom Kongens, Flipskiæg og graat Haar. — *Kongens Følge* var större, end hos os. To *Pager* fulgde med ham i Galleriet, og posterede sig paa begge Sider i Forgrunden. Alle vare klædde omtrent som i *Mediceerne*, dog uden Kapper, paa *Kongen* og *Sully* nær. Om Halsen havde de smaae Pibe-Kraver, i Stedet for de Store nedhængende. De tvende Jægere i *förste Akt*,

og Ridefogden i *Femte*, havde til Forſkiel grönne Klæder med Sölv, og de Andres vare guule med Guld og röde *Boufferter*. — Med Sandhed kunde vi ſige, at denne var den förſte ret glade Aften paa dette Theater. De fleeſte tænkte og ſpilte rigtig, og P*arteret* var rerfærdig, naar man undtager den ene Feil med ſtakkels *Richard*.

Umuelig har denne lange *Epiſtel* kundet moere Dig, beſte Ven! Men, min Tilgivelſe ligger deri: at jeg ſkriver til en *Artiſt*, ſom kiender den *Dramatiſke Verden* ſaa nöie, at jeg, og enhver ſom föler hvad det er, at tale med erfarne og heel befarne Mænd, holder det for Gevinſt, at kunde kramme deres Vare ud for Kiendere, ſkiöndt diſſe ikke kiöbe det Ringeſte. Ikke omſonſt taelte jeg om et blodigt Forſæt! — Nu er det udfört, og vinker Du igien, ſaa truer jeg med ſamme Myndt. — Du veed, at min Agt for Din Konſt ikke formindſkes hverken af Vind- eller Jord-Stöd; og ligeſaa lidt önſker jeg, at opleve

leve et Øieblik, som lægger Hindringer i Veien for vort Venskab. Din

PREISLER.

Tiirsdagen den 1 *Julii.* Vores meer omtaelte Landsmand *Meyer* besögte os i Dag med sin *Stamme-Bog*; — en herlig Skik paa Reiser, for at erindre sig Venner paa forskiellige Steder, og med deres Navne tillige at tilbagekalde Glæder og Mærkværdigheder! — Hver *förste Tirsdag* i Maaneden kan man see det *Kongelige Meubel-Magazin* (*Garde-meubles de la Couronne*) fra 10 til 2, og nysgierrige gik vi alle derhen. En prægtig Bygning paa *place Louis XV*, som Regieringen har kiöbt af en *privat* Mand, er indrettet til at giemme disse Kostbarheder. Overalt staaer Vagt, Lakaier og Kongelige Sveizere. I det förste Værelse ere Geværer, smaae Metal-Kanoner, en stor Staal-Kanon, prægtig indlagt; en ypperlig Luftpumpe af sleben Staal og Messing; mange forskiellige Harnisker, Hellebarder og andre Krigs-Armaturer, og et stoert cirkel-

rundt Sölv-Stykke, som holdes for en *Antique*, forestillende en Bataille til Hest, dreven i Sölv. Oven over samme læses: *Bouclier, trouvé dans le Rhone.* Det andet Værelse indeholdt lutter prægtige Tapeter af *Gobelins Manufacturen.* Disse ligne de fortreffeligste Malerier i Oliefarve og Tusk. Nogle forestillede Feldtslag; andre, Historiske Ting; andre, herlige Blomsterstykker, *Ganimedes* paa Örnen o. s. videre. I den eene Ende af Salen paradeerte *Louis* XV, og i den anden, *Louis* XVI i *fuld Corpus.* Det tredie Værelse var fuldt af Glasskabe med mangfoldige antique Vaser og Bægere af *Agather, Jaspis, Chrystaller* &c., prydede med ægte Steene. Kostbare medÆdelsteene brodeerte Harniske, Pantofler, Skoe, og andre Ting, som den *Ottomanniske Port* har foræret *Kongen af Frankerige*, saaes for sig selv i tvende vel bevarede Glas-Skabe. Her raabte Vagten og Sveizeren saa meget: *avancés, pressés*, at vi neppe fik Tid til, at *examinere* disse *Pretiosa* for det Löse. — Vi giorde den samme *Tour* engang endnu,

thi

thi man maae beſtandig blive ved at gaae, uden at opholde ſig, for ikke at ſtandſe P*aſſa-gen*, og gik ſaa hiem. — Efter Maaltider, ſpadſerede vi i *le grand Jardin du Roi* i *Fauxbourg St. Marceau.* Her er det bekiendte *Cabinet d'Hiſtoire naturelle*, ſom ſtaaer aabent for enhver, Tiirsdag og Fredag Eftermiddag fra 4 til 6. — I det förſte Værelſe finder man alle muelige Inden- og Udenlandſke Træ-Sorter, *Afrikanſke* og *Amerikanſke* Planter, &c. I det Andet: Alle muelige *Mineralia*, ogſaa Ædel-Steene, *Marmor* Sorter, o. ſ. v. I det Tredie: en complet Samling af Fremmede Fugle, lige fra *Colibri* af indtil *Strudſen*; Inſekter, Sommerfugle og *Coquilier.* I det Fierde og Sidſte: Mangfoldige *Afrikanſke* og *Amerikanſke* Vilde Dyr; en Samling af alle muelige Abekatte; ſmaa *Crocodiler*, Tigerkatte, og uendelige mig ubekiendte Slags. — Ganſke for ſig ſelv ſtod *Zebra*, den deilige ſtribede Heſt, i et Glas-Skab. Om denne ſagde en *Abbé* det *bon mot*: At han var klæd *à la fran-*

françoiſe. En heel Deel *Udenlandſke Fiſk* ſaae jeg ogſaa her i *Spiritus.* — Efter at have betragtet diſſe Mærkværdigheder ſaa nöie ſom tvende Timer tilloed det, gik vi omkring i Haven, op af et Snegle-Bierg, *Labyrinth* kaldet, til et lidet *Temple de gloire,* hvorfra man næſten kan ſee det Heele *Paris.* Denne Udſigt er det beſte i heele Haven, ikke ſaa meget bekiendt for ſin konſtige Indretning, ſom for en temmelig fuldſtændig *Botanik.* — Den naaer lige til *Riviéren,* hvor *Les cochers d'eau* (Færgemænd) ſætter over til *Auxerre, Fontainebleau,* &c. — *Gamle Frederik* föerte os igiennem *Porte St. Bernard,* over *pont tournant,* igiennem Töi-Huuſet, til *Baſtillen,* det grueligſte Fængſel, omringet af en umaadelig bred og dyb Grav. Man tör ikke ſtaae ſtille, men hvad man vil ſee, maae ſkee i Forbigaaende. I godt Veir ſpadſere nogle af de Fangne paa denne grundfaſte Bygnings flade Tag. Vinduerne ere ellers ſaa dybt ind i Muurene, at de Stakler, ſom ſidde inden for, neppe kan faae Lysning nok,

nok, end ſige, ſee ud paa Gaden. Herfra kom vi til *la place Royale*, en ſtor Fiirkant med *antique* Bygninger, og Buegange rundt omkring. Den holdes for *den Ældſte* i *Paris*. I Midten ſtaaer *Louis XIII* til Heſt paa en *Marmor Piédeſtalle*. — Nu gik vi ud paa *Boulevarden* til *Nicolets Theater*, eller: *grands Danſeurs du Roi*. Om Foreſtillingen vil jeg Intet tale. Jeg veed ikke engang Navnene paa Stykkerne; men — i *Entre-Actterne* giorde *Sotteurs* og *Voltigeurs* ſaa gyſelige Konſter, at man neppe kunde taale at ſee paa dem. — Folke-Mængde er her altid; iſær er Antallet af Stadens galante Piger, ſom lokke Tilſkuerne til Huſet, overordentlig Stoert. Efter Skuespillet, ſaae vi i Naboelauget, Meſterſtykker pouſſerede i Vox. Iblandt diſſe: Kongen af Preuſſen, Keiſeren, Kong *Edvard* af Engeland med ſin heele Familie, Kongen af Frankerige, Dronningen, *Comte D'Artois*, *Monſieur*, med deres Gemalinder; den deilige Pige, ſom frelſte fire Mennesker, der vare faldne i en Sump; *Baron Trenck*

Trenck i ſvære Lænker, *Calas* heele Familie, *Cartouche*, *Kaiſer Nero* ſom Barn, *Voltaire*, *Elliots Kone*, o. ſ. v. Alle diſſe Billeder vare ſaa livagtige, at jeg med Ærbödighed tog Hatten af for dem. Den Skiorte, ſom *Henry IV* var dræbt i, viiſte man ogſaa frem; men — Gud veed! om det var den rette. I *Palais Rojal* gav vi os god Tid med at igientage denne Dags forſkiellige Syner ved et godt Glas *petit Bourgogne*. — En vigtig Ting har jeg glemt at anföre, nemlig: *l'Egliſe du St. Roche*. En höitidelig ſtoer Bygning! Billedhugger-Arbeidet paa Prædikeſtoelen er mærkværdig. Fire ſtore Altere ſtaae bag hinanden, og igiennem det Förſte ſeer man perſpectiviſk ind til det Sidſte, hvor *Chriſtus* hænger paa Korſet, og Dagen ſkinner ned paa ham fra Taget. Dette Kapelle er i övrigt mörkt, og foreſtiller en Klippe. *Maria* ligger paa Knæ ved Siden af Korſet i en bedende Stilling, og er fortreffelig giordt.

Onsdagen den 2 Julii. — *Solo*, og tildeels *melankoliſk* vandrede jeg omkring til min

Bro-

Broders Venner, saavel som *von Haven* og *Könemann*. Jeg udstod meget i den gruelige Heede, og fandt *Rosing* og *Saabye* i *Tuilerierne*. Springvandet *her* kiölede lidt, *Claveret hiemme* opmuntrede, og ganske *pathetisk* — thi anderledes tillader det ægte *Parisiske* Clima i Hundedagene ikke at gaae — kom vi *aux Italiens* i det Haab, at höre *Mad. Renaud*. — *Les Etourdis*, *ou. la mort supposée*, (see den 16 Junii) og *Felix*, ou *l'enfant trouvé*, Operette i 3 Akter af *Monsigny*, blev opfört; men *Renaud* sang ikke. Dette Syngestykke er i al Henseende saa interessant, at det i *Kiöbenhavn* maae giöre ligesaa stor Lykke som i *Paris*, og den Fordeel har man oven i Kiöbet, at Opförelsen ikke fordrer store Udgifter. *Genard* var *Pére Marain*. Rollen har megen Overeenstemmelse med *Lucas* i *Lucile*. Af Naturen er han sagtmodig, og des bedre Virkning giorde hans Heftighed i *Anden Akt* i den *Quartett*, hvor Sönnerne bebreide ham hans Redelighed, med at give en funden Capital til den rette Eier-

mand,

mand. *Felix*, *Thereſes Elſker*; den nedtrykte, af Sönnerne forhadte, og tillige ömme Elſker, ſaae man ſtedſe i ham. Da han i *Tredie Akt* af hans endnu ukiendte Fader, faaer den fundne Capital til Erſtatning, fordi han havde frelſt ham fra Skov-Rövere, og han ſtrax med den yderſte Glæde forærer *Pere Mærain* Pengene; og, da Herremanden i ſamme Akt i ham kiender ſin Sön; — Begge diſſe i ſig ſelv rörende Steder, bleve det endnu meere ved det gode Spill. *Thereſe*, *Marains* Datter, *Mad. de Broſſe*. Hun var for ubeqvem ſom Elſkerinde, men ſang ret godt med ſtærkt Bryſt, klar Stemme, og temmelig god Smag. Iſær fortiente hun ſtoert Bifald for Affkeds Duetten med *Felix*, og Terzetten med denne og *Marain*, ſom begge ere Meſterſtykker i Compoſitionen. — *Den gamle Amme*, *Madame Gonthier*. Hun har kuns een Scene; men — Maaden, hvorpaa hun igien kiendte *Felixes* Fader og kaſtede dem i hinandens Arme, var uforbederlig. — *Dorſonville* og *Menier* (*Marains* tvende Sönner)

ner) den *Förſte*, *Abbé* og Hykler, den *Anden*, *Corporal* og friſk Fyr, ſpilte meget rigtige. Min *Trial* var en ſand Vinkelſkriver. *Rozier*, en gammel *Baron*, ſom finder ſin ſtörſte Glæde i, beſtandig at jage, og at ſviire med Bönder og Folk af den laveKlaſſe. — De mange frappante Situationer bidrage ikke lider til at vedligeholde Tilſkuerens Opmærkſomhed, og enhver iſær blev ſin *Caracter* troe. — Decorationen er fra Begyndelſen til Enden: *En Bondeſtue*. Ingen Meubler malede paa Væggene; men alle *practicable*, og i det ſande *Coſtume*.

Torsdagen den 3 Julii. Den heele Formiddag havde jeg at beſtille med at ſkrive Privat-Breve til nogle af mine Herrer *Directeurs*, og ſiden beſkiæftigede *Favorit*-Promenaden i P*alais Rojal* tilſtrækkelig, indtil Spiſetiden hos *Magiſter von Haven*. Denne *Danſke* Ven, ſtedſe omhyggelig for at give os Prøver paa et oprigtigt Landsmandſkab, havde ogſaa denne Gang ſörget for, at Samtalen om Fædrenelandet kunde blive Hoved-Sagen. Vi fandt *Danſke* hos ham, moerede

os usigelig, og — glad gik jeg med *Saabye aux Italiens*, for at see: *Les deux Tuteurs*, Operette i to Akter, og *Colonien*, (*Mad. Cretus* tredie Debut.) Det første Stykke er en *Intrigue*, som en Elskerinde, ved Hielp af en gammel *Madame* og Pigen i Huset spiller sin Formynder, for at faae hendes Liebhaber. Det gik godt, og var ret fornöieligt. — Jeg troer virkelig, at Stykket maatte moere hos os, naar Rolle-Fordeelingen kom til at svare til *Sujettet*. Især interesserer begge Formyndere, Soubretten, og en tosset Tiener, meget. Denne aabner Stykket med at törre Stövet af Stoelene og *frottere* Gulvet. *) *Trial* spilte denne Rolle, og fortiente at roeses for en Arie hvori han *frotterer* efter *Tacten*. — Iblant *Decorationerne* holdt jeg meget af en *Pavillon* med ordentlige Vinduer, hvorigiennem man kunde see den gamle Madame, og Elskeren med sin

*) I Paris bliver alle Gulve poleret hver Morgen af Gaardskarlen, som har en ulden Klud med Vox under Foden, og spadserer frem og tilbage, indtil Gulvet glindser.

sin Donna at sidde til Bords med Lys. Da Formynderen overrumplede dem, trak de *Gardiner* fore. Et Beviis, at Naturens Efterlignelse stedse iagttages, saavidt mueligt. — I *Colonien* var *Mad. Cretu* som *Belinde* ret god, især hendes *Action;* men — naar man først er vandt til at höre *Möllers* fortryllende Stemme i denne Rolle, saa skal der Meget til at döie Andres Sang. — Om *Marine* maae jeg slet ikke dömme, saa længe min Kone spiller i Stykket og behager mig. — *Fontalbe*, (*Dorsonville*) Anstand og Sang var ret god, men Paaklædningen besynderlig. — En prægtig indvirket broderet Klædning, Haarpung, en smagfuld *Frisure*, Hat under Armen — og alt det paa en Öe, hvor han ikke behöver at stadse paa nogen Maade. — *Just*, (*Genard*) som Gartner gefaldt han mig; men siden var han en latterlig *Caricatur;* endnu værre end *Lucas* i *Ninette*. — Himlen veed hvorfore! *Musiken* sang han uforbederlig. I Henseende til de forandrede gesvinde Tempo's er jeg ikke overalt eenig med

Franſkmanden. Denne er *Italienſk* og ikke *Franſk* Muſik, og dog ſyntes man at vilde *localiſere* den. — Men — i mine Ören giorde det ſamme Virkning, ſom om de havde Haſtværk. — *Marines Arie: Himlen veed, at jeg reent ſagde Ney*, gik dobbelt ſaa geſvindt ſom i det *Danſke Orcheſtre*, og det kan jeg finde mig i. — Et gyſeligt Uveir under Foreſtillingen opfyldte det heele Huus med ſaadan Skræk, iſær Eet Tordenſlag, at ſelv Skueſpillerne ikke vidſte, om det kunde være tilladt at vedblive. — Imidlertid forfriſkede den ſtærke Regn, og Promenaden i *Palais Rojal*, hvor vi ſpiiſte til Aftens, var ſaa meget behageligere.

Fredagen den 4 Julii. En vis *Monſieur d'Etennes*, ſom logerer i vores *Hôtel*, beſögte og opholdte os længe. Det Franſke, ſaa öienſynlige Galanterie, beſvarer man ikke gierne modſat, og dog önſkede vi hvert Öieblik hans Bortgang, da vi havde beſtemt denne Dags Formiddag til en *Viſite* hos *l'Abbé D'épé*, en ærværdig Olding, ſom har erhvervet ſig et udöde-

udödeligt Navn i *Paris*, ved et *Inſtitut*, hvor han lærer *Stumme* og *Döve* at ſkrive, at giöre ſig rigtige Begreb om Alting; at *dictere* hinanden med Gebærder, o. ſ. v. — Vi fandt ham omringet af en ſtor Deel Fremmede; thi han giör ſig en Glæde af, at lade enhver bivaane hans *Examina* tvende Gange om Ugen fra 10 til 12, — for at höre paa Lærlingenes Fremgang, og Maaden, ſom han underviiſer dem paa. — Ved at ſee paa denne ypperlige Mand, foreſtilte jeg mig en ſand *Apoſtel*. Han ſad ved ſit Bord i ſin Slaaprok; en liden ſort Flöiels *Bonnet* bedækkede det graae Hoved, og Glæden ſmilede paa Kinderne. Lige for ham ſtoed en ſtum Pige. Han begiærte et *Verbum* af en i Selſkabet; dette dicterte han ved Gebærder, og Pigen ſkrev ſtrax, geſvindt og med ziirlige Bogſtaver den vidtlöftige og rigtige *Definition* paa Borded. Saaledes havde denne Stumme ſamlet Kundſkaber i *Metaphyſik*, *Geographie* og *andre* Videnſkaber. I Regne-Konſten var hun ligeledes meget ſtærk. — Han loed ſig give en

Bog af ſit anſeelige *Bibliothek*, og loed en anden, ogſaa ſtum Pige, ved Tegn dictere den Förſte en lang Periode. Uden mindſte Feil ſkrev hun den ſtrax paa Borden. Indbyrdes converſere diſſe mange Ulykkelige hinanden paa den ubegribeligſte Maade. — Jeg maae tilſtaae, at jeg beundrede denne Mand ſom et overordentligt Væſen! Uſigelig elſket var han af alle Börn, og ſkiælvende af Alder, modtog han i de Fremmedes glade Anſigter en rigelig Belönning for dette uendelig ſvære, og tillige ſaa ganſke uintereſſerte Arbeide. — Vi ſpiiſte hos *Rinderhagen* med *Hueguenin* og *Huus-Abbéen*, og gik ſaa til *Comedie Françoiſe*, hvor vi ſaae: *la veuve de Malabar*, eller: *L'Anoſſa*, Tragedie i 5 Akter, og *la jeune epouſe*, Comedie i Tre Akter, (Förſte Foreſtilling.) Det *förſte* Stykke er den bekiendte Hiſtorie om *Enkerne i Malabar*, ſom efter Landets Skik brændes, naar de ikke vil givte dem paa Nye. Den ypperſte Præſt holder ſtrængelig over Loven. I den förſte *Bramin* kiender *l'Anaſſa* ſin Broder, ſom

ſtedſe

ſtedſe har fölelt en heftig Drift til hendes Frelſe. En *Franſk General* kommer tilreiſende, hörer denne barbariſke Skik, og beſlutter at redde hende. Dette koſter megen forgieves Striid med den Ypperſte Præſt; men da han omſider af *Braminen* hörer, at *l'Anaſſa* er Offeret, giver Navnet ham Oplysning om ſin Elſkede, og han iiler til Baalet, ſom alt er tændt. Haſtig ſpringer han op paa det, frelſer hende med Kaarden i Haanden, og byder Soldaterne, at jage den Ypperſte Præſt fra Stedet, for at hæve denne grumme Lov. *Fredagen* er ikke *le beau jour* for dette Theater, altſaa var Stykket for det Meeſte beſat med Doublanter. — *Mad. Tenart* var *L'Anaſſa*. Taleſtemmen er dyb og ubehagelig i det Ömme, og hendes Geſticulation enten *monoton* eller *affecteret*. *Braminen* hendes Broder, *St. Fall*. Min i Tragedien engang over ham fældte Dom, gielder for beſtandig. Den ypperſte Præſtes Dragt var fortræffelig, af röd Atlask, med en ſtor hvid Atlaſkes Kappe over ſamme. — *Den Franſke General*,

(*St. Prix*) den beſte i det heele Stykke. Et ſværr Modpartie giör ham frygtſom, og altſaa var han noget uſikker i Rollen; men ellers ſpilte han den med megen Fyr, og declameerte overmaade godt. — *La jeune epouſe.* Hiſtorien er denne. En aldrende Mand har nyelig ægtet en ung ſmuk Kone. Nogen Tiid efter Brölluppet, reiſer han ſom Philoſoph ud paa Landet, for at bringe et Gaardkiöb i Rigtighed. Ved Tilbagekomſten hörer han at Konen ſöger mange Selſkaber, og har ſkildt ſig ved hendes Juveler. Dette foruroliger ham meget. Han forſöger, at faae Sandheden at vide af *Roſette*, Kammerpigen; men hun kan ikke betage ham Mistanken, og da han vil gaae ind i Cabinettet, finder han ulykkeligviis *Chermont*, en Chevaliers Tiener, ſom har ſkiult ſig der, for ikke at ſees af *Dervall.* — Mistanken ſtiger; han jager ham paa Dören, og beſlutter at bebreide Konen hendes Opförſel. Den ſmukke *Melite* kommer imidlertid hiem, geleidet af en ung *Cavalier*, ſom giör ſig Umage for at behage

hende.

hende. — Med al hendes Flygtighed er hun dog ſin Mand troe, og viiſer *Cavalieren* et *Portrait*, ſom er dens Billede hun elſker. Forundret over *Dervals* Anſigt, forlader han hende. Manden har imidlertiid ſtaaet paa Luur, og vil nu viide hvis Portrait det er. — Længe ſtrider hun, giver ham det dog omſider, og gaaer bort. *Dervall* ſynes at ſkamme ſig, men ſtrax faaer *Jalouſien* Overhaand, og han bilder ſig endnu ind, at hun har havd tvende Portraits. Stedſe foröges hans Uroelighed ved nye Tilfælde. Han finder f. E. en fremmet Tiener hos *Roſette*, i Begreb med at levere hende et Brev uden Paaſkrift; dette napper han, jager dem begge bort, og finder at det kommer fra *Chevalieren*. Raſende lader han nu *Melite* kalde, og efter megen Strid fra hans, og mange forgieves Forſög at formilde ham, fra hendes Side, beſlutter han at ſætte hende i Kloſter. Hun gaaer bedrövet bort. — *Dervals* Moder, ſom ikke kan begribe Aarſagen, kommer ind til ham, og faaer Brevet til Oplysning. I det ſamme Öieblik aabenbarer

Chevalieren, at *Sophie*, *Dervals* Söſter ſkulde havd Brevet, og at *Melite* havde paataget ſig, at befordre dette *Partie*. *Derval* bliver yderlig ſkamfuld; *Melite* kommer ind; han falder paa Knæ for hende, og ſaaledes endes Stykket efter et lykkeligt Forliig. — Det Heele var godt beſat. — *Mollé* var *Derval*, og denne Rolle udförte han med ſaa megen Sandhed, at den intereſſerte mig fra Förſt til Sidſt. — *Melite*; (*Mad. Petit*) Ömhed, Munterhed, Bedrövelſe, viiſte hun ſtedſe, paſſende til Omſtændighederne. *Chevalieren*; (*St. Fall*) En alvorlig Elſker; og han fouteneerte ſin Caracter. *Chermont* (*Dugazon*) — En eeneſte Scene har han, og lidt Hans Wurſt maatte han med alt det være. *Cavalieren*; (*Talmad*) Denne Caracter har Anſtrög af *Libertinage*, og dertil er dette unge Menneſke for undſeelig paa Theatret; dog yndede Publicum ham ſaa vel, at han beſtandig forloed Scenen med Bifald. *Roſette* (*Mad. Vienne*) En fortreffelig Kammerpige. Naïv og munter, uden at falde til det Gemeene. —

Iſær

Hær afflog hun den Forræring *Derval* byder hende for at komme efter *Melites* hemmelige Forstaaelser, med en ubetalelig Anstand. — Stykket blev stærk *applauderet*; dog kunde *Parterret* ikke lide *Dervals* overdrevne Jalousie og Strenghed imod Konen, og var urolig i denne Scene. Imidlertid behagede det Heele, og man raabte paa Autor. — *St. Fall* meldte, at han ikke var tilstede, og sagde tillige, at *Chevalier de Tubierre* var Forfatteren. — Vi spiiste efter Comedien i *l'Hotel d'Espagne*, og betragtede siden til Kl. 12. paa *Pont neuf* en forfærdelig Lyn-Ild, som var en meget naturlig Virkning af den usædvanlig stærke Heede.

Löverdagen den 5 *Julii.* Denne Formiddag opoffrede vi til Konst-Sager, og Hr. *Hubert* fra *Augsburg* viiste os om i *Konst-Academiet* og *Galleriet* i *Louvre*, og *Galleriet* paa *Palais Royal.* — I *Academiets* Förste Sahl hængde Tegningerne for Medaillen, som samme Eftermiddag skulde tilkiendes i Forsamlingen. Iblandt Malerierne her, udmær-

mærkede jeg: Batailler af *Parroucell*, en *Nymphe*, som blev oplöftet til Guderne, *Louis XV* som *Dauphin*, *Cardinal Fleury*, *Benedictus XIV &c.* — Min Broders, tilligemed *Haases* og fleere Kobberstikkeres *Receptions*-Stykker fandt jeg ogsaa her- — I den *Anden Sahl*, vare alle *Academiets* *Professörer* og *Membra honoraria*. I Forsamlings-Stuen, som ikke er nær saa brillant som den paa *Charlottenborg*, faldt *Dædalus* og *Icarus* af *Vien*, mig strax i Öinene. Iblandt *Miniatur*-Malerierne udmærkede jeg: *Pierre*, et Knæstykke; og iblandt de *Emaillerede*: *le Comte d'Angilville*, *General-Directeur for Academiet*. — Det glædede mig sandelig ikke lidet, at staae paa det Sted, hvor min Broder for saa kort Tid siden var optaget til Medlem; hvor min Fader i sin Ungdom havde erhvervet sig de fleeste Kundskaber; og stiltiende bar jeg Ærbödighed for en Stiftelse, som söges af saa mange Konstnere i *Europa*, der længes efter et stoert Navn. — Herfra gik vi ind i *Salon d'Apolle*, meget lang, höi og antique. Her

findes

findes mange umaadelig store og fortreffelige Batailler og Triumpher af *le Brun;* men især fortiente Eet Stykke at betragtes med Agtsomhed. — Det er malet i Aaret 1783 af *David*, og foreſtiller: *Andromache*, ſom begræder *Hector;* hendes Sön tröſter hende. Neden under dette, hænger en perſpectiviſk Proſpect, — digteriſk ſkiön! — Ved Siden af hænger *Achilles*, ſom lærer at ſkyde med Bue og Piil af *Centaurus*, og mange Fleere, hvilke jeg ikke huſker. Nu kom vi ind i den lille *Modell*-Stue. Indretningen her, er ſom i Kiöbenhavn. Et Hiſtoriſk Stykke, foreſtillende *Jeſus*, ſom ſiger: "Hvo ſom er reen, han kaſte den förſte Steen" malet af *Truet* i ſit 20 Aar, er ypperligt. Denne unge Mand var en Scholar af *David*, döde i *Rom*, og begrædes af alle hans Konſt-Brödre. — *Academiets Forvalter* (paa Franſk *Concierge*) fik 6 Livres, og nu gik vi til *Palais Royal*, for at ſee *Hertugen* af *Orleans Gallerie*, opfyldt af Meſterſtykker. *Hubert* arbeider her, og han vidſte altſaa god Beſkeed. Mange gud-

guddommelige *Raphaëls*, hvoriblandt forſkiellige *Madonner* og en ſtoer nögen *Johannes*; mange Stykker af *Annibal* og *Louis Carragio*, *van der Werff*, *Albrecht Dürer*, *Rembrandt*, (af denne iſær hans Mölles Proſpect, Möllen indvendig, er herligt Natſtykke, og hans Portrait, malet af ham ſelv) *Tennier*, *Wouvermann*, *Netſcher*, og fleere berömte Meſtere, ſaae jeg her. — *Galleriet* er ellers i ſtor Uorden; koſtbare Malerier maae ligge oprullede, indtil den forreſte *Façade* af *Palais-Royal* bliver færdig, ſom ſkal indrettes til et *Billed-Gallerie*, og hvor Dagen ſkal falde ind oven fra. — Sveizeren fik tre Livres for ſin Umage. — Breve fra min Fader og Svoger, ſom meldte mig Prokanzler *Cramers* og *Madame Fiedlers* Död, virkede ſaa heftig paa Sindet, at jeg ikke tænkte paa noget Skueſpil, men tilbragte den övrige Deel af denne Dag ſom begyndte ſaa godt, med at giöre Betragtninger. —

Söndagen den 6 Julii. Det var aftalt imellem *Rinderhagen*, *Winther* og Os, i

Dag

Dag at tage til *St. Cloud* (*Dronningens Lyſt-ſlot*) da Springvandene og *Cascaden* ſees hver *förſte* Söndag i Maaneden fra $4\frac{1}{2}$ til 7 om Eftermiddagen. Veiret var ſlet; imidlertid frokoſtede vi dog hos vores Venner, og benyttede os ſaa af det förſte Opholdsveir. — Kl. 9 gik Reiſen for ſig til Vands. NB. ved *Pont Royal* ligge beſtandig Færgebaade, hvor en hver Perſon betaler 6 *Sous*. Egentlig ſkal der være 16 i en ſaadan Baad, men vi kunde ikke blive fleere end 9, og betalte de ledige Pladſe med, for at komme ſaa meget haſtigere afſted. Den heele Vei op af *Seine-Floden* var meget behagelig. Paa begge Sider ſkiönne Udſigter og prægtige Bygninger, hvoraf man da i diſſe Egne finder ſaa ſtor en Mængde, at Sieldenheden omſider falder bort. — Klokken Elleve landede vi ved Glashytterne, og gik op af en höi Bakke til *Meudon*, *Dauphins Slot*. — Her forfriſkede vi os under et Telt, hvorfra vi overſaae den ſtörſte Deel af *Paris*, og en lang Strækning der omkring. — *Kl. tolv* gik vi til Slottet. *Dauphin* reſiderer i *Chateau neuf*,

neuf, som er moderne og stoert. *Chateau vieux* ligger strax ved samme, og er meget antique, omtrent i Smag af *Friderichsborg*-Slot. *Meudons Park* *) er fortreffelig, og — da Stedet ligger höit, er naturligviis Udsigten overalt meget skiön, især paa en Bakke tæt ved et *Capuciner*-Kloster, som har fri Indgang til *Parken*. Dette Slot har i lang Tid staaet ubeboet, og Haven er ikke i den beste Orden; men nu, — da *Dauphin* residerer her, arbeider man af alle Kræfter, og giör nye Anlæg. Vi havde stor Lyst at see Prindsen, men han var gaaet til Taffels, og jeg fik min Nysgierrighed betalt; thi da man mærkede at jeg sprang paa et Staket, for i det mindste at öine ham langt fra, lukkede en Cavalier begge Flöidörre lige for min Næse. Kl. 2 spiiste vi hos Sveizeren under aaben Himmel, og spadserede strax videre frem igiennem *Bellevüe*, et nydeligt Slot, som tilhörer *Kongens Tanter*, til *St. Cloud*. Alle *Fontainer* sprang allerede,

og

*) Kratskov, udhugget i Alleer og Snegle-Gange.

og den *ſtore Cascade* ſaae herlig ud. Vandet falder fra en anſeelig Höide, men ikke bradt nok. Imidlertid kunde dette Syn nogenledes give os Erſtatning for Tabet ſom vi leed i *Caſſel*, ved at komme for ſildig til *Weiſſenſtein*. Rimelig maae *denne Cascade* være uendelig prægtigere, da den falder en halv Miil ned fra Bierget! — Rundt omkring i *St. Clouds Park*, ſprang utallige Fontainer i forſkiellige Skikkelſer; men Een iſær havde en ſaa græſſelig Höide, at den kunde ſees over Toppen af de höieſte Træer, og i en Cirkel af 50 Skridt omkring denne, regnede det beſtandig. — Efter at have beſeet Slottets Gemakker, hvor Alting i Henſeende til Indretning, Pragt og *Ameublement* fuldkommen ſvarer til det Begreb, enhver ſom ſeer *Dronningen af Frankerige*, maae giöre ſig om hendes Smag, gik vi igiennem Galleriet. Dette ligner meget *Galleriet* i *Verſailles*. Den afdöde *Hertug af Orleans* kiöbte *St. Cloud*, og forærte *Dronningen* det heele Etabliſſement. Han hænger til Heſt i eet af

Gemakkerne. — *Promenaderne* vare meget Folkerige, og *Greven af Artois Gemalinde* spadserede op og ned i en stoer Allee med nogle Damer. Förste Gang man möder Hende, eller nogen af *de Kongelige*, staaer enhver stille; men siden efter gaaer man iblandt dem, som blandt sine Egne. I den störste Allee ligger *Comedie-Huset*, og bruges, naar Hoffet opholder sig her. — Forfriskningsteder og *Boutiquer* med Galanterier findes i Hobetal. — Vores Ven *Jansen* traf vi hændelseviis, og *Kl. Aatte* saae vi os om efter en Vogn. Vi fandt Een til 6 Personer, og kiörte i fuld Spring til *Paris*. — Paa *Place Louis* XV expederede vi Kudsken med 5 *Livres*, og spadserede i *Tuillerierne*, indtil det var Spisetiid. — Saaledes kan man *I Paris* og *Uden fore*, gaae fra det Eene Sted til det Andet, finde Folkemængde overalt, og fornöie sig paa den meest afvexlende og behagelige Maade!

Mandagen den 7 Julii. Et Brev fra min Broder med Comissioner til *den gamle Wille* var Anledning nok, strax at gaae derhen.

hen. — Han toeg imod mig i sit Kabinet, hvor han arbeidede paa et Stykke efter Sönnens Malerie, som foreſtiller den i *Paris* bekiendte *Invalide*, der befrier en ung Pige i Skoven fra Röveres Overfald. Iblandt en ſtoer Mængde *Original-Tegninger*, viiſte han mig Een af *Rubens*, ſom havde koſtet *Hundrede Louis d' Ors.* Hans eget *Portrait*, fortreffelig regnet, hang paa Væggen. — Tydelig ſaae jeg Glæden i den Gamles Öine, da jeg læſte Brevet fra min Broder, og han drev ſit Venſkab for mig ſaa vidt, at jeg fik Löfte paa nogle Kobberſtykker, og Recommandation til *Directeur Schmutzer i Wien.* Fra Faderen gik jeg til Sönnen, og ſaae her adſkillige Malerier; iblandt dem: *Prindſen af Brunswigs Död.* — Med uſædvanlig Opmærkſomhed betragtede jeg et Hoved paa dette Stykke, og fik omſider at viide, at min Broders Portrait havde tient ham til *Modèle.* — De Arbeider jeg ſaae af den *unge Wille*, gefaldt mig meget. — En ung Billedhugger *Vernet* (raſende *Enthuſiaſt* for

Skuespil) lærdte jeg at kiende her, og atter overtydet om min Broders efterladte gode Rygte, gik jeg glad til Bords med mine Venner *Rosing* og *Saabye*. — *Aux Italiens* fornöiede jeg mig ret i Aften. — *Les trois Fermiers* og *L'amoureux de quinzes ans* blev opfört. Naar jeg undtager *Sören*, som ikke var Skyggen af *Schwarzes* Mesterlige *Sören*, og *Stephen* (*Mademoiſ. Fayelle*) en elendig Stymper, saa gik Stykket overmaade godt. — Aldrig kunde *Grethes Rolle* bedre spilles end af Mad. *Adeline Colombe*, som var den sande Sladderkiælling. *Arien* gik gruelig gesvindt, og tillige *præciſe*. — For at karakterisere hendes Alder, havde hun gammeldags Ermer i en, for Resten meget anstændig, bruun Silke-Klædning. — *Jacob* (*Genard*). I *Bravour-Arien* var han for meget *Bouffon*. Ellers kan denne agtværdige Skuespiller aldrig mishage, og at *Jacobs* Rolle i *Paris* synges af en giennemtrængende *Baſſ*, finder jeg at være meget Rimeligt. — *Peer*, (*Trial*). *Gielstrups* Natur savnede jeg; dog

maae

maae den *Danſke Peer* tilgive mig, at jeg fandt *Trials* Maade ikke at *confondere Grethe* i Arien, og ikke at giöre for meget Nar af hende, meget paſſende til ſaa anſtændige Forpagteres Levemaade. — *Trine.* Dette har altid været mig en af *Möllers* kiereſte Smaa-Roller, og — kunde den da vel behage i en uintereſſant Perſons Hænder? — *Liſe*, (*den lille Renaud*). En tilbedelig Tös i ſlige Roller. Hun ſpiller ſtedſe med ſaa megen *Naivitét*, at hun med Rette kan paaſtaae et almindeligt Bifald. *Lucas.* — Hans Anſigt var altid den gode glade Elſkers, og i Scenen med Herremanden taelte det föelſomme Hierte. — Den eene *Replique* ventede ikke efter den anden, og — hvor meget bidrager ikke en ſikker Kundſkab i Rollen, til at udtrykke enhver Lidenſkab med Styrke? — *Dannegod* (*Courcelles*) en eiegod Herremand! Hans *Diction* blev ikke til *pathetiſk Declamation*, eller idelig Graad; — og, i Selſkab med hans erkiendtlige Velgiörere, ſaae man den af ufortiente Ulykker böiede, den for ſine

Underſaatteres Velſtedſe bekymrede, og over et ligeſaa ſieldent ſom uventet Tilbud yderlig rörte Gods-Eier. — *Muſikens Execution* var forſkiellig fra Vores. *Symphonien* gik meger geſvindere; *Jacobs Arie* langſommere; *Grethes* meget meere levende; *Choret* i förſte Akt ligeledes; og ventelig ere diſſe *Tempo's* de Rigtigſte, da *Dezedes* ſelv opholder ſig paa Stedet. *Romancen* af *Lucas* blev udelukket, ſaavelſom *Quartetten* og *Duetten* i Slutningen; for Reſten gik Alting efter *Componiſtens* Forſkrift. — *Decorationen* var en ſkikkelig Bondeſtue, hvor der hængde Kurve, Klæder, og andre *Materialier*. — Imellem Akterne var intet Ophold; men *Trine* ſatte ſig til Bords uden at omklædes. — *L'Amoureux de quinzes Ans*, *Operette i 3 Akter;* Muſiken af *Martini*. Stykket er faa *intereſſant*, at en Skueplads ſom frembringer Syngeſtykker, ogſaa bör eye dette; altſaa vil jeg fortælle lidt om Indholden. — En vis *Baron* har en Datter, *Helene* kaldet, og en *Marquis*, hans Ven og Naboe, en Sön,

ſom

som hedder *Lindor*. Denne er kuns Femten Aar gammel, og dödelig forelsket i *Helene*, som ikke heller hader ham. Alle de Partier *Baronen* foreslaaer hende, viiser hun af, foregivende, at hun bær Afskye for Giftermaal. — *Lindor* foranstalter en Fest for *Helene* og hendes Fader, og Hun giör det samme for *Marquien*. Nu kommer iblandt de til Festen udklædte, en liden *Galanterie-Kræmmer* ind, og *Lindor* forærer *Helene* en *Tablette*. Hun bliver et Brev vaer i samme, taber det af Angest, og den muntre *Baron*, som læser det, finder at det er en formelig Kiærligheds-Erklæring. Den arme Dreng græder, og hans Fader, meget opbragt over slig en Næsviished, glemmer Festens Glæde, og befaler ham at gaae op paa sit Kammer med Hofmesteren. — *Lindors* Amme og alle Bönder giöre Forbön, men det hielper ikke. Imidlertid har Elskeren udstuderet den List at skrive til sin Elskede, under Paaskud at bede hende om Forladelse. Ammen skal overbringe Brevet, og *Helenes Fader* giver sit Minde dertil. De

Gamle ſamles; — begge ere undſeelige i Begyndelſen; men omſider mödes Tankerne, og glade omfavne de hinanden ſom Svogere. *Baronen* lokker nu paa en liſtig Maade Tilſtaaelſen fra Datteren, om hendes Tilböielighed for *Lindor*, i det han lader hende læſe Brevet; *Marquien* liſter ſig til at höre det; den unge Elſker bliver kaldet; han falder for *Helenes* Födder, omfavner Fader og Svigerfader, og Stykket endes med en *Divertiſſement* af Bönder. — *Mad. Cretu* var atter anmeldt ſom *Debutant* i *Helenes* Rolle. Anſigtet er langt fra ikke ſmukt, men — Fornuft ſtyrer hendes Spil, og hun ſynger med megen Fölelſe. Den Scene med Faderen, hvor hun læſer Brevet, giorde hun meſterlig. — *Mad. St. Aubin* ſpilte *Lindor*, og ſaae nydelig ud i Mandsklæder, endſkiöndt hun var noget for liden ved Siden af *Cretu*. Ikke mindre godt ſkildre hun ſig ved denne muntre og ſkalkagtige Elſker-Rolle, og ſang, for mine Ören, ſaa behagelig, ſom nogen Anden kunde have ſiunget denne Muſik. Ikke i mindſte Maade

geneerte

geneerte hun ſig, og de Vers, ſom ſtoede i *Tabletten* til *Helene*, læſte hun med en Fölelſe, ſom tydelig viiſte, at hun forſtoed at *elſke*. — Iblandt de övrige Perſoner udmærkede den lille *Renaud* ſig igien ſom Bondepige, da hun ſtoed ved Siden af en pedantiſk Foged, og i en *Vaudeville* ſkulde complimentere Herſkabet. Hun ſpilte denne lille Rolle over al Beſkrivelſe. Det barnagtige, undſeelige Væſen, den vel anbragte Munterhed og Vittighed; med et Ord: hver Lyd, hver Mine var ſaa rigtig, at hun maatte fortrylle. *Vaudevillen*, accompagneret af Fogden, blev igientaget efter *Parterrets lydende Bis!* — *Decorationen* i *Förſte* og *Tredie* Akt var en ſmuk *Salon* uden Meubler. I anden Akt: En Deel af Haven, hvor man i Baggrunden ſaae en *Pavillon*, ſom er giemt i min Hukommelſe, for i paakommende Tilfælde at foreſlaae den til Brug. — Glad over denne Foreſtilling, og endnu gladere over Erindringen af min Broders Geburtsdag, *celebrerede* jeg den med mine Venner i *Palais Royal*.

Tirsdagen den 8 Julii. Efter de sædvanlige Morgen-Arbeider, besögte vi Justiceraad *Hvasf.* — Vi taelte meget om den beqvemmeste Reise-Route til *Wien* over *Manheim*, da vi daglig ventede vores Foresattes Beslutning, denne Reise angaaende, og fordybede os saa stærk i denne *Discours*, at vi nær havde glemt Middags-Madden. En god Ting bör ikke forsömmes, og vi skyndte os med at gaae hiem. *Rinderhagen* kom efter Maaltidet, og forförte os til at gaae paa *Nicolets Theater.* — Siæle-Föde finder man vist nok ikke her; men, med alt det moerer dog *dette Spectacle* til en Forandring. Saaledes var især denne Aften ret fornöielig. — Först saae vi: *la Caverne enchantée*, en *Pantomime* med konstig Mechanik; en Virtuos paa *Tambour de Basse* loed sig höre i Mellem-Akten. — Dernæst: *Figaro*, *Grand Visir* i 2 Akter, en *Parodie* paa *Beumarchais Mariage de Figaro.* Nu Italieneren med Kone og Börn, som giöre ubegribelige Ting med Kroppen. — Derefter: *Baron Trenck.* Hi-

storien

ſtorien begynder med den ſidſte Bravoure, og ender med Befrielſen. — Nok for tre ſmaa Akter! Slagsmaalet imellem *Trenck*, hans Ven og Vagten, da de bryder ud af Fængſlet, dræber og bleſſerer Mange, ſpringer ud i Fæſtnings-Graven, og klavrer op af *Paliſaderne*; — Alt dette var Natur, og meget intereſſant at ſee. — Nu kom Italieneren paa ſlap Linie, og de ſædvanlige Springere og Voltigeurs, og til Slutning: *l'amour & la Fortune*, et Stykke i tre Akter, — Pendant til Holbergs *Plutus*. En *Polychinelle* har heri ſtærk Arbeide, og ſpilte overmaade godt. — Denne *Farçe* er fuld af bidende Satyre og Sandheder. — Overalt tillader *Nicolets Theater* ſig den Frihed, at giennemhegle alle Stænder, lige fra *Regieringen* af, til de laveſte Klaſſer. — Pöbelen leer, og Vedkommende kan ſige med Ordſproget: "Naar man ſlaaer blandt en Flok, ſaa piber den, ſom det rammer." — Fra dette *Boulevards-Spectacle* til vores Hôtel i *Rue Dauphine* er en ſtiv halv Miil, og vi kiörte hiem for 24 *Sous*.

Onsda-

Onsdagen den 9 Julii. Hver Poſtdag ventede vi den Kongelige Directions Befaling at gaae til *Wien*, da et Brev fra *Geheimeraad Numſen* til *Roſing* allerede havde opfyldt os med Haabet .— For nu ved *Ordrens* Ankomſt ſtrax at være reiſefærdige, gik vi til *Secretair Könemann*, og beſtilte *Reiſe-Paſſer*, ſom enhver hos *Sit Hofs Miniſtre* gierne forſyner ſig med, for at være tryg i alle forefaldende Omſtændigheder. — *Von Haven* beſögte vi ogſaa, og ſpiiſte hiemme. — Efter et par behagelige Timer ved mit *Claveer*, gik vi *aux Italiens*, hvor man ſpilte *Julien & Colette*, og *Richard, coeur du Lion*, Operette i 3 Akter; Muſiken af *Gretry*. Dette var den 91 Foreſtilling af *Richard*, og dog var Huuſet næſten fuldt. Om det förſte lille Stykke har jeg talt under 18 *Junii*, og viiſt at det er ubetydeligt; desuden gik det i Aften ikke nær ſaa godt ſom ſidſt, naar jeg undtager *Mad. St. Aubin*, ſom ſpilte ſin *Colette* overmaade rigtig. En ſtum Scene, hvor hendes Söſter vil tale *Julien* til Rette, giorde hun meſter-

meſterlig, Forlegenhed, inderlig Bedrövelſe, Lyſt til at give efter, var ſaa naturlig malet i hver Mine, hver Bevægelſe, at man maatte intereſſere ſig for denne lille elſkværdige *Figur*. — Upaatvivlelig er *Richard* iblandt *Gretrys* nyeſte Arbeider Noget af det Beſte. — Jeg havde ſeet Stykket ſaa ofte i *Hamborg* i Sommeren 1787, at det var mig fuldkommen bekiendt, — og ventede nu i P*aris* at finde langt ſtörre og prægtigere D*ecorationer;* men — *Schröder* vandt Priſen, og — ſandt at ſige, tabte jeg min Credit for dette Stykke, ſom fornemmelig ſkal hæves ved Theater-Pragt; thi, endſkiöndt *Muſiken* er herlig; ſaa kan dog ikke *Dilettanten* roeſe den i det Heele. — Hiſtorien er omtrent denne: — *Kong Richard* ſidder fangen i et Taarn, hvortil al Adgang er ſpærret. — *Gouverneur Floreſtan* bevogter ham ſtærk. *Blondell*, Kongens Ven og Cavalier, paatager ſig en blind Mands Skikkelſe, for umistænkt at kunde nærme ſig Fæſtningen med en liden Veileder, *Antonio* kaldet. Han ſynger ſtedſe en

Viiſe,

Viise, som *Richard* havde giordt til Grevinde *Margarethe*. — *Kongen* er ude paa Altanen for at tage friſk Luft, hörer Viſen, og kiender omſider *Blondells* Stemme. Ingen af dem kan ſee hverandre. *Gouverneuren* indelukker *Richard* igien, og den formeente Blinde arreſteres af Vagten. Han begierer at tale med *Floreſtan*. Denne kommer, og *Blondell* aabenbarer ham, for at komme paa frie Fod, at *Laurette*, Gouverneurens Elſkerinde, i et Brev ſom han havde hört læſe, og ſom *Laurettes Fader*, der var imod Giftermaalet, havde bemægtiget ſig; vilde have underrettet ham om Mueligheden, at komme til hende i denne Nat. — *Floreſtan* bliver glad, og den Blinde faaer ſtrax Tilladelſe at gaae. — Nu lader *Blondell* ſig melde hos Grevinde *Margarethe*, kaſter *Masquen*, og giör Aftale med *Laurettes Fader*, ligeſaa vel ſindet for *Kongen*, at *Gouverneuren* ſkulde indbydes til et 50 Aars Bröllup, ſom höitideligholdtes paa Slottet, for i hans Fraværelſe at kunde arbeide paa *Richards*

Frelſe.

Frelſe. — *Intriguen* lykkes; alle Ridders-mænd tilſværge *Blondell* Troſkab, og *Flore-ſtan* desarmeres, ſaaſnart han kommer. — Dækket gaaer op; man ſeer *Laurettes Fader*, *Blondell*, og en ſtor Deel Bevæbnede i Begreb med, at beſtige Fæſtningen. Kongen bliver frelſt, hævner ſig ikke paa *Floreſtan*, men foreener ham med *Laurette*. — At *Sujettet* er Stoert, ſeer enhver; men at det udfordrer Pragt i alle Maader, begriber jeg nu ſaa meget meere, ſom jeg ved *denne* Foreſtilling ſavnede Meget, ſom i *Hamborg* havde frappeert mig. — Det koſtede *Schröder* over 800 Rdr. — nok for en *Entrepreneur!* og tredie Aften var Parterret endda tomt. — I *Förſte Akt* ſees Fæſtningen langt borte, hvor *Richard* ſidder, omgiven af Muure og Grave. — I Forgrunden ligger *Margarethes* Slot til en Side. — I *Anden Akt* ſtaaer Fangetaarnet forreſt, og i Baggrunden ſeer man Stads-Gravene og Muurene fra en anden Kant. — Endnu længer borte en Skov i *Perſpective*. I *Tredie Akt* foreſtilles den Store Fæſtnings-

Muur

Muur, hvor Taarnet ligger inden for. Hoved-Rollen er *Blondels*, og den blev kuns maadelig ſpillet af *Clairvall*. Denne Mand er over 60 Aar gammel, og ſaa mager, at han neppe hænger ſammen. Han har en affkyelig bævende Stemme, og en ubehagelig *Organ*; men med alt det er Franſkmanden ſaa forgabet i ham, at han ſtedſe forlader Scenen med *Bravo*-Raab og heftig *Applaus*. — *Bonde-Brölluppet*, ſom afbrydes ved *Floreſtans* Ankomſt, giör en meget god Virkning. — De gamle Brudefolk vare tvende fortreffelige Figurer, og *Viiſerne* ſamt *Chorene* i denne Akt ere aldeeles i Landsbye-Caracteren.

I Dag havde jeg en ſtor Glæde. Ved at gaae igiennem *Louvre*, hvor man ſtedſe finder en Mængde af Kobberſtykker med og uden Ramme, ſaae jeg min Faders Portrait, ſtukken af *Wille* 1743. — Jeg kiöbte det ſtrax, og *Wille* ſelv misundte mig Kiöbet, da Stykket er overmaade rart. — Et Ungdoms Arbeide af denne ſaa agtværdige Konſtner, forfærdiget ſom Beviis paa Venſkab imod min

Fader

Fader, den Gang omtrent i lige Alder med mig, og nu i fierne Lande at finde dette saa dyrebare Billede! Hvem kan vel undres over, at en saa uventet Hændelse virkede paa Indbildningskraften? Mine Venner *Rosing* og *Saabye* har seet mig i det glade Öieblik, og kan vidne om en Forfatning, som var mig saa uendelig kiær. —

Torsdagen den 10 *Julii.* En Comission fra Kiöbenhavn, at tale med den bekiendte om ikke berömte *l'Affecteur*, en Mand som paastaaer at være Opfinderen af en *Anti-Venerisk Universal-Medecin*, gav mig ikke lidet at bestille. — Ingen *Pariser* vilde kiende ham. Omsider fandt jeg dog dette P*hænomen* ved Hielp af vores gamle *Frederich*, omtrent en Miil fra vores *Hôtel* i et Baghuus. — Han sad i en vidtlöftig *Correspondence*, og var omringet af en Mængde Flasker, som skulde koste En *Louis d'Or* Stykket. — Manden kan være ret brav, men — at han som Medicus, ei kiendte den *Store Bergers Renomé*, det forringede hans Værd strax i mine

Öine. I *Geographien* var han saa uerfaren, at han confonderede *Rusland* med *Dannemark*. — "Jeg har sendt en stor Quantitæt til *Norden*" sagde han, og — endskiöndt han vidste, at vi kom fra *Kiöbenhavn*; saa meente han dog at *Petersborg* ikke maatte ligge meget langt derfra. — Mit Ærinde var frugteslös, al den Umage uagtet, *Jeg* giorde mig med at faae *Recepten*, og *Han*, med at tilbyde mig en Snees Flasker for ligesaa mange *Louis* D'*Ors*. — Vi vilde nu alle Tre opvarte *Baron Blubme*, men han var ikke tilstede, og med afmaalte Trin gik vi i den gruelige Heede igiennem *Tuillerierne* over *Pont Royal* hiem, for at begynde paa den følgende Dags Post. — Endnu *Eet Spectacle* var mig ubekiendt, som Franskmanden besöger ofte. Det hedder: *l'Ambigu comique*, eller *Audinots Theater*. Af alle Smaae er dette virkelig det Smukkeste. Det er decoreret *à la Chinoise*. Man opförer her lutter smaae Stykker, og nogle blandt Skuespillerne ere meere end almindelig gode. I Aften saae jeg *le Manteau*;

la folle Epreuve, og *Baron Trenck* i Een Akt, med en Divertiſſement. *La folle epreuve* behagede overmaade. — Skade at det ikke er trykt; thi jeg vilde ſaa gierne have bragt det hiem med: Hiſtorien er denne. En god, aldrende, og bemidlet Mand har en Kone, ſom han elſker höit, men — for at overtydes om hendes Troeſkab, beſlutter han at ſætte hende paa Pröve. Dette aabenbarer han ſin Fuldmægtig, et ungt Menneſke forelſket i Datteren, og ſaavel med Magt ſom med det Gode, overtaler han denne til at anſtille ſig, ſom om han vilde forföre Konen. Han ſelv foregiver en nödvendig Reiſe, men i Stedet for at tage bort, ſkiuler han ſig i et Sideværelſe. — Konen ſom har liſtet ſig til at höre det ſkiönne Forſlag, ſkriver et Brev, lægger det i en forſeglet Æſke, og beder Manden, i det hun paa det ömmeſte ſiger Farvel, at giemme denne Æſke. Uden at vide Henſigten, giör han det og gaaer ſaa til Side. — Nu kommer *Madamen*, og giör *Valerius* en formelig Kierligheds-Erklæring. Manden hö-

rer det, ſpringer raſende frem, og truer med Kloſteret. Hun leer beſtandig, og beder ham at aabne Æſken. — Omſider overtaler hans fortrolige *Ariſte* ham til at opfylde hendes Begiering. Men — hvor beſtyrtſet blev han, da Brevets Indhold viiſte at Konen var underrettet om den ubeſindige Liſt, og at hun kuns havde *coquetteret* med *Valer*, for at ydmyge den Mistænkelige! Skamfuld omfavner han hende, foreener *Valer* med *Lucile* (Datteren) og Stykket endes med den *Moral*: at en Mand ikke uden gyldig Grund bör mistænke en ærlig Kone! — *Baron Trenck*; et langt bedre Stykke, og uendelig bedre ſpilt, end hos *Nicolet*. — Her begyndte Handlingen i Fængſlet, hvor han allerede havde giordt alle muelige Anſtalter med underjordiſke Gange, og med at löſe ſine Lænker. *Prinds Ferdinand* af *Brunsvig* kommer til Slutning ind, forkynder ham *Pardon*, förer ham bort, og Dækket falder. *Soldaten Gevar*, hans troe Ven i Fængſelet, har en meget intereſſant Rolle, og det Heele var overmaade rörende. *Trenck*

ſelv

ſelv ſpilte bedre end Mange paa de *Store Theatres*; men — at han var af *St. Falls* Skole, mærkede man tydelig. — Skade for enhver ſom har Anlæg, at han ikke vælger Natur til det dannende Mönſter, og hellere griber det Overdrevne, det Unaturlige; fordi maaſkee tildeels Nationens medfödte Tilböielighed, men ſikkert *Caprice* for Störſte Deel, engang har beſtemt ſig for det *Contorſiviſke!* — I Selſkab med *Janſen* ſpiiſte vi i *Palais Royal*, og fornöiede os meget i den brillante Promenade.

Fredagen den 11 *Julii.* Afſkeds-Timen fra *Paris* nærmede ſig; altſaa maatte den övrige korte Tid bruges, og jeg vandrede raſk omkring, til Trods for en ſaa uſædvanlig ſtærk Heede, at jeg ofte var nödt til at kiöle mig i en Forſtue, for ikke at gaae fra Forſtanden. — *Janſen* var i Dag vores Gieſt, og ſtrax efter Maaltidet kom *Rinderhagen* med det glædelige Budſkab, at *Veſtris* i Aften ſkulde dandſe. Vi flöi ſtrax afſted, for ikke ved Forſömmelſe at tabe en Fornöielſe, ſom

vi saa længe med Smerte havde ventet efter.— *Oedipe a Colonne* blev opfört. Om Stykket har jeg taelt under 6 *Junii*, og vil nu kuns lægge det til, at Musiken denne Gang gefaldt mig endnu bedre, endskiönt Længsel efter *Vestris* var det Eeneste, som kunde give Kræfter til at udholde den græsselige Trængsel og Heede. — Efter Tredie Akt begyndte *Dandsen*. Den var ganske nye. Tvende Dandserinder, *Collon* og *Helmsvegh*, som begge havde været i *London* i sex Maaneder, fik et lige saa varmt som fortient Bifald. *La Bourrûe* og *Nivelon* giorde sig ogsaa al muelig Umage; men — *Vestris* var kommen — og til hans Modtagelse sparede enhver Lunge og Hænder. Efter alle *Gradationer* fra de Ringeste til de Förste Solo-Dandsere og Dandserinder, var Skuepladsen nogle Öieblikke tom, Orchestret tavs, og nu flöi Yndlingen frem. At beskrive *Publici Fryderaab*, og — hvad jeg föelte ved at see en Konstner, som kaldes den *Förste* i det Fag i *Paris*; som tilbedes af enhver, — er umueligt! — Ikke

som

ſom Kiender kan jeg bedömme *Veſtris*, men den *Grace*, den Lethed og Geſvindighed i Alle, endog de ſværeſte *Pas*, maatte ſaa meget meere falde os i Öinene og opvække Forundring, ſom vi ikke tilforn havde kiendt ſlig en Grad af Fuldkommenhed. Det var, ſom ſvævede han ſtedſe i Luften. — Han blev *ſeconderet* af *Mad. Guimard*, og diſſe To dandſede en P*as de deux*, ſom *Noverre* havde componeret og *Veſtris* foröget. Tydelig kunde man mærke, at *Guimard* er ſtolt af at dandſe med denne Store Mand. I en *Chaconne* viiſte han ſig tillige ſom Springer. — Mange Velſignelſer fik han af os for ſin Honettitét, at dandſe medens vi endnu opholdte os i P*aris*; thi alt Haab at ſee ham var forſvunden, og nu fandt vi at Beſkrivelſen langt fra ikke ſvarede til det vi blev vaer hos Perſonen ſelv. — Saadanne *Entrées*, udförte af ſlige Meſtere, kan rigelig erſtatte Savnet af ſtore Balletter, ſom koſte utroelige Penge, og i Grunden dog ikke ere *Dands* i egentlig Forſtand. Franſkmanden veed at ſkiönne derpaa,

og — meget sielden kommer en *Pantomime-Ballet* frem. *Deserteuren* er den Eeneste jeg saae i de 6 Uger vi levede her. — Efter *Operen*, drak vi *Vestris* Skaal i *Palais Royal*, og hiemme fandt vi en skriftlig Invitation af *Baron Blohme* til Söndagen den 13.

Löverdagen den 12 Julii. Posten bestemte os til at forlade *Paris* den 15 *Julii*. *Theater-Directionen* meldte os i en ligesaa gunstig, som for os smigrende Skrivelse, at vi havde faaet et Tillæg af 600 Rdlr. for at reise til *Wien*, og denne Tidende tilligemed de fornödne *Remisser* giorde den önskeligste Virkning paa Sindet. — Alting bidroeg til, at giöre denne Dags Glæde fuldkommen. Den berömte *Mademoisl. Renaud* skulde synge *aux Italiens*, og hende havde jeg ikke hört endnu. Heftig var min Længsel! — Jeg nægter ikke, meere for at erfare om nogen Sammenligning kunde have Sted imellem hende og *Jfr. Möller*, end for at höre noget Overordentligt. — Det förste Stykke var: *Rose & Colas*. *Mutter Peberqværn* (*Madame Gon-*

Gonthier), var det Störſte, man kan ſee i dette Fag. Hun var ſaa arrig, ſaa ſladderagtig, og ſpilte tillige med ſaa megen *Fineſſe*, at en hver maatte agte hende i denne Rolle. Den ſvære *Fuga* udförtes meſterlig; i *Quintetten* var Handling og Sandhed; og i *Vaudevillen* blev Forliiget imellem Forældre og Börn ſaa godt forberedet, at man kunde ſee, der havde været Ueenighed för. Ingen ſang *Omqvædet* med, ſom ikke fandt Ordene paſſende til Forfatningen; og förſt i Slutningen faldt de alle ind i *Choret*. — *Peer Rödſkiæg* var ikke ſaa overdreven i Paaklædning, men paa den anden Side ikke heller nær ſaa rigtig i *Caracteren*, ſom hos os. — *Comte d'Albert*, *Operette* i 3 *Akter af Gretry*. Et ganſke fortreffeligt Stykke, hvis Indhold jeg vil fortælle, ſaavidt Een Foreſtilling kan giöre det mueligt. *Grev Albert* har havt en *Duel* med en *General*, og er flygtet fra *Paris*. Lyſt til, at omfavne Kone og Börn förend hans Död, ſom han ufeilbarlig venter i Følge det ſtrenge *Duel-Edict*, förer ham, dog paa en vis Maade *incognito*,

derhen igien. Hændelsesviis frelser han en Bonde med en Kurv paa Nakken, fra en *Gascogniſk Officeers* Hænder, ſom vil dræbe ham, fordi han löb ham paa Armen. — Nogle *Spioner*, paa Spoer efter *Albert*, ſeer der, og ſkiuler ſig. Dette mærker *Alberts Ven*, og raader ham alvorlig til Flugt. — Han lader ſig overtale; men 17 *Spioner* angribe ham fra alle Sider. *Grevinden* faaer hendes Mands Arreſt at vide af *Alberts* Ven, og er utröſtelig. — I *Anden Akt* ſidder Greven i Fængſel. Hans Ven kommer med den Efterretning, at alt Haab næſten er ude, og den för omtalte Bonde tilbyder ſig at bringe ham Mad i *Arreſten*, alleene for at faae Adgang. — Ingen begriber hans Henſigt. Den fortvivlede Grevinde ſom ikke vil overleve hendes Mand, ſtyrter ind. *Tvende Döttre* og *Gouvernanten*, uvidende om Tildragelſen, ligeledes. — Moderens dybe Sorg, og Faderens tvungne Glæde giör dem omſider mismodig, men de maae gaae bort efter Grevindens Befaling. *Albert* har imidlertid fundet et beqvemt Öieblik,

blik til at give Hovmesterinden en Ring, for at sörge for Konens og Börnenes Roelighed, og nu kommer den ædelmodige Bonde ind. Han tvinger Greven til at skifte Klæder, at tage Madkurven, og ledsager ham til Fængselets Udgang. — Det lykkes, og nu maae Grevinden binde hans Hænder paa Ryggen, for at give ham Anledning, at raabe om Hielp. — Vagten kommer tillöbende, finder at *Albert* er borte, og förer Bonden med Grevinden til *Gouverneuren*. — I *Tredie Akt* foreſtilles Grevens Gods. Forpagteren er i yderſte Bedrövelſe over hans Herres Skiæbne. — Datteren ſkulde havt Bröllup, men han vil ikke give Tanken paa Glæde Sted. Midt i denne ſörgelige Forfatning, melder et ridende Bud Grevens og den heele Families Ankomſt. Al Sorg forſvinder. Forpagterens eene Datter faaer Fogdens Sön, og den Anden, ſom vil blive ugift, ifald hun ikke kan leve med Herrens Frelſermand, hvad enten han er ung eller gammel, ægter denne redelige Bonde, ſom kommer tillöbende i de Klæder *Albert* toeg

af

af ſig i Fængſelet. — Dommeren havde nemlig ladet ham fare, fordi man af de bundne Hænder ſluttede ſig til at han var overfaldet, og Grevinden fik ſom Dame, ſtrax ſin Frihed. — Saaledes endes Stykket med almindelig Glæde og en höitidelig Feſt, den frelſte Greve til Ære. — Muſiken er ſaa paſſende til dette herlige *Sujet*, ſom mueligt. I de *to förſte Akter*: förgelig, ſom Handlingen, og i den *Tredie* ſtiger Munterheden med *Situationerne*. — At denne *Operette* vil behage paa den Danſke Skueplads, ſiger jeg med Overbeviisning; iſær naar den, ſom jeg ligeledes tör love, i det Heele ſpilles rigtigere, end *aux Italiens*. Ikke ſom en bebreidende Anmærkning imod mine *Pariſiſke Favorit*-Skueſpillere anförer jeg dette; men — enhver vil vel ſande med mig, at forſkiellige Nationer have forſkiellig Smag, og da det *Franſke Clima* ventelig bidrager meget til den Svulſt, ſom i en Deel af *Norden* forvandles til Natur, uden at blive *Phlegma*, ſaa kalder jeg Vores Spillemaade den Rigtigſte. — *Mad. Cretu*

var

var *Grevinden.* En herlig Rolle! men denne Gang hævede hendes hviide Atlaskes Dragt, besat med breede Guldfryndser, den ikke lidet. — *Gouvernanten*; (*Adeline Colombe*) Meget lidt har hun at bestille, men denne tænkende *Actrice* studerer saa fuldkommen sin Rolles *Caracter*, at hvert Ord blev vægtig. *Den ældste Datter.* (*Renaud*) Nu hörte jeg da en Sangerinde, som i *Paris* blot behöver at nævnes, for at opvække Beundring. Denne Rolle er ikke stor, men jeg paastaaer, at en Musik-Kyndig kan være berettiget til, af en Eeneste Arie at slutte sig til alle muelige, som synges af *samme* Person. *Renauds* Stemme er i den höie Octav saa reen som en Klokke, og der kalder jeg hende en Nattergal; men i den egentlige *Sopran Octav* har hun et svagt Bryst. Smagen er upaatvivlelig god, og Færdigheden overordentlig. Hun er meget ung, og som *Actrice* kan jeg ikke sige andet, end at hun seer inderlig god ud. — *Bondens* fortræffelige Caracter blev ypperlig udfört af *Trial.* *Genard* som *Forpagteren;* hans tven-

tvende Döttre *St. Aubin* og *Carline*; *Rozier*, som *Fogden*; *Philippe* som *Greven*; *Soeny* som hans *Ven*, intereſſerte mig Alle. Iſær glemmer jeg aldrig den rörende Maade, paa hvilken *Carline* bad *Albert* at give hende hans Befrier til Ægte — Autor, Skueſpillerinden, og den heele Situation blev eenſtemmig applauderet! —

I *L'Hôtel d'Eſpagne* fandt jeg *Roſing*, og Breve fra Geheimeraad *Numſen* og *Schwarz*. Saa meget ſom det Förſte glædede mig, bedrövede det Sidſte. Min Ven meldte, at *Minna Brandes* i *Hamborg*, den ömmeſte, beſte Pige, ſom jeg i *Maii* Maaned fandt ſengeliggende, men dog ikke uden Haab, var död. — En Efterretning ſom denne, krydrede ikke Maaltider. — Jeg havde kiendt hende, agtet hendes *Talent* ſom Sangerinde og fortreffelig Claveer-Spiller; og — Hiertet maatte enhver agte, ſom ſaae Præget deraf i hendes Öine. —

Söndagen den 13 Julii. Vi kiörte omkring for at tage Afſked med Juſticeraad *Hvaſ*

og

og Fleere, hentede *Laurent* Kl. 2, og fulgtes ad til *Baron Blohme*. En *Ruſſiſk Chargé d'Affaires*, Secretair *Köneman*, Magiſter v. *Haven* o. ſ. v., ſpiiſte her tillige med os. *Miniſtren* beværtede os med ſærdeles Agt, og gav ved denne Indbydelſe endnu i de *Sidſte* Dage ſin Opmærkſomhed tilkiende. Efter Taffelet kiörte vi hiem; jeg ſkrev nödvendige Breve, og gik ſaa hen til *Wille*, for der i hans Söns og bekiendte Konſtneres Selſkab at tage Affkeed med et Huus, ſom for min egen Perſon var mig uendelig kiært, og ſtiftede et evigt Minde i min Hukommelſe. — Ualmindelig lyſtige vare vi alle indtil Skilsmiſſen, da jeg tavs, og med en Taare i Öinene, modtog det ſidſte venſkabelige Favnerag af en Mand, ſom jeg ſtedſe ſkal ære med Ærbödighed. —

Mandagen den 14 *Julii.* Jeg maatte med denne Poſt melde *Directionen*, min Kone og mange Venner vores Afreiſe, for at forebygge videre *Correſpondence* til *Paris*, og paa den övrige Deel af Formiddagen, kom den

eene

eene Ven, og den Anden gik. — Enhver Besögelse giorde mig uroelig; thi jeg elskede *Paris*, og — hvem forlader vel det Sted med Ligegyldighed, som man har nogen Tilböielighed for? Efter at *Bagagen* var i sin Orden, gik vi til *Könemanns* og spiiste der i *v. Havens* Selskab. *Fruen* lærdte vi först i Dag at kiende, og fandt i hende en agtværdig Koene, som elskede og dyrkede de skiönne Videnskaber. Hun er fra *Strasburg*. Tidlig maatte jeg bort for at besörge Kufferterne paa Posthuuset, og da intet meere manglede end at sætte os paa Vognen, forföiede vi os hen til *Rinderhagen & Winther*. — Til Kl. 2 om Natten blev vi sammen. Viinen sparede ingen af os; og — forunderligt maatte det see ud med Mennesket, naar Druesaften ikke meere kunde opmuntre! Altsaa sang vi og glemte Afskeeds-Timen, indtil disse uforglemmelige, giestfrie og redelige Venner geleidede os hiem, og — ikke uden Fölelse gav os det sidste Farvel med paa Reisen. —

Tirs-

Tirsdagen den 15 *Julii.* Sövnen ſmager ſaa godt efter *petit Bourgogne;* men der hialp ingen Modſigelſe. Kl. 4 maatte vi op, og netop kom vi tilpas *au bureau.* Et Öieblik ſeenere, ſaa var *Diligencen*, ſom kiörer *præciſe* Kl. 6, taget afſted. — Jeg var fortredelig, og ſukkende ſagde jeg underveis fra *Hôtel d'Anjou* til Poſthuſet: Farvel I Franſke Skueſpil, farvel *Palais Royal*, *Louvre*, *Tuilleries*, *Luxembourg*, *Jardin du Roi*, *Boulevard*, *Pont neuf!* Farvel i redelige *Landsmænd* og gieſtfrie *Franſkmænd!* — Jeg ſeer Jer aldrig meere! men ikke ſkal eders Minde forgaae, ſaalænge jeg aander! —

Diligencens aatte Pladſe vare alle beſatte. Indtil *Paſſagerene* kiende hverandre, herſker ſtedſe en ubehagelig Taushed, og jeg nægter ikke at denne var mig kiær, for ikke ſtrax ved ligegyldige Samtaler og Spög at forjage Tanken paa det *ſtoere Paris.* — Vi kiörte igiennem *Bondy*, *Ville Pariſis*, *Claye*, og ſpiiſte til Middag i *Meaux.* Her begyndte tvende Reiſe-Compagnons at opmuntre det

heele Selſkab. — Den *Eene* var en meget ung *Vagabond*, af god Familie i *Paris*, men ſaa vild, at Faderen recommendeerte ham til *Cheffen* for *Cavalleriet* i *Metz*, paa det han ſom gemeen Dragon kunde faae ſin Lyſt ſtyret. Den *Anden* ſov beſtandig naar vi kiörte, men brugte ſig tappert ved et dækket Bord. — *Caffèen*, ſom ſtrax uden for *Paris* udarter, ſmagte elendig, og Kl. 2 kiörte vi videre igiennem *St. Jean*, *Ferté ſous Jouar*, og kom til *Chateau Thiery*, det förſte Natte-Qvarteer. Egnen lige fra *Paris* af hertil, var fortreffelig. Stedſe de herligſte Viinbierge og Frugtſkove. En umaadelig Heede havde ellers plaget os denne heele Dag, og Höfligheden, ſom kræver, at man endog til gamle forliebte Kellinger, hvoraf vi havde tvende med os, overlader gode Pladſe, voldte, at vi ſelv ſadde meget ubeqvemt.

Onsdagen den 16 Julii. En Franſk *Poſt-Conducteur* er tidlig paa Færde, og Kl. 3. maatte vi alt affted igien. 2 *Lieux* herfra ligger *Parois* og et gyſeligt Bierg, ſom de

Rei-

Reisende i Almindelighed gaae op af. — Hvor afmattende denne Spadsere-Tour end var, saa fortrød jeg det dog ikke, da vi bestandig havde en himmelsk Udsigt. En stor Deel af Landet kunde man overse paa Toppen af Bierget. Kl. 10 kom vi til *Epernay*. Her spiiste vi herligt for 50 *Sous*. Aatte Retter Mad, og godt Selskab! Iblandt Giesterne udmærkede jeg en Hofmester med sin *Elève*, og en smuk Pige som toeg til Paris med en gammel Kielling og et ungt Mandfolk, — Gud veed i hvad Hensigt! — Her er *Champagne-Vinens* egentlige *Residence*, og vi drak saa tæt nogle Flasker *Mousseux*, at Postillionens Signal med Pidsken kom meget for tidlig. — Igiennem *Dormant* og flere smaae Byer kom vi til *Chalons*. Byen er temmelig stoer, men ikke Folkerijg. *Diligencen* skulde visiteres, og vi slap meget naadigt. — Imidlertid maatte vi ligge over, og vandrede omkring for at tage Stadens Mærkværdigheder i Öiesyn. — En herlig Bygning i nyeste Smag, *Hôtel de Ville* kaldet, var det Beste. — *Theatret* er

en uſſel liden Ting, i Mangel af Skueſpillere, opfyldt med Rotter og Muus. I *Veſtibulen* ſkiöd vi til Skiven med Flitsbue, ſpilte *Billard* paa et Engelſk Caffeehuus, og gik til vores Hôtel, *Palais Royal* kaldet, hvor Maaltidet var godt, men Champagne-Vinen elendig. Det koſtede os med Natteleie *tre Livres pro perſona.* Nu var *Diligence-Selſkabet* allerede meget eenig; iſær holdt vi os til en ſmuk ung Perſon fra *Maynz*, ſom hedder *Weingartener*, og den ſövnige *Serot.* —

Torsdagen den 17 *Julii.* Kl. 5 paa Marchen. Mange öde Bierge giorde Veien kiedſommelig, og de Steder vi kiörte igiennem, betydede ikke det allermindſte. I *Clairmont* ſpiiſte og drak vi for 55 *Sous.* — Herfra blev Udſigten alt ſkiönnere og ſkiönnere. Paa begge Sider af *Chauſſéen* ligge Skove af Kirſebær- og andre Frugttræer. — Steile Bierge har man heele Veien igiennem, ſaa at Hiulene hvert Öieblik maae lænkes. — *Verdun* var Stand-Qvarteeret. Byen er ſtoer og meget faſt. Den halve Deel ligger i en Dal,

og

og den anden Halve paa et Bierg. Vi gik til Bords i et fortreffeligt Værtshuus i Selskab med Damer og Standsperſoner, og Converſationen var følgelig ſaa tvungen, at vi Reiſende i lange Beenklæder og korte Tröier, langt hellere ſpadſerede i Maanſkin, end længe at mönſtres af de Pæne. — Igiennem *Verdun* löber *Marne* Floden, og over denne er bygget prægtige Steen Broer.

Fredagen den 18 *Julii.* En Skildvagt ſom havde bevogtet Diligencen om Natten, overleverede os ſamme i god Behold, og Kl. 5 forlod vi Staden. 5 *Lieux* derfra fik vi nye Heſte i *Manheule*, og Kl. 10 kom vi til *Mars la Tour*, hvor vi ſom ſædvanlig i de Katholſke provindſer, ſpiiſte *du maigre*, ſiden den ſtrenge Religion ikke tillader hellige Folk at ſpiiſe Kiöd paa Faſtedage. — Med Kaffee koſtede denne magre Mad 50 *Sous*. Over ſteile Veie og igiennem herlige Egne kom vi til *Metz* Kl. $4\frac{1}{2}$. Denne ſtore Bye, ſom tillige er en anſeelig Fæſtning, viiſer ſig langt fra i en dyb Dal meget Skiön. — I Porten anteg-

nede man vores Navne, og paa *Bureau des Diligences* loed vi os ſtrax indſkrive til *Manheim*. Her förſt betaelte vi vores *Bagages* Overvægt, og da denne koſtede os 37 *Livres* fra *Paris* til *Metz*, ſaa lærdte vi, at det i al Henſeende er langt bedre paa lange Reiſer ikke at bebyrde ſig med Overflödigheder. Fra *Metz* til *Manheim* koſtede Fragt og Bagage 57 Livres 4 Sous; NB. vi havde 194 Punds Vægt med. — Vores *Logis* kaldte man *Hôtel des Dames de France*; men det var et uſſelt *Hoſpitals*-Værelſe med 6 elendige Senge, og neppe kunde vi faae den ellers höflige Tienepige til, at pyndte diſſe ſaa meget at Reiſende fra *Paris* ikke ſkulde væmmes over at ſee dem, end ſige at ligge i dem. — Vi beſögte *Comedien*, en ſtoer Bygning paa Parade-Pladſen. Huuſets indvortes Indretning er ſmuk i Henſeende til Salens Decoration og Höide af 3 ſtoere *Etager* foruden *Amphitheater*; men det er meget vanſkeligt at höre og forſtaae Noget. *Elleve complette Regimenter* garniſonere i *Metz*; altſaa vare de fleeſte Tilſkuere

Militaire. L'Ecoſſaiſſe, eller Skotlænderinden, og *la nuit aux avantures* ou *Les deux morts revivants*, blev opfört. Det Förſte yderlig ſlet, og det Andet ret godt. Da dette kuns er et Bi-Theater, ſom vi tog med i Forbigaaende, vil jeg ikke indlade mig i *Detail*, iſær da jeg ikke veed, hvad diſſe Konſtnere hedder. — *La nuit aux avantures* gefaldt mig meget. Dette Stykke er fuldt af *Intriguer*, og moerer fra Begyndelſen til Enden. Paa Veien til Comedien ſaae vi en prægtig *Cathedral-Kirke*, og en *Evechée* ſom der bygges paa i Fiire Aar, og ſkal koſte *Fiire Millioner Livres*. — Kl. 9 var Skueſpillet ude, og ſukkende tænkte vi paa Aftensmaden i den uſle *Auberge*. — Den var atter mager; beſtandig Fiſk og Æg; — dog tilligemed herlige Ærteſkokker, ſom iſær jeg baade Middag og Aften gotter mig med. — Vores gale Reiſekamerad, ſom ſkulde være *Cavaleriſt* i *Metz*, havde ved et konſtigt Spring ſom han vilde viiſe os, lammet ſig, og hinkende bad han om Tilladelſe at ligge i vores

Caſerne. Nu vare da alle Senge optagne, og den Eene maatte lee af den Anden.

Löverdagen den 19 *Julii.* Længe nok ventede vi, for til vores Hierteſorg at ſee de Magelige Franſke *Diligencer* forvandlede til *Land-Kutſchen*, ſom fuldkommen lignede de *Hanoveranſke.* — Klokken var 10, og uden for Byen fik vi nye Reiſende. Iblandt diſſe udmærkede ſig en gammel Peberſvend, *Monſieur Frantz*, med Vindmakkerie, ſlet Sang, og *Coquetterie* med en Jomfrue fra *Metz*, ſom forloed dette Sted grædende, men i Vognen ſtrax fik et beſynderlig muntert Luune. *Weingartener*, det Modſatte af Praleren, og vi *Tre*, moerede og ærgrede os efter Omſtændighederne over de tvende Elſkende af den *antique Claſſe.* — Vi paſſeerte *Bordes*, *St. Agniant*, *Pont Chauſſie*, og ſpiiſte i *Courcelles Chauſſie*, et lidet Sted hvor dog tælles 1500 Siele. Mad-Priſen faldt til 39 *Sous.* — Igiennem *Bionville* (det ſidſte aldeeles Franſke Sted) kom vi til *Longueville*, efterat jeg deels af Frygt for de mange ſteile Bierge, og

deels

deels for at undgaae den græſſelige Heede i Vognen, var gaaet det meeſte af Veien. — Her hörte vi igien det *Förſte Tydſke*, og drak et godt Glas Viin paa diſſe nye Landsmænds Velgaaende. — I *St. Avaux*, en ganſke anſeelig Bye, var vi henimod Kl. 10 om Aftenen, og *Conducteuren* tillod os ikke at hviile længer end til Kl. Eet; altſaa ſpiiſte, drak og ſang vi lyſtig i Stedet for at ſove. —

Söndagen den 20 *Julii.* Veien er meget ſandet, og langſomt gik det den heele Nat. — Kl. 5 kiörte vi igiennem *Forbach*, det förſte Sted i det *Tydſke Lothringen*, dog endnu under Franſk Herredömme. Nu begyndte Naturen at ödſle med ſkiönne Beliggenheder, med Bierge, Dale, Skove, Bække o. ſ. v., og igiennem en ſtor Skov med mange ſlemme Huulveie, ſom tildeels vare Klippefaſte, kom vi Kl. 8 til *Zaarbrück*, Fyrſten af *Zaarbrücks Reſidence* og en temmelig brillant Bye. Gaderne vare breede, og Huuſene ziirlig byggede. I en Tiid af to Timer ſaae vi Fyrſten at tage forbi vores Værtshuus i

Chaiſe, *Cabriolet* og *Ridende*, hver Gang med tvende Huſarer efter ſig. Man fortalte, at han har ægtet ſin *Maitreſſe*, en Bondepige af Födſel, og derfore ſkal han være udelukket af al Omgang med Familien. — Et godt Maaltid og god Viin betaelte vi med 45 Kreuzer eller Skillinger, og kiörte viidere Kl. 12. Strax uden for *Zaarbrück* ligger paa et höit Bierg et deiligt Slot, ſom tilhörer Fyrſtinden, og hvor hendes Gemal beſöger hende hver Aften. Neden for Slottet er en lille Dyrehave med hviide Dyr, og alt dette er indgiærder. Paa Venſtre ſeer man paa et andet Bierg nogle Huuſe, hvor *Manufacturiſter* opholde ſig. — Hvert Öieblik er man paa en anden Herres Grund! Saaledes kom vi efter en Times Kiörſel paa Grev *von der Leyhs Territorio*. I hans *Diſtrikt* ere rige Steenkul-Gruber, ſom udgiör Prindſen af *Zaarbrücks* betydeligſte *Revenue*. Kl. 3 vare vi i *Rohrbach*. Beliggenheden er ſtedſe *Romantiſk*. Skov paa begge Sider, og *colorérte* Landſkaber, ſom fortryllede Öiet; iſær nu,

da

da Soelen, efter en ſtærk Regn, forgyldte Agrene. — Kl. 8 naaede vi *Zweybrück* — atter en *Anden Principals* Grund. Denne Fyrſtes Hoved-Paſſion er Jagd, og til den Ende lægger han ſig ſtærk efter Vild-Sviin, Ulve og andre Dyr. Hans Skove ere meget tykke. Byen har ſmukke Forſtæder, og jeg ſaae velklædde Folk i Hobetal. Vi ſpiiſte for 10 *Batzen**) *pro perſona*, og blev af med Hr. *Frantz* fra *Metz*, hvis Selſkab i Tidens Længde lettelig kunde have forvandlet de ſædelige Danſke Reiſende til Pralere og Drankere. — I hans Sted fik vi tvende meget ſædelige Pigebörn og en Vildtydſk Skriftſtöber fra *Frankfurth*, ſom vi kiække holdt fra at blive Stöber efter Pigerne. Kl. 11 bad vi Farvel, og en ſteil Klippe ſtrax uden for Byen, havde nær ſkildt mig ved Lever og Lunge.

Mandagen den 21 *Julii.* Denne heele Nat igiennem kiörte vi i en tyk Skov, og ned af en Klippe hvis Rygte alt længe i Forveien ſkræmmer. Hvor ivrig önſkede jeg at ſlippe vel fra

*) En *Batzen* er Fiire Skilling Danſke.

fra Faren! *Conducteuren* beder i Almindelighed *Passagerene* at gaae; og hvem var hurtigere til at opfylde denne Begiering end jeg? *Saabye* var faldet i Sövn — men aldrig kunde han vækkes paa en meere föelsom Maade, end naar Baghiulene af den svære Postvogn faldt need paa Steene fra et Par Alens Höide. — En Mand med ladt Gevær følger med for at passe paa Röverne, og jeg maae tilstaae at Gavtyve aldrig kunde finde et bedre Sted til Overfald end dette. — Posten treffer altid ind om Natten paa denne farlige Klippe; en tyk Skov fordobler Mörket, og at vælte Vognen er snart bestilt. — Vi slap Himlen skee Tak med alt det ubeskadiget, og kiække kiörre vi videre frem igiennem *Landstuhl*, *Hauptstuhl*, og kom til *Kaiserslauter* paa *Greven* af *Leiningens* Gods Kl. 9. Denne Bye er styg og liden, og Huusene true hvert Öieblik med at falde. Kl. 11 fortsatte vi Veien til *Frankenstein*, hvor vi skulde spiise til Middag. Stedet har Navn af et gammelt ruineret Slot, som ligger paa en höi Klippe.

Værts-

Værtshuuſet er i Dalen, omringet af uhyre Bierge. Aldeles *phlegmatiſk* maatte man være, ifald et Syn ſom dette, ikke kunde opvække Beundring! — Indhyldet i Naturens Majeſtæt ſtoed jeg her! Ikke kunde jeg ſkue Toppen af Biergene uden at ſvimle, og til et Sandkorn blev enhver Skabning omkring mig. — Vi ſpiiſte ikke meget brillant, dog ſaa vel, at vi ſamlede nye Kræfter til Opgang paa Bierget. — Her begyndte en behagelig *Amourette* imellem en af Poſtvognens unge Paſſageers og den virkelig dydige Jomfrue *Brüchinn* fra *Homburg* i *Zweybrück*. For en agtſom Tilſkuer er det altid et kiært Skueſpil, at ſee tvende unge Hierter ſöge Vei igiennem vaade Öine, og det ſaae jeg i diſſe tavſe men heede Elſkende, ikke uden Fölelſe. — Skriftſtöberen knurrede, og Elſkeren bevogtede ſin *Donna* ſom en *Argus*. — Hun blev ſiddende i Vognen med hendes Veninde Jomfrue *Mayer*, og den *brændende Paſſageer* ſtod meere paa Vogntrinet end paa Stue-Gulvet. — Med den ſtörſte Omhyggelighed

gelighed ledsagede han hende op af et Bierg, som var saa höit at vi af og til maatte hvile, og et hvert Skridt fordobblede Flammen. — Jeg, aldeles *neutral*, kunde imidlertid ikke lade de skiönne Situationer gaae ubemærket forbi. Mange *Ruiner* af ældgamle Slotte fra *Religions-Krigens* Tid af stoede paa Spidsen af Klipperne. Et af dem især som hedder *Limburg*, er meget mærkværdigt. Nedfarten var ikke nær saa besværlig som Opgangen, men des farligere. Ofte vare vi nær ved at styrte i Afgrunden, og i slige Öieblikke taler jeg ikke et Ord, seer Intet omkring mig, men venter roelig paa Udfaldet. — Frelsens Time kom snart, og en Flaske Viin i *Dirckheim* styrkede ret brav. Dette Sted tilhörer Greven af *Leiningen*, og er ret smukt. — En vel indrettet Have tales meget om, men vi fik ikke Tid til at spadsere i den. — Uden for *Dirckheim* ligger et stoert Saltværk, som Greven har tabt i en *Processf* med *Kurfyrsten af Pfaltz*. Vores Svoger kiörte bandsat gesvindt igiennem *Flusgænum* og *Rugum* til

Oggers-

Oggersheim, hvor vi kom Kl. 10 og skulde blive om Natten. Her var Stedet som skildte de Elskende fra hverandre. Jomfrue *Brüchinn* vilde til *Worms* og den unge Ven til *Manheim*. — Vi spiiste først, og at *Tvende* Menneskers Sorrig kan virke paa *Sex* Andre, hvoriblandt endog Skriftstöberen, det mærkede vi alt for tydelig ved dette kiære Aftensmaaltid. — Hvorledes der siden er gaaet med de Forliebte, veed jeg ikke· — *Vi* forloed dem med Taarene i Oinene, og gik til Sengs.

Tirsdagen den 22 Julii. *Diligencen* som skulde til *Worms*, havde hentet de tvende Jomfruer Kl. 2 om Natten, og vi Tre fandt den unge Ven med Haanden under Kinden næsten sandseslös. — Imidlertid pakkede man vores *Bagage* paa en *liden Diligence* som hver Morgen kiörer til *Manheim*, og Kl. 10 stoed vi af hos Hr. *Fröhlich im goldenen Pfluge*. Her er det Skik og Brug at spiise Kl. 12; altsaa maatte vi skynde os med *Toiletten*, Deels for ikke at give Anledning til Anmærkninger over en ukiendt Levemaade; men for-

fornemmelig, for ſnart igien at kunde ſige *Velkommen* til den ægte Tydſke Rhinsviin, ſom er lidt meere værd end *petit Bourgogne* i Franſkmandens flygtige *Climat*. — Den venlige Vertinde og hendes eyegode Mand, beværtede os efter Önſke, med faa, men gode *fuffiſante* Retter — netop i alle Henſeender det Modſatte af de *Franſke Taffelers!* — Efter Maaltidet vilde vi beſöge de Herrer Skueſpillere *Iffland*, *Beck* og *Beil*; men fandt ingen af dem hiemme. Vi gik nu igiennem Slottet, ſom er ganſke ſmukt; dog er det uendelig tungt, at finde Smag i Bygninger og Decorationer, naar man nyelig har forladt *Paris*, alle Vellyſters og den fiine Smags *Sande Bolig*. — *Comoedie-Huſet* ſeer ud ſom et ſtort Palais. Kl. 6 begynder Skueſpillet, og lidt i Forveien gik vi ind i det *forreſte Parterre*, hvor en Plads koſter 45 *Kreuzer*. — *Salonen* forekom mig ikke at være meget ſtörre end vores Hof-Theater, men den beſtaaer af fire höie Etager. I Fonden er *Kurfyrſtens Loge*. — *Parterret* er afdeelt i Længden;

den

den höire Side til *Militair* — og den Venstre til *Civil-Etaten*. De forreste Bænke udgiöre *Parterre Nöble*. Ingen Lysekroner seer man, men tvertimod, hist og her nogle enkelte Lys pippe frem af somme Loger. *Orchestret* har kuns 26 *Musici*, tildeels rer gode. Især udmærkede vi en *Contrabassist*, som ved et Magtströg fortræffelig kunde bringe de Slæbende eller iilende paa rette Vei igien. — *Der Koleriſche* i 5 Akter efter *Cumberlands The Coleric Man*, blev opfört. Stykket var interessant, og — endskiönt ufuldstændig, vil jeg dog anföre det Vigtigste af dets Indhold. — *Andreas Nachtschatt*, en gammel Handelsmand, har tvende Sönner, *Hans* og *Carl*. Den Förste opdrager han efter sit eget Hoved, uden at bibringe ham fornuftige Begreber; — altsaa opvoxer han i Vildskab som Bonde paa Landet. — *Nachtschatts* Halvbroder *Manlov* tager den anden til sig, og giör ham til Arving, paa det Vilkaar at han skal bære hans Navn. Denne faaer den fineste Opdragelse, lærer at tegne &c., men foragtes af Faderen,

fordi han har forandret ſit Navn og lagt ſig efter Videnſkaber. — *Stapelton* en riig Kiöbmand, har en Myndling, *Miſs Lætitia*, en elſkværdig Pige, ſom dyrker Maleriet med megen Iver, og Dyden paa det ſtrængeſte. Med hende önſker *Manlov* gierne at foreene *Carl;* men denne har fattet underlige Tanker om Ægteſtanden, og beſlutter, förſt at beſöge hende forklædt ſom Maler. Fælleds Konſt virker Fortroelighed. *Carl* taler om ſit ſmukke *Cabinet*, og *Lætitia*, begiærlig efter at ſee det, faaer *Stapeltons* Tilladelſe at gaae derhen i Selſkab med dennes Kone. *Dippel*, Skriverkarl hos *Manlov*, har en ſtor Speculation, at koble Junker *Hans Naehtſchatt* ſammen med hans Söſter *Lucie*, i Tieneſte hos *Lætitia*, foregivende, at det er *Lætitia* ſelv, og equiperer ham til den Ende med *Carls* Klæder. Ved Indgangen til *Cabinettet* möder *Miſs* denne Bondetölper, i Stedet for den forklædte Maler. Hun rödmer over hans idelige Grovheder, og haſtig forlader hun Huuſet. *Carl*, uvidende om alt dette,

beſö-

beſöger hende igien i ſamme Dragt ſom för, og vil nu udvirke *Lætitiæ* Tilladelſe til et Beſög for den virkelige *Carl;* men — forundret hörer han hende tale med Væmmelſe og Afſkye om den unge *Manlov*, og bedrövet gaaer han bort. — Da han kommer hiem, finder han lykkeligviis *Hans* med *Dippel*, og tvinger denne til, at oplyſe Sagen. — Glad löber han nu affted! *Lætitia*, ſom imidlertid har faaet den ſamme Oplysning af *Lucie*, ſidder ved ſit Arbeide i *Cabinettet*, og ſnart mödes de to Elſkendes Tilböieligheder. Den gamle *Nachtſchatt* bliver ſtedſe ubevægelig, vil ikke erkiende *Carl* for ſin Sön, men löber bort med *Hans*, efter at have ſkiendt dygtig paa ham, for denne til hans Beſtemmelſe upaſſende Udſtaffering. *Stapelton* og *Manlov* derimod, inderlig glade over det unge Pars Harmonie, foreener dem uden viidere Opſættelſe.

Af *Een* Foreſtilling paa et hidtil ubekiendt Theater bör man ikke lade ſig forlede til at fælde en almindelig Dom over det Heele.

Imidlertid forekom denne mig som et godt anlagt, men ofte skiævt regnet Malerie. Meget liden Ild, og ikke just den roesværdigste Færdighed i at kunde Rollerne. *Soufleuren* var her en alt for lydelig Person! — Fornuft, Overlæg og Dömmekraft, saa nödvendig for en hver Skuespiller, især i Henseende til Naturens Efterlignelse, og det rigtigste Valg i denne, fandt jeg hos somme i en höi Grad — Saaledes fortiente *Iffland* som den gamle *Nachtschatt* for Declamation og Spill, Navn af tænkende Mand. Til slige Bulder Roller udfordres ellers et stærk Bryst, og det har han ikke. *Bech* var *Carl;* ikke som Jeg gierne önskede at see den ömme Elsker! han var forlegen, undseelig, stiv; dog hans Diction i det Heele meget god, og den Scene med *Lætitia*, hvor hun frabeder sig *Carl Manlovs* Besög, var meere end god. — *Beil* (*Hans Nachtschatt*) Af denne Bondetölper-Rolle kunde man tydelig mærke, at han maae være brav i det Komiske. En Ubehagelighed med en *Original* af ham, som i denne Tid var

mis-

mislykket, kunde ellers en hver læse i hans Öine, og derfore savnede man rimeligviis al Skuespiller-Aand. Iblandt de övrige Spillende vil jeg kun anföre Jomfrue *Witthöft* som *Lætitia*. Hun er ikke smuk, men forstaaer upaatvivlelig hvad hun siger, og spiller hun altid med saa megen Fölelse og Interesse som i denne Rolle; saa kalder jeg hende den Förste ömme Elskerinde paa Tydsklands mig bekiendte Skuepladse.

Mange Forandringer som i de Fleeste Engelske Stykker, forekomme og i dette; og til *Machinistens* Berömmelse maae jeg tilstaae, at alting gaaer med den störste Gesvindighed. — Stygt er det ellers, hvert Öieblik at höre en Klokke som Signal. Först betyder den *Schlagt an!* og siden *Feuer! Decorationerne* vare fortræffelige. En underlig Ting bemærkede jeg paa dette Theater. Borde og Stole ere malede med Oliefarve, og tiene saaledes til alle Værelser, uden at borttages. — Öiet vinder ved denne Monotonie, da man ikke altid seer Tienere at komme ind, til-

deels i forunderlige Skikkelser, for at flytte *Meublerne*. — I et muntert Selskab spiiste vi hos *Frölich*, og træt af Reisen, gik jeg tidlig til Sengs.

Onsdagen den 23 *Julii*. Snarere end vi ventede, giorde Hr. *Bech* sin *Contra-Visite*, og Samtalen blev strax saa fortroelig, at vi maatte følge hiem med ham. Hans Kone er ikke smuk, men inderlig god, og som Sangerinde har hun mange Fortieneſter. — Under det Navn af *Demoiſelle Schæffer* er hun bekiendt. Her ſpiiſte vi nu i en venſkabelig Kreds med *Iffland*, *Mad. Meyer*, *Coſtumiere* ved Theatret, og *Bechs* Svigermoder. —Dette Huus ſpaaede os mange glade Timer i de aatte Dage af vores Ophold, og ikke lidet kunde vi takke Hr. *Rahbecks* Breve for en ſaa ſærdeles god Modtagelſe. — *Iffland* er ung, munter og lunefuld. Hans Forfatter-Navn giör ham alt agtet af enhver, og dobbelt elſker man ham i Omgang. *Bech* har endnu ikke glemt den förſte Kone, og jeg ſyntes beſtandig at mærke en vis Tungſindighed,

hed, som han ikke kan undertrykke. Hende var det, som *Rahbeck* taler om i de *Prosaiske Forsög*; hende som spilte *Pauline* i *Den Fortroelige*. — Efter Maaltidet gik *Iffland* med os til *Grev Bretzenheims Hôtel*. Denne Greve er 17 Aar gammel, og en naturlig Sön af Kurfyrsten af *Pfaltz*. Moderen var Dandserinde. Han har 200000 Gylden aarlige Indkomster, er *Maltheser-Ridder*, og har faaet *Pavens* særdeles Tilladelse, at gifte sig. Dette *Hôtel* er lidet, men fortreffelig meubleret. Et nydeligt Gallerie med Malerier og Kobberstykker; et *Mechanisk* Værelse, hvor især en illumineret Prospect af *Paris* glædede mig usigelig, fordi den fuldkommen nærmede sig til Naturen, og igien erindrede mig paa det glade Ophold der, udmærkede jeg især. Henimod Aften hentede *Bech* os, for at see den stoere Sahl med *Antique Figurer*. Intet staaer her i Orden, men Sahlen er fuld af Skiönheder. Iblandt disse: *Laocoon* i en Grouppe med 2 smaae Figurer, den stoere *Farnesiske Hercules* og *Flora*, *Julius Cæsar*

og *Octavius* i samme Colossalisk Störrelse; *Apollo*, den *Mediceiske Venus*, *Gladiator moriens* (et stoert Mesterstykke) den anden *Gladiator*, *Explorator*, og mangfoldige *Busser* af Keisere, Viise og Lærde, alle formede over *Originalerne*. — Et heftigt Tordenveir jog os hastig hiem, og det blev ved, den heele Nat igiennem.

Torsdagen den 24 Julii. Veiret tilloed os ikke at gaae ud, og ret tilpas, da jeg havde mange Breve at skrive. Vi bragte vores Post selv afsted, og gik saa paa *Comedien*, hvor de opförte *Montesquieu*, eller *Die unbekannte Wohlthat* i 3 Akter, efter *Le bienfait anonyme*, og *Die Tobacksdose* i een Akt. Begge Stykker ere virkelige rörende Tildragelser, og bleve i det Heele herlig spilte. Indholdet af det *Förste* er omtrent dette. *Robert* en gammel ærlig Handelsmand, bliver fangen af Söerövere og sadt i Slaverie i *Tenua*. Hiemme efterlader han sig en stræbsom Kone og en Sön, som daglig arbeider for at skrabe Penge sammen til Faderens Befrielse. *Belmont* en anden

Han-

Handelsmand, er ved *Roberts* Ulykke sin Undergang nær, og har en Datter (*Sophie*) som den unge *Robert* elsker, men ingen af dem kan vente at opnaae deres Önske, saalænge Faderen er Slave. En Dag, da den *Unge* venter paa Folk ved sin Færgebaad, kommer en Ubekiendt og vil lade sig sætte over. — Hændelseviis erfarer denne *Roberts* heele Historie, giver Sönnen hastig 50 *Louis d'Ors*, og iiler bort for at iværksætte den Gamles Löskiöbelse. — Imidlertid bliver *Hamberg*, en Banquier i hvis Tieneste den unge *Robert* er, bestiaalen af sin Sön, forelsket i *Belmonts Sophie*. Den unge *Hamberg* fortryder Gierningen, og betroer den til *Montesquieu*, som paatager sig at tilbagegive Faderen de enduu urörte 400 *Louis d'Ors*. — Men — den gamle *Roberts* hastige Ankomst og Penge-Tyveriet vælter al Mistanke paa den Unge. — Man troer, at han har taget Pengene for at kiöbe Faderen lös, og *Belmont*, ellers villig til at give ham sin Datter, sætter nu den Betingelse, at först den ubekiendte

Velgiörer maae opdages. Troelig arbeider den ömme Elſker paa denne Opdagelſe! Den befriede Fader frygter ſelv, *Montesquieu* vil ſkiule ſig ſom Velgiörer, men — omſider kiender Sönnen i ham den, ſom gav de 50 *Louis d'Ors*, og Alle offre ham nu den varmeſte Tak. Ædelmodig giver han ſig tilkiende, foreener de unge Elſkende, og lover at beſörge Medgiften. — Den gamle *Robert*, (*Beil*) for ung og raſk til denne Rolle; ikke heller havde han den ömme, den rörende Stemme, ſom man venter af en gammel Mand, længe fængſlet, og uventet befriet. *Hans Sön.* (*Bech*) Han ſpilte den gode Sön, den ömme Elſker, med ſaa megen Følelſe, at Öinene maatte löbe over paa enhver ſom kunde tage Deel i Handlingen. Den ærlige retſkafne Dreng, frie for al Bröde, viiſte ſig fuldkommen, da Mistanken giorde ham til Tyv. — *Belmont*, (*Iffland*) Ikke ſaa ganſke bifaldt jeg er viſt *Phlegma* i hans Spil, ſom han dog ſikkert forſvarer med Bekymring for *Sophies* Vel, med vedvarende Kierlighed for *Robert*,

for

for hvis Skyld han dog næſten var *ruineret*. Imidlertid var han fortreffelig i de varme Scener, og iſær i Slutningen af anden Akt, da han, ſelv i Tvivl om Tyveriets Gierningsmand, udfritter den unge *Robert*. Denne Scene var paa begge Sider ſtudeert, og gik herlig. — *Sophie*, (*Withöfft*) Nu kalder jeg hende alt min Yndling paa dette Theater. Jeg finder ſaa megen Sandhed i hendes Spill, ſaa megen Ædelhed i hendes Anſtand, og overtalende Kraft i *Declamationen*, at hun, uagtet det ikke ſmukke Anſigt, dog rörer og fornöier mig mangfoldig. — *Mad. Reenschiöb* var *Roberts* Kone. — *Montesquieu* (*Boeck*) et gammelt *Meubel* ved det *Manheimer Theater*. Denne Mand vilde være langt bedre ſkikket til *Pedanter*, end til Roller, ſom kræve Værdighed, Ædelmodighed, rörende Tone, og ſaa uendelig meget, ſom mangler Hr. *Boeck*. Desuden veed han aldrig ſin Rolle, og radbrækker derfore ſtedſe en Scene, naar han er med. *Iffland* og *Bech* bifaldt ſelv denne Dom; de kalde ham den ældſte Sadlemager ved deres

Skue-

Skueplads, og beklage at man er nödt til at lade ham gaae med, saalænge han kan gaae. — *Decorationen* i förste Akt var en smuk Egn ved Söekanten. Et Skib og en Baaad ved Færgestædet saae meget naturlig ud. I de *to andre* Akter — deels *Roberts*, deels *Belmonts* Huus.

Tobacks-Daasens Historie er omtrent denne. *Plaincoeur*, en *Second-Lieutenant* har en Moder som er Officeers-Enke med 600 *Livres Pension*, hvoraf hun bruger det Halve til at betale sin Afdöde Mands Gield med, og Lieutenanten giver hende og de yngere Södskende saa meget af sin Gage, som han ikke netop behöver til det Nödtörftigste. Med al det er han bestandig glad! Han forlader Moderen, for at bringe sin *Oberst*, *St. Oreil*, en vis *Rapport*. Denne, som netop har moraliseret for sin Datter *Sophie*, hemmelig forelsket i *Plaincoeur*, modtager ham venlig, og beder ham til Bords. Efter Maaltidet præsenterer *Obersten* en af Giesterne, som ikke befinder sig vel, en *Prise Tobac*,

for-

tæller ved ſamme Leilighed paa hvad Maade han havde faaet den Daaſe ſom en *Souvenir*, og lader den gaae rundt. Omſider ſavnes den, og af Spög ſkal enhver lade ſig viſitere. Da Touren kom til Lieutenanten, vil han ikke. Alle trænge paa ham; Oberſten befaler; men — intet hielper, og han forlader Huſet, behæftet med den ſkammelige Mistanke, at være Tyven. — Strax löber han hen til Moderen, ſom bliver beſtyrtſet ved at ſee ham ſaa forvildet. — Han kaſter Kaarden fra ſig, men tager den op igien for at ſtikke ſig, ſaaſnart han har ſkrevet en Seddel til *St Oreil.* I det Öieblik kommer *Oberſten* med det heele Selſkab, og alle bede ham om Forladelſe, da *St. Oreil* ſelv havde fundet Daaſen i ſin Lomme. Til Erſtatning faaer *Plaincoeur Sophie*, og maae nu fortælle Aarſagen til den haardnakkede Vægring. Han giör det, og da opdager man, at han havde et Smörrebröd i ſin Lomme, ſom han vilde ſpiiſt paa Volden, da Oberſten bad ham at blive. Alle beundre ham, og den heele Families Ædelmodighed, og

med

med denne rörende Scene endes Stykket, som kom mig og os alle til at græde som Börn.

I en höi Grad bedre end det förste Stykke blev dette spilt. — *Iffland* var *Oberst St. Oreil*, og Intet manglede i den störste Fuldkommenhed, naar jeg undtager hans spæde Organ, som ikke var aldeeles passende til den gamle Krigers. *Declamationen* var ellers uforbederlig. — *Sophie* (*Withöfft*) Alt meere og meere igientager jeg min förste Dom om hende som Skuespillerinde. Hun var den naïve muntre Pige, som föler Kierlighed, men af Agt for den gode Fader söger at dæmpe den. Paa en indtagende Maade fandt hun Behag i *Plaincoeurs* aabenhiertede Erklæring, og bad ham saa södt at tale sagtere, ret som hun vilde sige: hörer man os, saa mister jeg deres Selskab for hastig. — Da *Plaincoeur* blev mistænkt, hvor ængstlig viiste hun da det ivrige Önske om hans Friekiendelse! hvor spögende bad hun ham at lade sig visitere! Med eet Ord: Hendes Siel arbeider, og en overordentlig Fliid skiuler visse Naturfeil mesterlig.

ſterlig. — *Plaincoeur* (*Bech*) Ligeſaa glad og munter undertrykte han ſin Kummer i den ſörgende Moders og de umyndige Söd-ſkendes Nærværelſe, ſom han ſiden kiæk for-ſvarede ſin Stand, for ikke at röbe Fattig-dom. Iſær var den Scene, ſom ved Ober-ſtens og Selſkabets Ankomſt giorde Ende paa Fortvivlelſe og Mistanke, og Fortællingen til diſſe om hans Families Tilſtand, ſaa ypperlig, at enhver maatte offre *Bech* den varmeſte Tak for den herlige Maade paa hvilken han vidſte at röre Hiertet. — Efter Skuespillet fandt vi det ſamme Selſkab hos *Iffland*, levede godt i denne meere end almindelig venſkabelige Kreds, taelte meget om *Schröder* og vores Konſt, prövede forſkiellige Slags Rhinsviin, og gik glade hiem. —

Fredagen den 25 Julii. I Dag förte *Bech* os hen til det *Kurfyrſtelige Bibliothek* paa Slottet. — En prægtig Sahl, fortreffe-lig indrettet til 80000 Bind. *Platfonden* er malet af *Directeur Krahe*, en her berömt Maler. Sahlen er tre Etager höi, og de tre

Vægge

Vægge tæt beſat med Böger. — I Midten ſtaaer det *Copernicanſke Syſtem*, nyelig kommen fra *London*, og tvende *Globi*. Uden for *Bibliotheket* er Læſe-Sahlen. Vi kigede lidt i *Herculanei Antiquiteter*, og gik ſaa ind i *Billed-Galleriet*, en Række af *Nie* rummelige Værelſer, med de bedſte Malerier i ſtörſte Orden. Her beundrede jeg *Raphael*, *Guido Reni*, *Rembrandt*, *Rubens*, *Caravaggio*, *van Dyk*, *Albr. Dyrer*, *Carlo Dolce* (af ham iſær et Drenge-Hoved, og Chriſtus med Tornekronen) *van der Werff*, *Netſcher*, *Wouwermann*, *Baſſano*, *Vernet*, *Polemboni*, og ſmaae *Cabinet*-Stykker af *Tenier*, *Kobell* i Manheim, *van der Neer*, o. ſ. v. Af *Raphael* faldt den hellige Familie mig iſær i Öinene, hvor den ſovende Jeſus fortiener al muelig Beundring; af *Guido*, den hellige *Sebaſtian Martyr* ſom bindes til et Træ, for at ſkydes med Piile, og et andet, hvor han er död, og Piilene ſidde i det blodige Kiöd; af *Rubens*, *Cato* ſom river Tarmene ud af Livet; af *Vernet*, tvende Söeſtykker, det

eene

eene foreſtiller et Skibbrud, og det andet Havblik, hvor Maanen ſkinner i Vandet, og Vaſker Kiellinger arbeide; af *Rembrandt*, et Par ypperlige gamle Hoveder; af *Wouwermann*, nogle Fæ-Stykker. Næſten et heelt Værelſe opfyldt med *emaillerede Portraits en Miniature*, og et Par ſtore Hoveder af *Rubens*, *a la Moſaique*. Iblant *Dennes* Arbeider, udmærkede jeg ogſaa *Seneca* ſom blöder ſig ihiel, og *Pendanten* hvor han ligger i det ſidſte Aandedræt. — Endnu fortiene at nævnes: Tvende Hoveder af *Rembrandt*; en gammel Mand og en gammel Kone i *Baſtell* med Glas fore, og ſærdeles vel forvarede i Skabe. Igiennem et *convex* Glas, blev hver Rynke, hvert Træk i Anſigtet til den levende Natur. — Maaltidet ſmagde godt efter at have ſeet alle diſſe Meſterſtykker, og ſiden ſpadſerede jeg omkring paa Volden og i Byen. — Ved Tilbagekomſten fandt jeg til min ſtore Forundring tvende Venner fra *Regensburg*, *Manthey* og *von Dithmer*, ſom jeg i Sommeren 1787 havde levet med i mange Uger i *Hamburg*.

Hvor kiert var dette Möde! hvor meget taelte vi om min Koene, om de utallige fornöielige Timer, tilbragte hos *Girard auf dem Kaiſershofe i Hamburg!* — De reiſe til *Paris* men opholde ſig förſt her i nogle Dage.

Löverdagen den 26 Julii. Med den forrige Aftens Venner tilbragte jeg denne heele Formiddag. — Efter Taffelet gik vi paa Theatret, hvor de prövede *Die Dorf-Deputirten*, en uſel Operette. — Muſiken beſtaaer af *Vaudeviller*, paa en ſtoer Arie nær, ſom ſynges af *Madame Bech*, og overmaade godt. *Bech* viiſte os Theatret. Det er temmelig ſtoert og höit. *Machin*-Væſenet er meget ordentlig. — Aatte *Quinter* ſom drives i Kielderen, ſtaae paa hver Side. Paa *Coulisſerne* brænde Tretten Lys, og ingen Lamper paa Jorden. Med alt det er Theatret overmaade vel illumineret; og jeg formoder at Mörket i *Salonen* ikke bidrager lidet til denne fortrinlige Lysning. — Mangfoldige Lemme ſees overalt, ſom iſær bruges til *Macbeth*, *Julius-Cæſar*, o. ſ. v. — Herfra gik

vi

vi til *Opera-Sahlen* paa Slottet. Denne er saa stoer, at man i *Scipio Africanus* kunde lade 60 Ryttere komme frem paa Eengang. Huset er 6 Etager höit, og *pompeux* indrettet. I Tretten Aar er det ikke brugt, fordi *Operen* blev forlagt til *München*, Kurfyrstens *Residence*. — Tildeels ere Decorationerne transporterede didhen, og tildeels omgiordte til det *Manheimer National-Theater*. I Henseende til Forgyldning og Billedhugger-Arbeide, ere Ziraterne alt for hyppige. Nu saae vi det berömte *Astronomiske Observatorium*. Det heele Taarn er 194 Trappetrin höit. *Hofraad Fischer*, en Geistlig, har forestaaet det hidindtil, men paa *Clereziets* Anmodning har *Gouvernementet* styrtet ham, fordi han gik i en couleurt Vest og ikke vilde læse *Messe*. I hans Sted kommer Hr. *Ungeschickt*. Man siger, at han fuldkommen skal svare til Navnet. Dette *Observatorium* holdes i Henseende til Instrumenterne for det berömteste i Europa, næst *Greenwich* i Engeland, og det store *Parisiske*. — *Passage-Instrumentet* er

iſær mærkværdigt, og en nye Opfindelſe af *Fiſcher*, hvorved han i *Miniature* kan *observere* alt, hvad de övrige Inſtrumenter viſe i *det Stoere*, roeſes meget. *Hof-Mechanicus Geyſer* forklarede os alle diſſe Ting. — Vi ſkrev vores Navne i en Bog, og gik herfra til den *Store Salon* ſom udgiör den eene Flöi af Comedie-Huſet, og er indretter til *Redoute* og *Concert*. — Sahlen er prægtig men uden Smag. Halvanden Etage höi, fuld af Colonner og 45 Lyſekroner. Da Lyden har ſaa mange Smut-Huller, giver Muſiken ſig naturligviis ikke godt ud. — Endnu ſaae vi Töihuſet; en herlig Bygning i beſte Smag, og Reſten af Dagen og Aftenen ſladdrede jeg med *Manthey* og *Dithmer*.

Söndagen den 27 Julii. Kirke-Muſikerne i de Katolſke Lande ere, ſom bekiendt, ſaa Gode, at en Fremmed ikke bör undlade at höre dem. — Den i *Cathedral*-Kirken lige for vores Quarteer var fortreffelig, men en anden hos *Capucinerne* ikke nær ſaa god, endſkiönt alle Muſik-Elſkere, og Sangerne ved

Thea-

Theatret holde det for Pligt at bidrage alt mueligt, for at hæve Gudstieneſten i denne *Tigger-Orden.* — Fra Kirken gik vi til *Bech*, og ventede der at finde *Sartis Opera: Im Trüben iſt gut fiſchen*, for at höre nogle brillante Arier af hans Koene; men — den kom ikke. — Derimod accompagnerede jeg hende en Scene af *Kozeluch* med *obligat Claveer*, og en anden *ſtor Arie.* Begge Deele ſang hun ſaa vel, og med ſaa megen Smag, at det inderlig glædede mig, omſider at höre en Stemme ſom kunde minde mig paa den ſaa agtværdige *Möllers i Kiöbenhavn.* Hvad ellers Kundſkab i Muſiken og Færdighed i Paſſager angaaer, da vinder *Bechs Koene*, og Smagen ſætter jeg fuldkommen ved Siden af hendes. *Theorien* er overalt i Tydſkland et vigtigt *Studium* for Sangerinder, — og Denne var ſaa uudtömmelig i *Fermater* og *Cadencer*, at den *ſande Videnſkab* ſtak tydelig frem. Om Eftermiddagen ſaae vi *Chiariny* og hans Selſkab af *Voltigeurs*, Linie-Dandſere og Vædde-Ridere, hvilke jeg kiendte meget nöie fra

Hamborg af, hvor jeg næsten daglig i aatte Uger tillige med min Kone saae deres Konster; og om Aftenen opbyggede den omtaelte Operette *Die Dorf-Deputirten*, os saare lidet, paa *Mad. Bechs* uforlignelig udförte *Bravour-Arie* nær. Huusęt var ellers fuldt, ikke til Ære for den gode Smag. —

Mandagen den 28 *Julii*. Denne Dag var bestemt til en Lyst-Tour med de Herrer *Regensborgere*, for at see *Swetzingen*, Kurfyrstens Lystslot, og *Heydelberg*. I *Swetzingen*, halvanden Mil fra *Manheim*, er en herlig Have med tusinde Skiönheder, Naturens saavel, som Konstens Værk. Det *Mærkværdige* her er: 1) *Badehuusęt*, meget beqvemt indretter til Fyrstens Brug, med Senge, *Sophas*, o. s. v. 2) Fugle-Huusęt (*Volaillere*) her springer en komisk Fontaine i Midten, forestillende en Örn som spyer Vand, og mange smaae Örne og Fugle, hvoraf en hver er en Mindre eller Större *Fontaine*, sidde omkring Staketet i Höiden. I forskiellige *Nicher* ere mangfoldige *Canarie*-Fugle, og

iblant

iblant andre, en *Cacadou*. 3) *Apollos* og *Minervæ Tempel*. 4) Den *Engelske Have*, og nyelig anlagde *Ruiner*, som foreſtille forfaldne *Arcader*. 5) Den Tyrkiſke *Moſchée*. En *Colonne* ſtaaer ved Siden af denne, og op af en Vindeltrappe 128 Trin höi, kom vi paa Altanen, hvorfra Tyrkerne i Almindelighed udſkrige deres *Allah*, *Illah*. *Moſchéen* bliver herlig, men ventelig förſt færdig i nogle Aar, da Kurfyrſten med 30000 Gylden aarlig, lader dem giöre nye Anlæg og bygge hvad de ſelv vil, og det i ſtörſte Magelighed. — I Naboelauget er en Tyrkiſk Ruin, hvor Udſigten er overmaade Skiön. — 6) En ſtoer *Park* eller liden Söe. Her har Hoffet ſine Lyſtbaade. Tvende Hiorte ſom udgiöre konſtige Vandſpring, ſtaae *mayeſtætiſk* lige over for hinanden. — Efter en god Frokoſt, kiörte vi en Miil længer frem til *Heydelberg*, en temmelig ſtoer Bye, anlagt imellem Klipper og Bierge i en dyb Dal ved *Necker*-Floden. Det gamle Slot er mærkværdigt. Det ligger ſaa höit at man neppe kan ſee der, og beſværlig er Op-

gangen. — Saa meget veed jeg, at jeg maatte ſtaae længe ſtille, for at faae mit Veir igien. Slottet ſeer ud ſom en *Ruin*, og er ikke heller andet. — Gyſelig har Franſkmanden raſet her, og ſprængt de tykkeſte Muure, hvoraf man endnu ſeer et umaadelig ſtort Stykke nedſtyrtet. 1764 ödelagde en heftig Lynſtraale Reſten, paa *Capellet* nær. — Fyrſten havde allerede begyndt med *Reparationen*, men nu holder han det ſidſte Tordenſlag for Befaling, at lade alting blive *in ſtatu quo*. — Fra Slotters Foed af overſeer man den heele Bye, *Necker-Floden*, den ſtore nye Broe, og mange omliggende fortryllende Egne. Det bekiendte *Heydelberger Fad* maatte vi og ſee. Det holder 2360 *Eymer*, og oven paa Fadet er en liden Dandſe-Sahl til 6 a 8 Par. — Man ſlutte ſig nu til Störrelſen! I et godt Værtshuus ſpiiſte *Vi Fem Perſoner* for 11 Gylden 9 Kreuzer (brav dyrt) og kiörte ſaa raſk i *Regensborgernes* Equipage med fiire Heſte, at vi fra Kl. $4\frac{1}{2}$ til 6 kom til *Manheim*. Atter beſögte vi *Rytterne*, og ſpiiſte i Selſkab med

Hof-

Hofraad *Fiſcher* (*Aſtronomen*) for Sidſte Gang hos *Bech-* — Denne Hofraad er et levende *Lexicon*, og har en grundig Kundſkab i alle Videnſkaber. — *Discurſive* fortalte han os endnu tvende Ting om *Heydelberg*. *Förſt:* at Fadet i Aaret 1781 var fuld af Rhinsviin fra 1766. Siden har det været tomt. *For det Andet*: At man ved Nedgangen fra Slottets Bierg ſeer en Brönd med aatte *Granat-Pillarer* af forſkiellig Störrelſe, ſom ſkal være den *ældſte Antiquitet* man kiender fra *Egyptiernes* Tid af, da endog *de*, ſom bekiendte ſtore Bygmeſtere, endnu ikke havde drevet Konſten til nogen Fuldkommenhed.

Den fölgende Dag ſkulle vi reiſe videre frem, og Afſkeeden fra diſſe eiegode Folk og varme Venner var tung. — Uforſtilt mödtes Venſkab og fælleds Tilböielighed, og med föelſomme Hierter offrede vi hinanden Taarer, ſaa almindelige ved et hvert Farvel, men ſielden betydeligere end ved dette. — Tavſe gik vi hiem! jeg ſkrev Breve, pakkede ind, og hvilede kuns et Par Timer.

Tirsdagen den 29 Julii. *Manthey* og *Dithmer* vare ikke heller saa aldeeles vel tilfreds med vores Bortreise. To Gange havde jeg af en Hændelse mödt dem, og meget rimeligt er det ikke, at det skeer Tredie Gang. Imidlertid reiste de ogsaa, og naar enhver gaaer Sin Vei, saa glemmer man snart Afskeeds-Timen. — De hialp os ind i *Diligencen*, og Kl. $7\frac{1}{2}$ forloed vi dette Huus, dets veltænkende Vært og Værtinde, og *Manheim* den skiönne Stad i *Kur-Pfaltz*, som ikkuns har den Feil, at den er bygget alt for *regulair*, og altsaa i Tidens Længde bliver kiedsommelig for Öiet. —

Tolv Passagerer i en Vogn er god Hyre; men *Atmosphæren* var ikke meget behagelig i denne talrige Forsamling. Vi kiörte igiennem *Swetsingen* og *Neuhoffeheim* til *Wagheusel*, hvor vi spiiste Middagsmad. Beliggenheden heromkring er fortreffelig. Tyk Skov og skiön Udsigt, men ingen *Chaussée*. Imellem *Wagheusel* og *Wiesenthal* ligger *Philipsburg*, hvor de Franske leverede en stor

Bataille

Bataille förſt i dette *Seculo*, og Prinds *Eugenius* overvandt dem. Endnu ſeer man en Stump af de Franſke *Batterier*, tilligemed Volde og Löbegrave. Henimod Aften kom vi til *Bruchſal*, Fyrſten og Biſkoppen af *Speyers Reſidence*. Her er Poſtens Natte Qvarteer, da man venter paa en *Diligence* ſom gaaer til *München*. — Staden er ſmuk, og Slottet bygget i *moderne* Smag, temmelig ſtoert. Af den ſtærke Vagt paa Slottet ſkulle man ſlutte ſig til en anſeelig Garniſon, men Indvaanerne ſige dog det Modſatte.

Onsdagen den 30 *Julii*. Kl. 7 kiörte vi igiennem *Bretten* — det Sidſte Sted i *Pfaltz* — og ſpiiſte i *Knietlingen*, ſom er *Würtembergiſk*. Her gik det lyſtigt til. Vores Vært var en Jæger, og havde nok at beſtille med Fortællinger om de mange Hundes Ahner, og at beregne Geværernes Værdie. En forunderlig Liigbegiengelſe forſtyrrede Maaltider. Alle Byens Koner begravede tvende Börn, og jeg maatte ſande med *Weſſel, at hver i Verden har ſin Skik*. — De *ſmaae Kiſter* bleve

baarne

baarne af tvende Matroner, paa Hovedet. Fem Mandfolk i lange Kapper fulgte efter ethvert Liig, og for Reſten en Mængde grædende Qvinder af alle Tids Aldere. En vis Jomfrue *Louiſe Schmieden* ſad i et Vindue lige over for vores Jagd-Qvarteer. — Vi hörte at hun ſkulde blive Reiſe-Kamerad, og nu bemærkede vi förſt at hun var temmelig ſmuk. — *Diligencen* var ſaa fuld af Paſſagerer, at Poſtmeſteren maatte ſkaffe en Bi-Vogn. Hvem vilde nu ikke gierne være denne formeente Skiönheds lykkelige Sidemand? — dog — al Stræben var omſonſt! Ingen af os Tre föiede Skiæbnen; altſaa kiörte den Driſtigſte i Selſkabet affted med hende. — Igiennem *Maulbrunn* og *Zietlingen* kom vi over höie Bierge til *Veygingen*, hvor der ligger et ældgammelt Slot, ſom en Fæſtning, paa den överſte Top. Uden for denne ſtygge Bye flyder *Entz-Strömmen* ſom löber til *Heilbrunn*. — En herlig Broe förte os til *Stationen Entzweigen*. Det regnede ſtærkt, og vi maatte opholde os noget. — Den arme Piges ſmaae

Öine

Øine ſtoede af egen naturlig Drift ſtedſe fulde af Vand; hvorfore ſkulde hun da lade regne paa ſig? — Nok ſagt: hun kom ind til Os, og en *Conditor* indtoeg igien hendes Plads. Imidlertid havde vi hört ſaa meget tale om Jomfrue *Schmiedens* overordentlige Sædelighed, at vi neppe vovede at ſige et Ord, — indtil hun ſelv bröd Tavsheden, fortalte, at hun havde geneert ſig i Selſkab med den forrige Kamerad, og nu paa den forunderligſte Maade udbredte Munterhed og Latter i den heele *Diligence*. — Riige Viinbierge paa begge Sider, og herlig dyrkede Agre med Tyrkiſk Korn, Hveede, o. ſ. v. gavnede Siælen, medens Spög ryſtede Lungen. I *Swiberdingen* holdt vi. Fæſtningen *Aſchberg*, bekiendt for et Oprör i den Syvaarige Kriig, ligger til Venſtre, og Lyſt-Slottet *Solitude* til Höire Side. Dette vilde Hertugen af *Würtenberg* have færdigt til ſin Geburtsdag, og hialp ſelv tillige med de Fornemmeſte Hofmænd, at muure i den ſkarpeſte Kulde. — Kl. 9. kom vi til den ſtore og ſmukke Stad

Studt-

Studtgard. — Hertugens saa bekiendte gode Smag kunde ikke lade os formode at finde Residenzen mindre Skiön, end den var. Ligesom i *Paris*, hænge Lygterne midt i Gaden; Bygningerne ere höie og ansеelige; *Garnisonen* meget talriig, og *Examen* i Porte saavelsom *Auberger* stræng. — Vi logeerte *Im Waldthorn*, og havde uroelige Giester ved Bordet. Iblandt dem var især Een som bestandig saae paa mig, og taelte med usædvanlig *Affect* om en Pige, hvis Navn han dog aldrig vilde komme frem med. — Nu vil jeg lade en hver anden dömme, om ikke *Louise Schmiedens* usædvanlige Munterhed i *Diligencen*, hendes Familie i denne Bye, og fire Sataniſk bistre Öine, bestandig hæftede paa mig, kunde opvække den Mistanke, at maaskee een eller anden tienstagtig Aand, maaskee ogsaa *Mammesellen* i egen Person, havde sögt at giöre mig skyldig i nogen Bröde, som jeg haaber, enhver uden Overtalelse frikiender mig for? — Lykken var imidlertid bedre end Forstanden. — Uden Sværd

og

og Blods Udgydelse stoed vi op fra Bordet, (NB. jeg for min Deel umætter) toeg Afskeed med der gamle Reise-Selskab, og gik til Sengs.

Torsdagen den 31 *Julii.* Kl. 6 kiörte vi videre frem, og en gammel Kone, som paa en rörende Maade bad Farvel til hendes Datter, glædede os strax med dette sande Hiertets-Sprog. Hun var den eeneste Fremmede i Vognen, og stedse taus. — Overalt ere de herligste Frugt-Skove og Viinbierge. *Entz-Floden* löber forbi, og vi kom igiennem *Eszlingen*, hvor vi skiftede Heste paa en stor Broe. En brusende *Foß* var her et majestætisk Syn. Meget beleilig for at forfriske os, kom en fattig Kone med *Abrikoser*, og solgde *Ti Store* for 3 Kreuzer, og gav endda to sorte Reddiker oven i Kiöbet. — Hvilken Overflödighed maae her ikke være paa Frugt! Herfra kom vi til *Stationen Blochingen.* Uden for Byen er en meget skiön bedækket Broe. I *Gebbingen* spiiste vi til Middag. — For omtrent sex Aar siden har et Tordenveir ödelagt Byen, og nu var den ganske nye opbyg-

opbygget. Temmelig ſtore og reelle Huſe og breede Gader, et ſmukt Raadhuus, og mange Vandſpring, ſom overalt i det *Würtembergiſke*, ſaae vi her. Strax uden for Byen begynder *Ulms Diſtrict*. Sparſommelighed gaaer her ſaa vidt, at Börn löbe nögne paa Gaderne. Egnen er fortreffelig. Mange *Ruiner* af gamle Slotte ſees paa Biergene. Kl. 5 kom vi til Stationen *Geislingen*. Her plages de Reiſende ſtrax af en Mængde Kiellinger, ſom ſælge *Beentöy* der *fabriceres* i denne Bye, og er overordentlig godt Kiöb. Det er ſaa let at bringe diſſe Kiöbmænd i *Colliſion*, at jeg næſten var vis paa en liden Bataille imellem dem, efter vores Bortreiſe. Vi paſſeerte om Aftenen de ſaa kaldte *Ulmer-Alper*, tvende höie Bierge, hvor Beenene igien maae giöre Tieneſte. Beliggenheden er fortryllende og *romantiſk* Skiön. I den dybe Dal flyder Bække, ſom danne ſmaae Vandfald! Op af Biergene ere de herligſte tykke Skove, og diſſe fremſtille for Öiet en grön Væg ſom ſynes at være Konſt, men dog er Naturens Værk. — Paa den næſte Station

Weſter-

Weſterſtedten vilde vi gierne giöre os lidt til Gode, men Viin, Æg og Brændeviin var alt hvad Huſet formaaede, og vi opholdt os ved denne magre Koſt til Kl. 1 om Natten.

Fredagen den 1 Auguſt. Uden at ſove fortſatte vi Reiſen. — Neppe kunde Heſtene flæbe Vognen op af et uhyre Bierg, og Kl. 4 kom vi til *den Keiſerlige Frie Riigsſtad Ulm.* Den er *faſt*, ſom alle ſlige Stæder, og meget *Antik.* Vi drev Sövnen bort med en god Caffe *im Greiff*, ſkraas over for Poſtgaarden, og bekymrede os ikke det allermindſte om Stadens *politiſke* Forfatning. — En Viinkypper, en Franſkmand fra *Geneve*, og en *Schwabiſk* Pige blev vores Reiſe-Kammerader. — Næſten alle Huuſe ere prydede med Hiſtoriſke Malerier, og iblandt diſſe de Fleeſte af Biblen. — Alle Nyeheder opvække Forundring, altſaa ogſaa denne; og uden at foreſpörge mig hos Indvaanerne kunde jeg lettelig drage den Slutning, at Malerne i *Ulm* maae fortiene en artig Skilling imellem Aar og Dag. Landet er fladt, men Jorden vel dyrket. Igiennem

ubetydelige Byer kom vi til *Günzburg*, og her spiiste vi for 44 Kreuzer *pro persona*. Vel er *det Schwabiske* Sprog *Tydsk*; men dog maae jeg höre den samme Ting Tre Gange, förend jeg fatter Meeningen. — Ofte vilde jeg lee, men jeg fandt det rimeligst at lade det være, især da de Erke-Katolske ere saa mistænkelige, at deres snævre Begreber ikke sielden holde det uskyldigste Spög for Religions-Foragt; — og i det Tilfælde kunde man lettelig pröve Stokkens meget forstaaelige Sprog. — Værten, en tienstagtig Mand, omvexlede vores *Louis d'Ors* à 10 Gylden 48 Kreuzer i *Kaiserlige Souverains* til 13 Gylden 20 Kreuzer, fordi vi længere frem stod Fare for at tabe meere paa *Coursen*.

Paa Veien herfra til *Augsburg* havde jeg den Glæde at möde Hr. *Klauber*, en af min Broders Med-Studerende i *Paris*. *Conducteuren* kunde jeg takke derfor. Han tillod nemlig Post Karlen at bytte Heste med Extra-Posten, og af en Hændelse hörte jeg ham sige: *Hvor vil nu Klauber hen igien?*

Strax

Strax maatte han löbe hen og fortælle, at *Preisler* ſad i *Diligencen*. — Uden at tale et Ord, flöi *Klauber* op paa Hiulet, og, hvor indpakket jeg end var, ſaa kiendte han mig dog ſtrax iblandt de övrige Paſſageers. Jeg nægter ikke, dette var et herligt Öieblik! — Hver Mine, hvert Ord vidnede om det oprigtigſte Venſkab for min Broder! Han vilde tale ſaa meget, men Tiden var kort, og et varmt Farvel gav vi hinanden med; jeg ham til *Paris*, og Han mig til min Broder. — For at tage friſk Luft, ſprang de Reiſende alle ud af Vognen, jeg og den *Schwabiſke* Pige undtagen. Ikke et Ord havde hun taelt den heele Dag, og nu hörte jeg til min ſtörſte Forundring, at Pigen var ret godt ſkaaren for Tungebaandet. — Saaledes ſladrede vi længe ſammen, indtil fleere Öine atter lagde Laas for Pigens Mund. — Klokken Aatte kom vi lykkelig til *Augsburg*, og logeerte *Im Lamme*, et prægtigt Gieſtgiverhuus. — *Becker*, en Garverſvend, og denne Dags Reiſekammerad, ſpiiſte med os paa Kammeret, og

dette var det Förſte ret gode Maaltid, ſiden vi havde forladt *Manheim.*

Löverdagen den 2 Auguſt. Regningen var 4 Gylden 15 Kreuzer. Buddet ſkyndte paa os, og vi gik til Poſthuſet. — *Augsburg* er ſtor og Folkerig, men da de fleeſte Indvaanere ere Fabrikanter, ſaa ſeer man næſten ingen Folk paa Gaderne. Ved at kiöre langſomt, bemærkede jeg fortræffelige Vandſpring, og iblandt de utallige Malerier paa alle Huuſe, Mange ſom fortiente at ſees. Latterlig ſeer ellers en heel Bye ud, ſom er ſaa broget. Moderne Bygninger findes ikke. — *Architecturen* er yderlig antik. — Dog Skade, at vi ikke havde Tiid til, at opholde os her i nogle Dage, for at examinere Fabrikerne lidt! — Uden for Byen begynder *det Bayerſke.* Al *Bagage* bliver her forſeglet, og aabnes ikke förend i *München.* En vis Frue *Schmieden*, ſaa ſvær og ſaa tyk ſom tre andre, behagede at ſætte ſig ind i *Diligencen*, os til liden Glæde. Hendes törre Samtale med en ganſke vindtör Poſtförer, kiedede i ſaa höi

Grad

Grad, at vi omsider faldt paa at plage hende med saa megen Tobaks Rög, at hun ikke turde aabne Munden uden störste Nödvendighed, for ikke at qvæles. — I *Fridberg*, en Bye paa et umaadelig höit Bierg, fik vi nyt Selskab af den tykke Dames Jomfrue *Base* *) og længtes til en Forandring meget efter *Stationen Aiersburg*. I det vi satte Foden i Værtshuuset, faldt Piger, Karle, Huusbonde og Kone paa Knæ, og læste höit et andægtigt *Ave Maria*. — Hvem kunde begribe Aarsagen hertil? En skikkelig Mand, som jeg bad om denne Knudes Oplösning, meente at det var, for at lyse Velsignelse over de mangfoldige reene Kar og Glas, som Pigen i störste Orden havde sadt paa Hylden. En anden paastod derimod, at Klokken netop i det Öieblik var slagen Tolv. — Med et Ord: det latterligste *Bigotterie* hersker i det *Bayerske*, og — Gud tröste den, som vover at tale imod Religions-

*) Svigerske, Södskende-Barn, kort sagt, alt hvad man vil i Slægtskabs-Linien, Moder og Söster undtagen.

Skikkene, disse maae nu være saa urimelige som de være vil! — Middags-Maden var i egentlig Forstand mager. Den bestod af Æg, tillavede paa hundrede forunderlige Maader. Men *Hunger er en god Kok!* ellers havde Madamen beholdt sine Æg selv. — Hastig kiörte vi bort, og kom igiennem herlige Gran-Skove til *Schwabhausen.* Reisen herfra begyndte med at marchere op af et höit Bierg. Omtrent paa den halve Station ligger *Dagau*, en liden Bye, paa et gyseligt Bierg. Et Slot, meget antik, paa Een Flöi nær, bygget i den moderneste Smag, er endnu langt höiere oppe. — Noget længere frem seer man *Sleisheim*, et Lystslot som tilhörer *Kurfyrsten af Bayern.* Ved at grave en *Canal*, har han *combineret* dette med *Nymphenburg*, et ander, som ligger langt ud. — Man kan ikke tænke sig et herligere Syn, end Egnen her omkring. Tydelig saae jeg *Tyrols* prægtige Bierge ved Horizonten, de mange Slotte rundt omkring, Byen *Dagau* bag ved, og *München*, Kurfyrstens *Residence*, lige for. Förend vi kom hertil,

til, fortalte Frue *Schmieden* os en gyſelig Hiſtorie om Hoved-Kirkens Taarne. En vis Fröken *Hebbenſtein* elſkede en ung Officeer ubeſkrivelig; Hendes Forældre vilde ikke tillade hende at gifte ſig med en *Militair*, og efter alle muelige mislykkede Overtalelſer, gik hun op paa Taarnet, og ſprang ned fra dets överſte Spidſe. — Forældrene hades nu af den heele Bye, og den ulykkelige Datters raſende Gierning piiner deres onde Samvittighed. — Ved Ankomſten loed vi *Bagagen* ſtaae paa *Mauten*, *) og gik *zum ſchwarzen Adler*, et af de beſte Gieſtgiverhuuſe i *München*. Her er *table d'hôte*; men, derangeret fra Reiſen, ſpiiſte vi heller paa vores Værelſe. — Dette Huus er ligeſaa fuldt af ſmukke Tieneſtepiger ſom af malede Helgene. En af de Förſte, beſörgede meget hurtig en liden Anretning, og neppe havde vi begyndt at ſpiiſe, ſaa kom Hr. *Lambrecht*, en af de beſte Skueſpillere paa *National-Theatret*. — Han drak et Glas Viin med, ſladrede meget om *Rahbek*

*) Stedet hvor man *viſiterer* og *plomberer*.

og Konſten, og lovede at viiſe os alt hvad han kiendte, og ſaa meget det korte Ophold vilde tillade. —

Söndagen den 3 *Auguſt.* For at undgaae den Uleilighed at viſiteres, gik jeg paa *Maut-Amtet*, og loed *Bagagen* forſegle. Hiemme fandt jeg den unge Herr *Albert*, vores Værtes Sön, en ſand *bon vivant*. Han havde laant os ſit Værelſe, da det heele Huus var proppet fuld af Handelsmænd og Fremmede, ſom opholdt ſig i diſſe Dage i *München* for det ſtore Markeds Skyld, — og ſom den egentlige Beboer, beſögte han os flittig. — Neppe troer jeg at Dyrkelſen af de mangfoldige Billeder i denne Stue var den unge Mands Hoved-Paſſion; i det mindſte holdt jeg ham for *Bigotteriets* affagde Fiende. — Til en utroelig Grad af Fuldkommenhed driver man ellers Afguderiet her. — Naar Klokken ſlaaer 12, falder Pöbelen paa Knæ, og hvem der ikke vil det, maae dog blotte ſit Hoved. — Hvert 20 Skridt ſeer man en heel Flok at knæle for en Helgen, og

ved

ved Siden af diſſe ſtaaer Vie-Vand og en Kuſt, hvormed de Forbigaaende overſtænke ſig. — Naar Kurfyrſten kiörer ud, böier enhver det Venſtre Knæ, ja endog paa Theatret har for kort Tid ſiden den Skueſpiller, ſom annonceerte til den følgende Dag, förſt böiet Knæet för Ham. — Ganſke frie for Pöbelens Overfald er man dog, naar man kuns iagttager det Fornemſte af Ceremonierne, ſom f. Ex. blotter Hovedet, ſeer alvorlig ud, ſtaaer ſtille, o. ſ. v. — Herr *Albert* gav os det venſkabelige Raad at reiſe til Vands med Flaaden fra *München* til *Wien*, og dette Indfald var ſaa herligt, at vi ſtrax beſtilte Pladſene. — Nu ſpiiſte vi i et Selſkab af 30 Perſoner, hvoriblandt nogle forunderlige Menneſker. Stive Fruentimmer i Bayerſk National-Dragt, og Kiöbmænd fra alle Verdens Hiörner. Efter Maaltidet fornöiede jeg mig ved *Alberts Clavecin*, og Kl. 3. gik han ud med os, for at ſee Byen, ſom ikke allene er ſmuk, men ogſaa temmelig ſtoer, og holdes for en af *Tydſklands meeſt glimrende*. — En Mængde af

Boutiquer paa Markedet kunde være interessante nok for denne Stads Indvaanere, men ikke for Os, som saa nöie kiendte, og saa meget yndede *Palais Royal* i *Paris*. — Vores muntre Veileder hilsede alle Folk i Byen, og raabte uophörlig med sin ualmindelig *sonore* Stemme: *Korschamer Dæner* *) *Herr und Madam!* — Paa eengang förte han os ind i et prægtigt Huus, og vilde fortrylle os med sit Claveer-Spil, men saa godt spiller jeg ogsaa. Det sidste vi saae under denne *Couvert*, var en *Augsburger Spegl-Handel* Alt længe i Forveien havde han giordt mig nysgierrig, og omsider fandt jeg dog ikke andet, end smaae usle Spegle, som man kan see i enhver Isenboed paa Kiöbenhavns Gader. Denne iblandt Hr. *Alberts* Mærkværdigheder, opvakte ikke Længsel efter Fleere, og vi gik nu paa *Comedien*. Sahlen er stoer og 4 Etager höi, men ikke bygget i en god Form. — De *Tvende underste Etager* ere for *Nobleſſen* og Prindserne af *det Bayerske Huus*. I den Höire

Balcon,

*) Gehorsamer Diener.

Balcon, er en liden *Loge*, hvor Kurfyrſten ſidder, for at have *Communication* med hans Datters, Prindſeſſen af *Iſenburgs Loge*. De fornemſte *Loger* ere *illuminerede*, men for Reſten den heele *Salon* mörk, og uden Lyſekroner. *Theatrets Form* og Indretning er ret god, men *Couliſſerne* ſaa ſmalle, at man magelig, men ikke behagelig, kan ſee alt hvad der foregaaer bag ved dem; iſær har Kurfyrſten denne *Proſpect* fra förſte Haand. Stykket ſom opförtes, var *Die Brandſchatzung* af Grev *Brühl i 5 Akter*. Det er trykt, og ſaavel Knuden ſom Oplösningen umærkværdig. For dog at kiende denne Skueplads-ſes beſte Medlemmer, vil jeg nævne Perſonerne ſom ſpilte Hoved-Rollerne. *Major Uckerwalda*; (*Lambrecht*) Naturen har nægtet ham meget. Tonen er ikke den ſande *Declamatoriſke*, ventelig fordi han vil tvinge ſig til at tale forſtaaelig. Nogle *Grimacer* har han og. For Reſten kiender man i ham den tænkende Mand. Stykket havde overraſket dem; ellers vilde den almindelige Uvidenhed i Rollerne

lerne have været utilgivelig. *Husar-Dragten* behagede mig overordentlig. Röde Beenklæder med brede Sölv-Galoner, guul Veſt og rödt Skiærf. — *Vagtmeſter Franz*; (*Marchand*) En meget tyk Perſon, men brav Skuespiller. Med hans herlige Organ forſtod han meſterlig at röre Hierter. Hans Anſtand var god, og Actionen overalt paſſende og Naturlig. Denne Mand har meget med *Theatrets Direction* at beſtille, og er den Förſte Skuespiller. — *Grev Seeau* er ellers *Intendant* over *Spectaclet*, og faaer til *Opera* og *Comedie* aarlig 36000 Gylden af Kurfyrſten. Derfore kniber han ſaa ſtærk paa *Oeconomien*, at ikke engang den *höyſt nödvendige* Lysning vedligeholdes. *Baroneſſe Altſtein*; (*Mad. Antoine*) En ſtyg Kelling, men forſtandig Actrice. *Cornet Drosheim*; (*L'Anglois*) En herlig Figur og god Organ. *von Wallenberg*; (*Huck*) Han ſkal være den förſte Liebhaber, men — Gud hielpe ham! Desuden giemte han ſaa mange Ord, at i det mindſte Kritiken over *Declamation* faldt bort. *Louiſe*, (*Madame Lang*)

Lang) Rollen er ubetydelig, men Konen overmaade ſmuk. *Amtsforvalteren*; (*Pilotti*) Han ſkal ſtamme, og det giorde han meſterlig. — Foreſtillingen endtes med en *Ballet*: *Die Kapricen der Liebe* kaldet. Hiſtorien var af *Bondepigen ved Hoffet*, og blev i al Henſeende jammerlig udfört. *Figuranter* og *Figurantinder* ere ſikkert 50 Aar gamle, og *Solo-Dandſerne* vover jeg ikke engang at ſætte i Ligning med *Eleverne* paa den *Danſke* Skueplads. — I övrigt fornöiede *Kurfyrſten* og hans Familie mig ligeſaa meget, ſom Skueſpillet. — Prindſeſſen af *Iſenburg* er hans *Favorite*, og imellem Akterne er han beſtandig hos Hende i Logen. — Vi ſadde i *Parquetten*, omringede af Riddere, Generaler og de fineſte Fruentimmer-Skiönheder. — Kl. 9. gik vi hiem, og havde den beſte Anledning til Sviir og Dands. Denne var nemlig den ſaa kaldte *Freynacht*, hvor alle Menneſker i *München* ſtöie lyſtig, og dertil var Hr. *Alberts* prægtige, eller egentlig ſtore Sahl fortreffelig ſkikket; men et godt Glas Viin ved

Siden

Siden-af de malede Helgene paa Værelset, forerak vi den larmende Glæde.

Mandagen den 4 Auguſt. Da Bagagen var i ſin Orden, beſögte vi *Lambrecht*. Meget forbindtlig modtoeg han os, og gik ud med, for i kort Begreb at giöre os lidt bekiendte med Byens Mærkværdigheder. Det förſte vi ſaae, var *Benedictiner Hoff-Kirken*. En herlig Bygning, ſom ligner meget *Ex-Jeſuiternes* over al Beſkrivelſe prægtige Kirke i *Manheim*. Kuns ere de overflödige Decorationer af *Stuccatur*-Arbeide ikke ſmagfulde. Smukke Altertavler ſeer man her; et *mörkt Kapelle*, hvori *Chriſtus* ſkal være födt; et *Mutter Gottes Kapelle*, hvortil man kommer op af Tre Trapper, ved Siden af hinanden. Paa den Mellemſte maae man ikke gaae, men knælende glide op, og paa et hvert Trin læſe en nye Bön. Adſkillige gamle Kiellinger laae her i ſtörſte Andagt. Herfra gik vi igiennem Slots-Haven, ſom beſtaaer af lutter Promenader. I Midten ligger en Öe, *Rouſſeaus* Begravelſe liig i alle Maader. Dette lille *Elyſium* beſöge

Stadens

Stadens Indvaanere flittig. Den heele Have er omringet af store muurede *Arkader*, hvor man hist og her seer groupperede Figurer, kuns af Træ, men herligt Billedhugger Arbeide. Her er Opgangen til *Billed-Galleriet*. Dette er ikke saa udsögt som det *Manheimer*, men dog stort og godt, og særdeles Nyttigt for den studerende Ungdom, som der *copierer* de beste Mesterstykker efter eget Behag. En stor Samling af *Rubens* Malerier er her. Iblandt disse udmærkede jeg *Esquisserne* af *Luxembourgs Gallerie*; det *Bethlehemitiske Barnemord* — et stoert Mesterstykke; — *Sabinernes Jomfrue Rov*, o. s. v. Af *Wouvermann*, *van Dyk*, *Tenier*, *Bakhuysen* (Söestykker) og mange andre berömte Mestere findes her Arbeider i Hobetal. Kuns Skade at Tiden var for knap til at anstille nöiagtige Undersögelser. Igiennem mange Slots-Gange og Slots-Gaarde kom vi til det *Stoere Opera Theater*. Dette er saa prægtig decoreret, saa forgyldt og belagt med *Folio* imellem Loger og paa *Pillerne*, at det, fuldkommen illu-

mineret,

mineret, maae fortiene Beundring. Höiden er 6 Etager. Paa *Theatret* var Intet at see. Her spilles kuns i *Carnavals-Tiden*, og for nærværende Tiid malede man en Nye *Decoration*. *Frue Kirken*, umaadelig Stoer, og fuld af skiönne Malerier, var det sidste vi saae. — Klokken henimod Tolv takkede vi Hr. *Lambrecht* for den saa venskabelige Omgang imod os, og ilede til Bords. Vores heele Ophold i *München* kostede 20 Gylden, og til Erkiendtlighed for skyldig Beraling, loed den tienstagtige *Hr. Albert* os kiöre til *Flaaden* i sin meget ziirlige *Diable*.

Her var en stoer Mængde af Mennesker! Deels Folk som skulde fare med, deels Tilskuere. Det varede omtrent til Kl. 3, inden Haandværks-Burscherne havde drukket paa *Valet*, inden Pigerne vare mættede af glade og sörgelige Favnetag, inden *Flaade-Mesteren* fik Pengene indcasseret hos meere end Hundrede Passageers. — Saa mange Optrin, det eene naragtigere end det andet, glædede mig usigelig. — En ikke smuk, men stille

og

og föelsom Pige, valgde jeg mig strax til min *Conversations-Dame*, for dog iblant Mængden at have *Een*, som jeg af og til kunde tale et fornuftigt Ord med. — Efter alle disse Forberedelser, lagde vi fra Bolværket, og meere end 500 Menneskers Fryderaab ledsagede os. — *Flaade-Mesteren* saluterede med Tre Pistol-Skud i Mangel af Kanoner, og Passagererne, *Jeg inclusive*, betragtede nu, forundrede, denne Skude, som skulde transportere dem Nogle og Halvfierdingstyve Miil langt paa *Iseren* og den *majestætiske* Donau-Ström. Vandet var fladt, og Tre Gange maatte alle Flaadens Matroser springe ud med Klæder og alt, for at giöre os flotte igien. Fortroelighed udbredte sig snart hos de Fornemmeste paa Fartöiet, hvoriblandt tvende *Dom-Herrer* fra *Freysingen*. En Fyrværker som var om Bord, nyttede de muntre Öieblikke, for at blive af med hans Kram. Af og til kastede vi *Granater* i Luften, og skiöd efter Fugle, men traf ingen af dem. — De fortreffelige Beliggenheder paa begge Sider af Strömmen,

qvægede Öiet og frydede Sinder. Kort sagt: strax i den Förste Time var jeg saa glad, at jeg önskede mig stedse at kunde reise paa den Maade. — Saaledes tilbagelagde vi Fire Miil, og Kl. 8 kom vi til *Freysingen*, det förste Natteqvarteer. — Ved Ankomsten löste Skipperen *Tre* Pistolskud, og vi andre saluterede med *Granater* og *Raqueter*. Nysgierrige Folk findes overalt, hvorfore da ikke ogsaa her? I Hobetal stoed dette lille Steds Indvaanere paa en stoer Broe, og examineerte *Flaadens* fremmede Ansigter. — I *Freysingen* er et Slot, To smukke Kirker, et *Canonicat*, og paa et Bierg i Nærheden, et *Capuciner Kloster*, hvorfra man kan overse Fem Byer. I Selskab med den omtaelte föelsomme Pige, og en anden med en foeret Hue, som vi *per associationem idearum* kaldte *Spekhöker*, og som med Landsbye-Vittigheder moerede uophörlig, spiiste vi et tarveligt Aftens-Maaltid. —

Tirsdagen den 5 Auguſt. Klokken Tre maatte vi alt være ved Haanden. Efter et or-

dentligt

dentligt Mandtal fik Flaademesteren sin *Colonie* samlet, og Kl. 4 fortsatte vi Reisen. — En liden Hytte, opreist af Bræder, var saa fuld af sövnige Personer, at jeg, skiönt Morgenen var ubehagelig, dog langt hellere aandede frit med min gode Pibe Tobak, end i en usund Dunstkreds at paastaae den Plads, som egentlig tilkom mig. — Naturens Afvexling var Skiön. — Paa begge Sider saae man stedse Byer, Slotte, Skove, græssende Qvæg, Vandringsmænd, c. s. v. Ofte maatte vi fare under Træe-Broer, byggede tvert over Strömmen, og ifald Skipperen her ikke styrer meget rigtig, saa kan Flaaden lettelig i Strömmens heftige Fart knuses af et Stöd paa Broe-Pælene. Meget ofte er Vandet saa höit at Fartöiet ikke kan slippe igiennem, og derfore ligger man altid over om Natten, for at forekomme al öiensynlig Fare. Paa Broerne præsiderer en Helgen. Denne hilses meget ærbödig af den overtroiske Pöbel, og anraabes i dybeste Underdanighed om hans Beskyttelse til sin næste Kammerat. — Kl. 10 kom

vi til *Landshut*, og ſpiiſte Middags-Mad. Det koſter altid megen Umage at ſtandſe Flaaden. Et ſtoert Reb kaſtes i Land. Dette ſlynger Folk, ſom dertil ſtaae i Bereedſkab, om den nærmeſte Buſk eller og om en Træ-Bom, ſom de trykke dybt ind i Sanden; men förſt efter Fiire og fleere Igientagelſer ſtandſes den heftige Fart. Ofte tager Rebet en Buſk med ſig med Roed og alt, naar ſtærk Storm foreener ſig med Strömmens hurtige Löb. En liden, men bruſende *Strudel* og *Vandfald* er ſtrax uden for Byen. — Flaaden ſtyrter med en gruelig Geſvindighed ned i det ſkummende Svælg, og Skipperen lader derfor gierne *Paſſagerene* gaae en Omvei, for desmageligere at kunde tumle ſig med ſine Folk paa Fartöiet. Dette giorde vi ogſaa; men *Roſing* havde ikke hört Forſlaget, og maatte flygte op paa Hyttens Tag, for ikke at blive overſkyllet af Vandet. Majeſtæriſk ſeer denne Fart ud, og er ſlet ikke farlig, naar Styrmanden forſtaaer ſit Haandværk. Inden man kommer til Strudelen, falder en Cascade i en ſtoer

halv

halv Cirkel need af en Klippe, og larmer græſſelig. *Kl. Tolv* hörtes Klokkerne i næſte Bye. Strax begyndte den heele Forſamling, mumlende, ſom efter given Signal, at læſe *Ave Maria* med blotte Hoveder og paa Knæ. Jeg vilde ikke raade nogen *Proteſtant* at lee ved ſlige Andagts-Övelſer, eller at lade Hatten ſidde paa Hoveder; thi fornuftige Grunde hörer den *Bayerſke Pöbel* ikke efter, og Dennes *fölelige Svar* vilde Ingens Ryg være tient med. — Reiſen gik raſk, men det blæſte og regnede ſtærkt. — Kl. 5 hvilede vi lidt i *Dinfelding*. Her gik jeg i Land, hentede en Flaſke *Oeſtereicher Wein*, Bröd og Kiöd, forſynede mine Ordens-Brödre, og ſaa i Herrens Navn videre frem. Paa ethvert Opholds-Sted faaer man i Almindelighed nye *Paſſageers*, og bliver igien af med andre. Lykkeligviis miſtede vi hidtil dem, ſom vi mindſt kunde lide! Kl. 8 ankrede vi i *Landau*, efter at have paſſeret det Stoere Kloſter *Vierbach*. Jeg, vel forſynet med *Granater*, *Raqueter* og Sværmere, fik det heele Selſkab til,

at ſtöie, og ſærdeles munter var denne Landing; dog havde en af mine Sværmere taget en forkeert Vei, og giordt en ubarmhiertig Virkning paa en *Bayerſk* Piges *Mieder* *) hvilket voldte mig ſmaae Ubehageligheder af den opbragte Skiönhed. — Det moerſomme Syn af nysgierrige Tilſkuere paa Broen, gav mig igien rigelig Erſtatning for de *Bayerſke* Uhöfligheder, og med Sang og Dands ſpadſerede vi ind i Byen, og logeerte i et Værtshuus, lige over for et Bierg, ſom kaldes *Golgatha*. *Chriſtus* og de tvende *Rövere* hænge her paa tre ſtore Kors. *Maria* og *Johannes* græde ved Foden af Korſet. Lidt længer ned ſtaaer en liden Hytte med Helgene, og Veien herril er en ſmal, meget ſteil Trappe. — Afguderiet fraregnet, kan jeg ikke nægte, at dette Syn opvakte en hellig Beundring. — Længe ſaae jeg op i Veiret, og taus forloed jeg omſider Vinduet! — Nu var det næſten vores daglige Skiæbne, at faae flet Mad, og her gik det iſær ſkiævt. — Den talrige Forſamling uden

*) Kofte eller Tröie.

uden fore', havde redet Söfterfeng, og var overordentlig lyftig. — Munterhed fmitter; vi tömmede et Par Potter *Oeftereicher* paa Reife-Selfkabets og ifær de to *Damers* Skaal, og fik et herligt Natteleie.

Onsdagen den 6 Auguft. Atter op af Sengen Kl. 3. — Den ömme Pige *Mariane Zellrinn*, og den faa kaldte *Spekhöker* blev her. De fkulle til *Regensburg*, og jeg gav dem et Brev med til min *Hamborger* Ven, Herr von *Dithmer*. Tak for behagelig Converfation fortiente ifær *Mariane*. Hun havde en uovervindelig Lyft til det *Franfke* Sprog, eg paa Flaaden læfte jeg næften heele *Pepliers Grammaire* igiennem med denne Lærvillige. Nu overloed jeg til hendes egen Skarpfindighed at udfinde Reften af Sproget, og med Nat-Sækken paa Hovedet gik vi om Bord Kl. 4. — Morgenftunden var kold og ubehagelig. Vi drev med rafk Fart til Kl. 8, og landede ved Byen *Bladling*. Her fkulde Middags-Maden fpifes, da vi ellers den heele Dag, efter Flademefterens Sigende, ikke kunde faae det

Ringeſte. En umaadelig lang Broe gik vi over, og kom ſaa til Byen, hvor ſorte Reddiker befandtes at være den fornemmeſte Ret. *Deſerten*, Caffe og Viin, ſamt *Proviant*, for at modſtaae den övrige Deel af Dagens *Fatigue*, koſtede 2 Gylden 10 Kreuzer, og Kl. 10 forloed vi dette brillante Sted. — Ikke langt fra *Bladling* begynder *Donau*-Strömmen. For at fare ſaa meget ſikkrere paa denne, bindes alle enkelte Flaader ſammen, og i en nye Tilſtand fandt vi nu vores Fartöi. Her bliver Beliggenheden overmaade intereſſant. Paa den Eene Side Bierge, ſom naae til Skyerne; paa den Anden, Skove og Enge med Qvæg Hvert Oieblik ſees en Bye eller et Kloſter. Netop Kl. 12, den almindelige Læſe-Time for de Hellige, kom vi paa det Sted, hvor *Iſeren* foreener ſig med *Donauen*. Denne er ſtrax breed og dyb, og arbeider heftig; men, naar Modvinden er ſaa ſtærk ſom den var i Dag, ſaa gaaer det langſomt med Farten. Vi paſſeerte forbi *Nieder-Altſtadt* og *Tonnendorff*, tvende ſmukke Kloſtere. Alt meere

og

og meere roeg Naturens Fuldkommenhed til i Afvexlinger paa Land-Jorden. Unge Gran-Skove grönnede paa majeſtætiſke Fielde, og oven over diſſe, ſaae jeg paa endnu höiere Bierge, to ſtoere gamle Slotte med Taarne. Ved Strand Bredden laae mange ſmaa Bönder-byer, hvis Beboere forfulgde os med Öinene. Nogle lyſtige *Paſſageers*, iſær en Skoemager-Svend fra *München*, ſom var vores daglige *Bouffon*, holdt beſtandig ſmaae Samtaler med diſſe, og Tiden forſvandt ſaa haſtig og behagelig, at vi naaede Natte-Qvarteret, længe förend vi havde ventet der. Ved at fare igiennem Broerne, fyrede vi af alle Kræfter, og ankrede i *Pfiltzhofen*, en Bye ſom ligner en gammel Fæſtning. Værtshuſet her var flet. — Jeg, altid ved Haanden naar Maden ſkulde beſtilles, fik ſtrax fat paa Værten. Kiökken-Sedelen var ikke vidtlöftig, men dog roeg jeg mærkelig Feil af Retterne. *Händel*, ſagde Manden. — Aldrig har jeg tænkt mig andet ved dette Ord end Prygl eller Klammerie, og ſaae derfore ſmilende paa denne Spasfugl, men

da han omſider forklarede ſig nöiere, ſaa begreb jeg, at Prygl ikke kan være *eingemacht* og *gebraten*, og Udfaldet viiſte, at *Oeſterigernes Händel*, er det ſamme ſom *Danſke Kyllinger*. Tvende *Theatraliſke* Reiſe-Kamerader, Hr. *Haslinger* og Koene, ſkulde til *Lintz*, og i deres Selſkab ſpiiſte vi da diſſe *eingemachte* eller *fricaſerede* og ſtegte Kyllinger. Alle Værelſer vare optagne; altſaa maatte vi, den nye Ordens-Broder og Söſter *incluſive*, logere i Eet, — og her hvilede vi i Fiire forſkiellige Senge meget ſödt under den hellige *Johannis* Beſkyttelſe, ſom præſiderede paa Toppen af Ægte-Parrets Seng.

Torsdagen den 7 Auguſt. Den forrige Aftens *ſuure Oeſterreicher Viin* giorde en ſaa bedrövelig Virkning paa min Mave, at jeg vaagnede tidligere end jeg önſkede. En temmelig god *Caffé* ſtyrkede igien, Kl. $4\frac{1}{2}$ *embarquerede* vi os, og efter de 3 ſædvanlige Piſtol-Skud, gik Reiſen lyſtig. Her vil jeg anföre lidt om *Donau-Quarteret*.

Flaaden

Flaaden er omtrent 66 Alen lang, og 16 a 20 breed. Skipperen havde giordt en Gang af Bræder, ſom var Hoved-Promenaden eller Cavalier-Gangen. I den eene Ende af dette forunderlige Fartöi ſtoed en liden Hytte til 10 Perſoner i det Höieſte, men naar det regnede, maatte den tage imod 17 og fleere. Man foreſtille ſig hvad Qvalm der var i dette ſnevre Rum! Jeg rögte Tobak, drak en Snaps, meddeelte mine törſtige Haandværks-Burſcher efter Evne, og Diſſe betaelte mig igien med Viiſer og Indfald. — Converſationen med Damerne holdtes tildeels i Hytten, tildeels paa Flaadens Gulv. Saaledes ſad jeg f. Ex. en god Stund hos *Mad. Haslinger*, en ikke grim, ganſke tækkelig og nyegift munter Kelling. Hun knyttede et Par Strömper til ſin Mand med en utrolig Færdighed; og en ualmindelig Kundſkab i de Fleeſte Operetter, ſaavel ſom hendes nydelige Stemme, moerede mig uſigelig. Aldrig kunde hun ſynge *Möllers Triumph i Den ſværmende Philoſoph:* „ *Fruentimmeret, ſom ſtuderer* „ for *ofte!*

fra-

fraregnet, at jeg ikke *saae* det paa *Madamen*, hvad denne fortreffelige *Arie* förer med sig i *Kiöbenhavn*. — En *svulstig* *) Billedhugger-Koene fra *Wien*, gik omkring for at giöre Erobringer, men — kraftesløs bleve Bestræbelserne! En Smed, en Möller, en Kræmmer, tvende Skoemager-Svende, en Jæger og en Faare-Hyrde, auctionerede i et Hiörne for dem selv, og sang harmoniske Viiser. Disse Lystige Brödre, en Flok af pæne, men derfore ikke dydige Piger, 3 gamle Kellinger, som uophörlig bad til deres Skytshelgene, tvende Möller-Svende, som smilede, saalænge man ikke saae paa deres Penge-Kasser, tre ivrige Kort-Spillere i Hytten, ikke altid eenige om Gevinst og Tab — med eet Ord: utallige saadanne Groupper maatte fornöie enhver, som ikke er *Misantrop*, — eller for Stoer til at tage Deel i de *lavere Classers* Glæder, naar man dog er og maae være iblandt dem.

Kl. 9 landede vi ved *Passau*, en stoer og fast Bye. Latterlig i höieste Grad var Öieblikket,

*) Frugtsommelig eller af Vattersoet plaget.

blikket, da Flaaden ſtandſede. Det ſtærke Stöd foraarſagede at vi alle giorde en dyb *Compliment;* iſær faldt en Haarſkiærer, ſom vilde gribe til med Hænderne, ned i Vandet lige op til Halſen. — Staklen fortiente af og til en lille Skilling med ſin Kam og Rageknив, men nu maatte *Garderoben* törres! og ventelig blev da Kaſſen tom. I den Sidſte Time paa Farten herfil, kom vi ligeſom igiennem en Huulvei af faſte Klipper. Det er overalt ikke mueligt med Pennen at beſkrive Naturens meſterlige Malerie, ſom Egnen omkring *Paſſau* fremſtiller Öiet. Byen ſelv ligger höit og tæt ved Strömmen. Den har ſmukke Kirke-Taarne, og Huuſene ligne gamle *Citadeller.* Over en Broe kommer man til den anden Deel, ſom ligger paa hiin Side af Strömmen. Her er et Stoert *Tugthuus*, med et Taarn af 9 Etager, hvori Livsfangerne ſidde. Höie Klipper med Gran-Træer danne en frygtelig Muur bag ved Huuſene, og — alt dette *ſamlet*, giör en ubeſkrivelig Virkning paa Folk, ſom ikke endnu kiende ſaadanne,

eller

eller lignende *Situationer*. I *Stadens Port* maatte vi melde vores Navne, og kom ind i et Værtshuus, hvor ethvert Laug har et beſtemt Bord at ſidde ved. — Smedene, Skoemagerne, o. ſ. v. ſögte det dem tilkommende Sted, og vi, ſom ikke fandt et Standsmæſſigt Ophold, benyttède os af det förſte ledige Bord, og blev opvartede af en fiantet Dreng. Den lyſtige Skoemagerſvend vilde blive her, da han ikke kunde betale Reiſen til *Wien*; men en kier Kamerad lader man ikke fare ſaa let, altſaa aabnede vi en *Subſcription*, og fik ſaa meget ſkrabet ſammen, at han kunde fortſætte Veien. — Nu var *Joſeph* glad, giorde en Eed paa, at han vilde være vores Kammertiener, og begyndte med at fornye den *Perial*, ſom havde fulgt ham lige fra *München* af. — Vi fyrede brav, og Klipperne forvandlede Eet Piſtol-Skud til tre Kanon-Skud. Kl. 3 kom vi til *Engelhardtzell*, den förſte Keiſerlige Bye, hvor man truede med ſtreng *Viſitation*. — Allerede langt borte ſaae jeg Glæden i *Sögernes* Öine! og neppe havde jeg ſat Foden paa

Land-

Landjorden, förend man randsagede efter Tobak. Endog i Pungen vilde disse Herrer ikke tillade mig at have til et Par Piber; — "*Hier ist Tobak zu Kauf*" fortalte de *gravitætisk!* men jeg var ondskabsfuld nok til at ryste min liden Rest ud i Donau-Strömmen, da jeg dog skulde af med den. *In Corpore* gik den heele *Colonie* paa *Mauthen* *). Alle Uhre blev fremviiste og undersögte, Lommerne klappede, og omsider fik vi den Beskeed, i Værtshuset at oppebie nærmere Ordre i Henseende til *Bagagens Visitation*, som imidlertid blev hensat i *Magazinet*. — Roelig ventede vi nu, indtil Flaademesteren forkyndte, at de strenge Herrer ikke befattede dem med Flaaden, förend et *Regensburger Skib* var expederet, og denne Efterretning var tilstrækkelig, for med god Samvittighed at kunde bestille Aftensmad og Natte-Quarteer. Ved et herligt Glas Viin taflede vi med *Haslinger & Hustrue*, og gik til Sengs Kl. 11.

Fre-

*) Toldkammeret.

Fredagen den 8 Auguſt. Alt hvad vi behövede til denne Dags *Oeconomie* maatte vi indkiöbe her, og tidligere end vi haabede, loed *Ober-Mauthen* os kalde ved ſin *Ordonance.* Den Nöiagtighed man viiſte ved *Viſitationen* er utroelig, og ligeſaa utaalelig havde den været, ifald de naadige Herrer ikke havde giort Vold paa ſig med en uſædvanlig Höflighed. Endog *vaſkede* Silkeſtrömper giorde dem Skrupler i Hoveder, og den arme *ſvulſtige* Billedhugger-Kone maatte lade adſkillige Baandſtumper ligge, endſkiönt diſſe vare ſtemplede med Keiſerlig Told-Tegn, indtil hun kunde udvirke Tilladelſe fra *Wien* til nye Indförſel. *For meget er for meget*, ſagde jeg ved mig ſelv, og tröſtede Konen paa beſte Maade. — I det herligſte Veir roeg vi affted Kl. 8, vel forſynede med *Krudt.* Underveis arbeidede vi Hændelſeviis, med at *lade* en Mængde Tönde-Baand, ſom laae paa Strand-Bredden, og fik derved en varm *Motion.* Mad. *Haslinger* var Kokkepige. Hun lavede en fortreffelig Kiöd-Suppe og *Rooſtbeaf*,

og

og Klokken *Tolv* ſpiiſte vi med en *Söe-Mands Appetit.* — *Joſeph Schuſter* var den eeneſte iblandt de mange *Erke-Katoliker*, ſom loed ſig overtale, at nyde Noget af denne paa Faſte-Dage *vanhellige Föde.* " *Halt dich nit auf*" *) ſagde han, og med diſſe Ord gleed Maden need ſom ingen Ting. — I *Aſchau*, en ſmuk lille Bye paa begge Sider af Strömmen, ſkulde atter lades med Töndebaand, men denne *Expedition* overloed vi til Flaademeſteren, og drak i dets Sted *Caffée* " *bey der geſtrengen Frau Verwalterinn,*" en Kone paa nogle og Tredive Aar, ſom lavede til Barſel med det 20de Barn, og endda havde Roſenröde Kinder. Med Uveir og Storm truede Himlen; en Hvirvel kaſtede os paa en Klippe, alting knagede og bragede, og den Stoere Flaade af 66 Alens Længde, dreiede ſig omkring i et Öieblik. Hvor rimeligt var det, at Skipperens Angeſt og vældige Röſt virkede paa os Ubefarne! dog föiede Lykken ſaa vel, at vi ſnart igien med Sikkerhed kunde drage Aanden,

*) Bryd dig ikke om det.

og glide videre frem. Efter denne *Orcan* blev Naturen dobbelt Skiön. Vi beundrede de fortreffelige Beliggenheder, holdt Samtaler med mangfoldige *Echoer*, flöi forbi *Adenham*, en Bye med et Slot, hvor *Leopold den Anden* er föd, og kom til *Lintz* henimod Aften. Denne anseelige Bye ligger, ligesom nogle af de Foregaaende, paa begge Sider af *Donau*-Strömmen. Stoere og prægtige Bygninger, Folke-Mængde, Handel og Vandel, sees i alle Gader. *Mauth-Amtet* begyndte her paa nye at plage. Alle, endog de mindste Pakker, bleve randsagede, og lykkelig er den, som er frie for Tobak og usyede Vare! — Vi logerede *im Rothen Krebs*, en brillant *Auberge*. — *Haslinger* overleverede sin Kone i vores Hænder, medens han gik til *Theater-Directeuren*, og denne Time i Madamens Selskab gav mig fuldstændig Underretning om disse Menneskers Levnetslöb, som, især i Henseende til deres *sentimentelle* Giftermaals Historie, moerede meget. Levemaaden i *Lintz* er fornem, altsaa havde vi Aarsag at vente god Beværtning,

og

og Haabet flog ikke heller Feil. Ved et godt dækket og vel anrettet Bord, spiiste vi, drak *Strudelens* og *Hvirvelens* Skaal, som vi skulde *passere* den paafölgende Dag, og den heele Nat igiennem drömte jeg om afvigte og tilkommende Lykseligheder!

Löverdagen den 9 August. Mauth-Amtet tillod os at tage afsted Kl. 7, men en tyk Taage opholdt os til Kl. 9. Imidlertid spadserede jeg lidt omkring i Byen, og kiöbte et lidet Gevær, Krudt, Hagl og andre smaae Ting, som skulde fornöie os paa Farten. Ved Afreisen saluterede vi Byen med vældige Skud, og Klipperne (*Lintzes Batterier*) gav tredobbelt Svar. Flademesteren, særdeles beredvillig til at tiene skikkelige Folk, opreiste en Skive, og nu begyndte vi at skyde til Maals. Hvor let kunde *Saabye* ved disse Övelser bleven ulykkelig! Hans Pistol, en gammel forrusted Ting, sprang, og til al Lykke stoed ingen ved Siden af ham. Denne Hændelse giorde os alle meget forsigtige, og den ruinerede Pistol kiöbte min Ven af Flademesteren,

for at giemme den som et Seierstegn. — I *Lintz* havde vi forsynet os med kold Mad. Glade nöd vi denne, fuld af Beundring over de idelige skiönne Udsigter! — Hidtil var Landet fladt, men da vi kom forbi Staden *Entz*, begyndte Klipperne igien. Mange ældgamle herlige *Ruiner*, tilligemed prægtige Kloster og Herregaarde, saae jeg paa Toppen og ved Foden af Biergene. — Alt dette var godt og vel, indtil vi passerede Staden *Kreyn*, hvor *Discoursen* om den berömte frygtelige *Strudel* og *Hvirvel* begyndte. Jeg kan ikke sige, at jeg var bange; men et saa gyseligt *Experiment* i Naturen, som man taler og skriver om med Angest og Eftertryk, indprenter naturligviis Ærbödighed, og Min Maade er det aldrig at *støie*, naar jeg venter paa Udfaldet af en vigtig Sag; altsaa taug jeg næsten aldeles fra det critiske Öieblik af. — Naturen forberedede os til dette Syn. — Klipperne blev steile og nögne; midt i Strömmen saae man store Skiær, og Vandet begyndte at rase. Min eeneste Adspredelse var Skud paa

Skud

Skud, og gyſelig bragede diſſe imellem Fieldene. — Kl. 4 kom vi til Byen *Scheib und Stein*, og nu vare vi paa det Nærmeſte. Flaademeſteren arbeidede af alle Kræfter med ſine Folk, og *Paſſagererne* foldede deres Hænder, med en utrolig Andagt. — Omſider kom Stedet. Mange knælede, Alle blottede Hovederne, og Jeg, netop i Begreb med at ſkyde, fik nu andet at beſtille. — *Strömmen* gik med en græſſelig Fart, endſkiöndt Vandet var ſaa lavt, at *Flaaden* ſtedſe ſtödte paa Steenene. Dette kaldtes *Strudelen*. Paa en Klippe ſom böiede ſig ud over Vandet, ſtoed et *Crucifix* og blev hilſet af alle med dyb Ærbödighed. Strax efter kom *Hvirvelen*. Vandet löber her omkring i en ſtoer Kreds, og giör et dybt Hul, ſom ligner en Tragt. Dette ſkeer med en ſaadan Heftighed, at *Hvirvelen* tager de Störſte Fartöier med ſig i Afgrunden, naar ikke Skibs-Folkene ſtyre midt over ſamme. Nu var da Faren overſtaaet, og os forekom den ikke ſtoer, iſær paa *Strudelen*, ventelig, fordi man havde afmalet den ſaa gruelig.

Dog fortæller Flaademesteren, at Farten er meget meere rædselfuld, naar Vandet er höit. — Strax kom en Mand med en Sparebösse fra Landet i en liden Baad, og enhver offrede til de Fattige. *Skibs-Knægten* döbte de Ubefarne. Vi slap ikke reent; men *Ein Siebenzehner* *) friede dog Hovederne for Vandpösen. — Saa heftig Strömmens Fart var för, saa stille blev det nu. — Alting klarede op, og Egnen var ikke meere rædsom, men behagelig, skiöndt stedse Bierget. De herligste Beliggenheder af Byer, Klostere og Herregaarde, hvoriblandt *Böfingen*, et Slot, som tilhörer en *Grev Schulenburg*, forskaffede Öiet de beste Afvexlinger, indtil vi Klokken 8 kom til *Marienbach*. Her bestilte vi Aftensmad, og ventede paa Skipperens Ordre, da vi skulde fare den heele Nat. Imidlertid havde *Saabye* og jeg en underholdende *Scene* med vores Matroser og Haandværks-Burscher. Vi drak lidt med dem, og inderlig glædede de sig over denne Nedladelse, som de kaldte der;

*) 17 Kreuzer Kaiserlig Myndt.

det; især fik den meer omtalte svulstige Billedhugger-Kone Munden paa Gang, og Følgerne viiste, at den kiære *Oestereicher Wein* ikke endda havde saa liden Deel i hendes usædvanlige Munterhed. Længe varede det med Maden, men lækker blev den. Vi opholdt os til Kl. 11, og fandt en opreedt Halm-Seng i Hytten paa Flaaden; men jeg havde ingen Lyst til at sove, overloed min Plads til en meget skikkelig gammel Mand, og denne ærgrede mig af og til om Natten med en *Grimace*, som Maan-Skinnet loed mig see i hans Ansigt. —

Söndagen den 10 *August.* Omsider faldt jeg dog i Sövn, men vaagnede snart igien af et hæftigt Stöd paa en Sandbænk, hvor vi maatte arbeide som Karle. I Byen *Mölck*, er det beste Kloster i heele *Österrige*, og dette kom vi forbi. Natten var saa behagelig, at jeg tilbragte den störste Deel under aaben Himmel. Kl. 5 landede vi i *Stein*. Her forloed alle Katoliker os 3 *Protestanter*, og gik i *Messen*, for der at udbede sig en videre lykkelig Reise. Först i dette Öieblik syntes jeg

at blive nogen Forundring vaer i de Helliges Anſigter, da de mærkede at vi ikke bekymrede os om denne Gudstieneſte. Men, uden at fornærme os med bidende Anmærkninger, kom de tröſtede tilbage, og Kl. 7 ſeglede vi viidere frem. — Paa et höit Bierg ligger *Ruinerne* af et ældgammelt *Kaiſerligt Slot*. Vaabenet ſtaaer endnu i en *Niche*. Mange Bierge ſees ikke her omkring, men derimod tykke Skove paa begge Sider. Den medlidende Bildhugger Madame, Frau *Helfferinn*, ſom mærkede paa mig, at jeg ikke havde ſovet, lavede en herlig Caffé. I *Marienbach* havde hun paa vores *Conto* forſynet ſig med nogle Pund Kiöd, Æg og Grönt, og giorde Tilberedelſer til et Maaltid, ſom ſmagde dobbelt godt paa Vandet. Imellem *Stein* og *Kreyn* ligger Kloſteret *Und*. Tydſkeren bruger derfor det Ordſprog: " *Was liegt zwiſchen Stein Und Kreyn?* " Den forrige Nats uroelige Leie, ſvækkede min Opmærkſomhed paa Farten. Jeg lagde mig lidt til Hvile, og ſov til Kl. 3, da vi kom forbie en ſmuk Bye,

Klo-

Kloſterneuburg kaldet. Her er et ſtoert *Auguſtiner-Kloſter;* eet af de *Faa*, ſom Kaiſeren ikke tör ophæve; dog bliver *Vacançerne* ikke beſadte, ſaa at Ordenen viſt maae döe ud inden et halvt *Seculum*. Kloſteret er overmaade Riigt, og har fortreffelige Viinbierge, ſom vi da ſaae nok af i de to ſidſte Dage. Kl. 4 kom vi til *Nusdorff*, og her endtes denne i ſaa mange Henſeender behagelige og uforglemmelige Fart. — Nu var der en Stöien og Larmen paa Flaaden, inden enhver Paſſageer fik ſin *Bagage* ſamlet. Nogle *Geſtrenge Herrer* med galonerede Hatte forföiede ſig ſtrax gravitetiſk om Bord, og *Viſitationen* var overmaade ſtreng. Endog mine Kobbere, ſom jeg havde bragt med fra *Paris*, randſagede man! — Höflighed og Föielighed — Tvende herlige Egenſkaber i Fremmede Lande! hialp ogſaa her; iſær giorde de Kongelige *Cancellie-Paſſer* en uventet Virkning. Diſſe, ſammenlignede med *Pariſiſke* Klæder, lærdte Herrerne at giengielde vores eftergivende Opförſel med uſædvanlig Artighed. *Joſeph Skoemager*

mager beſörgede os en *Wiener Chaiſe*, pakkede Bagagen paa Vognen, og Kl. 5 kiörte vi affted efter en öm Affkeed med alle Reiſe-Kamerader, ſom yndede os ſærdeles. Hr. *Sedelmeyer*, den omtalte ſkikkelige gamle Mand, var Fierde Mand i *Chaiſen*. — *Nusdorff* ligger tre Fierdings Vei fra *Wien*. De utallige ſmaa Værtshuuſe eller *Guinguets*, vare alle fulde af Folk, ſom fornöiede ſig paa forſkiellige Maader. — Meget gefvindt kom vi omſider til Forſtæderne, igiennem et uhyre Brænde Magazin. I Porten antegnede Vagten vores Navne. Jeg ſad paa Forſædet i en kort grön Tröie, og havde den Lykke, at Soldaten ikke vilde vide mit Navn, men beærede mig med diſſe Ord: « *Er iſt Jäger, ja freilich iſt er Jäger.* «

Wien.

De fornemſte Gieſtgiver-Gaarde ere: *Die Mehl-Grube*, *Der goldene Greiff* og *Der weiße Schwan*, alle Tre *in der Kärntner-Straße.*

Straſſe. Det Mellemſte håvde *Lambrecht* i *München* recommanderet, og her logerede vi nu i trende ſmaa, men nydelige Værelſer. — Uden at tænke paa *Staden Wien*, dens Storhed, Pragt, o. ſ. v. ſkyndte vi os med Paaklædningen, for ſtrax at beſöge *den Italienſke Opera*, hvor man opförte *Il fanatico burlato* eller *den fixerede Sværmer*, Opera Buffa i 2 Akter af *Cimaroſa*. Entréen i *Parterre noble* eller *Parquet*, koſter *En Gylden*. Huuſet er overmaade Stort; tre Etager höit, foruden *Parterre-Loger* og *Gallerie*. Tretten Loger paa hver Side, og *Kaiſerens* lige for *Theatret* i *Fonden*. En ikke ſmagfuld Decoration af Forgyldning og Bildhugger-Arbeide findes i Overflödighed. Man bruger her, ſom paa de Fleeſte andre Steder, *ingen Lyſekroner*. *Orcheſtret* er talriigt, og Executionen af Muſiken ſaa *præciſe* ſom mueligt; men ventelig er det Bygningens Skyld, at den ikke gav ſig halv ſaa godt ud, ſom i *Paris*. — Den berömte *Salieri* er Kapelmeſter. Han dirigerer ved et *Forte piano* de 3 Förſte Foreſtillinger

af

af hver *Opera*. — *Decorationerne* vare usle, og *Machiniſten* paa dette Theater kan gierne gaae i Skole hos vores *Nielſen*. — Sangerne &c. vil jeg ikke bedömme af denne Foreſtilling, men oppebie *Opera Seria*, hvor enhver rimeligviis föger at ſætte ſit *Talent* i et andet Lys end i *Bouffonaden*. — Hvad Smagen ellers angaaer, da finder man dog iblandt *Italienere* det, ſom det kielne Öre, ikke vandt til ſvære Harmoniſke Gange og *kromatiſke* Modulationer, forgieves ſukker efter hos de Fleeſte andre Nationer. — Efter *Operen* ſpiiſte vi *im Greiff*, ſaaledes ſom man i Kiöbenhavn paa et hvert Spiſeqvarteer kommer og gaaer; dog ere ſultne Gieſter, endnu ubekiendte med *Wienernes* Kunſt-Ord, meget forlegne; thi Perſonen, ſom varter op, fremlægger ingen Spiſe Seddel, men opregner med utroelig Geſvindighed en Mængde af Retter, og jeg var ligeſaa klog *efter* denne Leſtie ſom *för*. *Gebratene Händel* havde imidlertid Farten paa Donau-Strömmen lærdt mig at kiende, og dette nyebagte Ord, tilligemed

med *Kälberne Vögel* *) hialp mægtig til Mættelsen. —

Mandagen den 11 *Auguſt. Roſing* havde Skrivelſe med fra *Rahbech* til Skuespilleren Hr. *Müller*, som er Medlem *vom Ausſchuß***). Vi gik derhen og fandt ved det første Öiekaſt den heele Familie elskværdig. En höflig, selskabelig Mand, borgerlig og huuslig Kone, og den ældste Datter, en smuk Pige som viiste sig i al sin Ynde. Hun er *Actrice* og skulde paa Pröve. Med den anstændigste Friehed blev hun ved at fuldföre hendes *Toilette*, og spilte siden uden Overtalelse et Par Sonater af *Mozardt* og Madame *Aurnmeyer*, hendes Læremesterinde, med al optænkelig Færdighed. Man inviterede os til den paafölgende Onsdag, og vi geleidede Jomfrue *Josephe* til hendes Vogn. Det var Postdag; altsaa havde jeg nok at bestille med at expedere Breve til Directionen og min Kone, og efter dette Arbeide

*) *Carbonade*, som en sulten Lærvillighed snart underrettede mig om.

**) *Ausschuß* kaldes National-Theatrets Direction.

beide kiörte vi ud af Porten *zum Casperl*, et Theater, hvor daglig ſpilles, omtrent i ſamme Smag, ſom hos *Nicolet* i *Paris*. Huſet er meget Stoert, *Decorationer* og *Machinerie* fortreffelige, og *Orcheſtret* meere end taaleligt. Den *Förſte Etage Loger abonneres* i Almindelighed af de fornemſte Huuſe. *Parterret* er afdeelt i det *Noble* for 34, og det *Simple* for 20 Kreuzer. Her lader *Wiens Skiönheder* ſig ſee i deres fulde Glands. Jeg ſad f. Ex. i Förſte Etages Plads-Loge ved Siden af Een, ſom fortiente udmærket Beundring. *) Stykket var *Farçe* i höieſte Grad, hvilket Titelen nokſom viſer. Det kaldtes: *Casperl, als Kind, altes Weib, Scherenſchleifer, Corporal, alter lahmer Mann* und *Bediente*. Om denne Foreſtilling kan jeg ikke ſige andet, end at Pöbelen i det bageſte Parterre havde overflödig Anledning til Skogger-Latter over de hyppige *Fadaiſer* og gemeene Optrin. *Casperl* er en ældgammel Skueſpiller ved dette Thea-

*) Naar man betaler 34 Kreuzer, ſaa kan man frit gaae omkring paa alle Pladſer, uden at genere ſig.

Theater. Han findes under dette Navn i de fleeste Stykker, og extemporerer for det Meeste. Dobbelt elsket er han af Publico, fordi han bestandig taler i *Dialecten*, og denne virker langt kraftigere paa Nationens Öre, end det gode Tydske Sprog. — Atter berigede med Kundskab om et Nyt Theater, tog vi fat paa en *Fiacre*, som uophörlig skreeg: *Fahren wir? fahren wir?* og vare inderlig fornöiede med Opholds-Veiret; thi saasnart det regner, maae man betale de uforskammede Hyre-Krabater, 2, 3, 4 og Flere Gylden for en meget liden Tour; da man derimod i godt Veir ikke sielden kan kiöre En halv Miil for *Ein Siebenzehner*, eller *Zwei Siebener*. —

Tirsdagen den 12 *Auguſt*. Den heele Formiddag forsvandt ved mangfoldige Forretninger, og da vi spiiste, kom et Bud fra vores *Minister*, *Baron Güldenkrone*, med Begiering, at besöge ham imellem Fem og Sex. Vi mödte til den fastsadte Tiid, og fandt i Ham den sande Menneske-Ven, forekommende i alle Ting. Han tilböd os al muelig Tieneste!

Agen-

Agenten Herr von *Matolai*, skulde kiöre omkring med os til de Herrer *vom Ausschnß*; Han selv vilde præsentere os for *Grev Rosenberg*, den første Directeur, og General-Lieutenant *Lopkowitz*; vilde sörge for frie Entrée paa National-Theatrer, o. s. v. I övrigt tröstede han os kuns meget slet i Henseende til Theatrets Forfatning. *Cabalen* gik saa vidt, meente han, at *Kaiseren* var kied af, at give fleere Penge, og ventelig i denne Tiid vilde overlade *Entrepriſen* til *Directionen* eller andre Liebhabere. Skuespillerne *Brockmann* og *Lange*, og Skuespillerinderne *Madame Sacco* og *Adamberger* udmærkede han. Vi længtes efter den 15 Auguſt, (*Feriernes* Ende) for selv at kunde see, höre og bedömme, og forloed denne fortreffelige Mand, fuldkommen trygge, ifald en eller anden Ubehagelighed skulde möde, som Fremmede ikke altid uden Bistand kan undgaae. — Uden for *Wien*, ligger imellem Byen selv og Forstæderne, det *Fyrstelige Stahrembergiſche Huus*; en Bygning, saa Stoer, at den magelig kan

rumme

rumme en heel *Colonie* af alle muelige Haandværkere. Her ſpiller det *Friedliche Selſkab* paa et Nyt Theater, og vi ſaae i Aften: *Don Carlos*, oder *der Infant von Spanien*, en *Tragedie* i Fem Akter af *Schiller*. — *Conſtructionen* af dette Skueſpil-Huus fortiener ikke engang at nævnes. Det beſtaaer af en lang Firkandt, og *Decorationerne* ere ligeſaa uſle, ſom *Machiniſten* en ſtor Stymper. *Don Carlos*, (*Kettler*) dette Selſkabs Perle; men ſnart opdagede vi, at Declamationen var ſlæbende og klynkende, og Perlen temmelig uægte. *Prindſeſſe Evole*; (Mad. *Kettler*) En overmaade ſvær Rolle! Et taaleligere Anſigt og Organ — ſaa havde hendes Spil ikke været at foragte. Hun föelte, pauſeerte, og forſtoed hvad hun ſagde. — *Kong Philip* var ſaa lidt *Acteur*, at han ikke engang kunde være ſtiv og ſtolt. *Marquis Boza*; den intereſſanteſte Rolle i Stykket. Naar det faldt ham ind, ſaa var han ikke ſlem; men ellers dræbte han, ſaavelſom alle andre, med den kiedſommeligſte *Monotonie*. Hvor let kunde diſſe,

maaſkee i egen Indbildning meſterlige Skue-ſpillere, fornöie det ſtakkels *Publicum!* Jeg gabede, fordi jeg holdt det for den naturligſte Virkning af ſlig en Foreſtilling, og rundt omkring os Tre *Pillegrimer* applaudeerte enhver gyſelig, og opfordrede, ſiæleglad, Selſkabet til at igientage *Don Carlos* den følgende Dag. — *O tempora, o mores!* — Vi taflede *im Greiff* paa vort Værelſe; men Maanens dunkle Skin mörknede min Siel, og for at blive Sandheden troe, vil jeg tilſtaae, at jeg havde Afſkye endog for min egen Skygge, da jeg gik til Sengs. —

Onsdagen den 13 *Auguſt. Baron Güldenkrones* Haand-Secretair, Hr. *Stein*, beſögte os tidlig, og bad, at afgiöre *Theater-Viſterne* med *Agent Matolai* den følgende Dag. Med denne Secretaire blev jeg ſtrax fortroelig. Han var fra *Frankfurth*, og Oprigtigheden ſelv. — Vi taelte meget om Krigen, og han fortalte iblandt andet, at *Feldt-Marſchal Laudon* afvigte Nat var reiſt til *Armeen* i Følge en Naadig Haand-Skrivelſe fra *Kaiſer Joſeph*,

for

for at commandere i *Fyrst Lichtensteins* Sted, som var bleven saa syg, at han maatte bæres over 70 Tydske Miile fra Leiren til *Wien*. — Forinden hans Afreise trængte *Soldateſſe* og en Mængde af Borger-Standen sig op til Muuren af *Laudons* Pallads i to Dage, drak *Heltens* Skaal, og jublende, gav den gamle udlevede Kriger saavel, som den syrige Unge, Ham tusinde Velsignelser med paa Reisen. — Söndagen den 10 Aug. havde han bivaanet *Messen* i adskillige Kirker, og uddeelt betydelige Summer til de Fattige. — En vis Herr *Enszlen* opholdt sig i *Wien*, for paa den förste klare Dag at lade en Deel *Ballons* stige op i Form af vilde Dyr, Heste, Rytrere og Hunde, som, alle i *Colossalisk* Störrelse, skulde forestille en Luft-Jagd. Til denne Mand förte Hr. *Stein* os; og ikke liden Længsel efter dette nye Spektakel opvakte Synet af en fortreffelig Hiort, og en Pige med en *Ballon* paa Hovedet, som svævede i hans Stue. — Henimod Middag bragte jeg et Brev med en Present fra *Wille* i *Paris* til Hr. *Schmutzer*, berömt Kobber-

ſtikker og *Directeur* for *Konſt-Academiet*. Hos denne agtværdige Konſtner, og Gamle, men lunefulde Mand, fandt jeg en *Keiſerlig Baron*, ſom ſtrax efter at have hört mit Navn, begyndte med Lovtaler over min Faders *Cardinal Bouillon* — et Stykke, ſom *Schmutzer* gav den Förſte Plads i hans meget ſtoere Samling. — Skueſpilleren Hr. *Müller* havde buden en Deel *Genier*, *pour faire honneur à ſes confrêres*, og i det muntreſte Selſkab af Verden ſpiiſte vi der, iblandt andre, med *Jünger* *), *Schinck* **), (tvende fortreffelige Mænd) en gammel munter *Major*, og *Profeſſor Füger*, berömt *Portrait-* og *Hiſtorie*-Maler. Ikke behövede vi *Ungerſk Viin* til at opmuntre; thi Glæde ſtoed maled i enhvers Anſigt. Den ældre, blödſindede *Joſephe*, og den yngre fyrige *Nannette*, *converſeerte* os, ſom gamle Bekiendte, og af denne förſte ſaa fordeelagtige Samling, ſpaaede vi os allerede en tilkommende,

*) Theater-Digter og Overſætter.

**) For nærværende Tid engageret hos *Schröder* i Hamborg ſom Theater-Digter.

mende, tung Afskeed. *Jüngers* Lune stemte fuldkommen med vores, og *Schincks* behagelige Melancholiske Sværmerie maatte enhver *Følende* holde af. — Ud af *Kärntner-Thor*, forbi det *Stahrembergiſche* Huus, föerte *Jünger* os ind i en Have, hvor det heele Middags-Selskab lidt efter lidt samledes. Under aaben Himmel drak vi *Oeſtereicher* af den förste Skuffe, og sladrede med de To interessante Piger. Den huuslige Moder underholdt mig længe med nyttige Huusholdnings-Efterretninger; men *Fiire vigtige Danske Ord*, som den lærvillige *Nannette* gierne vilde have overſatte, gav mig saa meget med en fornuftig Omskrivelse at beſtille, at jeg snart glemte Huusholdning, og alt. — Hvad giorde ikke *Nannette* for at lære Dansk? og var det ikke min Pligt at være Tolk for min Ven *S*.....? — Veien blev ikke lang i saa godt Selskab, og den heele inderlig gode Familie, geleidede os, som Ukyndige om *Wiens* Gader og Stræder, lige til vores *Auberge*.

Torsdagen den 14 *Auguſt.* Min *Journal* kaldte mig tidlig op af Sengen, i hvor meget den forrige Aftens *Oeſtereicher* bad mig at blive liggende, og vi ilede hen til *Secretaire Stein.* — *Agent Matolai*, en höflig og tienſtagtig Mand kom til *Miniſteren*, og i hans Selſkab gik vi omkring til Herrerne *vom Ausſchus*: *Müller*, *Brockmann*, *Stephanie* den *Ældre* og *Yngre*, og *Weidmann*. Nogle af dem vare paa Landet, og de, ſom vi fandt hiemme, modtog os paa det Forbindtligſte. Efter diſſe *Ceremonielle Viſiter* viiſte Hr. *Müller* os *National*-Theatrets Indretning. Det förſte ſom faldt i Öinene, vare tvende ſmukke Værelſer, hvorfra *Keiſeren* gaaer ned til ſin *Loge*. Diſſe har *Joſeph* beſtemt til fortrinlig gode Skueſpilleres og Skueſpillerinders *Portraiter*, ſom han ſelv vælger. Det Eene er allerede fuldt. Man ſeer her *Brockmann* ſom *Montalban i L'Anaſſa*; (et Knæſtykke) *Lange* ſom *Hamlet*; *Madame Sacco* ſom *Medea*; *Madame Adamberger* (en Favorite af Kaiſeren og Publico) ſom *Fräſcatana*; Den

berömte

berömte *Jaqvet* ſom *Ariadne*. Hun döde for $2\frac{1}{2}$ Aar ſiden. Nogle Linier ſtaae under Stykket, og Keiſeren har med egen Haand ſkrevet diſſe Ord til: *und wird algemein bedauert*; — *Madame Weidner* ſom *Eliſabeth i Richard*. Denne *Actrice* har været 40 Aar ved Theatret, og er afgaaet med hendes *heele Gage* af 1600 Gylden, i *Penſion*. Hun elſker Skuepladſen ſaa höit, at hun endnu af egen frie Villie ſpiller meget ofte, ligeſom *Deſ-Eſſarts* i *Paris*; — Herr *Müller* i *Portrait*, o. ſ. v. — Enhver kan ſelv beſtemme, i hvad Rolle han vil være foreviget. Keiſeren ſidder i en Side-Loge, og i Hof-Logen er for nærværende Tid *Prindſeſſen*, naar hun beſöger Skueſpillet. En ſtor Sahl, ſom nu bruges til at biſætte *Decorationer*, var fordum beſtemt til Spil. Under Foreſtillingen ſtoed her Fiorten *Pharao*-Borde, og enhver Plads ved diſſe var abonneret med 10 *Ducater*. *Theatret* er meget dybt, og temmelig höit. Enhver Skueſpiller har ſit eget Kammer til Paaklædning; men *Actricerne* maae pyndte ſig

hiemme, og forſamle ſig i et ſtoert Værelſe, ſom er deres *Retirade.* Kl. 1 föerte Herr *Matolai* os hen til Herr von *Thorvad*, ſom i Grev *Roſenbergs* Fraværelſe har Over-Inſpection ved Theatret; men vi traf ham ikke hiemme. — Nu hentede vi vores Ven *Stein*, og kiörte med ham ud til *Au-Garten*, en ypperlig Have i Henſeende til Promenader og Udſigt. Her har *Keiſeren* ladet indrette tvende Store *Salons*, og to *Billard*-Stuer, til hver Mands Tieneſte. Vi ſpiſte i Een *Salon*, i Form af *Chriſtiansborgs Ridder-Sahl*, men Mindre og uden *Gallerie*, endſkiönt den var *to Etager* höi. En forfærdelig ſtor Lyſekrone af forgyldt Blik hang i Midten, og ſex Mindre omkring denne. Mange ſmaae Borde vare alt beſatte med Gieſter, og ſnart blev vi ogſaa beværtede ganſke herlig for en Gylden *pro perſona.* Et ypperligt *Chor* af *Oboiſter* giorde Taffelmuſik. Opvarterne ere klædde i et Slags Keiſerligt *Liberie*, og har et *Sölv-Nummer* paa Armen. Jeg behöver altſaa kuns at ſee paa min *Serviteurs Nummer*, og ſtrax

ſtaaer

ſtaaer han hos mig, naar jeg for Exempel raaber: *Zwanzig*. — Efter Maaltidet ſpadſerede vi i Haven, ſom er Större og Prægtigere end de almindelige *Promenader i Paris*, drak Caffé, ſpillede *Billard*, og kiörte hiem i Regnveir. — *Roſing* befandt ſig ikke vel; men *Saabye* og jeg, tilligemed *Secretairen*, kiörte ud til *Casperl*, hvor man opförte et Heroiſk Syngeſtykke i to Akter, *Der Baum der Diana* kaldet, Muſiken af *Martini*. Denne var den *Syttende* Foreſtilling, og dog Huuſet ganſke fuldt. Ideen er urimelig, men Muſiken meget god, og Sangerne udförte den over min Forventning. En beſynderlig Skik har man i *Wien!* Naar *Parterret* vil, at en *Arie* ſkal repeteres, ſaa bliver det ved at applaudere indtil Sangeren begynder, og dette ſkeedte næſten ved hvert andet Nummer; altſaa var Foreſtillingen dobbelt ſaa lang ſom ſædvanlig. *Decorationerne* i Stykket ere hyppige, og Forandringer ſaavel ſom Forvandlinger gik overmaade *rapide*. — En *Grotte* med et ſtærkt Vandfald behagede mig iſær overordentlig.

Den

Den var *transparant* og begroet med Musl. I Spidsen saae man "*Das Reich der Liebe*" med brillante Bogstaver. Et Löve-Hoved gav bestandig Vand *) fra sig i et Kar, dannet som en *Musſel*, og herfra udbredte det sig igien meget naturligt rundt omkring *Grotten*. — Kl. henimod Ti var først Skuespillet ude; vi kiörte hiem, og sladdrede til Midnat med vores ærlige, ukonstlede Ven.

Fredagen den 15 *August.* Allerede Kl. 8. kom Hr. *Schmutzer* til mig i störste Stads, for at invitere til næste Söndag. Jeg vidste nok, at det var *Fredag*, men hvem tænkte paa Katolikernes *Mariæ-Fester?* og dog lærdte Erfaring, at denne Dag var en *Hoved-Fest*, som ikke engang tillod nogen Kiöbmand at sælge det allermindste. Vi opholdt os hiemme til Spise-Tid, og da kiörte vi atter ud til *den Keiserlige Au-Garten*, hvor Maden engang tilforn smagde saa godt. Hr. *Müller* havde ladet os bede at være hiemme Kl. 3, og troelig holdt vi Ord. Til bestemte

*) Sölv-Floer.

bestemte Tid afhentede han os, for at bivaane den *berömte*, *umenneskelige* og *gyselige Hetze*, *Wienernes* saa kaldede *National-Skuespil*; dog vil jeg heller troe, at Vanen trækker den ubyre Mængde af Mennesker derud, hvoriblandt maaskee kuns Faa betragte disse martrende Optrin uden Afskye; end at jeg skulde kalde dette Spektakel Indvaanernes Glæde, hvori Hiertet havde nogen Deel. — Pladsen er stor og rund, omgiven af en Bygning, tre Etager höi. Den *Underste* bestaaer af lutter *nummererede* Lemme, hvori de *Vilde Dyr* logere. Den Mellemste er inddeelt i *Loger* for *Keiseren* og *Noblesse*n, og for Resten i dyre Pladse til 2, 3 og 4 Gylden; den Överste er for Pöbelen. Endskiönt vi kom en god Time for tidlig, havde vi dog neppe faaet Plads, ifald man ikke paa en vis Maade *respecterede National-Theatrets* Medlemmer, da *Hetzens* Indtægt egentlig tilhörer denne Skueplads. — Men — til Ære for mine Ordensbrödre, fortæller jeg med Glæde, at de holde det for uanstændigt, *directe* at befatte sig med

dette

dette *Neronianſke* og *Domitianſke* Skueſpil, og derfore have de forpagtet det bort til Herz-Meſteren, ſom beraler 7 eller 9 Tuſinde Gylden aarlig. — Kl. 4½ begyndte da Spectaklet med en liden Hiort, tre ſmaa Biörne, en Abekat og en Hare, ſom, uden at ſkade hinanden, moerede Tilſkueren. Iſær ſaae det komiſk ud, naar Biörnene klavrede op paa en meget höi Stang midt paa Pladſen, for at forfölge Abekatten, og denne med et Örefigen fik dem ſkamfuld til, at vende om igien. 2) Efter given Signal blev en Ungerſk Oxe med Blyeklumper i Enden af Hornene, indladt paa Vallpladſen. En Herz Knegt til Heſt forfulgde denne med en Lanze i Haanden, gav ham adſkillige dödelige Stik, men traf ikke ret. Omſider ſprang han raſende ned af Heſten, tog en Dolk, lænede ſig op til Væggen, og da Oxen löb forvildet imod ham, greb han i Hornene, og ſtak ſaa vel, at han faldt med Eet. 3) En gammel Biörn, attaqueret af 12 Hunde, förſt Parreviis, og ſiden af dem alle paa Eengang. Biörnen kunde ikke giöre ſine

Fien-

Fiender det Mindſte; derimod miſtede han et Öie og blev bidt paa mange Steder. 4) En anden Ungerſk Oxe, hetzed af ligeſaa mange Hunde. Han bleſſerede Nogle af dem, kaſtede dem med ſine Horn höit op i Luften, og gik fortvivlet lös paa tre udſtoppede Figurer ſom vare ophængte for at irritere ham. 5) En ſtor Skive, over og under pryded med Fyrværkerie, blev hidſet ned fra det höie Maſt-Træ i Midten af Pladſen. Paa en Krog under Skiven hang raadt Kiöd, og nu blev en graadig Biörn indladt, efter at Fyrværkeriet var antændt. Han toeg ſtrax fat paa Rovet, og, uden at bryde ſig om Ilden, ſom brændte ham paa Maven og overalt, om Kanon-Slagenes og *Raquetternes* Torden, loed han ſig hidſe op til den överſte Spidſe. Herz Knegtene kiendte denne graadige Perſon, og Fiire af dem modtoeg ham ved Nedfarten med Bröd, ſatte paa Enden af lange Stænger. Biörnen tog et af Brödene med ſig, og löb over Hals og Hoved ind i ſit *Logis*. 6) En Ungerſk Oxe med et Kanon-Slag for Panden, og tre Ild-Fontainer imel-

imellem Hörnene. Han gik ganske ſtadig; men da Ilden ſpröitede for ſtærk, löb han forvildet omkring; omſider ſtod han ſtille, netop under vores Plads, og da Skuddet gik af, faldt han död ned til Jorden. 7) En *Lux*, det afſkyeligſte Dyr af Anſigt, blev nu hetzet af een og to Hunde. Diſſe vovede neppe at angribe ham, thi han lagde ſig ſtrax paa Ryggen, og ſprællede ſaa hurtig, at han med ſine fæle Klöer i nogle faa Minuter giorde de hvide Hunde ganſke blodige. 8) En ſtor Biörn, ſom ſaae biſter ud; men en Deel raſende Hunde berövede ham ſnart Modet ved at gribe efter Örene, og de holdt ſaa ſkammelig Huus med dette ellers frygtelige Dyr, at Hetz-Knegtene med Magt maatte ſkille de ſtridende Parter fra hinanden. 9) En *Aur-Oxe*. Den ſeer ud ſom en Löve; bruſer i Hovedet og paa den halve Krop, og er ganſke ſmal i Bagdeelen. Hverken Biörne eller Hunde kunde giöre ham Noget. — Han kaſtede dem vexelviis ſaa höit op i Luften, at de giorde tre og fleere *Volter*, og faldt ſaa godt ſom döde ned

paa

paa Jorden. — 10) Omsider endtes denne gruelige Forlystelse med en Samling af vilde Dyr, som hver for sig passede Sit, uden at skade hinanden. — Selskabet bestod af Aur-Oxen, fem Biörne, en Dromedarius, en Hiort, et vildt Sviin, Luxen, en Abekat, og en Ungersk Oxe, som man havde bundet en lille Kat paa Ribbenene, for at giöre ham kilden og gal. Hvor mange *Granater* end Hetz-Knegtene kastede imellem dem, saa blev der dog intet af *Attaquen*. De stakkels Hunde maatte til Slutning bide i Græsset. Man tvang dem til at gaae lös paa *Aur-Oxen*; — men uden at röre sig af Flekken, mishandlede han dem jammerlig. — For at see alting i det mindste Eengang, vare vi da ogsaa komne her; men — at Christne, eller oplyste Mennesker, især Fruentimmer, som sees i Hobetal paa dette *Amphitheater*, med *Glæde* kan bivaane en saadan *Massacre*, og applaudere et stakkels lemlæsted Dyr, det ventede jeg ikke. Henimod Kl. 8 spadserede vi med Hr. *Müller* igiennem nye anlagte Promenader ind af

Kärnt-

Kärntner-Thor til *Grotten.* *) Paa Borden ſtod ſkrevet, at vi kunde finde Selſkabet i *Svanen* uden for Forſtaden *Roſſau.* Der kiörte vi nu hen, og levede lyſtigt med *Brockmann, Lange, Müller* og *Jünger.* Særdeles Fortroelig og Artig viiſte enhver ſig imod os, og uden at giöre Vold paa ſig, holdt den Eene paa den Anden til Kl. 12, da vi gik ganſke ſindige hiem. —

Löverdagen den 16 *Auguſt. Lange* havde lovet at afhente os til Prøven, og Kl. 10 kom han. Vi taelte der med *Brockmann, Müller, Weidmann, Dauer, Jomfrue Müller, Ziegler* og *Salieri,* ſom bad os at komme hiem til ham om Mandagen, for at höre de rette *Tempos* i *Grotta di Trofonio.* Herr *von Thorvad,* Theater-Intendanten, var meget höflig, og anviiſte os Pladſer i *Parterre-Noble.* Han giorde ſig al Umage, for at overtale mig til, at ſpille nogle Gieſte-Roller, og forſikkrede i Selſkabets Nærværelſe,

*) En liden *Cloub,* ſom Skueſpillere og Genier have opretter.

relse, at jeg vilde *reuſſere;* men — hvor ſmigrende end dette Tilbud var, ſaa maatte jeg i Betragtning af det korte Ophold, ſige *Ney*, og give Ham det Löfte, at opfylde Önſket paa en anden Tid. — Ved denne Leilighed falder det mig ind, at *Monſieur Franz* i *Metz*, paa Veien derfra til *Zweybrück*, vilde ſtaae *Roſing* inde for en aarlig Gage af 10000 *Livres*, ifald han beqvemmede ſig til, at lade ſig *perfectionere* hos ham i det Franſke Sprog i 3 a 4 Maaneder. — Min Ven blev ganſke tavs ved et ligeſaa forunderligt ſom uventet Tilbud; men *Franſkmandens Gradation* i Forſikringer og Eeder, overbeviiſte os om at det var hans Alvor, og vi lærdte heraf, at en *Entrepreneur* betaler godt, naar han troer, at have fundet *duelige Sujets.* — Kl. 11. föerte *Müller* og *Ziegler* os ind i den ſtoere *Redoute-Sahl.* — Denne er *Keiſerlig Skiön*! To Etager höi, og ſmagfuld decoreret. Den *Större* er *feſtonieret* med Rödt, og den *Mindre* med blaat Sölv-Moer, og begge hvide laquerede og ſtærk forgyldte,

samt udzirede med mangfoldige prægtige Lysekroner. Rundt omkring ere stoere Værelser til Forfriskning, Omklædning, Spiisning og Spil, og et *Gallerie*, som kaldes *Seufzer-Gallerie!* Et fortryllende Navn! og Galleriet fuldkommen indrettet til de Sukkendes Bequemmelighed, naar de f. E. efter en afmattende Dands söge Hviile i en grædsk Sopha, uden at vilde plages af Lysenes blændende Glands. — Kuns i *Carnavals Tiden* holdes *Redoute*, og da kan enhver uden Forskiel komme ind, naar man er masqueret. — Herfra kiörte vi med Hr. *Ziegler* ud af *Kärntner-Thor* til det *Keiserlige Slot Belvedere*, bygget af Prinds *Eugenius*, og testamenteret til *Keiserinden*. Slottet ligger höit, og har den herligste Udsigt langt ind til *Böhmens* og *Ungerns* Fielde, mange Miile i Omkreds. Her er det berömte *Billed-Gallerie*. At tale saameget om denne fortreffelige Indretning og Maleriernes Værd, som de med Grund fortiene det, er umueligt! Jeg vil derfore nöies med, at anföre noget om Ordenen, og

ikkuns

ikkuns *nævne* nogle af de berömteſte Meſtere. *Galleriet* er inddeelt i den *Nederlandſke*, *Italienſke*, *Tydſke* og Fleere *Skoler*. Enhver af diſſe har ſin Flöi i Slottet. I den *Förſte* var et Værelſe med *Rubens*, Eet med *Rembrandts*, Eet med *van Dycks*, og tre Andre med *ſamlede* Meſterſtykker af Forſkiellige. Ikkuns tvende *Raphaels* eier *Galleriet*, og mig ſynes endog at jeg har ſeet diſſe meget bedre i *Verſailles*, *Manheim og München*. I den *Italienſke Skole*: Et Værelſe med *Titians*, og adſkillige med *Carlo Maratto*, *Caravaggio*, *Paolo Veroneſe* &c. — I tvende Andre Skoler: Meſterſtykker af *Albrecht Dyrer*, *Holbein*, *Kneller*, tvende Ypperlige af *Angelica Kauffmann*, *Tenier*, *Lucas Cranach* o. ſ. v. — *Et Tempel* föerte man os ind i, ſom var ganſke forgyldt og havde en prægtig *Platfond*. *Dette* helliger Keiſeren *Fyrſt Caunitzes Buſte*, ſom ſtaaer her paa en Forhöining af *Marmor*. — Igiennem den koſtbare Have, anlagt i Terraſſer og mange konſtige Vandſpring, maatte vi löbe, for ikke at bryde

det Löfte vi havde giort *Jünger*, at ſpiiſe med ham *Im Prater*. Vores Ven ventede os ved Porten, og — ſom fornuftige Reiſende, der ikke *kiöre* Pengene bort, *gik* vi derud. — *Prater* er en Dyrehave, fuld af Tracteur-Hytter, og ligeſaa munter den heele Sommer igiennem, ſom *Kirſten Pihls Kilde* er det ved *St. Hans Dags* Tider. Man ſpiſer i Almindelighed under aaben Himmel, og opvartes efter eget Behag, men dog altid *godt*. En tam Hiort, (*Hans* kaldet, og ſaa gammel, at ingen erindrede ſig hans Genealogie) ſtoed beſtandig ved Siden af os, og ſtial ſtegte Kyllinger og Bröd fra Bordet. — Brav næsviis! men — et Gevie, med ſaa mange Takker ſom den gamle *Hanſes*, forekommer al Indvending imod ſligt Tyverie. — Ogſaa et *Vild-Sviin*, hvoraf *Prateren* eier over 2000, behagede at fremviiſe *Huggerter*, for at opmuntre til haſtig *Expedition*. Kl. 6 ſpadſerede vi til *Wien*, og gik paa *Comedien*, hvor man opförte: *Dank und Undank* i 3 Akter; en frie Overſættelſe af *Jünger*, efter *Destouches L'ingrat*

grat i 5 Akter; og *Die Geſchwiſter* i Een Akt af *Goethe*. Det Förſte Stykke moerede meget, og blev ret godt ſpilled i det Heele. *Oberſten*; (*Brockmann*) En herlig Figur til Militair-Roller! Jeg troer ikke at denne Mand kan misforſtaae Noget; og dog forekom det mig, ſom om han ikke ſpildte med den Ild i *Wien*, ſom jeg i Aaret 1787 fandt ſaa meſterlig i hans *Beaumarchais* i Clavigo; *Baron Wiburg* i Stille Waſſer ſind tief; *von Ellborn* i den flatterhafte Eheman. — *Interpunctationen* er beſtandig god, og viſſe *Pauſer* og ſmaae Pantomimer har han, ſom giöre en ypperlig Virkning. Ellers maae han vogte ſig for overdreven *Pathos* i Declamationen, da han af Natur inclinerer til den Svulſt, ſom *Tragedie-Helten* lettelig forföres til. *Juſticeraaden*. (*Müller*) I denne Rolle kunde vi ikke ſee Skueſpilleren. *Wilhelmine*, Oberſtens Datter; (*Jomfrue Müller*) Viſſe föelſomme Sentenzer ſagde hun med megen Intereſſemen i övrigt giorde hun ikke meget af Rollen; jeg vil troe, fordi der ikke var overflödig

Anled-

Anledning til at viise sig. *Lieutenant Bernau*, (*Schütz*) En lille Figur; temmelig utvungen, men han præker, og ender sine *Perioder* paa en forunderlig Maade. Her foreſtilte han en Spidsbub. *Grev Blankenburg*; (*Ziegler*) De ti Ord han havde, sagde han dræbende kiedsommelig. *Johann*, Bernaus Tiener (*Weidmann*) En herlig Karl! han er alt temmelig gammel, og har fuldkommen *Wiener Dialecten*; men hans Spill var *sand Natur*. *Burlesquen* paa sin Viis, og *Moralen* paa Sin, declameerte han saa rigtig, at Latter og Taarer stedse lyſtrede hans Ordre. Anſigtet er desuden passende for en gammel komisk Tiener, og des större Roes fortiener hans *Komiske Natur*, frie for al *Caricatur*. *Liſette* (Madame *Stierle*) En tyk liden Kone! Hun spildte med Fornuft, var ogsaa munter og naiv; men Soubretten klædde hende ikke. *Enken Sidan* (*Mad. Dorner*) En Figur, som *Jomfrue Aſtrups*; altsaa upaatvivlelig *deylig*! — Hendes *Organ* var stærk og dyb. De alvorlige Ting udmærkede hun med Vægt; og da *Ober-*

ſten

ften spögende kaldte hende en Bedragerske, som spildte under Dække med Justiceraaden, bebreidede hun ham denne utidige Spög paa den værdigste og anstændigste Maade. *Decoration* og *Emmeublement* var kuns maadelig; derimod *Klædedragterne* meget gode. Lettelig begriber man, at, da enhver maae anskaffe sig sin egen Garderobe, ingen gierne vil staae til Skamme for den anden, og altsaa hielper Ærgierrighed ikke lidet til Pragt i Klæderne. *Orchestret* spiller fortreffeligt, endog i *Comedien*, hvor det anföres med samme *Accurateſſe* som i *Operen*.

Efterstykket: *Die Geschwister*, er en liden föelsom Comedie, og maae spilles overmaade godt, ifald den skal underholde. Et ungt Menneske elsker en vis *Charlotte*, som har en voxen Datter, *Mariane* kaldet. Han selv giver sig ogsaa ud for *Charlottes* Sön, og lever altsaa med *Mariane* som om det var hans Söster. Nu döer Moderen! Han beholder Datteren i Huuset, fatter Kierlighed til hende, og först da hans Ven, som ikke troer

ander, end at diſſe ere Södſkende, ſöger Leilighed at fremkomme med en Kierligheds-Erklæring, aabner han ſit Hierte for denne, og ſiden for *Mariane*, ſom af en beſynderlig Godhed for den ſaa kaldede Broder, ſtedſe har holdt ſit Ja tilbage. — Vennen giver naturligviis efter, og de Elſkende foreenes. — Jomfrue *Eichinger* ſpillede *Marianes* Rolle, ſom en *Actrice* med et Stoert Anlæg. Hendes Figur er kuns liden, men hun har Hierte, Udtryk i Anſigtet, og i *Wien* holdes hun for den Förſte blandt Theatrets Elſkerinder, endſkiöndt hun, maaſkee netop af denne Aarſag, maae ſtaae tilbage. *Den formeente Broder*; (*Ziegler*) Idelig Præk og tvungen *Declamation*. Han begyndte og endte Rollen med en dræbende *Monotonie*. *Hans* Ven; (*Dauer*) En ganſke taalelig Confident! men det er ſaa lidt, kuns at være *taalelig* i et Fag, ſom i ſig ſelv er ſaa kiedſommelig og utaknemmelig! Ellers ſkal *Dauer* være god i viſſe komiſke Roller. — Kl $9\frac{1}{2}$ var Skueſpillet ude; vi hentede *Jünger* paa Theatret, og fulgdes ad

til

til den *Dramatiſke Grotte.* Her fandt vi *Brockmann*, *Lange*, *Weidmann*, og tre artige unge Herrer, alle *Dramaturgiens Tilbedere.* Fortreffelig moerede vi os til Midnat, og gik ſaa hiem, glade over diſſe gode Menneſkers udmærkede Venſkab imod os.

Söndagen den 17 Auguſt. Denne Dag var beſtemt til en *Vallfart* med Hr. *Directeur Schmutzer*, og Kl. 8 gik vi allerede hiem til ham. Med en herlig *Chocolade*, iſkiænket af en venlig Datter, og drukket i Selſkab med Moderen og den heele Familie, ſom ikke ſyntes at have andre Feil, end den, at være yderlig fulde af Complimenter, begyndte vi, og derpaa kiörte vi afſted. *Betzleinsdorff* ſkulde være Stand-Qvarteret; men Hr. *Schmutzer*, ſkiönt tre Gange ſaa ſtærk af Complexion ſom vi, föerte os förſt omkring over Bierg og Dal, fuldkommen i 3 Timer. Vi ſaae de *Skandſer*, hvorfra *Tyrken* for Hundrede Aar ſiden beleirede *Wien* med 180000 Mand, ſom blev jagede paa Flugten af 35000 Keiſerlige Tropper. Diſſe *Skandſer*

ere opkaſtede i ſtörſte Uorden, og endnu finder man der, ved at grave, Skatte af Guld og andre Mærkværdigheder. — Overalt er den herligſte Udſigt. Man ſeer 20 a 30 Miile ind i Ungern og Böhmen. I klart Veir præſenterer *Presburg* og dets Slot ſig ſaa tydelig, at man endog kan giöre Forſkiel paa Vinduerne. Det bekiendte Store *Sneebierg* i *Steyermark*, *Leopolds Bierget*, *Kaltenberg* og *Vogels Berg*, nogle Miile fra *Wien*, og denne *Prægtige Stad* i Dalen, kan Öiet ikke nokſom beundre. Paa en *Höi* uden for *Betzleinsdorff* overſeer man en Diſtrict af 52 Tydſke Miile i Omkreds. — Meget trætte og afmattede ſpiiſte vi omſider *à la Campagne* i et Selſkab af Fiorten Perſoner, deels Magiſtrats-Medlemmer, deels Konſtnere. Iblandt de Sidſte var Profeſſor *Jacobé*, Profeſſor *Steiner* fra *Edenburg*, og de Herrer *Stiberger*, *Adam* og *Wurde*, unge Kobberſtikkere og Malere. Selſkabet var overordentlig muntert, og den gamle *Schmutzer* blev agter af enhver ſom Fader. Huſets Folk bare ham næſten paa

Hæn-

Hænderne, og Börnene klyngede ſig om ham. Efter et mættende, ſkiönt ikke ſtadſeligt Maaltid, ſpillede vi Kegler, drak Caffé, og kiörte bort Kl. 7. At man i en Samling af 14 Mandfolk bliver lyſtig ved at erindre Nærværende og fraværende Skaaler, det nægter kuns *Abſtheniius*! men — hvem vilde vel bebreide Mig f. E, Deeltagelſe i en *Mands* Glæde, ſom paa min *Faders* Velgaaende, hvis Rygte han dog kuns kiendte ſom *Konſtner*, tömte adſkillige Flaſker? — Ved en ſaadan Leilighed ſynger jeg, ſynger enhver, bekiendt med Fader-Huuſets Lykſalighed: " *Vivat Bachus! Bachus lebe! Bachus war ein braver Mann!* " —

Mandagen den 18 *Auguſt. Salieri* ventede os i Dag, og hos ham hörte vi den *Förſte Akt* af *La Grotta di Trofonio.* Ligeſaa behagelig i Omgang, og tienſtfærdig er denne Mand, ſom *agtet* i den heele *muſikalſke* Verden! — Han ſang ſelv meget godt, og i en herlig Smag. Herfra kiörte vi til vores *Banquier,*

quier, Hr. *Oxe von Geymüller*, *) og vel forsynede med nogle af hans Vare, gik vi hiem. Imod Spisetiden kom *Secretair Stein*, for at giöre os bekiendt *mit dem Trattneriſchen Hauſe auf dem Graben*, et Huus som tilhörer en *baroniſeret Boghandler*, og er saa umaadelig Stoert, at det rummer nogle Hundrede Menneſker. Her er et fornemt *table d'hôte* for 40 *Kreuzer pro Perſona*, hvor man spiser i Selskab med Folk af de *Förſte* Claſſer. — Vores Ven, stedse omhyggelig for, at vi skulde nytte det korte Ophold med behagelige Afvexlinger, kiörte ud med os *zum Schwarzenbergiſchen Garten*. Ikke allene en prægtig *Pallads*, men en meget kostbar Have fandt vi her. Den bestaaer for det Meeste af *Terraſſer*, og paa hver af disse, ere stoere *Baſſins* af Marmor med *konſtige Fontainer*, *Grotter*, Buegange og *Alléer*, og i Lyst-Haven *Statuer* i Overflödighed. Her fortiener den skiönne Udsigt at anmærkes,

da

*) Slige Visiter ere i Almindelighed saare tröstende for den Besögende.

da Stedet ligger usædvanlig höit. — Skuespillet begynder Kl. 7, og vi skyndte os ind til Byen. — *Axur, il Re d'Ormo*, en *serieux Opera* i 5 Akter af *Salieri*, blev opfört. Den samme Musik er i *Paris* brugt til *Tarara af Beaumarchais*, men da man ingen *Balletter* har i *Wien*, saa har *Componisten* sat Meget til, i Stedet for *Dandsen*. *Salieri* förte selv an, og jeg stod ham ganske nær, for des bedre at kunde passe paa. *Madame Coltelini* var *Aspasia*, og sang med megen Følelse; dog syntes *Intonationen* ikke altid at være rigtig. *Bassisten*, som udförte *Axurs* Partie, havde en svær Rolle, og slap vel fra den. *Tenoristen*, *Aspasiæ Elsker*, kildrede mit Öre usigelig. Stemmen var god, og Smagen ganske fortreffelig; men han vilde at *Orchestret* skulde rette sig efter ham, og derfore blev i hans *Arier* ofte det *ad libitum*, som *Salieri* vilde have *a tempo*. — Hvilket Stoert Exempel paa Föielighed! og naar *Componisten* selv kan bære over med en Sangers Svaghed eller *Caprice*! hvor meget meere burde da ikke

denne

denne Föielighed have Sted i Stykker, hvor Forfængelighed eller Egenkierlighed ikke beſiæler Anföreren? En Feil paa Theatret, mærkes her, til Ære for *Orcheſtret*, ligeſaa lidet ſom i *Paris*, og *Salieri* forſikkrede mig, at dette Stykke, paa nogle *Raffinements* nær, gik ligeſaa godt ved den Förſte Pröve, ſom ved denne Foreſtilling. — Den heele Muſik var fortreffelig; men en *Canon* i 4de Akt iſær, ſiunget af tre Perſoner for at divertere *Sultanen*, behagede ſaameget, at den blev igientaget. — *Decorationerne* vare ligeſaa prægtige ſom hyppige. *En Tyrkiſk Sahl*, ſaa forgyldt, at den blændede. *En Have* med mangfoldige *Caſcader*, alle i Gang. Træerne og alt var illumineret med *brillante* og *transparante* Lamper. En ſtoer Sahl med et virkeligt *Gallerie* af en ypperlig *Architectur*. Her, ſaavel ſom paa Fleere Tydſke Theatres, herſker ellers den Feil, at man, endog fra Midten af, kan ſee hvad der foregaaer bag ved Couliſſerne, ſaa ſmalle ere diſſe; og endſkiöndt det Ord *Illuſion* i Henſeende til *Decorationer*

rationer ikke betyder meget for Kiendere af *Theater-Conſtruction*; ſaa er det dog rimeligt, at enhver hellere vil nære ſin Indbildningskraft, end pludſelig vækkes midt i en behagelig Dröm.

Tirsdagen den 19 *Auguſt.* Med den ſtörſte Höflighed fuldförte *Salieri* ſin *Grotta* for os fra Kl. 8 til 10. En aldrende *Italiener*, *Gabriele Mezieri*, fordum *Sanger*, nu *Capitaliſt*, taelte meget om ſin gamle Ven *Potenza* i *Kiöbenhavn*, ſom han havde kiendt for mange Aar ſiden i *Dresden*. Dette gav Anledning til Samtaler i det Danſke *Muſik-Fag*, og hvor glad blev jeg, da *Salieri* med Varme nævnede vores Kapelmeſter *Schulz!* — En Afrale med *Mad. Müller*, at ſee det *Keiſerlige Skatkammer* paa Slottet, drev os haſtig bort. Umuelig kan man, ved at ſee mange Tuſinde Mærkværdigheder i een Time, erindre ſig Alt, hvad der fortiener at giemmes i Hukommelſen; men dog vil jeg anföre de Koſtbarheder, ſom frem for andre faldt mig i Öinene. Vi ſaae en ſtoer Samling af Taffel-

Uhre,

Uhre (hvoriblandt adskillige Tyrkiske Presents) af massiv Guld, og besat med Steene; en Samling af *Vaser*, *Pocaler* og Bægere, af *Jaspis*, *Agat*, *Lapis Lazuli*, *Onyx*, store *Saphyrer*, *Smaragder* og *Rubiner*. — Mange Skabe vare fulde af antike Guldkar. I et andet Værelse stod *det Store Guld Service*. Een *Terrin* veier allene til 14000 Gylden, og *Plat de Menagen* 150 Pund. Det *heele Service* skatteres til 18 *Millioner Gylden*. Her er ogsaa den afdöde *Mariæ Theresiæ Toilette*. I det Tredie Værelse viiste *Skatmesteren Selv* os alle *Regalia*. Den Ungerske, Böhmiske, Keiser- og Huus-Kronen, riigt besatte med Store Juveler, tilligemed Scepteret, Riigs-Æblet, og den Keiserlige Kronings-Dragt. En Samling af Juveler i et Skab for sig selv, kan ikke skatteres. En Eeneste Knap i et heelt *Garniture* er 75000 Gylden værd. Steene, som Ærter store, til Knaphullerne! I *Agraffen* er en Juveel, som veier 7000 Gran, og beregnes til 300000 Gylden. Keiserindens Hals-Smykke, Örenringe, o. s. v.

er

er et blændende Syn. — Kort sagt: Alt, hvad der kan nævnes af Keiserens og Keiserindens Prydelse i *Brillanter* og *Edelstene*, var her i saadan Overflödighed, at jeg ikke kan beskrive det. — Herfra gik vi ind i *Medaille-Cabinettet*. Manden som viiste os om, var særdeles artig. Vi sadde omkring et Bord, og saa meget Tiden tilloed det, forklarede han os det Vigtigste. — Iblandt en overordentlig Mængde af *Guld-Medailler* anmærkede jeg især: *Christiani* 5. med *Bataillen i Kiöge Bugt*, som veier 360 Ducater; en Anden, med det Pavelige Consistorium paa den Eene, og Dommedagen paa den anden Side, og en forfærdelig stor Medaille af 2055 Ducaters Vægt. Denne har en vis *Wenzel von Reinsfeldt* foræret Keiser *Leopold*, og man vil meene, at den ved *Alchymie* er forvandlet fra Sölv til Guld. Rigtig nok seer den hvid ud, men ved at hugge smaae Stykker ud af den, har Myndtmesteren befunder, at den er af det beste Guld. Medaillen forestiller ikke andet end Keisere i *Medaillons*, og i Midten

ſtaaer *Leopolds Portrait.* I et *andet* Skab er en Samling af alle muelige *Ducater* i Hundrede Skuffer. I et *Tredie*, *Sölv Dalere.* I et *Fierde*, *Groſchen*-Stykker. I et *Femte nummi ſoliti.* I et *Siette*, *Nödpenge* i forſkiellige Former, af Guld, Sölv, Kobber, Tin, Jern, Blik, og i yderſte Mangel, af Papiir og Chor-Böger. — Krigen giorde diſſe ligeſaa gieldende ſom virkelige Penge, og ſiden ombyttede man dem igien i bedre Tider. — Præciſe Kl. Tolv lukkes *Cabinettet*; altſaa maatte vi afſted, hvor gierne vi end vilde examinere denne koſtbare Samling nöiere.

Veiret var herligt, og Hr. *Enſzlen* havde bekiendtgiordt, at *Luft-Jagden* ſkulde gaae op *im Prater Kl. 6.* For at være der til beſtemte Tiid, beſluttede vi, ſtrax at kiöre ud i det Grönne. Efter et ligeſaa godt ſom moerſomt Maaltid under aaben Himmel, ſtedſe opmuntrede (undertiden ogſaa kiedede) af velſkabte Muſici og Kröblinge, af Markſkrigere og Bakkelſe-Kellinger, med et Ord: af utallige Lediggiengere, ſom dog paa en vis Maade

adſpre-

adſpreder Tilſkueren, fandt vi *Madame Müller* og hendes *Nannette* ſiddende paa en Bænk. Her ſladdrede vi til henimod Kl. 6, og efter given Signal forföiede vi os hen til Pladſen, hvor *Jagden* ſkulde flyve op. Her var en overordentlig Folke-Mængde. *Damerne* forförte os til, at tage Plads paa det fornemmeſte Gallerie imellem Fyrſt *Eſterhazis* og Andre Fyrſtens Familier, og ſminkede Hæſſelige, ſaavel ſom uſminkede Skiönne ſaae vi i Hobetal. — Ogſaa en *Danſk Mand*, Kammerherre og Amtmand *Buchwaldt* traf vi her, en Mand, hvis *Politik*, foreenet med ualmindelig Frihed, indtager enhver, ſom elſker Klogſkab og Oprigtighed! — Kl. 6½ begyndte dette i al Henſeende nye Skueſpil. Midt paa Pladſen var en Forhöining, og der ſtoed Hr. *Enſzlen* med ſine Figurer, hvilke han fyldte i alle Folkes Paaſyn. Saaledes ſlap han förſt en Pige med en Ballon paa Hovedet i Luften. 2) Et *Amerikanſk Monſtrum*, forfulgd af en Jagdhund. 3) Et *Vild-Sviin*, jaged af tvende Hunde. 4) En Hiort med

een Hund. 5) En Rytter til Heſt. Alle diſſe Figurer vare i *Coloſſaliſk* Störrelſe, ypperlig tegnede, og *majeſtätiſk* ſvævede de i Luften. Pauker og Trompeters Lyd, ſamt Canon-Skud, geleidede dem ttedſe. En liden *Ballon* ſluttede dette forunderlige Skueſpil, og nu vilde Meſteren *complimentere Publicum* med en Takſigelſe; men ſtærk *Applaus* og *Bravo*-Raab dövede ham ſaaledes, at han ærbödig og ydmyg forlod ſit Tale Sted. Igiennem en utroelig Sværm af Menneſker og Vogne, gik vi ind til *Wien* med Mad. *Müller*, den yngſte Datter, og begge Sönner, lige til deres Hiem, hvor vi i denne elſkværdige Families Kreds og *Profeſſor Fügers Selſkab* ſpiiſte ſaa meget gladere, ſom Anretningen vidnede om Fortroelighed og Venſkab.

Onsdagen den 20 *Auguſt.* Imellem 10 og 11 hentede Skueſpilleren Hr. *Lange* os, for at ſee hans Samling af Malerier, alle forfærdigede af ham ſelv, og for at höre hans Kone ſynge. — Et melancholſk Sværmerie læſer man ſtrax i hendes Öine. Hun var höiſt

frugt-

frugtsommelig, og kunde ikke spille i den Tilstand. Desværre for os! thi, skiönt *Tydsk*, var hun dog den *Første Sangerinde* i den *Italienske Opera*. Den bekiendte *Mozardt* er hendes Svoger, og har informeret hende saa vel, at hun accompagnerer efter et Partitur, og spiller Mellem-Spil, som en Kapelmester. Saaledes sang og spillede hun en Stor *Bravour-Arie*, en *Scene af Paisello*, og en *Rondo af Operen Creso* for os. Ualmindelig er Stemmen! dog (som Musik-Elsker, ikke som *Dansk* talt) langt fra saa god, som vores *Müllers*; men en Höide, en Delicatesse, en Færdighed, en Smag, en theoretisk Kundskab fandt jeg hos hende, som maatte beundres af enhver upartisk Konstdommer. Ellers har hun her *Samme Skiebne*, som saamange gode Sujets friste blandt andre Nationer. — Det *Fremmede skal* agtes, hvad enten det saa er mesterlig Godt, eller mesterlig Modsadt. Ikke halv saa godt lönnet er hun, som *Italienerne*, og baade maae og kan hun dog udföre de störste, de sværeste Partier usigelig bedre, end de Nær-

 værende,

værende, af den *Wiener Adel* tilbedte Sangerinder. I Dag fik den *Italienſke Opera* ſin Afſkeed, og ſkulde ikke vedblive at ſpille længere, end til *Faſten*. — Nu længes jeg efter *Keiſerens* Dom, om denne herlige *Madame Lange* ogſaa ſkal bukke under Skiebnen for de Andres Skyld? — Vi ſaae endnu adſkillige fortreffelige Malerier; iſær de Fleeſte af Skueſpiller-Selſkabet i *Theater-Galleriet* i *Miniature*, og *Lange* fortiener den Berömmelſe, at mange af hans *Copier* ere bedre end *Originalerne*. Egentlig har en eller anden *Beaanding* forført ham til, at forlade Maleriet, hvortil han, ikke efter mit, men *Schmutzers* og det Heele *Academiets* Sigende, havde et overordentligt *Talent*. — Om Aftenen beſögte vi *Opera Buffa*, og hörte en god Muſik af *Anfoſſi*. Saa meget meere var denne Foreſtilling ſovnig, ſom vi allerede om Formiddagen havde hört noget fortrinlig godt. De *gode Nummere* i Muſikken kiendte jeg nöie fra Concerterne i Kiöbenhavn, og *Tenoriſten* allene, ſang taalelig. De övrige kunde

ikke

ikke engang deres Roller. Ellers tillod disse Virtuoser sig Friheder paa Scenen, som Keiseren burde straffe *mit der Schandbühne.* *) *Tenoristen* hilsede f. E. en god Ven i Parterret meget fortroelig. — Skade at han ikke böd ham en *Prise Tobak!* — og *Bassisten*, som sad under et Bord, for ikke at sees af hans Fiender, *grimasserede* med dem, ligesom han vilde sige: "*I maae dog lade være at see mig, indtil den rette Takt i Musiken kommer.*" Beviis paa, at *Illusion* er et ukiendt Ord blandt disse *vel betalte* Srympere!

Torsdagen den 21 *August.* I Dag skulde vi see *Militair Hospitalet* i en af Forstæderne og Kl. 8 kiörte vi derud med *Müllers Familie.* Dette *Institut* bliver et evigt Æreminde for *Keiser Joseph.* Vi frokostede först hos *Ober-Chirurgus* Herr von *Hungcofsky*, og siden efter gik et artigt ungt Menneske, som ventelig studerer *Chirurgien*, omkring med

 os.

*) *Gabe-Stokken*, hvor alle Folk uden Forskiel maae paradere i *Wien*, naar de begaae Forseelser, som fortiene Ydmygelse.

os. Ikke vil jeg tale om denne uhyre Stoere Bygnings udvortes Pragt, men kuns om Indretningen, som er saa ypperlig, at *Europa* neppe fremviser Mage til Samme. Vi gik gradeviis frem, og saae: 1) Et udsögt *Bibliothek* hvor unge Studerende kan *excerpere* 10 Timer om Dagen. 2) Et *Botanisk Værelse*, som giemmer de Vigtigste medicinske Urter, og kostbare *Naturalia* i Glas-Skabe. 3) *Præparata* af farlige Kurer paa Hovedet og i Under-Deelen, pousserede i Vox efter Naturen. 4) En Sahl, hvor alle chirurgiske Instrumenter, og Borde til alle muelige Operationer, findes. 5) Mange Værelser, som indeholde det heele Menneskelige Legeme, hvert Lem for sig selv, *heelt* og *anatomeret*; kort sagt: alt hvad der kan nævnes paa Mennesker, saa naturlig formed i Vox, som man kan see Deelene paa Skabningerne Selv. I stoere Casser af Glas, seer man heele Legemer af begge Kiön i naturlig Störrelse, og i andre igien *anatomerede*. Den Orden og Reenlighed, som hersker overalt, er ubeskrivelig.

Alting

Alting er behængt med grönne Silke-Gardiner, til Beskyttelse imod Soel og Støv. — Oven over disse Værelser saae vi Figurer henhörende til den *practiske Accoucheur-Konst*, ligeledes af Vox; som man siger, i den Störste hidtil bekiendte Fuldkommenhed. Aarlig forøger *Monarken* denne uskatteerlige Samling, og netop i Dag hændte det sig, at *Muul-Esler* bragde 60 *Casser* med *Nye-Præparata* fra *Italien*. Tavse, og tildeels med Gysen, beundrede vi alle disse Mesterstykker, som viiste os Mennesket, med alle dets Legemlige Fuldkommenheder og Svagheder, og hentede Fruentimmer-Selskabet, som vi havde efterladt hos *Hungkofwskys* Kone. Kl. henimod 12 kiörte vi alle ud til *Schönbrunn* Keiserens Lyst-Slot, en halv Miil fra *Wien*. Her er en *Tracteur*, ligesom i *Au-Garten*, og hos ham bestilte vi Mad til *En Gylden pro persona*. Haven er overmaade smuk, anlagt paa et Bierg i *Terrasser*, og har mangfoldige herlige *Alléer* og Buegange; en stoer Deel *Figurer* af hviid Marmor, *Cascader*, *Grot-*

ter, og mange *Fontainer*, som dog ikke ſpringe uden paa *Sön- og Helligdagene*. Vi drak Vand *aus dem ſchönen Brunnen*, hvoraf Slotter har ſit Navn, og beundrede en fortræffelig Udſigt överſt oppe paa Bierget i en aaben Bygning, ſom kaldes *Gloriette*, og har en *Salon*, decoreret med megen Smag. Ved Siden af ſaa elſkværdige Piger, ſom *Joſephe* og *Nannette*, og opmuntrede af deres Forældres glade Anſigter, ſmagte et Glas *Oeſterreicher*- og *Ofener*-*Wein* dobbelt godt. *Venſkab var Ordet*, og venſkabelige gik vi Haand i Haand viidere omkring. Det Keiſerlige *Menagerie* er for nærværende Tid ikke riigt; men dog fandt jeg Dyr, ſom jeg aldrig tilforn havde ſeet. F. E. Örne, en Kranich, Americanſke plettede Hiorte, tre Zebra-Heſte eller Eſler, ganſke ſtribede ſom det nymodens Klæde, Vielfras, beſynderlige Fugle med lange tykke Næb, en Marrekat, og forunderlige Pappagoyer. — En liden Samling af *Abekatte* giorde *Wienerne* meget af, men jeg ſaae meere paa en *Neger* ſom Keiſeren havde beſtemt

ſtemt til deres Selſkabs-Broder, end paa Dyrene ſelv. Indretningen af dette *Menagerie* er ſtoer og höitidelig. Enhver *Art* Dyr har ſin indmuurede Have, og igiennem ſtore Jern-Porte ſeer man ind til dem. *Müller* giorde os derefter bekiendt med Hr. *von Meltzer*, ſom har et berömt Farverie. Denne Mand er god *Phyſicus*, og giorde mange *curieuſe Experimenter* i *Electriciteten*. Luft-Jægeren *Enſzlen* hialp ham, og gierne havde vi her tilbragt den heele Aften, derſom ikke *Emilia Galotti*, ſom ſkulde opföres paa *National-Theatret*, havde drevet os bort. I lang Tiid gav jeg ikke ſaa nöie Agt paa noget Stykke, ſom paa dette. — Hvor rimeligt! da tre betydelige Roller, *Orſinas*, *Marinellis* og *Prindſens*, intereſſerte mig ſaa meget! Forventningen var ikke ſtoer, men des ſtörre blev Glæden over at finde meere Godt, end jeg foreſtillede mig. *Prindſen*; (*Lange*) *Wiens Yndling!* En god, tænkende Skueſpiller er han upaatvivlelig, har en ſmuk Figur, og herlig Anſtand, var bedre klædt end jeg, nemlig:

beſtan-

beſtandig i *Generals Uniform*, ſagde mange Steder fortreffelig; men — i det Heele tör jeg paaſtaae at ſpille Rollen *rigtigere* end *Lange*. — F. E. iblandt de misforſtaaede Steder: Strax i den *Förſte Scene* fortalte han Kammertieneren, at han var gaaet for tidlig til ſit Arbeide, og det er en *Aparte*; i Scenen med *Conti*, var han ikke varm nok, ſaae for *meget* paa Maleren, og for *lidet* paa Portraitet. *Scenen* imellem Ham og *Marinelli* i Förſte Akt var temmelig gemeen, og da han fordrer Oplysning angaaende *Emilies* Giftermaal, var han *gravitætiſk* og langſom, i Steder for at brænde af Længſel efter Svar. Ligeledes fortalte han Kammertieneren, i det denne melder *Camillo Rota*: " *men han ſkal ikke opholde mig &c.* " og unægtelig ere diſſe Ord *Smaaſnak*, ſom vedkommer Prindſen allene, drömmende om den tilkommende Lykſalighed i *Meſſen*. I *Tredie Akt*, hvor han ſeer *Emilie* komme i *Alléen*, har jeg tænkt mig Prindſen ængſtlig, uroelig, heftig, og tillige forlegen, for ſaa ſnart at blive færdig

med

med lit Ærinde til *Marinelli*, at *Emilie* ikke kan overrumple ham; men *Lange* kom bedrövet ind, og var langsom og kold. I *Fierde Akt*, da *Battiſta* melder *Orſina*, og *Marinelli* efter Samtalen med Prindſen troer ſig fornærmet, burde Fyrſten aldeles tilſideſætte ſin Værdighed, og blot ſöge at overtale *Marinelli* til Biſtand; men i Stedet for Overtalelſe, i Stedet for overdreven Höflighed, ſagde *Lange* haanlig og kold: *Er den Mand fornærmet, ſom giver ſig ud for min Ven? Skal jeg bede ham om Forladelſe?* " I *Femte Akts Sidſte Scene* ſtod han i en ſkiæv Stilling, og dette kan man ikke tilgive en god Maler. — Ellers föler jeg meget vel, at han var bedre end Jeg paa mangfoldige Steder, og ikke ſkal jeg glemme at nytte diſſe! — *Marinelli*; (*Schütz*). En hæslig Organ og pibende Stemme har denne, ellers brave Fyr. Man kan ikke aldeeles misforſtaae *Caracteren*, men den fine Spitsbub, ſom *Leſſing* har tænkt ſig, fandt jeg ſlet ikke i *Schützes* Spil. Desuden *declamerede* han för meget, *nuancerede* for lidt,

ſidt, og var beſtandig næsviis imod Prindſen. — I *Sidſte Scene* vilde han falde paa Knæ, da ham befales at gaae, og det holder jeg ikke for at være naturligt i en raſende Herres, og et dödt Legemes Nærværelſe; tvertimod ſynes mig, at *Roſings* Maade, ængſtlig at ſee paa Prindſens Hænder og Öine, og ſaa haſtigt mueligt at liſte ſig bort, er overmaade rigtig. — Hvor let kan man ellers opdage en *andens* Feil i denne Rolle, naar man har ſeet *Roſing* ſpille *Marinelli* ſaa Meſterlig! — *Claudia;* (*Mad. Weidner*) I Anden Akt var hun monoton; men i Tredie Akt, i Scenen med *Marinelli*, *hæftig* og *kraftfuld*, iſær i *Repliquen* om den döende *Appianis* ſidſte Ord. *Emilie*; (*Jomfrue Eichinger*) Hun giorde ſig alt for megen Umage, og af og til blev hendes Præketone latterlig. Ellers föler hun unægtelig, og rörte paa mange Steder. Roſen *ſleed* hun i Stykker. Uden Tvivl urigtigt! — *Emilie* ſkal viiſe indvortes Bevægelſe, men ikke ved voldſomme Gebærder tvinge Faderen til at dræbe hende. *Mad. Roſing* og

Jom-

Jomfrue Aſtrup! To ſaadanne *Emilier* kan opfordre enhver til nöiagtig Underſögelſe af den *Tredies* Spil. — *Odoardo;* (*Brockmann*) Den Beſte, jeg har ſeet efter *ſalig Roſe*, og finder man vel let den Afdödes Ligemand i ſlige Roller? — *Brockmann* var den kiække Soldat og nedtrykte Fader, men han declamerede for meget, og blev ſvulſtig. Monologen, i hvilken han holder ſin egen Lattер for en andens, *Scenen* med *Orſina*, og den Sidſte med *Prindſen* kan jeg ellers anföre ſom Beviſer, at denne Mand fortiener det Sande Skueſpiller-Navn. *Appiani;* (*Ziegler*) O du *Uſling!* At tage en Priſe Tobak i et Öieblik, da *Emilie* fortæller, *at Perler betyde Taarer! Orſina;* (*Mad. Stephanie*) Forlegen er jeg her med min Dom; thi jeg frygter at denne Actrices ſmukke Figur, og ganſke fortreffelige Dragt *), har ſkiult viſſe, maaſkee alt for Mange Feil, ſom, de anförte Ting fraregner, vilde have falder tydeligere i Öinene.

Des-

*) En Levite af Couleur de puce Atlaſk, og hvidt Atlaſkes Skiört, broderet med Guld.

Desuden forbyder *faſt* Overbeviisning om min egen Koenes fieldne Spil i denne Rolle, at giöre nogen Sammenligning med Andre, indtil jeg finder hendes Meſter. — *Angelo;* (*den gamle Jaquet*) Uforſtaaelig, og ikke nær ſaa god, ſom *Beck*. *Conti;* (*den unge Müller*) Al Verden kaldte ham en ſlet Skuefpiller; men denne *Maler* var ſaa god og rigtig, ſaa anſtændig, at han glædede mig ſærdeles. Af og til toeg han ſig nogle Frieheder, ſom kunde kaldes Næsviished; men — hvem ſtaaer ikke Fare for, at glemme ſig ſelv! Kl. 9 var dette herlige Stykke ude, og inderlig glade, ſpiiſte vi i *Grotten* med *Brockmann*, *Weidmann*, *Schütz*, *Lange*, *Jünger*, *Rheinwald*, *Werner*, *Lightbowler* (en berömt Staal-Fabrikant) Vexeleer *Papé*, en ung *Componiſt* og en *Doctor*, hvis Navne jeg ikke huſker. Til Kl. 2 ſang vi Drikke-Viiſer og ſpillede paa Claveer. — Denne Dag var i al Henſeende een af mine Kiereſte. Hvor megen Umage vil det koſte, ſagde jeg til mig ſelv, at ſlide ſig lös fra *Wien*, hvor vi ere ſaa vel! hvor enhver,

lige

lige fra *Brockmann* af, anvender Alt, for at overtale os til, at blive kuns tvende Dage over Bestemmelsen!

Fredagen den 23 August. Jeg besögte *Secretaire Stein* for at melde os hos *Baron Güldenkrone*; löb omkring et Par Timer, förend jeg fandt *Einfalts-Gaden*, kom endelig hiem igien Kl. Tolv, og gik saa med *Jünger* og *Rosing* ud *im Prater*. *Saabye* kom efter, og vi spiiste *im wilden Manne*. *Alting* findes her, altsaa og *Billards* i Overflödighed, og da jeg aldrig för havde spilled *Billard* i en Dyrehave, saa maatte ogsaa dette *Experiment* giöres. Vi skulde spiise hos *Brockmann* til Aftens, og *Rosing* og *Saabye* kiörte ind, jeg derimod gik til Fods med *Jünger*. I Nærheden af *St. Stephans Kirken* saae vi en Liig-Vogn, omringed af Fakler; vi fulgde efter, og aldrig glemmer jeg det majestætiske Syn, som i dette Öieblik virkede saa heftig paa min Siel. — En riig Guldtrækker blev begravet. — Kirken, denne uhyre Kirke, var ganske mörk, endskiöndt alle Altere vare illumine-

nerede med Lamper og Lys. Det ſvage Skin af diſſe, og tillige det rædſomme Mörke, ſom faldt ned ovenfra, opvakte ukiendte Fölelſer! Liiget blev baaren igiennem den heele Kirke, op og need af de tre ſtore Hoved-Gange. I Forveien gik mange ſmaae og voxne Drenge med brændende Lys, dybt ſörgende, og deres Sang blev accompagneret af *Muſici* med *Zincker*, og andre Sörge Inſtrumenter. En Mængde af Fakler omgav *Bærerne*, og Kiſten var prydet med mange Sölv-Kors, Flöiels Dækkener, ſölvbeſlagne Folianter, o.ſ.v. *Tredſindstyve* Par Fruentimmer fulgte efter, alle ledſagede af Fakler. Den ſörgelige Lyd af *Zinckerne*; de ſvage harmoniſke Toner af Drengene, ſom ſang Pſalmer med Pauſer imellem hver Linie; Mörket oven fra; Skinnet af de hellige Lamper; Folke-Mængden, andægtig-knælende ved Foden af alle Altere; giorde ſaa ſtærk Indtryk paa mig, at jeg blev uſigelig rört. — Da Liget var biſat i Choret, begyndte en herlig Trauer-Muſik, men denne kunde vi desværre ikke höre til Enden. —

Brock-

Brockmann ventede, og vi fandt ham saa vreed over den lange Udeblivelse, at næsten al Umage at stille ham tilfreds, var forgieves. Selskabet her, bestoed af *os Tre* Reisende, *Jünger*, *Werner*, Herr von *Papé*, og *Lightbowler*. Vi levede, som man kan leve hos en Mand af Stand, og Vreden forsvandt lidt efter lidt, saaledes som Viinens Kraft gradeviis opmuntrede, og *Mad. Brockmann*, en fortreffelig, selskabelig Kone, blev snakkesommere. Hvor gierne vilde jeg her tale om *Babet*, Huusets *Cousine!* den blödeste, blideste, meest indtagende *Cousine*, *Noget Huus* kan eie! Men — jeg frygter for en udsvævende Beskrivelse, og nöies med faa Ord: *Babet* maae kunde opflamme enhver baandfri og retskaffen Dreng, *saaledes*, som *Min Kone* i Elskerdagene udbredte Lys rundt omkring mig! — Klokken To forloed vi Hende og Huuset, drukne af Glæde. —

Löverdagen den 23 *August.* Skriftlig havde *Ministren* buden os til Taffels, og i fuld Stads gjorde vi först vores Opvartning

Grev *Luckner*, *Ambaſſade-Cavalier* hos *Baronen*. Han var ikke hiemme, men i *Miniſtrens Hôtel*; og der taelte vi med *Ham* og *Secretaire Stein* om *Rusland* og *Sverrig*, indtil Spiſetiden, henimod Kl. Tre. Den fortreffelige *Baron Güldenkrones* indtagende Veltalenhed, giorde Maaltidet ſaa meget meere intereſſant, ſom han beærede os med ſærdeles Fortroelighed. Kammerherre *Buchwaldt* havde, ſom det ſyntes, et betydeligt Ærinde, *kom* haſtig, og toeg ſtrax bort igien. Efter Taffelet viiſte *Miniſtren* os nogle Malerier af vores Landsmand *Stunder*, ſom opholder ſig i *Wien*, og, ifald han Selv vil, kan nyde denne Retſkafne Herres Underſtöttelſe i *Raad* og *Daad*. Det var Poſtdag, og *Staatsmandens* Forretninger tilloed ham ikke at tale længer med os; altſaa kiörte vi bort. — Paa *National-Theatret* opförtes *Die Glücks-Ritter*, et herligt Skueſpil i Fem Akter, og Stykket blev i det Heele ſpillet overmaade godt. *Müller* var *Værten*. Han *copierede* en Værts-

huus-

huusmand uden for *Wien*, *) saa naturlig, saa lidt overdreven, at han fuldkommen forsonede mig igien med den forfeilede *Justiceraad* i *Dank und Undank*. *Maſken* var tillige ypperlig. *Henriette*; (Jomfrue *Müller*) denne Rolle er munter, og hun ſpillede den meget godt; men en tvungen Declamation, og paa mange Steder urigtigt Tonefald, fordreier ſom oftest Meeningen hos den gode *Josephe*. *Amalie*; (*Mad. Dorner*) Allerede tilforn har jeg anmærket, at hun er for meget *Baſſiſt*. Rollens Caracteer er alvorlig, moralſk, og i Elſkov föelſom, og jeg fandt hende brav i enhver særſkildt Forfatning. *Roſel*, Værtens Datter (*Jomfrue Eichinger*) Den Scene hvor hun söger at fritte Baronen, en af *Glücks-Ritterne*, forklæd ſom *den anden Ridders* Tiener, giorde hun mesterlig; og Kierligheds-Catechismus repeterede hun ypperlig! Men hun vil tvinge ſin Organ til, at

 blive

*) *Poller*, hvor vi Onsdagen den 13 Auguſt havde ſpiiſt under aaben Himmel i det kiere Selſkab!

blive forſtaaelig, og derved forfalder hun til en dræbende Langſomhed, ſom Soubretten og Kielderpigen nödvendig maae vogte ſig for. *Henriettes Moder*; (*Mad. Nouſell*) En huuslig og tienſtagtig Kone, ſom vil helbrede alle Menneſker. Hun taler derfore beſtandig om hendes *Laboratorium*, og er fnakſom af Naturen; men — Mad. *Nouſells* Snakketöi vilde ikke ſtaae hende bi. *Grev Schönberg*, den Anden Glücks-Ritter; (*Lange*) En meget god Elſker; frie i Omgang med Værten og Fremmede, og öm imod ſin elſkede *Henriette*. Rollen fordrer et viſt Slæng, og en Levemaade ſom nærmer ſig til den anſtændige *Marquis*, hvorfore jeg med Glæde ſpiller den, ifald Stykket kommer paa vores Skueplads. *Baronen*; (*Dauer*) *Brockmann* har tilforn ſpillet Rollen, og da var den upaatvivlelig i bedre Hænder. *Dauer* var utvungen ſom Tiener, og da det er en paataget Caracteer, kunde han her netop have været forlægen med ſig ſelv; ſom Amaliæ Elſker derimod, *grimaſſerede* han *à la Spradenfeldt*, hævede ſig paa Tærne, trak

paa

paa Skuldrene, ryſtede med Hovedet; — lutter Egenſkaber, upaſſende for den muntre, men ikke naragtige *Baron*! — *Skibs-Capitainen*; (*Jaquet*) Det rigtige Udſeende ſom Spidsbub. Men — en Mand ſom *Jaquet*, uden Tænder, ſtedſe mumlende i Skiægget, er et afgiordt unyttigt Meubel paa Skuepladſen. Den *Scene*, da han i al Ære og Reſpect plyndrer Frøken Amalia, giorde han godt; overalt er det en af de herlige Situationer i Stykket, hvor *Skibs-Capitainen & Conſortes* gribes af de tvende *Glücks-Rittere*! *Junkeren*; (*Schütz*) Her var han brav, ſom uopdragen, ondſkabsfuld Knægt; omtrent ſom en *Tony*, paa det nær, at han altid ſover, og drikker ſig fuld. Hvor utaalelig end *Schützes* Mæle er mig, ſaa tvang han ſig dog temmelig i denne Rolle. De *uforſkammede* Scener vare gode, og de *fulde* ligeledes. Han ravede godt, og viſſe *Aparter* vare meget Naturlige. *Hans Tiener*; (*Gottlieb*) En *Wiener-Dialect*, ligeſom *Weidemann*, og forfærdelig genegen til *Caricatur*. Han foreſtiller omtrent *Troels* i

Landsbyepigen, eller rettere: *Den tosſede Tiener* i den Stolte. En liden *Cateaugan* havde han i Nakken, og bevægede Hovedet uafladelig med den ſtörſte Glæde, for derved at giöre en ſaa meget latterligere Figur. — Hvor let er det at ryſte Tilſkuerens Lunge! iſær, naar denne hvert Öieblik ſeer en nye Gienſtand, og altſaa ikke faaer Tid til, paa Stedet, at underſöge det Rigtige eller Urigtige i mine komiſke Træk. — Fortrydelſe følger Mig, ſom opvækker utidig Latter, lige i Hælene, og den arme bedragede Tilſkuer velſigner mig viſt ikke, fordi jeg i hans Glædes Ruus forförte ham til, at ſtemple min dumme Streg. *Gottlieb* havde ellers Styrke i det *lave Komiſke*, og paa viſſe ſmaae *Tirader* mærkede man, at det var en övet Karl paa Scenen. — Om *Decorationerne* og *Machineriet* vil jeg ſlet ikke tale, ſaa uſle vare de Förſte, og ſaa elendigt gik det Sidſte. Enhver har ſom bekiendt, ſin *Eiendoms-Garderobbe*, og denne er fortreffelig. Udſögt *Harmonie i Farverne*, herſker beſtandig. — Gid denne

fandtes

fandtes saa vel iblandt Skuespillerne! saa vilde *Fælleds* Konst dyrkes med mere *Harmonie*! Efter Foreſtillingen giorde vi Cour hos Actricerne paa Theatret, hentede *Lange*, og gik hiem med ham efter *Invitation*. — *Madame Sacco* overraskede os her paa en behagelig Maade. Hun vilde ikke strax være kiendt, og dette gav Anledning til megen Spög. Inden vi satte os til Bords, sang Langes Kone et Par ypperlige Arier, med den eengang tilforn beundrede Smag. Ved Maaltidet var *Madame Sacco* min Naboe, og jeg fandt, at denne bekiendte og berömte Actrice havde megen Forstand og Vittighed. Længe taelte vi om hendes Mand, og da jeg nyelig havde seet ham, troede hun at faae de Underretninger, som jeg dog ikke kunde give. — Selskabet bestoed af *Jünger*, *Lightbowler*, *Hr. von Sommer*, (*Madame Saccos* Huushofmester) og Os Reisende. — Mad. *Sacco* kiörte ud til *Meidlingen* *), hvor hun har et smukt Lyst-Sted,

*) En halv Miil fra Wien, nær ved *Schönbrunn*.

ſom hun beboer Sommer og Vinter, og vi ſpadſerede hiem Kl. 2 om Natten.

Söndagen den 24 Auguſt. Med *Lightbowler* havde vi aftalt, at kiöre ud til ham paa Fabriken, for i hans Selſkab at examinere Reiſe-Vogne. Ved denne Leilighed lærdte vi Mandens Familie, nemlig en god Kone og tre deilige Drenge at kiende. I hans *Staal-* og *Knappe-Fabrik* arbeide meere end 300 Menneſker; altſaa maae han ſtaae ſig godt. Vi drak Caffe, og kiörte ſiden omkring i hans herlige Equipage, dog uden Nytte i Henſeende til Vognkiöbet. Ingen af os vidſte nu hvor Veien gik hen, indtil vi holdt uden for Mad. *Saccos* Huus. Hun modtog os venſkabelig, og vi ſpadſerede beſtandig i hendes Have, indrettet mere til Nytte end Stads. Tvende ſmukke Lyſthuſe fandt vi, hvorfra man har den herligſte Udſigt; og Pferſkener ſaavel, ſom Viindruer i Overflödighed. Kl. 12 kiörte vi bort, atter for at ſee de Vogne, ſom vi ikke fik at ſee. Kl. Eet beſögte vi *Baron Güldenkrone*, ſom underholdt ſig en halv Time med

os,

os, og fra ham gik vi med *Stein, zum Augarten*, hvor vi ſpiiſte i den Stoere Salon i Grevers og Fyrſters Selſkab- Om Eftermiddagen hentede *Jünger*, *Lange* og *Werner* os, for at gaae til Kapellmeſter *Mozardt*. Her havde jeg den gladeſte Time, Muſikken nogentid har ſkienket mig· Denne lille Mand og ſtoere Meſter *phantaſeerte* To Gange paa et *Pedal-Clavecin*, ſaaledes! ſaaledes! at jeg ikke vidſte hvor jeg var. De ſværeſte Ting, og de behageligſte *Themata* imellem hinanden. — Konen ſkar Penne til Nodeſkriveren; en Eleve componeerte, en lille Dreng paa Fiire Aar gik omkring i Haven og ſang Recitativer; kort ſagt: Alting hos denne fortreffelige Mand var *muſikalſk!* — Med Glæde erindrede jeg mig hans *Entführung aus dem Serail*, ſom jeg havde hört i *Hamburg* i Aaret 1787, og ſom jeg næſten kan uden ad; men denne *Operette* kaldte han " *Kleinigkeit*, " og det er ingen Roes for en Mand ſom *Mozardt*, at berömmes i ſin Nærværelſe, af Folk ſom ikke ſelv ere No-

get;

get; altsaa taug jeg. I *Wien* opförer Han Kirke-Musiker, og da *Operetten* er gaaet ind, saa har han Inter med Theatret at bestille. — Vi fandt endnu *Brockmann* i *Grotten*, endskiöndt han skulde spille, drak et Glas *Merseburger-Bier*, og gik saa paa *Comedien*. *Der Revers*, et Lystspil i 5 Akter af *Jünger*, blev opfört. Stykket er trykt, altsaa taler jeg Intet om Indholden. Det er aldeeles *theatralsk*, moerer bestandig, og blev her mesterlig spilled af de Fleeste. *Grev Frobach*; (*Brockmann*) en munter og god Mand paa 40 Aar, som buldrer med sin Fætter, fordi han sætter nogle Penge overstyr; men strax hielper han ham igien ud af Omstændighederne. Han bliver forliebt, og giör af og til latterlige Streger. *Brockmann* udförte denne Rolle fortreffelig! Især udmærker jeg Een Scene med *Fritz Frobach*, hvor han var forlegen med at opdage denne, sin Kierlighed til Fröken *Fernau*, og saa den *fulde Scene* ved Bordet med den Gamle *Seeburg* i Fierde Akts Förste, Anden og Niende Scene. Han havde, med et Ord,

studeret

ſtuderet Caracteren, var opmærkſom endog paa de mindſte Fineſſer, og i det beſte Luune; og naar Brockmann er det i en Rolle, ſom han elſker, ſaa feiler han viſt ikke. Desuden bidrager mandig Tone og herlig Figur, uſigelig meget til, at man ſeer ham med Behag. *Fritz Frobach*, hans Broder Sön; (*Lange*) En lyſtig Officeer; noget liderlig, men af et godt Hierte. Den Maade han havde valgt at ſpille Rollen paa, var ret god, men *Recitationen* gefaldt mig ikke overalt. F. Ex. I det herlige Skilderie han giör Fröken *von Edelbach* paa en Kone, ſom giör ſin Mand til Ja-Broder, havde han ikke den ſande ſkiertſende Tone, og ſaa kom de Franſke *bon mots* ikke heller frem, ſom de burde. *Scenerne* med hans *Oncle* og den gamle *Seeburg* derimod vare gode. *Baron Seeburg*; (*Müller*) En gammel naragtig Mand paa 63 Aar, dödelig forelſket i ſin Myndling, Fröken *Fernau*; *ond* imod ſin gode Sön, *Carl*, og ikke frie for den Grille, at tilveiebringe ſig Fordeele ved Skielmſtykker. *Müller* gefaldt mig meget i denne

denne Rolle. Hans *Cujonerie* ved Siden af *Fritz Frobach*; hans latterlige Stillinger i *Scenerne* med sin Engel; hans Ligegyldighed i 4de Akt, da *Frobach* giör Nar af ham ved Bordet, o. s. v.; var saa rigtig, at jeg ikke havde tiltroet *Müller*, at kunde giöre det saaledes. Ogsaa i Femte Akt var han brav, da han fik en lang Næse for den *Revers*, som han i *Frobachs* Fuldskab havde tilsneget sig. — For at undgaae Vidtlöftighed, vil jeg ikke sige meere, end at hver af Hovedpersonerne opfyldte sin Pligt, saaledes som dette gode Stykke, fuld af Natur og Vittighed, fortiente det. Overalt er *Jünger* en Mand, som ikke kan sige to Ord, uden at viise *Genie*, og med alt det er han kuns maadelig opmuntret. Han har 600 Kaiser Gylden aarlig *) og for disse er han forbunden at levere To Originaler og To Oversættelser. **)

Man-

*) Omtrent 380 Rdr.

**) I denne Uge kom en Befaling til de Herrer *im Ausschuß*, at de hver Maaned skulde give Publico Tvende nye Stykker.

Mandagen den 25 August. Tidlig kiörte vi ud af Porten, og kiöbte os en Reise-Vogn for 75 Gylden. Meget ilde tilfreds var jeg med denne Expedition; thi Afskeeds-Timen nærmede sig nu, og Skilsmissen fra *Wien* vilde jeg slet ikke höre tale om. Siden efter gik vi til *Müller*, som introduceerte os hos den gamle *Stephanie*, en overmaade höflig Mand, men af hans Udvortes kan man strax slutte sig til, at han ikke kan være Skuespiller. En temmelig stoer Samling af Slette Malerier fandt vi her. *Müller* forloed os, og vi anvendte Resten af Formiddagen, med at see *det Keiserlige Bibliothek*, særdeles mærkværdigt baade for Kiendere og Liebhabere. Sahlen er umaadelig Stoer, og i Midten er en forfærdelig höi *Kuppel* med en herlig *Platfond*. *Colonner* og *Decorationer* i *Sahlen* ere af hviid Marmor, og i *Kuppelen* af Nöde-Træ. Bog-Samlingen bestaaer af 300000 Bind. Alting er ordnet efter Materier; som Bibler, Kirkefædre, *Theologiske*, *Moralske*, *Philosophiske* Skrifter &c. I Kuppelen staaer den

Stoere

Stoere Samling, som Prinds *Eugenius* har foræret her til, og denne er prægtig indbunden i *rödt Saffian*, forgyldt paa Snittet. Tiden tilloed os kuns, at see, at beundre, men ikke at læse. Bibliotheket eier aatte *Globi*. Lige over for, er et Værelse til *Manuscripter*, som bestaaer af *Elleve til Tretten Tusinde*. Nogle *grædske* og *latinske* fra det *Ellevde Seculo*, bladede jeg lidt i. Disse vare skrevne paa *Pergament*. En Kobber-Tavle med Latin og Grædsk, giemt som en stor Mærkværdighed i en *Capsul*, viiste *Famulus* os. Den var stukken 500 Aar *for Christi Födsel*, og fundet i Jorden. Her stoed ogsaa et *Systema Copernicanum*, forfærdiget af en Snedker-Svend. Det er et meget konstigt Uhrværk, som viser Jordens, Maanens og Planeternes Gang. *Keiseren* belönnede Snedkeren med en Guld-Kiede, en aarlig *Pension* og en *Titel*. En Mechanisk Indretning, som regner selv de *Fiire Species* var ogsaa mærkværdig. Ved Siden af Indgangen til Bibliotheket er en *Læse Sahl*, som paa denne Tid var fuld af Studeerende. Vi opholdt

holdt os her til Kl. 1, og da kiörte vi ud med *Ligthowler* til *Madame Sacco*, hvor vi ſkulde ſpiiſe. *Lange*, hans Kone, og *Jünger* vare allerede komne. En god Værtinde, en Huus-Hofmeſter, ſkabt til at ordne *menûs plaiſirs*, tvende elſkværdige Döttre, og den beſte Viin i heele Öſterrige! — Kunde det Selſkab være andet end lyſtigt? Efter et herligt Maaltid, drak vi Caffé i Bibliothek-Stuen, ſpadſerede i Haven, ſpillede paa Claveer, hörte den ældſte Jomfrue *Sacco*, ſom allerede er *Actrice*, *at declamere Ariadne*, drak atter Viin, og blev ſaa geleidede til *Linien* *) af Moêr og Datter. Jeg maatte ikke tage Afſkeed, men hellig love at komme til *Meidlingen* den paafölgende Dag, for endnu at aftale et og andet. Et öienſynligt Vidne var jeg her til en indvortes Kamp imellem et antændt Pige-Hierte og Velanſtændigheden; og — fri, ſom min Ven — var jeg viſt bleven i *Wien*! Ikke længer kom vi end til Forſtaden, förend det begyndte at regne; altſaa

R *ritire-*

*) Her begynder Forſtæderne.

retirerede vi ind i en Fieldeboe, hvor man strax ved *Vores*, som ved en Konges Ankomst, begyndte Skuespillet. Hvem vilde vel tale om Stykket, om Spillemaaden! — Alt, hvad den uoplyste Verden er i Stand til at frembringe i Henseende til Uselhed og Elendighed, saae vi her i sin fulde Glands. De Fire *Musici* saae ud som *Galgenfrist* i *Permilles korte Frökenstand*, og Concertmesteren havde Træ-Skoe paa. Vi betalte vores *Entrée ad libitum*, og den heele *Bande* var saa forskrækket over de uventede fornemme Tilskuere, at vi med *upassende Applaus* og Skogger-Latter i de alvorligste Situationer, maatte söge at give dem den fornödne Opmuntring. Kl. 9½ forloed vi dette *Spectaculeuse Spectacle*, spiiste lidt hos *Værten Poller*, og kiörte til vores Hiem for *Ein Siebenzehner*.

Tiirsdagen den 26 August. En forunderlig Dag! Den *Sidste* Opholds-Dag paa dette kiære Sted, hvor Venskab, Fortroelighed, Agtelse og Glæde havde ledsaget os paa et hvert Trin. Vi giorde Afskeds-Visiter hos

Baron

Baron Güldenkrone, Grev *Luckner*, Herr *von Matolai*, Herr *von Thorvad*, Secretaire *Stein* og Amtmand *Buchwaldt*. Paa *Konſt-Academiet* bad jeg Farvel til *Directeur Schmutzer*, *Profeſſor Jacobé* og *Directeur Füger*, og gik ſaa hiem, hvor *Lange* og *Stein* hentede os, for at ſpiiſe *en Familie i det Trattnerſke Huus*. — Efter Maaltidet kiörte vi til *Fyrſt Caunitzes* Slot uden for Byen. Han har en egen Ridebane, og der rider han hver Dag fra Fiire til Fem. For at *ſee* denne Stoere Mand, og om mueligt at *tale* med ham, havde vores *Miniſtre* overtalt os at blive en Dag længer, og jeg angrede ikke Opſættelſen. Förend vi gik ind i Ridehuſet, beſaae vi alle Gemakker, og et anſeeligt Billed-Gallerie. Taffelet ſtod dækket, men *Caunitz* ſpiiſer kuns Eengang om Dagen, og det Kl. $6\frac{1}{2}$. Nu kom Öieblikket! *Fyrſten*, meget bekymret for ſin Helbred, kiörte over Gaarden, omtrent 60 Skridt, til Ridehuſet. I der han ſtoed ud af Vognen, ſpurgde han: *hvem vi vare? Danſke*, ſvarede

vi. Er de ved *Veterinair Skolen?* — Nei, ved Skuepladſen. — Alle Fiire? Nei! den Fierde er Secretaire hos den *Danſke Miniſtre. Kom nærmere*, ſagde Fyrſten! loed den Keiſerlige Loge lukke op, og bad os at gaae derind. Her ſaae vi da *Caunitz*, ſom regierer det heele Romerſke Rige! *Caunitz* ſom med Klogſkabs Vink næſten regierer *Keiſeren Selv*, Graahaaret og Svag, at ſtyre Tre rappere Hengſter, trods den beſte Beridder. Da han reed Förſte Gang forbi *Logen*, toeg han Hatten af *à la militaire;* ſiden efter loed han enhver Heſt giöre *Honores*, og han vidſte at ſnoe ſig paa de vælige Dyr, ſom en ung Mand. Hver Gang han ſtoed af, kaſtede Jægerne en Kappe om ham, ſaa overdreven forſigtig er han. Tre Beridere arbeide tillige med, og *Fyrſten* ſatte dem med haarde Ord i Rette, ſom *Elever*. Ved Bortgangen hilſede *Caunitz* meget Naadig, og efter diſſe uſædvanlige Æres-Beviisninger kiörte vi affted Kl. 5; *Roſing* og *Stein* til Byen, og jeg med *Saabye* til *Madame Sacco*. Hun var ſaa forbindtlig, at

vi

vi neppe kunde ſlippe derfra igien. Ieg fik Ordre at *correſpondere* med hende; vi drak Skaal paa Skaal, og jeg nægter ikke, at denne *Viſite* ſatte mig i et forunderligt Luune. — Hvem i al Verden ſkulde falde paa den Tanke, at et Farvel fra *Madame Sacco* kunde betyde meere, end et almindeligt *Lebe wohl?* — Kl. 6½ joeg vi ſaa gruelig geſvindt afſted, at jeg hvert Öieblik frygtede for at brække Halſen. Dog gav Kudſken og *Saabye* mig ikke Tiid til alvorlige Betragtninger. Den Förſte var en Spasfugl, og raabte beſtandig, da han ſaae Angeſten præget i mit Anſigt: " *Nun werfen wir um* " og min Ven fik mig ſaa hiertelig til at lee, ved at ſynge *Michels Arie i Grov-Smeden:* " *Kiörer jeg for en Petit-Maitre, flyver jeg bort ſom Salpeter* " at Frygt og Fare forſvandt meget haſtig. — Paa *Theatret* vilde jeg i Forbigaaende hilſe paa *Joſephe Müller* og *Brockmann*, og havde nær löbet den unge *Mad. Stephanie* over Ende, ſom var i fuld Puds ſom Baroneſſe Schönhelm i Ringen. Deilige Öine ere altid

deilige, ogsaa naar de kaster et foragteligt Blik ned paa Slaven! og saaledes gik det netop her. At faae en Bebreidelse af *Mad. Stephanie* maatte jeg holde for Lykke!

Ringen af *Schröder* blev da opført. Umuelig kunde jeg være saa agtpaagivende, som jeg burde; thi alt for mange Foreſtillinger bemeſtrede ſig min Siel. Imidlertid *maatte* jeg paſſe paa; og jeg giorde det. *Klingsberg*! *Brockmann* er ſkabt til denne Rolle. I Viſſe Scener var han ikke saa brav ſom *Schröder*; f. E. da han i Förſte Akt giör *Selting* og *Louis Holm* nysgierrige efter at höre den indtagende Skiönheds Navn; og iſær var i Fierde Akt, i Scenen med Frue *Darring* og *Henriette*, hans *Ja* til den Eene og den Anden, afſkyelig. Ellers ſpillede han i det Heele meſterlig. Kuns et lidet Træk vil jeg anföre til Beviis paa det *Fin Udtænkte*. Da Baroneſſen i Fierde Akt har affærdiget begge *Holmerne*, og nu vender ſig til *Klingsberg*, ſaae han ſig rundt omkring, om der ikke var nogen anden nærværende, ſom de uventede Bebreidelſer

kunde

kunde sigte til? Denne *Fineſſe* frappeerte mig usigelig. *) *Den gamle Holm*; (*Müller*) bedre

 end

*) Ved denne Leilighed erindrer jeg mig Hr. *Rahbeks* Anmærkning over *Klingsbergs Alder* i *Minerva* for Febr. 1789 pag. 244, og indseer ikke, hvorledes Hr. *R.* kan paastaae, at *Klingsberg* ikke bör være over *Tredive* Aar gammel. — *Louis Holm* siger til *Capt. Selting* i Förste Akt: " Det er en *Peberſvend* af det forunderligſte Slags, og med en Mands Forſtand paa 50 Aar, forseener han et ungt Menneskes Letsindighed paa 20 Aar. " Kan det siges med Grund om en 30 Aars gammel Mand? Desuden har *Klingsberg* været brav Officeer, og *med* ved forskiellige Leiligheder. I hvilken Alder skulde han da have begyndt sin *Bravoure?* — *Baroneſſen* siger endelig til ham i Fierde Akts Fiortende Scene: " Jeg har Medynk med en *ung* Nar; men en Daare af *Deres Alder* er mig foragtelig. " I sit 30 Aar har man gierne Tilladelse, at giöre alting med, uden at det falder i Öinene; altsaa vil *Schönhelm* med de Ord *af deres Alder* ventelig meene saa stor Forskiel paa ung Nar og gammel Daare, som hæver den Sidste over alle Ung-

doms

end *Böhme* i *Cassel*; men, naar man har seet denne Rolle af *Löhrs* i *Hamborg*, saa maae enhver anden staae tilbage. *Müllers* Declamation er af Naturen allerede dræbende, og *Articulationen* afskyelig; men *det Fransk*e var ganske forkeert. Hans Paaklædning lignede en *Petit-Maitres*, og *Holm* er efter mine Tanker *galant homme manqué*. *Louis Holm*; (*Schütz*) Sler ikke min Mand. I Følge Caracteren er han *Hykler*, *Libertin*, *Cou-*

doms Streger. *Schröder* spiller Grev *Klingsberg* som en Mand over *Fyrgeryve*, og ventelig spiller han den, som han har tænkt sig Caracteren, ved at skrive eller omarbeide Stykket. Saaledes saae jeg ogsaa *Brockman* spille Rollen, og vores *Schwarz* giör i mine Tanker begge sine Forgiængere Ære med at træde i deres Fodspoer. — I Henseende til Hr. *Rahbecks* Dom over *Brockmanns Ja* i Ydmygelses-Scenen, er jeg af en ganske modsat Meening. *Schwarz* fulgde *Schröder*, og *Brockmann* var pudseerlig. — Maaskee har denne værdige Konstner foretaget en uheldig Forandring, siden Hr. *R.* saae ham spille Rollen!

Coujon; men Alt det var *her Monotonie.* Declamationen var saa marqueret, at den fuldkommen lignede Oplæsning af en *Catechismo*, og slet ikke mærkede jeg noget til Caracterens Forandring i Tonefaldet. *Selting*; (*Lange*) Overmaade god, især den Scene i Anden Akt med Baroneſſen, hvor hun sætter ham Stævne til Kl. 7, og den Sidſte, hvor hun i Capitainen kiender ſin Mand. Frue *Darring*; (*Mad. Nouſell*) Anſtand nok! men hun var ikke den beſkeedne, den af mange Bekymringer böiede Enke; ikke *Mad. Marchal i Caſſel. Henriette Darring*; (*Joſephe Müller*) Bedre end i de andre Roller, hvori jeg saae hende. Hun foreenede Værdighed og Anſtand med ſtreng Dyd, og ſagde viſſe Ting ganſke fortreffelig. Især fortiener den Scene, da Baroneſſens Pige bringer Öreh-Ringene, og vil indlade ſig i Fortællinger om huuslige Anliggender, al muelig Berömmelſe for den herlige Maade, paa hvilken hun ſagde til ſin Moder: " De har jo ſelv nyelig paaſtaaet, at man ikke bör trænge ind i Andres Hemmelig-

heder. " *Baroneſſe Schönhelm*; (Mad. *Stephanie*) Over min Forventning ſpillede hun denne fiine Rolle, og den lange Scene i Anden Akt med *Selting*, kan jeg ikke nokſom roeſe. Hun ſaae ſaa ömt til ham, taelte ſaameget med Öinene, og viiſte ſaa ſand Alvorlighed i hendes Overtalelſer, at jeg meer end yndede hende i det Öieblik. Ligeledes var den Scene i Femte Akt ubetalelig, da hun kom ind til Frue *Darring*, i heftig Bevægelſe over Opdagelſen med Ringen, ſom bringer hende paa den Formodning, at *Klingsberg* er hendes Mand. Meget meere kunde jeg anföre om dette Stykke, derſom ikke Hovedet havde været opfyldt af utallige Ting, Skueſpillet uvedkommende. — Som i en Dröm ſad jeg imellem Akterne, da jeg ſaae *Babet* (*Brockmanns Couſine*) i Parteret bag ved mig. Hun bad, ikke at glemme Afſkeeds-Viſiten, og, ligeſom en eeneſte god Tanke ofte forjager alle Ubehageligheder; ſaa glædede nu den Foreſtilling, at tale en *halv Time* med *Brockmanns* Familie, *meere*, end maaſkee paa en anden Tid et Halv-Aars Op-

hold

hold vilde have giordt. — Denne Sidſte Aften ſkulde vi tilbringe i *Grotten*, og *Secretaire Stein*, et Nyt Medlem, ledſagede os derhen. — *Brockmanns* Boelig er ganſke i Nærværelſen; jeg löb altſaa hurtig affted. Længe ſladrede jeg med den herlige Kone; men — omſider maatte jeg rive mig lös; og — hvor hierteklemt jeg var ved Affkeeden med Hende, og hendes nydelig, inderlig gode *Niéce!* det vidner et Öieblik om, ſom ikke meere burde tænkes paa, ifald gode Ting glemtes ſaa let! Saa meget er viſt: Erindringen ſkal glæde mig i varig Tid. *Babet* fulgte mig ned af Trapperne; og *Roſing*, ſom mödte os, toeg hende op igien med ſig. Underlig, og fortumlet i Hovedet, gik jeg nu til *Müllers*. Hos diſſe herlige Folk var Affkeden ſom hos Hiine, og jeg iilede affted efter det ömmeſte Farvel til den gode Huusmoder og hendes brave Döttre, den tungſindige *Joſephe* og den muntre *Nannette*. Meere afmattet, end efter Mange Nætters Vaagen, kom jeg endelig tilbage til *Grotten*, hvor det Heele ſædvanlige

Selſkab

Selskab ventede. Nogle sang; nogle drak; andre taug stille; og det forekom mig stedse, som om disse gode Mennesker ikke fandt Behag i den Tanke, at vi skulde forlade dem. *Lange* aftegnede vores *Portraiter*, saa lignende, at enhver ved det Første Øiekast kiendte dem; og *Grotten* besluttede, at vi til et evigt Minde, ziirlig indfattede, skulde ophænges paa Væggen. Neppe en halv Time efter min Ankomst, kom *Mad. Müller*, *Josephe* og *Nannette* listende ind. Dette uventede Möde fordrev de dunkle Skyer lidt, og saaledes sadde vi nu til Midnat i en Blanding af muntre og stumme Samtaler, som endtes med varme Kys, og et — maaskee evigt Farvel. Megen Aarsag havde vi til, at agte denne værdige Familie, og med vaade Öine saae vi efter dem, saalænge vi kunde. Siden skrev vi endnu i *Brockmanns* og *Langes* Stamböger, og sang *Danske Drikkeviser*. En uovervindelig Lyst til vores Sprog havde *Brockmann*; og med Begierlighed lærdte han et Par *Norske* Viiser saa rigtig, at han endog naaede *Accenten.*

ten. Til Kl. 2½ holdt Selskabet paa os, og da var til al Lykke Sværmen saa stor, at Hierterne ikke kunde komme til at tale. — Hiemme, og roelig, föelte jeg nu i al sin Styrke, hvad det er at faae Venner, og snart igien at forlade dem. Overalt har vi paa vores heele Reise ikke kiendt en saadan Samling af Redelige, Veltænkende, Gieſtfrie og Venskabelige Menneſker, som vores *Wiener Venner!* Deres Omgang var ikke Forſtillelſe! Nei! de havde fattet en inderlig Godhed for os; og — naar det kan ſkee paa Fiorten Dage iblandt Fremmede; naar Alle, lige fra *Vores Miniſter* og *Deres Theater-Directeur* af, indtil Konſt-Brödrene, kappedes om, at være, hos og iblandt os, og at beviiſe os Tieneſter; — saa var et *tungt Hierte* det Ringeſte Minde, vi kunde ſkiænke dem!

Jeg pakkede ind til Kl. 4, kaſtede mig lidt paa Sengen, men maatte ſtrax op igien, ſiden vi havde beſtilt Heſtene til denne Tiid.

Onsdagen den 22 Auguſt. *Poſtilionen* ærgrede os ikke lidet med ſin Udeblivelſe til Kl. 6,

Kl. 6; thi da vi dog maatte affted, faa iilede vi, for fnart ved Adfpredelfer at lette Hierter. Vi havde To Hefte, fom koftede 1 Gylden pr. Miil; *Poftilionen* faaer 30, og ifald han fkal kiöre godt, 40 *Kreuzer* for *Stationen*; og paa de fleefte Steder maatte vi betale 30 Kreuzer i *Mauth-* eller *Vei-Penge*. Fra *Wien* til *Prag* ere 42 Tydfke Miile, eller 21 *Stationer*. Jeg vil blot nævne dem, da jeg ikke fandt den Mindfte Mærkværdighed, fom fortiente at anföres. *Enzersdorff*, *Stockerau*, *Mallebern*, *Hollabrunn*, *Jezelsdorff*, *Znaym* (faa vidt *Öfterrige*; og nu *Böhmen*:) *Freinersdorff*, *Budwitz*, *Schelletau*, *Stannern*, *Iglau*, *Stecken*, *Deutschbrodt*, *Steinsdorff*, *Jenikau*, *Czaslau*, *Kollin* *) *Planian*, *Böhmifchbrodt*, (her maatte vi ligge Natten over, da *Prags Porte* lukkes Kl. 10.) *Biechowitz*, og *Prag*.

Prag.

*) Her er leveret en ftoer *Bataille* imellem *Keiferen* og *Preuffen*.

Prag.

Fredagen den 29 *Auguſt.* Kl. 9½ kom vi her. Fra *Onsdag* Morgen af til *Torsdags* Aften, kiörte vi, uden at opholde os længer, end netop *Poſtillionen* behövede Tid til, at ſpænde fra og for. Med koldt Kiökken vare vi vel forſynede, og naar det vaade og kolde Veir plagede os alt for meget, ſaa loed vi os bringe *Suppe* eller *Caffé* ud til Vognen. *Böhmen* er et ſmukt Land; temmelig bierget og fuldt af Skove, endſkiönt Landeveien ikke gaaer igiennem diſſe. Sproget er ſaa forunderligt, at man umuelig kan forſtaae et eeneſte Ord; og jeg ærgrede mig ikke lidt over at höre *Gemeene* Folk tale Noget, ſom jeg ikke forſtoed det Mindſte af. Man veed ikke om Folk bander eller velſigner. Den gemeene Mand kan Tydſk; men indbyrdes bruger han ſit eget forvendte Maal, og ved ſlige Samtaler maae jeg da lade det komme an paa, hvad enten de ſælger eller kiöber mig. *Poſtilionerne* i *Öſterrige* kiörte friſk til paa den her-

herlige *Chauſſée*, ſom gaaer heele Landet igiennem; og om vores Reiſe-Vogn kunde vi ſige med Meſter *Wunderlich*: *Hvor den ruller, hvor den dingler!* I *Böhmen* gik det derimod ikke nær ſaa raſk. Det almindelige Vink: " *Das dich der Teufel hohle, Schwager!* " hialp vel lidt; men en Stoer Flaſke fuld af Brændeviin, ſom *Lange* havde givet mig med i Wien, giorde dog uſigelig bedre Virkning. — *Converſationen* i Vognen var mat, og jeg tör ſige, at jeg, i det mindſte om *Onsdagen* ikke taelte Ti Ord. Hvor rimeligt! da ſaa mange kiere Billeder fulgte mig, ſom ikke taalte at afbrydes ved ligegyldige Samtaler! *Prag* er overmaade Stoer og anſeelig. Vi kiörte over den Störſte Broe, ſom vi hidtil kiendte, muuret og broelagd ſom *Pont neuf* &c. i *Paris*. Paa begge Sider ſtaae herlige *Statuer* af Steen, og *Groupper* af *Helgene* og *Paver*. Igiennem en betydelig Deel af *Die Alt-Stadt*, kom vi *auf der Kleinen Seite*, og ſtoed af *im Bode*, efter vores Ven *Jüngers Adreſſe*. Værtshuuſet var i al Henſeende

Præg-

prægtig og *riant*, ſom Franſkmanden ſiger; men Hierterne loe ikke endnu! — Saa meget kan *Wien* og Tanken paa dens elſkværdige Familier virke! Efter en herlig Beværtning i vores Værelſer, ſom fuldkommen lignede *Fyrſtelige Gemakker*, gik vi lidt omkring i Byen med en Leietiener; et Menneſke, ſaa frygtſom, ſaa overdreven höflig, at han meere glædede ſig, naar han ſaae et venligt Anſigt, end Penge. Han föerte os op af en græſſelig Höide, ſom næſten havde ſkildt mig ved Veiret, til det *Keiſerlige Slot*. Det ligger ypperligt. Man overſeer herfra det *Heele Prag*, ſom *Donau*-Strömmen giennemſkiærer. Paa *denne Side* ligger die *Neuſtadt*, eller die *Klein-Seite*, og paa hiin Side af Strömmen *die Altſtadt*, ſom er fuldkommen tre Gange ſaa ſtoer. Det Höie *Lorenzo*-Bierg med et Kapelle, og ſvære Muure og Volde langs ned af Bierget, *paraderer* lige over for *Slottet*. Dette er omgiven af trende prægtige Palladſer: det *Lichtenſteinſke*, *Schwarzenbergiſche* og *Erke-Biſpens*. *Slottet ſelv* er *nyt* og

moderne. For nærværende Tid ligge *To Canoneer-Compagnier* her oppe. Naar *Keiseren kommer til Prag*, reſiderer han aldrig her, men *logerer* hos den förſte den beſte Skomager eller Skræder. — Skueſpil-Tiden mindre nu, og vi ilede hen *zum Klein-Seitner Theater im Hochgräflich Thunſchen Hauſe*; det ſaa kaldte *Lille Theater*, hvor allene det *Bondinſke Selſkab*, ſom reiſer *aarlig* imellem *Dresden*, *Leipzig* og *Prag*, ſpiller. Dette *Theater* ſvarer fuldkommen til Navnet. Store Opgange, en ſtoer *Rafraichiſſement*-Sahl! men inden i er alting ſaa Smaat, at det meere ligner et *privat*- end et *offentlig Theater*. I *Parterret* betales En Gylden. Höiden er af *Tre Etager*. *Die Vorwünder* af *Goldoni* efter *Schletters* Omarbeidelſe, blev opförte; og Sandheden til Ære, maae jeg tilſtaae, at *Converſations-Tone* og *Præciſion* herſkede *her* i en temmelig höi Grad. *Reinecke* har været dette Selſkabs Læremeſter og Mönſter; og *ham* följe *de Gode* troeligen. Lidt om *Perſonerne* vil jeg dog anföre. *Baron*

von Altenfeldt; (*Brück'l*) *Julies* Formynder; en hidſig men god Mand! Skuespillerens Figur og Anſigt vare kiedſommelige; derimod *Declamationen* herlig, og *Organen*, ſom *Theſſens!* — *Baron von Ruhe*; (*Thering*) *Julies* anden Formynder; ſtedſe ſövnig og doven, og indpakket i en Læneſtoel. *Caracteren* er ækkel; men *Thering*, Selſkabets *beſte* Skuespiller, *fouteneerte* den ganſke Meſterlig. Han ſpildte ſtedſe med Fiinhed og Overlæg, uden i mindſte Maade at forandre den Eengang paatagne og rigtig befundne *Plie*. En Kat, ſom han, i Følge Stykket, ſkal have paa Armen, og leege med, foraarſagede megen Latter. Frue *von Rutberg*, *Julies Moder*; (Mad. *Hencke*) En afſkyelig Kone i Henſeende til *Figur* og *Talent*. Ved enhver *Periodes* Begyndelſe raadförte hun ſig med *Souffleuren**). *Julie*; (*Demoiſ. Wurm*) En ung Pige, ſom förſt har været et Aar paa

*) O! vilde dog enhver *bruge* denne gode Mand, uden at *misbruge* ham, og iſær den arme Tilhörers Ören!

Skuepladsen. Hun har et nydeligt Ansigt, og meget Anlæg. *Caracteren* i Rollen er blöd, og somme Steder *declameerte* hun saa *frappant*, at hun fik det lydeligste Bifald. *Hannchen*, hendes Kammerpige; (*Demoiselle Bösenberg*) Som *Actrice*, den herligste, naiveste, og fornuftigste *Soubrette* man kunde önske sig. Hun har en nydelig *Dialect*, en tydelig *Organ*, et smukt Ansigt, og talende Öine; kuns er hun lidt for höi til disse Roller. Armbevægelser, med eet Ord, alt hvad hun sagde og giorde, var saa passende, at jeg paa Mange Steder beundrede hende. Som Menneske betragtet, er hun meget agtværdig. Med den strængeste *Moralitet* foreener hun Kundskab i mangfoldige Videnskaber. Hun taler med Færdighed: *Tydsk*, *Latin*, *Italiensk*, *Fransk* og *Engelsk*; spiller *Claveer*, synger saa godt, at hun i disse Dage skulde give offentlig *Concert*, maler, o. s. v. og denne særdeles fortienstfulde Pige er först *Atten* Aar gammel. — Hofraad *von Bergen*, *Julies* Elsker; (*Schouwärt*) Paa den *rigtigste* Decla-

Declamation nær, havde han intet *Talent* som Skuespiller. *Lieutenant von Altenfeldt*; (*Drewitz*) Et forvildet ungt Menneske, som af Kierlighed lader sig forlede til de nedrigste Handlinger. Jeg holder ham for en *Pendent* til Fendrick *Saalstein* i *Juliane von Lindorak*, skiönt han ikke er saa *ond*, som denne. *Drevitz* giorde ellers alt Sit til, at forværre *Caracteren*. *Heinrich*, *Rubes* Forvalter; (*Zucker*) En Slyngel, som benytter sig af Herrens Dorskhed og Taabelighed, for at snyde ham, og bestandig spiller under Dække med *Lieutenant Altenfeldt*, for ved Skielms-Streger at skaffe ham *Julie* til Ægte. *Andreas*, *Rubes nye Tiener*; (*Bösenberg*) En taabelig Böhmisk *Bondedreng*, som ingen anden Bestilling har, end at pleie *Baronen*, og at leege med ham. Denne Rolle blev fortreffelig udfört! *Bösenberg* var den *Sande Comicus*; overdrev ikke, og havde fuldkommen studeeret *Caracteren*, for at fornöie Tilskueren, uden at fornöie sig selv meest. Saavel *Organ* som *Figur*, er *Beils i Manheim*.

Dobbelt höit agter jeg ham, fordi han har opdraget sin Datter saa *vel*, og denne Opdragelse er der störste Beviis paa, at han selv er en god Mand, riig paa mange Kundskaber. Fordum var han *Apotheker* og *Chirurgus*; men valgte snart Theatret af *Passion*. — *Paul*, den gamle *Altenfeldts* Tiener; (*Griesbach*) Omtrent en *Philipp* i *de 6 Retter*. Ogsaa her bruges han til det Ærende at indhente *Lieutenanten*, som havde bortsnappet *Julie*, og denne Expedition fortalte *Griesbach* meget godt.

Af denne *Eene* Foreställing fattede vi allerede de fordeelagtigste Tanker om det *Bondinisse Selskab*, og i den fulde Overbeviisning, daglig at finde noget baade nyttigt og moersomt, havde vi sikkert opholdt os en Tid her, ifald Selskabet ikke skulde reiset bort i faa Dage — Om *Decorationerne* vil jeg slet ikke tale. Theatret er, som sagt, overmaade indskrænket, og kan altsaa ikke frembringe noget Stoert. *Garderoben* var anstændig, og i *Costume*. — Efter Skuespillet

gik

gik vi lige hiem, spiiste i vores Gemakker, og jeg, stedse med Tankerne i det uforglemmelige *Wien*, længdes meget efter Sengen, for der at lade Siælen fornye glade Erindringer.

Löverdagen den 30 *August.* Veiret var saa slet, at vi ikke kunde gaae ud; altsaa brugte jeg denne Dag til *Correspondence* med *Uden-* og *Indenlands* Venner. Jeg skrev til *Rinderbagen i Paris*, til *Czechtitzky i Berlin*, til *Jünger* og *Lange* i *Wien*, og til min *Kone*. — Inderlig glad blev jeg over denne gode Leilighed, saa snart skriftlig at kunde giengielde den fortreffelige *Jüngers* oprigtige Venskab med den varmeste Tak. — Ofte vil Hiertet tale, naar Munden tier; men i Pennen har jeg utallige Gange aabnet mit heele Hierte, og disse Vidner maae tiene til Beviser imod mig, ifald en Venskabs Eed ikke holdtes! — Strax efter Maaltidet loed *Baron von Taubenheim*, (en herlig Mand, som *Jünger* havde addresseret os til,) *Rosing* viide, at Grevinde *Görtz* ventede ham Kl. 3½. — Han gik derhen, kom snart tilbage, og hun-

grige efter en god Foreſtilling, iilede vi til *Bondini*. Han opförte *Die Grafen Guiscardi*, et Skueſpil i Fem Akter, hvis Forfatter ikke er almindelig bekiendt. Det er i *Schillers* Smag, overſpendt og gyſelig! ja endog meere overdreven, efter mine Tanker, end *Cabale und Liebe*; men — ſom *Theater-Stykke* betragtet, er det fuldt af *Intereſſe*, og vedligeholder ſtedſe Tilſkuerens Opmærkſomhed, endſkiöndt det er umaadelig langt. Maaſkee vil Hiſtorien ikke være mine Læſere ligegyldig, og jeg vil fortælle den, ſaa godt ſom mueligt. Grev *Rinaldo Guiscardi*, Miniſter hos *Hertug Otto*, forelſker ſig i Maler *Rivieris* Datter *Laura*. Han ægter hende, avler to Drenge, og lever i et viſt *incognito* i 6 Aar, for ikke ved en bekiendt Mesalliance at kuldkaſte hans *politiſke Syſtem*. — I diſſe Sex Aar maae hans *Secretaire* og Fortroelige, *Bernardo*, give ſig ud for *Lauras* Mand. Denne Ven farter uſigelig Godhed for hende, og plages ſtedſe af en uovervindelig *Paſſion*. — Hertug *Otto*, ſom veed intet af Giftermaaler,

maalet, vil foreene *Rinaldo* med Fyrſtinde *Maſſerano*, men *Miniſtren* ſöger ſtedſe Opſættelſe. — *Oberſte Guiscardi*, *Rinaldos Broder*, misundelig over en ſaa ſtoer Lykke, tænker nu paa Efterſtræbelſer, og ſpiller i den heele Handling de *infameſte* Streger under Dække med *Fyrſtinden*, ſom elſker *Rinaldo* höit. Iblandt andet faaer han frie Raadighed af heude, for om mueligt, at opdage Aarſagen til Broderens Koldſindighed. — Under det Paaſkud at *males*, liſter han ſig nu ind til *Rivieri*, ſeer *Laura*, og tillige et Familie-Stykke, ſom den Gamle arbeider paa. Strax kiender han *Rinaldo* paa Maleriet, bliver Liigheden vaer i de to Börns Anſigter, triumpherer haant-ſmilende over Opdagelſen, og iiler afſted. Denne Hændelſe udbreder Skræk i den heele Familie! Kuns *Rinaldo* er ubekymrer. Han beſlutter uden Betænkning at flygte over Grændſerne med ſin *Laura*, den Gamle og Börnene, og ſkriver eet Brev til Konen og et andet til Fyrſtinden. I det Sidſte anſtiller han ſig meget forelſket, for at giöre

hende sikker. *Bernardo*, den arme ukiendte *Rival*, faaer begge Breve, men denne Ulykkelige veed ikke selv hvad han giör. *Oberſten* har nemlig allerede ved liſtige Spörgsmaal og gruelige Trudſler afvunget ham Hemmeligheden om Rinaldos Giftermaal. Som en Synder ſtaaer han ved Siden af denne, vilgierne opdage Sagen, men tör ikke. *Laura* kommer, og fortvivlet löber *Bernardo* hende forbi, uden at aflevere Brevet. Paa Trappen möder *Oberſten* ham, tager Brevet fra ham med Magt, indſlutter ham förſt, og iiler saa hen til *Fyrſtinden*. Han finder hende inderlig glad over *Rinaldos* Brev; men hvor ſnart forſtyrres hun, da hun af *Oberſten* faaer den rette Sammenhæng at viide. Diſſe to *onde* Menneſker tænke nu hver for ſig, paa nye Konſtgreb. *Oberſten* aftaler med ſin Tiener *Fallo*, om Natten med Tyve Mænds Hielp i Skoven at overfalde *Rinaldo*, og at dræbe ham. Fyrſtinde *Auguſta* derimod gaaer til *Rivieris*, for at ſee *Laura*, og tillige at afpaſſe Leilighed til ſin Hevns Udövelſe. Hun for-

forstiller sig, fortæller at *Rinaldo* stedse afslaaer hendes Haand, og glæder derved den arme Kone; men strax efter, viser hun hende *Rinaldos* Brev, hvori han giör saa store Löfter, og nu besvimer *Laura* af Sorg. Hastig kommer *Augusta* frem med et lidet Glas Gift, som hun har bedet *Obersten* at skaffe sig; siger, at det er en styrkende *Essentz*, og *Laura* drikker. Inderlig glad, forlader derpaa Fyrstinden Huuset, i den Tanke, at Hævnen har naaet sit Maal! — Neppe er hun borte, förend *Rinaldo* styrter ind, for at afhente Familien; men denne, — af Brevet til *Augusta* overbeviist om hans falske Hensigter, stöder ham til Side; dog töver han ikke med at opdage den rette Sammenhæng, og iiler bort med dem alle, Imidlertid er *Bernardos* Samvittighed opvaagnet; han kommer forvildet tillöbende, og vil aabenbare alting for den ulykkelige *Rinaldo*; finder ingen, troer at de er allerede i det tykke af Skoven, og sætter sig til Hest, i det svage Haab, endnu at kunde afværge Ulykken. — *Fyrsten Otto*,

bliver

bliver ved Tilbagekomsten fra Lyst-Slottet, utröstelig, da han hörer sin kiære *Ministers* Flugt. Ingen Ting spares, og mange Bevæbnede med Fakler, sendes paa alle Kandter efter ham. Omsider kommer *Rivieri*, *Laura* og Börnene i Fyrstens Vogn, uden at viide, hvorledes det var gaaet dem. *Obersten* havde rigtig udfört Forsættet ved Hielp af Tolv Mænd, som anfaldt *Rinaldo*, da *Fallos* Skud feilede. — Alle meente, at han var dræbt; *Fyrstinden* kommer ind ved det almindelige Oprör; hun hörer *Grevens* Skiæbne, og aabenbarer ængstlig, at hun har givet *Laura* Gift. Nu stiger Forvirringen; *Laura* föler Medicinens Virkning; *Otto* forbander *Augusta*, og denne flyer rasende! Den arme *Bernardo*, næsten uden Sandser, styrter ind, siger at han er Morderen, beder Fyrsten knælende om Döden, og melder at *Rinaldo* er frelst, men *Obersten* derimod dræbt, som paa sit Yderste endnu havde beklaget, at *Augusta* ikke havde faaet virkelig Gift af ham. Nu forvandles den almindelige Sorg til Glæde; *Rinaldo* falder

ned

ned for *Otto*, som omfavner ham paa det ömmeste. Alle tilgive den stakkels *Bernardo*, og Stykket endes med en rörende *Grouppe* imellem *Fyrsten*, *Greven*, *Laura*, og *begge Börn*. Jeg kan ikke erindre mig, at have föelt saa meget, eller meere ved nogen Foreſtilling. Stedse overraſket af en nye Ulykke og nye Frelſe, glædede og ængſtede jeg mig vexelviis. *Knuden* er ellers alt for indviklet, og neppe kunde jeg følge Autors *bruſende Hiernes* Tanker med Agtſomhed, uden tillige at frygte for Hoved-Pine. — *Otto, Hertug af Aoſia*; (*Brück'l*) Den *Bedſte* Caracteer! *Rinaldos* Lykke var hans Maal; men Greven ſkiulte ſin hemmelige Foreening med *Laura*, af Frygt for Fyrſtens pludſelige Unaade, og derved blev *han* ulykkelig og den gode *Otto* bedraget. *Brückl* forſtod ſin Rolle fuldkommen. Hverken ſkildrede han *Fyrſten* for *ſvag*, eller for *Stolt! Auguſta, Fyrſtinde af Maſſerano*; (*Mad. Koch*) Jeg har altid hört tale om hende ſom en af *Tyaſklands* berömteſte Skueſpillerinder; men jeg

bifal-

bifalder ikke denne Dom. Hendes *Figur* er ufordeelagtig höi og ſmal; Anſigtet uberydeligt, og desuden vidſte hun ikke meget af ſin Rolle. *Auguſta* er ſværmeriſk *Ond*; *Orſina* derimod ſværmeriſk *God*; ellers kiender jeg ikke to Caracterer, ſaa meget lignende i Henſeende til *Lidenſkab*, ſom *diſſe*; og — hvad ſkulde jeg da vel önſke meere, end at ſee *Auguſta* ſpilles af min Kone? Grev *Fabellone*, *Ober-Kammerherre*; (*Hencke*) En feig Karl ſom kryber for enhver der har Overmagten, og er yderlig dum tillige. — Det *Sidſte* ſynes Hr *Hencke* at være til Fuldkommenhed; for Reſten var hans Hofmand i höieſte Grad flet. *Grev Rinaldo Guiscardi*; (*Schirmer*) Med megen Forſtand og temmelig god Lykke blev denne Rolle ſpilled, endſkiönd Hr. *Schirmers* Anſigt ikke var talende. Meſterlig hialp han til at ſætte *Natur* i de huuslige Scener, og deraf ſluttede jeg ſtrax, at han ſpillede *ſin egen* Rolle. — *Grev Federigo Guiscardi*; (*Schouwärt*) I Begyndelſen ſynes han blot at være ærgierrig; men ſiden efter ſtiger han

ſaale-

saaledes i *Infamie*, at han til Slutning bliver den lumske Morder, og med hver Scene fordobler Tilskuerens Forbittrelse. Imidlertid er der saa *Meget* at giöre for en Skuespiller i denne Rolle, at jeg gierne vilde glemme det Afskyelige i Caracteren; naar jeg besad Konst nok til at udföre den bedre paa Theatret, end Hr. *Schoumärt.* — *Maler Rivieri*; (*Emrich*) *Phlegmatisk* er denne gode *Maler* af Natur, og meere blev han det ved Hr *Emrichs* Spil. — *Laura*; (*Mad. Albrecht*) Den fine, tænkende *Actrice*, kiender man strax, ved at see og höre *denne*; men — ikke desmindre fordrer jeg Meere, end der jeg saae og hörte, naar Konsten skal svare til et Rygte, som *Mad. Albrechts.* Hendes *Declamation* er indtagende, og *Organen* böielig! Især sagde hun den *Replique* ganske fortreffelig, da hun svarede paa *Augustas* Forsikkring, at *Rinaldo* stedse afslog Fyrstindens Haand. — Med en Fyrighed, fuldkommen passende til en saa vigtig Underretning, faldt hun paa Knæ, takkede Gud, og viiste os tydelig den stakkels

Kone,

Kone, som i 6 Aar havde sukket forgieves efter Oieblikket, at *maatte kiendes* ved hendes Mand! *Rinaldo* og *Guido*, *Lauræ Börn*; (*Demoiselle Bruckl* og *Bissler*) Hvor herligt end disse Smaae giorde deres Sager; saa er dog Autors Sværmerie i deres Repliquer om Syner af foreſtaaende Ulykker, o. ſ. v. aldeles upassende for Börn og Börne Forſtand. — *Bernardo*, *Rinaldos Secretaire*; (*Drewitz*) Uendelig bedre her, end som *Altenfeldt* i *Formynderne*; men, denne Rolle ligner jeg i alle Maader ved *Desormes* i *Clementine*, og paa en saa slibrig Bane staaer Hr. *Drevitz* lettelig Fare for at falde, og i Falder at faae et slemt Stöd. — De *övrige Personer* vare saa ubetydelige, at jeg med en god Samvittighed taus kan forbigaae dem. Om *Decorationerne* vil jeg kuns sige det, at *Auguſta* maatte bukke sig, for at komme igiennem hendes egen Dör. — Efter Stykket, kaldte *Parterret Mad. Albrecht frem*, som i faa, men meget sammenhængende og zürlige Ord, takkede for *Publici Yndeſt*, og bad *Farvel*. Den heftigſte

tigste *Applaus* ledsagede hende ud af *Theatret*. Hr. *Brückl* toeg ligeledes Afskeed; men *Thering*, som Alle reabte paa, var desværre ikke tilstede. Det giorde mig meget Ondt; thi jeg vilde gierne have seet denne Mand i sin Naturlige Skikkelse, da han den forrige Aften saa mesterlig havde udfört en svær og ganske *fremmed Caracteer*. — Om *National-Theatret* talte man ikke med stoer Berömmelse, og *Bondini* forloed *Prag*; altsaa bestemte vi vores Afreise til den följgende Dags Morgen, og bragte endnu *Bagagen* i Orden, inden vi gik til Sengs.

Söndagen den 31 *August*. Kl. henimod 6 kiörte vi bort, efter en Trætte med Post-Karlen, som absolut vilde spænde Tre Heste fore. Vi maatte give efter, og et græsseligt Bierg i Byen selv, förend man kommer ud af *Neustädter-Thor*, viiste: at Tvende Heste umuelig kunde have slæbet Vognen op. — Paa *Stationerne* stod alting færdigt, saasnart vi kom; og kiært var det os, at det gik saa gesvindt; thi vi vilde gierne være i Dresden,

(18 Miile fra *Prag*) Mandags Morgen. En Slags *Chauſſée* har man vel paa denne Kandt af *Böhmen*; men den er ikke meget jævn. Vi *paſſerede Strzedokluk*, *Schlan*, og i *Budin* ſpiiſte vi. Kl. 2 afſted igien til *Loboſitz*. Herfra begynder en ſkammelig Vei, hvor man kiörer Fod for Fod langs med *Elv-Strömmen*; men Öiet har dog ſtedſe en fortryllende og *romantiſk* Udſigt. Steile og nögne Klipper paa den eene Side: og paa den anden Side af Strömmen Bierge, bebyggede med Viin, og i Dalene ſmukke Lands-Byer. Paa ſomme Steder er Veien neppe ſaa breed, at man kan kiöre uden Fare, og gyſeligt ſeer det dybe Svælg ud! Et ridende For-Bud maae afværge, at ikke To Vogne mödes; thi det er ganſke umueligt, at de kan komme forbi hinanden. Fem Timer brugte vi til Tre Miile, og Kl. 9 kom vi omſider til *Ausſig* i et rædſomt Mörke, og her blev vi Natten over.

Mandagen den 1 *September*. Alt bedre og bedre! Nu fik vi Fiire Heſte, ſom endda neppe kunde hielpe os. *To* Tydſke Miile frem

i *Fem*

i *Fem* Timer. Man foreſtille ſig dette Biergs Höide! Vi gik det meeſte af Veien, og moerede os med at ſkyde til Maals. Paa Toppen af dette *Böhmiſke Gothardts-Bierg*, er en Udſigt, ubeſkrivelig Skiön! Solens Klarhed beſtraalede nu ogſaa de frugtbare Agre og Enge ſaaledes, at deres Pragt, tilligemed Afvexling af Byer, Kirker, og alt hvad Landet kan frembringe, for at giöre Naturens Malerie *fuldkommen*, foreenede ſig i de dybe Dale! I *Peterswald* opholdt vi os ikke længe. Strax uden for dette Sted begynder *det Saxiſke*, og paa Grendſen maatte vi betale Een Gylden for hver Heſt i Forhold til de lette og ſvære Myndt-Sorter. Den nærmeſte *Station* kaldes *Zehiſt*, og i Nærheden af *Dresden*, kiörte vi, for at nytte en *bedre* Vei, *durch den groſſen Garten*, ſom har en Miil i Omkreds. I Midten af denne Have ligger en *Eremitage* — maaſkee To Gange ſaa ſtoer, ſom den i vores Dyre-Have, men ellers bygget i ſamme Smag. Nu kom vi da igiennem det ſtoere *Neuſtädter-Thor* til *Dresden*.

Dresden.

Værtshuuſet kaldtes: *Die goldene Krone.* Veiret var mörkt, Værelſet ligeledes, og Sindet blev det lidt efter lidt ogſaa. Ved Bordet fik vi igien det Förſte Glas *Bourdeaux* Viin ſiden Afreiſen fra *Hamborg*; hvilket, hvorlidet jeg end drak, nær havde forſkaffet mig en *Perial*, da jeg i ſaa lang Tid var vandt til de *lette* Viin-Sorter. Man bragte os ſtrax den ſörgelige Tidende, at der paa denne Tid af Aaret aldrig var Skueſpil i *Dresden*. Denne Efterretning, ſammenlignet med de faa Uger vi endnu havde tilbage; og Opholdet i *Berlin og Hamborg*, hvor vi ventede at finde meget Nyttigt; beſtemte os til, at fortſætte Reiſen Dagen efter, og imidlertid, under en god Leietieners Anförſel, at ſee, det vi kunde faae at ſee. — Den beſte *Deſert* var et Brev fra min Kone. Hvor inderlig maatte vi lee, da Indholdet meldte, at en eller anden tienſtagtig Aand i *Kiöbenhavn* havde fundet Behag i, at udſprede det latterlige Rygte, at

man

man i *Wien* havde hvervet os til Soldater, Husarer, Pibere &c. —? Opfinderen af denne smukke Hiſtorie ſkal endda have beæret os med den Undſkyldning, at det var ſkeedt i en *Kippe*, eller i et *Svire-Selſkab*, og *der* har han maaſkee holdt det for rimeligſt, at ſöge os? men — da en *Anonymus* ikke altid bliver *Anonymus* i Tankerne; ſaa havde vi den ſtærke Troe, at *den*, eller *de* gode Venner (i uegentlig Forſtand) aldrig har kiendt ſlige Selſkaber, ſom dem vi ſögte, og uden Vanſkelighed fandt; der nemlig, hvor Hververen ikke lettelig gaaer paa Spoer. Ingenſteds begierte man at ſee vort Pas, hverken i de *Franſke* eller *Tydſke Stater*; og ſelv i *Wien preſſede* man ikke andre end Lösgiengere, hvis Opförſel ikke ſtemte med gode Sæder, og ſom ikke kunde beviſe et *retmæsſigt Opholdsſted*. Imidlertid kan jeg ikke nægte, at Hr. *Opfinderen* af denne for os ſaa ærefulde Stands-Forandring, fortiente en offentlig Revſelſe for den utilgivelige Uvidenhed han derved röber i *Politiken*; da en hver *Miniſter* dog i det

mindſte maae beſkytte ſin *Konges Underſaatter*, forſynede med *Konge-Paſſer*, og *beordrede* til Reiſen af *Monarken* paa *Höiſtſammes Bekoſtning*; vel at forſtaae: naar man lader *Miniſtren viide*, at man opholder ſig paa Steder, og ſöger hans Beſkyttelſe. — Oven paa denne lyſtige Hiſtorie, ſtolte af vores Vens mislykkede Fabel, og den nu næſten lykkelig fuldendte Reiſe, gik vi ud med *Monſieur Werner*, en overmaade ſkikkelig Leietiener. Denne Mand vidſte fortreffelig at *raiſonnere* om alle Ting; altſaa nyttede han os meere i den korte Tiid, end maaſkee en anden vilde have giort i Tre Dage. Lige over for *Kronen* ligger *das Landhaus*. Det har tilforn været et af Prindſernes *Palais;* men i den Syv-Aarige Krig blev det *ruineret*, og nu bruges det til *Land-Stændernes* Sammenkomſt. Herfra gik vi til den *Danſke Miniſter*, Grev *von Knuth*. Han var paa ſit Gods *Laubersbach*, og Brever fra Baron *Güldenkrone* i *Wien* loed vi ligge. — Nu begyndte da Omvandringen. Iblandt Mærkværdighederne, re-

com-

commanderede *Werner* os 1) *Töihuuſet*; en prægtig Bygning, ſom vi dog kuns betragtede uden til. En ſtoer Klokke, ſom ſtaaer i Gaarden, ſkulde have været ophængt i den *Katolſke Kirke*; men *den frie Riigsſtad Regensburg* tilloed det ikke, og derfore ſtaaer den endnu paa ſamme Sted ſiden 1746. 2) Den *Brühlſke Have*; — ikke Stoer, men fortreffelig *ſituеret!* Den ligger ved *Elven*, og har en ypperlig Udſigt. Her er en *Ruin* af det gamle *Brühlſke Palais*, ſom blev ſkudt ſönder og ſammen i Syv-Aars Krigen. Den berömte *Dresdner-Broe* ſtöder tæt op til Enden af Haven, og i Midten af Samme er den *Store Antique-Sahl.* Om Malerierne ſom findes her, vil jeg ikke tale, da de kuns ere *Doubletter* af dem, ſom ikke kunde faae Plads i det *ſtoere Gallerie* (uden al Tvivl *det Förſte* i Tydſkland, ſaavel i Henſeende til *Quantitet* ſom *Qualitet!*) Men af *Antiquer* og *Gibs-Figurer*, formede over *Originalerne*, er her en Mængde. For Tre Aar ſiden ſendte den berömte *Maler Mengs* i Rom, 60 *Caſſer*

fulde til *Dresden*. Iblandt *Figurerne* anmærkede jeg ifær: *Achilles* og *den döende Ajax*, i en saadan *Colossalisk* Störrelse, at *Ti Heste* slæbede *Cassen* ved Ankomsten; *Laocoon* med hans Börn, *Apollo*, den *Mediceiske Venus*, alle *Gladiatores*, *Castor* og *Pollux*, mange *Buster* efter *Antiquerne*, o. s. v. Jeg troer, kort sagt, ikke, at man nogensteds finder en större Samling af gode Figurer, end denne. 3) Paa Pladsen ved Broen, staaer den *Katolske Kirke*. En herlig Bygning! Den er ziiret med omtrent *Tredive Figurer* af Sandsteene, hvoraf Stykket har kostet fra 500 til 1000 Rigsdaler. Lige over for Kirken er det Tydske *Comedie-Huus*; temmelig vidtlöftigt, men ikke bygget med Smag. Bag Slottet ligger *Opera-Huset*. Det er saa *Stoert*, at man har havd en Kanefart paa *Theatret*. Alt for betydelige Omkostninger ved enhver Forestilling, har bevæget Kurfyrsten til, at lukke Huuset. 4) Over Volden gik vi ned til den *berömte Zwinger*; den umaadelige Plads, hvor i fordum Tiid Ridderne havde deres

Övel-

Øvelser med at lette hinanden ud af Sadlen &c., og hvor Vilde Dyr kiempede Her bygges meget, og endnu vides ikke, *hvorfor*, eller *hvortil*. *Pladsen* er omgiven med en stoer Muur, og *Fire* herlige *Pavillons*. Tvende *prægtige Porte* vender ud til begge Sider af Byen. 5) Længst uden for *Neustadt* er et *lidet Comoedie-Huus* til *Reisende* Selskaber; men da Veien er lang, have disse ikke mange Tilskuere, naar Veiret ikke er særdeles godt. Förend vores Ankomst havde det *Weserske Selskab* fra *Breslau* spillet her. — Lygterne tændtes alt paa Gaderne, og Regnen drev os hastig hiem. Efter et meget tarveligt Maaltid paa Værelset, og en temmelig svær Afregning med min *Journal*, gik jeg til Sengs *Klokken To.* —

Tirsdagen den 2 September. Verten var ikke vel tilfreds med den hurtige Afreise; men hans Overtalelser hialp kuns lidt, og godt forsynede med Levners-Midler, for at modstaae den *sandede Saxiske* og *Brandenborgiske* Reises Besværligheder, forloed vi *Dres-*

den Kl. 6. Mange Erindringer og *mörke* Foreſtillinger nedſtemte mig ſaa aldeles, at jeg ikke taelte tyve Ord den heele Dag. Desuden bidrog en kiedſommelig Egn og ſlet Veir meget til Tavshed. Stedſe forekom det mig ſom om Veien gik til *Wien*; og jeg nægter ikke, at jeg jo gierne havde opoffret baade *Berlin* og *Hamborg* for Aatte Dages længere Ophold i den uforglemmelige *Keiſer-Stad*, ifald den beſtemte Ankomſt til *Kiöbenhavn* derved ikke var bleven forſömt. — Dog bort med Drömme! — og til *Reiſe-Routen*. — Fra *Dresden* til *Berlin* er omtrent 19 *Miile*, og *Syv Stationer*. Veien er næſten overalt ſaa *ſandet*, at man kryber frem i Steder for at kiöre raſk. I *Groſſenhahn*, en berydelig Kiöbſtad, var *Marked*, og en ſaa ſtor Sværm, at vi hverken med det Gode eller det Onde kunde komme afſted, förend der behagede Poſtmeſteren. Herfra kom vi til *Elſterwerda*, *Sonnenwalde* og *Lucca*. I *Lucca* drak vi *Caffée*, og takket være den, ſom gav os lidt at beſtille, medens Poſtmeſteren plagede vores Ören med

For-

Fortællinger om Faer, Far-Faer og Olde-Faer; alle *redelige Poſtmeſtere* paa det ſamme Sted. Det var ſaa mörkt, at vi maatte have Lygte for at finde Vognen, og med en faſt Tillid til *Poſtillionens* Aarvaagenhed, kom vi ſovende til *Baruth.*

Onsdagen den 3 *September* om Morgenen. Ikke mindre end *Syv Timer* brugte vi til denne *Station* paa *Tre Miile.* Fuhrmanden roeg Feil af Poſthuuſet, og bankede med vældige Slag paa en anden Mands Vindues-Skudder. Arrig ſprang denne op, og bandede ſaa græſſelig, at vi takkede Gud, da han ſlog Vinduet i igien. — *Mitterwalde* er Grændſe-Staden imellem *Saxen* og *Preuſſen.* Her ſpiiſte vi, maatte lade os *viſitere*, og fik en *Atteſt* fra *Tre* Told-Betiente, for at undgaae Vidtlöftighed i *Berlin.* Underveis moerede vi os med at ſigte efter Krager, uden at treffe dem, og to Gange vilde Heſtene löbe affted med Vognen, fordi Skuddene ikke moerede *dem* ſynderligt. Midt i en ſtoer og tyk Gran-Skov ſaae jeg en Flok af *Uhr-Haner.*

Jeg

Jeg bad Poſt-Karlen at holde; men han, ſom vidſte meget vel, at det var ſtrængelig forbuden at ſkyde *Höi-Vildt*, gav os dog det uchriſtelige Raad, at ſpare *Fuglene* indtil vi fandt noget betydeligere. Som forſigtige Reiſende lugtede vi Krudtet, uden at indlade os i videre Forklaring. — Omſider kom vi da efter *Aatte og Tredive Timers* kiedſommelige Kiörſel, Kl. 8 til *Berlins Barriere*, og meente at den hellige Grav var vel forvaret i Henſeende til *Viſitationen*; men — ſkammelig havde man narret os! I Mörke maatte vi pakke alting af Vognen, betale for den Naade, de Herrer beviiſte os med at randſage nöiagtig, og erfare, at *Viſiteurerne i Mitterwalde* endda ikke vare ſaa troeværdige Mænd, ſom deres *ſtemplede Atteſt* loed os formode. Klokken henimod *Nie* var Ankomſten *im Könige von Engeland* — der *Hôtel*, hvor vi nu paa nyt ſkulde *campére* i nogle Dage. Huuſet er temmelig *brillant*, og man anviiſte os to meget gode Værelſer. — Sultne gik vi til Bords, ſpiiſte uden at blive ſynderlig mætte, da Anretnin-

gen

gen var maver, giorde Bekiendtſkab med Hr. *Bluhme*, en munter og ſnakſom Vært, og lagde os til Hviile Kl. 10, trætte af den lange, fatale Kiörſel.

Berlin.

Torsdagen den 4 September. Fuld af Begierlighed, efter at ſee denne ſaa berömte, og i Henſeende til Bygnings-Maaden ſaa almindelig omtaelte *Stad*, ved Dagens Lys, ſtoed jeg tidlig op, og ſprang for Vinduet. Man bankede paa Dören; hvor forundret blev jeg, da Hr. *Wewer*, min gamle *Hamborger Ven* fra 1786 traadde ind! Ved Erindringen af forbigangne glade Timer forſvandt Tiden haſtig, og ſom *Logerende* i Eet Huus, kunde vi endnu ofte have Leilighed til at fornye Samtalen. — Jeg meldte nu *Czechtitzky* i en Billet vores Ankomſt, og ſtrax bad han os at ſpiiſe hos ham om Aftenen. — *Roſing* arbeidede; jeg derimod ſpadſerede med Leie-Tieneren *Grandjean*, og fandt *Czechtitzky*

hos

hos Skueſpilleren Hr. *Unzelmann*. Efter de gladeſte Omfavnelſer, gik vi langt omkring i Byen, uden ſelv at vide hvorhen. Omſider giorde min Ven mig bekiendt med Hr. *Fleck*, *Berlins* berömte Skueſpiller, og en artig Mand, lidt over Tredive Aar gammel. Henimod Middag beſögte jeg Kobberſtikker *Meno Haas*. Han ſad ved ſit Arbeide, og min uventede Ankomſt tilbagekaldte ſaa mange Ungdoms-Hiſtorier, at vi neppe kunde holde op igien. *Fleck* ſpiiſte med os im *Könige von Engeland* ved et anſeeligt *Table d'hôte* i Selſkab af mange *kiække Preusſiſke Stabs-Officierer*, og *Tonen* over Bordet var ligeſaa utvungen, ſom behagelig. Efter Maaltidet ſpadſerede vi med *Wewer* omkring i *Byen* og paa *Promenaderne*. Vi ſaae *Façaderne* og Slots-Gaardene af den *Kongelige Reſidence*. Dette Slot er ſtoert, men meget gammelt, endſkiönt ikke *antik* i Henſeende til *Architecturen*. — *Chriſtiansborg* er höiere, og tilligemed Side-Bygningerne breedere end det *Berliner*, og dog har med alt det *Dette Slots Hoved-Facade*

Tre-

Tredive Fag Vinduer. Til alle Sider kan man gaae igiennem mange *Portaler* tvert igiennem, og alting er overmaade ſtærk beſat med Vagt. For nærværende Tid var Slottet under *Reparation*, og Overſlaget til denne er *To Millioner Preusſiſke Dalere.* I Kielderen giemmes *Skatten.* Man beſtemmer den til *Tredive Millioner*, og den *afdöde Konge* ſkal aarlig have foröget den, de uendelige Omkoſtninger uagtet. *Chatolle-Caſſen* anvendes for ſtörſte Deelen til nye Bygninger, hvoraf aarlig opreiſes i det minſte *Eet Hundrede.* Diſſe bygges Alle i *Een Form*, ſaa at *Berlin* i faa Aar, i Henſeende til Pragt ventelig bliver den *ſmukkeſte Stad i Europa.* — Vi kom over en Plads, hvor *Kronprindſens*, Prinds *Ludwigs* og Prinds *Heinrichs Palladſe* paraderede tilligemed *Töihuuſet* og *Opera*-Huuſet; tvende fortreffelige Bygninger! — Opera-Huuſet har en ſtörre og höitideligere *Façade* end de beſte *Franſke Theatres* i *Paris.* — Iblandt Mærkværdighederne her omkring, beundrede jeg *Stallene* af *Gens d'Armes*

d'Armes Regimentet. Ingen *Pallads* kan see brillantere ud end denne Bygning! En Promenade i Byen, næsten saa lang som *Friderichsbergs-Allée*, kaldes *Die Linden.* Denne er altid fuld af *Skiönheder* og *Nobleſſe.* Paa begge Sider staae prægtige Huuſe, hvori tildeels de fleeſte *Udenlandſke Miniſtere* boe. Ved Enden af *Alleen* bygges en *nye Port*, i Form af en *Romerſk Triumph-Bue*, hvorigiennem man gaaer til *Dyre-Haven*, ſom begynder ſtrax uden for *Porten* Den heele Have beſtaaer af Bue-Gange; er En Miil lang, og En halv Miil breed. Rundt omkring ere ſtore *Alléer* for Kiörende og Ridende. I Dyre-Haven ſelv, ligge adſkillige Lyſt Slotte, f. E. *Bellevüe* og fleere. — Nu var Klokken *Fem*, og Skueſpil-Tiden nær for Haanden; altſaa iilede vi tilbage.

Comedie-Huuſet ligger paa *Gens d'Armes-Pladſen* imellem To ganſke fortreffelige Kirker, byggede i den nyeſte *Rommerſke Smag* kort forinden den gamle *Friderichs* Död. Den Eene er *Franſk*, og den anden

Tydſk.

Tydſk. — *Czechtitzky* ventede ved Indgangen til Theatret, og anviiſte os Pladſer i *Parterre nôble.* Huuſet er nydelig *decoreret. Tre* ſtore *Etager* höit, og temmelig breedt, men P*arterret* ikke dybt. — *Theatret* i ſig ſelv lader til at være rummeligt for Skueſpilleren, men ſaa indkneber for Decorationerne, at enhver Forandring i det mindſte udfordrer To Minuter. Malerierne ere meget gode. *Die groſſe Toilette,* en *Original* i Fem Akter, blev opfört. Dette Stykke er egentlig P*arodie* paa *Fruentimmer*-P*yndt,* overdrevne *höie Coeffurer*, o. ſ. v., og moerer virkelig, ſaavel i Henſeende til *Ideen*, ſom *Autors* ordentlige Plan. *Geheimeraad von Hohenhaupt*, en fornuftig og riig Mand, har en Kone, ſom omtrent Maanedlig ſætter Eet Tuſinde Rigsdaler over Styr med Overdaadighed i Klæder og Flidder-Stads. Adſkillige *Cavaliers* opvarte hende beſtandig, og iblandt diſſe vælger hun en ung Herr *von Simmer* til Sviger-Sön. Vel ſöger *Faderen* at omgiöre dette Partie, ved at foreſlaae Herr *von Linden-*

 berg,

berg, en ung ſtudeert og ſindig Mand; men det lykkes ikke for ham. Fruen bliver ſtedſe ved at tumle ſig med *Friſeur*, Skræder, Kræmmere, Modehandlerſker &c. og den arme Datter tvinges til at klæde ſig efter Moderens *Phantaſie*, tillige uophörlig plaget af den unge *Simmers Viſiter*. — Nu forbyder Geheimeraaden under Haanden, for at forekomme den ellers uundgaaelige *Ruin*, at *creditere* Konen Noget. Dette Forbud driver hende til, at bruge Liſt, og hun feier ved Hielp af *Friſeuren*, en fremmed Ring ud, allene for at faae Penge til at betale Skræder og Modehandlerſke med, hvilke begge ikke vil *creditere* længer. *Hohenhaupt* faaer imidlertid et Brev fra *Cabinettet*, hvilket han Selv bringer den *Gamle Simmer*; Hof-*Foureren* kommer og præſenterer den naadige Frue et *Reglement*, hvori al overflödig Pyndt forbydes; *La Fleur* er löbet bort med Ringen; Skræder og Modehandlerſke kan ikke blive færdige; — kort ſagt: alt dette giör Fruen ſaa affindig, at hun ſtedſe taler i Vildelſe. Selv *Huus-Doctoren* formaaer ikke at

hiel-

hielpe. Hun bæres ind i *Cabinettet*, og netop da *Doctoren* befaler at rydde Stadſen af Veien, for at betage al Anledning, kommer Manden hiem, forlanger en Samtale med ſin Kone, og paaſtaaer at kunde helbrede hende i en halv Time. Han fortæller at *Miniſter von Simmer* var affkeediget; at Kongen igien havde giordt *Ham* til *Miniſter*; og at han *Selv* vilde have fört hende paa *Ball* endnu i denne Aften, ifald hun ikke pludſelig var bleven ſaa ſyg. Strax virker det nye *Avancement*; hun river *Reglementet* op af *Doctorens* Lomme, og löber ind for aldeles at klæde ſig efter ſamme, da *Hun*, ſom *Miniſterens Frue*, nödvendig burde give *det Förſte* gode Exempel. *Sophie* ſom alt har opfyldt Forordningens Bydende, kommer ind til Faderen i en yndig Dragt. Han taler alvorlig med hende, og mærker at hun er ſærdeles villig til at ægte den unge *Lindenberg*. Denne overraſker dem i Samtalen; Faderen nytter Leiligheden, og foreener ham med *Sophie*, i det han tillige melder, at han er bleven *Ober-Finance-*

Raad. Nu kommer Fruen ind med en *Frisure*, tre Tommer höi efter Forordningen. Hun hörer *Lindenbergs Avancement*, giver sit Samtykke til Giftermaalet, fortryder hendes forrige Ödselhed, og Stykket endes med de *Nyttigste Moraler.* — *Episoderne*: den franske Friseur, Skræderen, en döv Kræmmer, Modehandlerfken og Doctoren, moere meget; og *Hoved-Personernes Caracterer* ere ret godt tegnede. *Fleck* spillede Geheimeraad von *Hohenhaupt*, (en Mand, paa det opfarende Væsen nær, omtrent som Hofraaden i de Sex Retter) med Forstand og Overlæg. I *Gesticulation* var han overdreven, men med en *blöd Organ*, som hialp fuldkommen til den sieldne *sande Conversations*-Tone, *declamerede* han herlig. Han har stærke Ansigts-Træk, og *masquerer* sig *rigtig* efter *Caracteren.* — *Frue von Hohenhaupt*; (*Demoiselle Döblin*) En tyk Figur. I Begyndelsen forekom hun mig overdreven og affecteret; men lidt efter lidt fandt jeg, at hun i det mindste *her*, svarede til sin Rolle. Man mær-

mærker, at hun iſær elſker det *Tragiſke*. I Fierde Akt f. E. hvor hun raſer over *Reglementet*, udförte hun en overmaade *fatigant Scene* med al muelig Styrke. Hoved-Pynden undtagen, ſom beſtoed i *en Alens höy Turban*, var hun klæd i *Negligé*. Ved *Toiletten* lignede hun fuldkommen en Dame af Stand. Hendes Fortroelighed med Tieneſte-Folkene, Stolthed og Foragt mod *Lindenberg*, Glæde over den unge *Simmers* Smigrerier, var, ſom Perſonerne og Handlingen krævede det. Derfore kalder jeg hende, og jeg troer med Grund, en *fornuftig Actrice*. At hendes Figur og Anſigt ikke er ſmuk, det veed Gud! men til det Slags Roller hun ſpiller, paſſer begge Deele ret godt. *Sophie, Datteren*; (*Madame Baranius*) Den nydeligſte Kelling, Menneſkelige Oine kan ſee! overmaade ung og deilig! Her foreſtillede hun Uſkyldigheden, og viiſte den fra den elſkværdigſte Side. Undſeelſe i Anſigtet, anſtændige Gebærder (ſkiöndt *vel Mange*) bidrog, ſom Skiönheden til at ynde hende. I den

ſidſte Paaklædning, i en *Couleur de Roſe Levite* og bare Haar, ſaae hun ud ſom en Engel! Herr *von Simmer*; (*Lippert*) En munter *Chevalier* uden Grundſætninger, ſom fuſker paa Föelſomhed, for at *inſinuere* ſig hos Dyden, og umistænkt at kunde *coquettere* i Samtaler med den forfængelige Môer! Herr *Lippert* var i mine Tanker en maadelig Perſon i alle Stillinger. Hans *Galanterier* vare tvungne, og Ryggen — krum nok! men den heele Krop afſkyelig ſtiv. Hans Föelſomhed var ikke ſtemt efter *Goethe*, og det vilde *Jeg* have *ſtræbt* efter i denne Rolle. Overalt tænkte jeg at lære noget af denne, i egen Indbildning *Stoere* Skueſpiller, da jeg elſker *Chevalieren* paa *Theatret*; men — kuns ſaare liden Opbyggelſe fandt jeg! Hr. *von Lindenberg*; (*Unzelmann*) Den ſindige, veltænkende og fornuftige Adelsmand. Endſkiöndt Liebhaberen ikke kan kaldes Herr *Unzelmanns* Fag; ſaa ſkildte han ſig dog meere end taalelig ved denne Rolle; iſær gefaldt den undſeelige Frier-Scene mig overmaade.

maade. *Capitain Rondo;* (*Czechtitzky*) Af denne min gamle Ven, saae jeg i Aaret 1787 Tre store *Gieste-Roller* i *Hamborg*, nemlig: *Hamlet*, *Philip Broock i Myndlingene*, og *den unge Florbach i Schröders Testamente.* Hans *Talent* kiendte jeg altsaa nokſom, for ikke at vente noget Slet. — *Rondo* er en Spradebasse, som dog tillige vil viise en vis *Air militaire.* Han har kuns *To Scener* i Stykket, og begge ere gode. *Baron von Althahn;* (*Herdt*) Den meest overdrevne *Caricatur*; omtrent *Hoogbardts Petit maitre!* Navnet regner allerede *Caracteren.* I en höi Alder *coquetterer* han, og löber fra en *Toilette* til den anden. *Doctor Schleicher*; (*Reinwald*) At et Menneske, hvis Næse *Hippocratis Sönner* ikke havde kundet hindre fra at desertere, tör vove at træde offentlig frem, og endda er yndet i *Publico!* det begriber jeg ikke. Hans *Doctor* var ellers ikke slem; et Slags *Charlatan*, indflikket i Stykket, for at giöre *Medicinens* Misbrug latterlig. *Lisette*; (*Demoiselle Böttticher*) Hun er ikke smuk, og ikke

intereſſant nok, for at ſpille en intrigant Kammerpige; ellers giorde hun ſig megen Umage, og var bedre end mange *Soubretter*, ſom ere baade *ſmukke* og *intereſſante*, uden at kunde være noget meere. *La Fleur;* (*Amberg*) En uſſel Franſk Friſeur! Naar han ikke taelte, ſtoed han ſtiv ſom en Soldat; og den, der ikke kan fylde det Tomme i ſlige Roller, maae ikke give ſig af med at ſpille dem. Adſkillige andre Perſoner havde enkelte Scener, ſom giorde god Virkning. f. E. *Mad. Martin* Modehandlerſke; (*Demoiſ. Rademacher*) *Silkehandler Courant* (Hr. *Böttticher*) *Juveleer Dorant;* (*Lanz*) *Skrædder Knipper;* (*Rüthling*) o. ſ. v. Efter Skueſpillet gik vi over til *Unzelmanns* paa *gens d'Armes* Pladſen, for at ſpiiſe der efter *Czechtitzkys Invitation.* — *Mad. Unzelmann* er en allerkiereſte lille Kone; neppe To Alen höi, og meget ung. Hun har Forſtand og Raſkhed. I Selſkab med *Fleck*, *Wiedemann* og *Frankenberg* (To unge Skueſpillere og Sangere) levede vi ret godt, drak gammel Rhinſkviin,

ſang

ſang Drikkeviiſer, og gik hiem Kl. 1½. Ogſaa her kunde vi roeſe os af en ſærdeles god Modtagelſe!

Frédagen den 5 September. En Billet fra *Secretaire Peerſon* i den *Danſke Legation*, ſom vi forrige Aften ved Hiemkomſten fandt i vores *Logis*, underrettede os om Nödvendigheden, jo för jo hellere at aflægge en *Viſite* hos Herr *Capitaine von Rüdinger*, Danſk *Chargé d'Affaires*. Denne agtværdige Mand, nu meere end *Sytten Aar* i ſin *Station* ved det *Berliner Hof*, havde i min Ungdom daglig glædet mig med den behageligſte Omgang i mine Forældres Huus, og aldrig kunde det falde Os ind, at forſömme en Reiſendes Förſte Pligt paa et *Fremmed* Sted, at ſöge *Sit Hoffs* Beſkyttelſe; allermindſt i det Tilfælde da gammelt Venſkab fordoblede Forbindtligheden; altſaa iilede vi derhen. Vi fandt ham meget ſygelig, men med Fornöielſe erindrede han ſig fordum Tids glade Timer i *Kiöbenhavn*, tilbragte i *Klopſtocks* og *Schönborns* *)

*) *Legations-Secretaire i London.*

Selſkab. Vel havde Hr. *Peerſon frietaget* os for at beſöge *Ham*, men dog giorde vi et, ſkiönt mislykket Forſög. Herfra gik jeg til Kobberſtikkeren Hr. *Clemens*, ſom boer hos Maler *Cunningham*. Han var glad ved at ſee mig, erkyndigede ſig nöie om *Kiöbenhavns* Forfatning, om *Schwarz* o. ſ. v., og henimod Kl. 1. fandt jeg *Czechtitzky* hiemme. Han lovede at hente os efter Maaltidet, og da gik vi ſamlede til *Profeſſor Engel*, *Directeuren* for Skuepladſen, men traf ham ſovende og upaſſelig. For ikke at forſömme Tiden, indtoeg vi vores Plads i *Parterret*, giorde Bekiendtſkab med *Jöden Weſſely*, en af *Cembaliſterne i Orcheſtret*, og ventede med Smerte paa *Kron-Prindſeſſens* Ankomſt, ſom i Aften vilde beære Skueſpillet med Hendes Nærværelſe. Klokken henimod Sex kom *Friderica*, *Kron-Prindſen*, *Prindſeſſe Ferdinand*, *Hertugen af Brunsvigs Broder*, General-Lieutenant i Preuſiſk Tieneſte, tilligemed et *Stoert Følge* af *Damer* og *Cavalierer*. *Pauker* og *Trompeter* modtog Hoffet!

Syn-

Syngeſtykket *Una coſa rara*; paa Tydſk: *Lilla*, oder *Schönheit und Tugend*, blev opfört. Muſiken er af Kapelmeſter *Martini* hos *Prindſen af Aſturien*. Den er aldeles i den *Italienſke Smag*, og var ligeſaa *godt* ſom *ſtærk* beſadt. *Stykkets Sujet* er, ſom de fleeſte *Operetters*, ubetydeligt. I *Klædedragterne* herſkede Pragt. *Decorationerne* vare ſmukke, men ligeſaa elendigt gik det denne Aften med Forandringerne, ſom den Forrige. — *Iſabelle, Dronning af Spanien*; (*Mad. Böhm*) Som *Actrice* ikke meget værd! Hendes Stivhed kunde nogenledes paſſe til denne Rolle; men for Reſten havde hun intet Anſigt, ingen Følelſe. Som Sangerinde var hun ret brav i *Mellem-Octaven*; men naar hun f. E. ſkulde giöre et Löb i det *Höie* eller *Dybe*, ſaa var det Ganen, og ikke Bryſtet ſom ſang. Nogle *Obligate Recitativer* declamerede hun meget godt. Dragten var overmaade prægtig! af Rödt Atlaſk, beſadt med Guld-Fryndſer, Broderie og Steene, og en meget riig hvid Atlaſkes Kappe. Hatten

var

var saaledes *garneret* med Steen-Roser i en *Cirkel*, at den straalede som Solen. *Infanten, hendes Søn*; (*Chr. Benda* *) Han har en svag *Tenor*, men et temmelig godt Foredrag. Af denne Rolle lærdte jeg, at den sværmende Elsker maae være *Bendas* lykkelige Fag. *Corrado, Oberjægermester*; (*Greibe*) En gammel forliebt *Favorit* af *Dronningen*, og *Infantens* troe Handlanger. *Greibe* var godt *masqueret*, og *souteneerte Caracteren*. *Lilla*; (*Mad. Unzelmann*) *Berlins Yndling*! Glæde udbreder sig over Alle, naar hun kommer frem. Hun har en god, skiöndt ikke stærk Stemme. Foredraget er nydeligt, og i To stoere Arier vidnede adskillige *Fermater* om Smag og ualmindelig Kundskab i Musiken. *Kolerisk* er hun med alt det, og har den slemme Vane, at *nikke* til *Orchestret*, og den *Caprice*, at forandre *Tempo*. — En herlig *Rondo* krydrede hun for meget; maaskee for at viise Os, som hun kiendte personlig, at hun var i Stand til at *embellere*, uden at *fordærve*

*) En Søn af den berömte gamle *Benda*.

ve *Harmonien.* Hendes *Gage* er 25 à 30 Rigsdaler Preuſiſk Courant, *Ugentlig.* *Bertha*; (*Mad. Baranius*) En *ſand Skiönhed!* ſom jeg alt i det forrige Stykke har anmærket; og klæd var hun i *Ponceau* Atlaſk med hviide Striber; ſaa at hun i alle Maader blændede Kienderens og Liebhaberens Öine. Denne naïve Bonde-Pige ſpillede hun ret godt, og Stemmen var meere igiennemtrængende end *Mad. Unzelmanns*; men Halſen kunde langt fra ikke giöre det hvad *Lillas* giorde. *Lubrino, Lillas Elſker*; (*Lippert*) Helt, i Steden for Bondekarl. Rollen er god; men han overdrev forfærdelig, og ſaae ud ſom en forklæd Abekat. Han havde en rund *Peruque* paa, med mange ſmaae Bukler, ſom ventelig ſkulde foreſtille kruuſede Haar. Dette Synge-Partie ſtoed i dyb *Baſſ*; ellers ſkal *Lippert* egentlig have en *höy Tenor*; men det kan ikke være ſandt; thi aldrig har jeg hört, at en Stemme kan gaae fra det *dybe E i Baſſen* til det *Tre ſtrögne C i Diſcanten*, uden at gribe til *Falſetten.* Den gode Mand ſkryder ellers

vel

vel meget, og begynder dermed alt at giöre sig forhadt i *Publico*. 24 Rigsdaler ugentlig, er hans *Gage*. *Tita*, *Berthæ Elsker*; (*Unzelmann*) Han giorde forfærdelig mange Narre-Streger, som ikke behagede. Skiöndt *umusikalsk*, synger han ret godt; men *Orchestrets Stoere Caprice* at overskrige Sangeren, uden at give efter, kom ham meget ilde tilpas. *Amts-Fogeden*; (*Kaselitz*) Rollen i sig selv er stærk *Caricatur*, især i *Spansk Dragt*; men Hr. *Kaselitz* var meere *burlesque*, end en Skuespiller kan forsvare at være der. Efter Strykket saae vi den *Svenske* Sanger Hr. *Carstens* paa *Parterret*, og complimenterede meget med hinanden. *Czechtitzky* passede paa, for atter at före os hen til *Unzelmanns*, hvor vi ved et veldækket Bord endnu vare langt lystigere, end Aftenen tilforn. *Madamen* sang nydelig, især den *Tydske Rhinsk-Viins* Viise: *Bekränzt mit Laub &c.* og et saa muntert Selskab, maatte forjage, endog de förgeligste Tanker. Dog hörte vi en Tidende, som i Henseigt til den hastige Afreise ikke glædede meget. Kapel-

mester

meſter *Naumann* ventede man i næſte Uge, for paa Dronningens *Fodſelsdag* den 16 *Octo-ber*, at opföre en *Nye Stoer Opera*, *Medea og Jaſon*. Desværre for os, at vi ikke kunde oppebie denne Höitidelighed!

Löverdagen den 6 September. Vigtig *Correſpondence* og andre *Politiſke* Forret-ninger beſkiefrigede mig den heele For-middag, og efter Maaltider beſögte jeg *Haas*, *Czechtitzky*, *Fleck* og *Unzelmann*. Ved Hiemkomſten traf jeg *Capitain v. Rüdinger* hos *Roſing* og *Saabye*. Han blev til Skueſpil-Tiden, ſom vi i Dag mindſt kunde forſömme, da *Kiöbmanden i Venedig af Shakeſpear* blev opfört. Jeg troer neppe at der vare fleere end 60 Tilſkuere i det heele Huus. Stykket hav-de i *Hamborg* aldeles vundet min Höiagtelſe, og ſaa meget meere længtes jeg efter Udförelſen paa *dette Theatre*; men blot Erindringen af en *uendelig bedre* Foreſtilling kunde giöre denne taalelig. *Antonio*; (*Herdt*) Hvor herlig ſpil-lede *Löhrs* i *Hamborg* denne inderlig gode, men af de Störſte Ulykker knuſede Kiöbmand!

Herdt

Herdt derimod havde hverken Anſigt eller Tone. Stedſe kold og ligegyldig, endog i de farligſte Öieblikke. *Taalmodig* ſkal *Antonio* være, men ikke *phlegmatiſk*. — *Baſſanio*; (*Czechtitzky*) Stakkels Mand var meget ſyg, ellers havde han viſt ſpillet denne gode Elſker og ömme Ven med meere Ild. *Salanio*, *Solatino*, *Gratiano*, *Baſſanii* og *Antonii* Venner. (*Reinwald*, *Böttticher* og *Unzelmann*) De to *Forſte* nævner jeg blot, og den *Sidſte* var for komiſk; overalt ere de Roller, hvortil udfordres Anſtand og *Cavalier-Plie*, ikke paſſende for ham. *Gratiano* er en Vellyſtling, men dog god; og heri forfeilede *Unzelmann Caracteren*. *Jöden Schylock*; (*Fleck*) *Maſquen* var meſterlig, ſom vi imellem *Tredie* og *Fierde Akt* nærmere opdagede paa *Theatret*; men *Fleck* *grimaſſerede* ſaa overdreven, at endog hver Finger fik en forunderlig Beſtilling, og *Declamationen* var kold. Kort ſagt: naar man har ſeet *Schröder* — Tydſklands *Förſte* Skuеſpiller i *Caracteer-Roller* — ſom *Schylock*, den hævn-

hævngierrige og blodtörſtige Jöde; ſaa falder enhver Anden. Den Scene imellem ham og *Tubal*, (ogſaa en Jöde) hvor denne bringer den glade Tidende, at *Antonio* er ulykkelig, og ikke i det faſtſatte Öieblik kan betale ſin Gield til *Schylock*, gik fortreffelig. *Lancello*, Jödens Tiener; (*Amberg*) Jeg har altid havt meget imod en *lang Monolog* i denne Rolle, og i Aften blev den reciteret ſaa ſlet, at den blev aldeles kiedſommelig. *Gobbo*, *Lancellos* Fader; (*Kaſelitz*) herlig *maſqueret*! Efter mit Tykke ſpillede han ogſaa den næſten blinde og af Alder ſkiælvende Gamle, meget godt. *Portia*; (*Mad. Baranius*) atter i Skiönhed en Engel! Som *Portia*, god; men ſom den viiſe Raadsherre, der ſkal affige *Antonii Dom*, manglede hun en ukiendelig Röſt, og *declameerte* uden *Energie*. *Vicomte de Querchy*; (*Lippert*) Klæd i *Caricatur*. Her kom hans krumme Ryg, ſom han ogſaa brugte meſterlig, ret tilpas. Himlen frie mig ellers for *Lippert*, det kiedſommeligſte Anſigt, nogen *Dödelig* kan have! *Hertugen af Venedig*;

(*Greibe*) I *Fierde Akt* præsiderer han i Retten, og behöver kuns at tale tydelig. *Decorationen* hvor Raadet er samlet, var ligesaa *perspectivisk* skiön, som *brillant*. — *Malerens* Fortieneste! uden at hædre *Machinisten*, som det *Berliner National-Theater* ikke kan nævne med Berömmelse! — Hiemme holdt vi et *Collegium Politicum* med Hr. *Wewer* og Værten Hr. *Bluhme*, hvis Hund, *per Parentheſin*, sprang op paa mig, og rev et stoert Sykke ud af Kiole-Ærmet. Den *Strasburger Hund* i *Beaumarchais* Trykkerie var ikke glemt endnu, og en saa fölelig Fortroelighed, gav mit Ansigt den blege Farve, som i Almindelighed fölger Skrækken.

Söndagen den 7 September. En ubehagelig Dröm om *Keiseren og hans Armee* havde foruroliget mig den heele Nat; imidlertid maatte jeg dog tidlig op, for at tage imod *Morgen-Visiter*. Henimod Middag hentede vi *Czechtitzky* hos *Unzelmann* og gik med ham til *Professor Engel*, som mod-

tog

tog os paa det Venſkabeligſte. Hvad kunde vel være rimeligere, end Tanken paa den *taknemmelige Sön* og *Pagen*, ved at ſee *Autor* til diſſe fortreffelige Stykker? og hvor glædede det os, at finde denne Mand Selſkabelig. Vi taelte omtrent i en Time med ham om Skueſpil og Theater-Forfatning, og ſtolte af et nyt, ſaa agtværdigt Bekiendtſkab, gik vi hiem og til Bords *Kl. Eet.* Endnu denne Aften ſkulde vi ſpiſe hos *Unzelmann*; altſaa nyttede vi Eftermiddagen med at pakke ind til den følgende Morgens Afreiſe. Netop da vi vilde gaae i Skueſpillet, kom *Capitain von Rüdinger.* Han gav os Comiſſioner til *Hamborg*, og med en Venſkabelighed, denne Mand *egen*, ledſage hans oprigtige Önſker os til *vort Hiem.*

Barberen i Sevilla, ſom *Operette*, med *Päiſellos* Muſik, blev opfört. At Stykkets ſaa nödvendige *rapide Gang*, *taber* ſig ved *Arier*, ſom giör Sidemanden forlegen; ved *Finaler*, ſom kiöle Handlingen, o ſ v; det begriber enhver, ſom *kiender Beaumarchais*

Arbeide, og skal taale at see det *forbedret*. I *Compositionen* kiender man strax *Paisellos* Eensformighed, og Mangel paa *nyeskabte Ideer*. *Basils Arie*, hvori han maler Bagtalelsen for *Bartholo*, er en sand *Copie* af *Cassanders Morale* i *Philosopherne*, til *Florian*. *Nyse- og Gabe-Scenen*, er omskabt til en *Terzett*; og den *sidste Scene* " *Gaae hen og læg Jer*, *Monsieur Basil* " er en *god Final*; men — bör *Musik*, hvoraf en Eneste *Takt* i det mindste kræver saa lang Tid, som Ti kraftige Ord af *Autor*, have Sted *der*, hvor enhver Handlende Person længes efter Side-Mandens Hurtighed, og enhver Tilskuer sukker, naar det *Heele* ikke gaaer saa rask, som hans Tanker? — *Bartholo* (*Frankenberg*). Efter mine Tanker spillede han denne Rolle ganske fortreffelig. Han havde visse Indfald, som giorde en ypperlig Virkning. F. E. da han leeder efter *Fritagelsen for Inquartering*, kastede han alle Papirer ud af Skriver-Pulten, for i en Hast at finde *det Rette*, og dog tillige at holde Öie med

Rosina

Rosina og *Dragonen*. I *Alonzos* Informations-Scene, faldt han meget naturlig i Sövn, og *grimasserede*, som man i Almindelighed pleier, naar man sover paa en Stoel i en umagelig Stilling. Hovedet var skaldet, og hiemme tog han *Peruquen* af, og satte en *Calotte* paa. *Bagateller!* men dog altid den rigtige Efterligning af Naturen! *Rosina*; (*Mad. Unzelmann*). Med Billighed bör jeg tilstaae, at hun var den *beste Rosina*, som jeg har seet. Overalt sporede man *Finesse* og streng Dömmekraft. Især glemmer jeg aldrig det mesterlige Sted, da hun forfærdes over *Alonzos* Nærværelse, og med den meest indtagende Stemme sagde: "*og forvreed jeg min Fod!*" Den *Scene* med *Figaro* og *Brevet* var ubetalelig. Jeg kan, kort sagt, ikke anföre enkelte Steder, men nödes til at rose det *Heele*. *Almaviva*; (*Lippert*) Maadelig i den Förste Akt; væmmelig som *Dragon*; fiantet som *Alonzo*, og frie for al Værdighed, som den *virkelige Almaviva*. Denne Herre har den Feil, at *vilde* være Stoer; at tale med *Pro-*

tection om andre *virkelig* Stoere; og jeg giver ham det oprigtige Vidnesbyrd, at han er aldeeles uværdig til det *ſande* Skueſpiller-Navn. Stemmen ſkulde *brillere* i Aften; men det Eene med det Andet, erindrede mig paa de Ord: " *Attollit ſe in altum, ut lapſu graviore ruat.* " *Figaro*; (*Unzelmann*) Hvem kan vel ſpille denne Rolle ſom *Schwarz?* Imidlertid maatte jeg tænke paa min Ven, ved at ſee *Unzelmann*, hvis Anſigt og Figur, i det mindſte paa *Theatret*, ſynes mig at ligne *Schwarzes* meget, og taalelig var han paa mange Steder. Den *Scene* hvor han *poetiſerer*, har *Païſello* giort til en *Arie* med *Obligat Recitativ*, og da begge diſſe Ting give *Unzelmann* for meget at beſtille, ſaa tabte ogſaa *Scenen* uendelig. Ligeledes er Slutningen af *Førſte Akt* forvandlet i en *Duet* imellem *Almaviva* og *Figaro*, ſom fordærver *Situationen*. — *Baſile*, paa Tydſk *Baſilius*; (*Greibe*) Langt fra *Bechs* ypperlige *Baſile!* Han har meget at ſynge, og det kunde ventelig *Bech* ikke udføre ſaa godt ſom *Greibe?*

Pedrillo

Pedrillo og *Gusmann*; (*Wiedemann* og en *Ubekiendt*) de nyfede og gabede ret brav; ja *Païsello* har elfket diſſe Perſoner ſaa höit, at han endog lader dem komme frem i den ſidſte *Final*, for at opfylde det *Tomme i Fermaterne* med Gaben og Nyſen, hvilket giör en utaalelig Virkning paa Menneſkelige Öine og Ören, ſom kan ſee og höre. *Decorationerne* vare elendige, og det *heele Uveir* beſtoed i et Par *Pauker* paa *Theatret*. Her ſkulde vores *Nielſen debutere* med ſin nye Opfindelſe, for at opvække Forundring! — Efter Skueſpillet ſpiiſte vi hos *Unzelmanns*, drak *Rhinſk Viin*, og ſluttede med *Biſkop*. Den heele Kreds var ſamlet, og omſider toeg vi Affkeed med en nye Cirkel af ſaa venſkabelige Folk; med den elſkværdige og fornuftige lille Kone; og forlod et Huus, hvor ſtedſe Glæden herſkede, medens vi opholdt os i *Berlin*. Klokken var *To*; haſtig pakkede jeg ind, og gik til Sengs Kl. *Tre*.

Mandagen den 8 *September.* Kl. 5 forloed vi *Berlin*, den ſtore, prægtige og folkerige Stad, ſom efter en *Preuſiſk Majors* Sigende, har henimod 30000 Mand i *Garniſon.* Igiennem en nye Port, endnu i Bygning, og anlagt i en overmaade herlig Smag, kom vi ſtrax paa den ſandede Vei, ſom udmærker Reiſen herfra til *Hamborg.* Igiennem Gran-Skove, To Miile lange, kiörte vi, og paa *Sletten* brændte Solen lige ſaa ſtærk, ſom i *Paris* midt i *Juli* Maaned. *Stationerne* vare: *Betzo*, *Fehrbellin*, *Kyritz*; efter en heel Nats Kiörſel *Klitſchke*, *Berlaburg* og *Lenzen*; det *Sidſte Preuſiſke* Sted. Her ſpiiſte vi

Tirsdagen den 9 *September* til Middag, og indvexlede gode *Hamborger* og *Danſke Penge* *) Fra *Lenzen* kom vi til *Lübten*, og forſt

Onsdagen den 10 *September* om Morgenen til *Boitzenburg.* En god Ven og Landsmand, *Secretaire Olſen*, ſem reiſte til *Berlin* for

*) Paa en hver *Preuſiſk Rigsdaler* tabte vi 8 ß. Danſke.

for at tiltræde Hr. *Peersons Secretariat*, modtog os *her*, og saalænge Post-Karlen vilde give Tiid, skaddrede vi om *Kiöbenhavn*; *Vi* med Glæde, men min arme Ven med Bedrövelse, da han *der* maatte forlade en syg Kone. I *Eschеburg*, den nærmeste *Station*, drak vi *Caffé*, kiörte igiennem den kiedsommelige dybe Sand til *Bergedorff*, og kom til

Hamborg

Klokken Tre om Eftermiddagen. Umuelig kan jeg forbigaae en moersom *Anecdote*, som hændte os ved den *yderste* Skandse. En gammel Under-Officeer spurgte meget *gravitætisk* om Navnene. For at spare Ord og vidtlöftige Forklaringer, toeg vi *Baron Güldenkrones Wiener-Pass* frem. Med Ærbödighed, og Gesvindighed efter mueligste Evne, skrev den gamle Krigsmand. Da dette varede saa længe, at vi omsider blev uraalmodige, viiste han os fölgende: *Einpassiert*: *Drey außerordentliche Gesandte vom Dänischen Hofe!* «

Hose!" Neppe kunde vi for Latter betyde ham Feiltagelsen; og nu vilde Manden ikke engang viide Navnene, men blev arrig og vranten, og raabte med sin hæse Basse-Stemme: "*Fahrt zu!*" — Leende kom vi *Im schwarzen Adler*, og Historien om den *Hamborger Port-Visitation* skal glæde mig, hver Gang jeg tænker paa den. *I Wien Jæger; her Ministers!* og med alt det dog kuns den, der i paakommende Tilfælde kan *forestille* begge Deele.

Schröder opförte i Aften: *Die neueste Frauenzimmer Schule*, oder: *Was fesselt uns Männer?* Et Lystspil i 5 Akter, efter *Murphys* Engelske Original. *Hoved Personerne* ere *Baron Lilienborn* og *Grev Stamling*; den Förste for *lidet*, og den Anden for *meget* forelsket i sin Kone. *Grev Blumelau* giör *Cour* til *begge Damer*, uden at höste Frugt for sin Umage. En vis Frue *von Braitfort*, *Coquette*, men dog anstændig, er saa lykkelig, daglig at see *Lilienborn* og *Blumelau*, og giör Nar af dem begge. Ganske

uven-

uventet kommer *Baroneſſe Lilienborn*, opdager hende ſin Hierteſorg, men maae ſkiule ſig i et Side-Værelſe, da Grev *Winſenburg* (*Lilienborn* under et forſtilt Navn) lader ſig melde. Hun hörer inden fore, at det er hendes Mand, og beſvimer. Frue *Braitfort* iiler til Hielp, faaer ufortiente Bebreidelſer af *Baroneſſen*, ſom ikke troer andet, end at der er en hemmelig Forſtaaelſe imellem dem Begge, og giver hende netop derved Anledning, til at paatage ſig Forſonings-Værket. Frue *Braitfort* raader *Baroneſſen*, ikke meere at *moraliſere* for Manden, men i alle Maader at rette ſig efter *hans* Levemaade. Dette giör hun; *Baronen* bliver opmærkſom, og holder Konens haſtige Forandring for Galſkab; men da hun engang giver Grev *Blumelau* en alvorlig Afviisning, glæder han ſig, og beſlutter igien at elſke hende. Imidlertid opdages ſaa mange af hans *Amouretter*, at han ſtaaer næſten ſandſeslös imellem *alle Damer*. Det gaaer *Stamling* ikke bedre med *ſin* Kone, og *Blumelau* med hans *Galanterier*. Omſider for-

forsones de alle, og Frue *von Braitfort* lover, at ægte *Blumelau* efter nogle Aars Bedring. Dette er Stykkets meget ufuldstændige Plan, men dog tilstrækkelig nok, for at see, at det er fuldt af *Stærke Caracterer*; og at Engelskmanden skildrer *disse* med levende Farver, — det bevidne Nationens mangfoldige fortræffelige *Originaler! Baron Lilienborn*; (*Zuccarini*) Fuldkommen den letfærdige Ægtemand! kold og gabende i Konens, munter og vittig i andre Damers, og tienstfærdig og nedladende i Venners Selskab, for af deres Historier at drage Nytte til lykkelig Fremgang i sine egne *Amouretter*. Kuns *Schröder* og *Brockmann* blandt Tydsklands fortrinlige Skuespillere, giver jeg Rang over *Zuccarini*, i slige *Caracteer*-Roller! — *Baroneſſen, hans Kone*; (*Mad. Schröder*) Ansigtet mangler stedse *Folder*, og Declamationen *Velklang*. Som Mandens *Moralist* skulde hun være öm, og bebreide ham den kolde Omgang paa en rörende Maade; men af hendes *Monotonie* kunde *Jeg* ikke, uden Tvang, lade mig bevæge. Ligeledes

ledes var der ingen Afstand imellem den *lystige Plie*, hvilken hun paatager sig efter Frue *v. Braitforts* Raad, og hendes Hiertes sande Tilstand; da dog *Contrasten allene*, skulde være i Stand til, at aabne *Baronens* Öine. *Grev Stamling*; (*Langerhans*) Denne *Caracteer* er inderlig god. Han elsker Konen *rasende*, men vil ikke, at hun skal mærke det. Maaskee forfeilede han *Autors* Meening lidt, ved at giöre den *svage* Ægtemand til en Fiante; thi i Stedet for at have Medlidenhed med en Mand som ikke tör lade sin Kone viide at han elsker hende, maatte jeg bestandig lee af *Langerhans*. Hans Declamation var ellers rigtig og passende; men Hænder og Fingre arbeidede lidt for meget, og Öinene trak han ofte *convulsivisk* i Veiret; — en Feil som jeg önskede at denne brave Mand kunde vænne sig af med! *Grevinde Stamling*; (*Demoiſ Pauli*) En net Skabning fraregnet, har hun som Skuespillerinde slet intet indtagende. Hun *articulerer* afskyelig; og öm, som hun skal være i denne Rolle, *kan* hun ikke see ud;

thi

thi hun har af Naturen noget haant i hendes *Physiognomie.* — Frue *von Braitfort;* (*Mad. Eule*) Omtrent en *Baroneſſe Lucilia* i den *Kierlige Kone*; altſaa *naiv* og munter. *Mad. Eule* giorde virkelig ogſaa Vold paa ſig; men det koſter den gode Kone for meget, at aflægge et *Phlegma*, ſom ſynes at være medfödt. Hun ſaae ellers herlig ud, og havde en ſærdeles god *Converſations-Tone. Grev Blumelau*; (*Löhrs*) Det er en afgiordt Sag, at han aldrig fordærver nogen Rolle; ſaaledes mærkede man ogſaa i hans Anlæg *her*, hvorledes denne *elſkende Sommerfugl* burde udföres. Dog maae *Löhrs* ikke deele hans *ypperlige* gamle Mand med Spradebaſſen eller den muntre Liebhaber, hvor han ſtedſe vil blive maadelig. *Cathrine*, *Baroneſſens* Kammer-Jomfrue; (*Mad. Löhrs*) I heele Tydſkland gaaer *Soubretten* med Haaret i nedhængende Lokker og *Mad. Löhrs* var *prægtig friſeret.* Maaſkee bidrog denne lille Omſtændighed noget til, at hun ikke forekom mig ſaa utvungen, ſaa frie, ſom jeg i de forrige Aaringer

fandt

fandt hende. — *Johann*, *Stamlings* Tiener; (*Michaud*) Stedse har jeg holdt meget af denne lille Person for hans *Naivitet* og den *simple* Natur, som udmærker sig i alle hans Roller. — En Lykke for os var det, at denne Aftens Skuespil *interesseerte*; thi Öinene vilde saa gierne lukkes, og hvem kunde vel misunde os Hvile efter tvende Nætters og Dages kiedsommelige Kiörsel?

Torsdagen den 11 *September*. Hr. *Lausen* fra *Kiöbenhavn*, som jeg næsten hvert Aar har mödt i *Hamborg*, var ogsaa nu kommen tilbage *fra Pyrmont*. Han logerede *im Adler*, og besögte os trætte og afmattede Reisende, paa Sengen. Mine *Theatralske Venner* vare paa *Pröve*, og der taaler *Schröder* ingen *Visiter*; altsaa gik jeg ud til *Eimsbüttel*, en Halv Miil fra *Hamborg*, hvor Riigs-Stadens Indvaanere, især om Söndagen, tage saa flittig ud, at Bordet ikke sielden bestaaer af 80 *Couverts*. Jeg kiendte *Heus*, Manden i Huuset og hans fortreffelige Kone, nöie fra det forrige Aar af, da jeg meget ofte logerede der

med

min Kone, og blev modtaget med særdeles Venskab. Alle, indtil de mindste Börn, glædede sig ved at see mig, og *en Time* forsvandt hastig ved de behageligste Erindringer om forbigangne Tider. Henimod Spise-Tiden var jeg i Hamborg igien. *Licentiaterne Printzhausen* og *Gerste*, *Advocat Wollers*, *Jenisch*, *Crasemann*, og fleere gamle Venner, spiiste med, og Sværmen var Stoer, som den pleier at være blandt virksomme Handlende og Reisende fra alle Verdens Hiörner! — Klokken henimod *Sex* gik vi paa *Comedien*. *Betrug aus Aberglauben*, en komisk *Operette* i To Akter af *Eberl*, sat i Musik af *Ditters von Dittersdorff*, blev opförr. Stykket er meget *interessant* i Henseende til det *komiske* i Handlingen, og Musiken er ganske fortreffelig! *Konstigere* end den i *Doctoren og Apothekeren*; men fuldkommen i *samme Caracteer*. *Introductionen* er svær *moduleret*. Han har iblandt andet anbragt en *Contra Fagot*, som forestiller Susen i Luften, og de onde Aanders Brummen, meget passende. Adskillige

Bra-

Bravour-Arier ſtaae maaſkee ikke paa det rette Sted! Tieneren ſynger f. E. *Een* umaadelig ſvær og lang, medens hans Herre og andre Tilſtædeværende ſukke efter Enden. Mange *Rondos* med *kiælne* og *melodieuſe Themata*, kildrede mit Öre; men i enhver af diſſe kom en Sads i *Moll*, ſom ikke behagede mig. *Finalerne* ere ligeſaa *gode* og *konſtige*, ſom ſtærk beſadte af *Choriſter*.*) *Decorationerne* vare overmaade gode. I *Förſte Akt*: En tyk Skov, ſom ſaae herlig ud, naar Lynilden glimtede imellem Træerne; og forſkiellige Værelſer, alle *ſmagfuld meublerede*. I Slutning af *Anden Akt* foreſtilles *en Kielder*, hvor den *gamle overtroiſke Herremand* ſkal ſee

*) *Schröder*, ſom ikke kan lönne *Tredive* og Fleere *Choriſter*, bruger det Konſtgreb, at lade Fruentimmerne klæde ſig ſom *Statiſter*, naar der tillige er noget at ſynge; og ſaaledes vare de alle i dette Stykke (*Madame Schröder inclusive*) *Skorſteensfeier-Drenge*. *Politiſk af en Entrepreneur!*

ſee *Syner* af *Aander*; og her har *Schröder*, ſom ellers i Almindelighed ſtrengeligen ſörger for at *Illuſionen* ikke tabes, imod ſin Villie været nöd til, at bruge et *upaſſende Fængſel*. *Perſonerne*, paa et Par nær, bidrog *Alt*, til at hæve Stykket; om ikke *Sujettet*, ſaa dog Muſiken. *Baron von Lindburg*; (*Eule*) En overtroiſk Herremand, ſom bilder ſig ind at kunde beſværge Aanderne. Han ſætter ſig imod Datterens Giftermaal med en Greve *Waldorff*; men — da Aanderne vil have det fuldbyrder, giver han efter. *Eule* har været kold ſin heele Livstid, og kan hverken med *Anſigt* eller *Figur* udtrykke Lidenſkaber. Frygt, Glæde, Higen efter Penge, Vrede &c. giver han *ſmiilende* tilkiende. Den *ypperlige Baſs-Stemme* er det Eeneſte, ſom giör ham elſket, og denne maae enhver upartiſk Konſt-Dommer beundre! — *Louiſe*, *hans Datter*; (*Demoiſ. Kalmes*) En nye Sangerinde ved *Schröders Theater* i den *kiere afdöde Minna Brandes* Sted. *Følelſe* mangler den gode Pige endnu, og hendes *Sang* var tildeels *falſk*. Hvad det betyder:

tyder: *at handle!* forſtaaer hun ſlet ikke. Ligegyldig var hun, hvad enten Elſkeren ſukkede uden for Vinduet, eller ſtod ved Siden af hende; enten Faderen var nær, eller langt borte. *Kordula, Huusholderſken*; (*Demoiſ. Weber*) Hun ſkal være arrig og ond; og begge diſſe Lyder udövede hun ret godt; men hendes Kierlighed til den *pedantiſke Magiſter*, ſom ſkulde omtrent ligne *Cataus* Kierlighed til *Pincé* i *Spögelſet med Trommen*, var *ſlem. Friderica, Louiſes Kammerpige*; (*Mad. Langerhans*) En munter og naïv Rolle! Hun har megen Muſik, herlig paſſende til *Caracteren*; og *Mad. Langerhans* ſang, iſær *tvende Rondos*, ret godt, naar hun kuns ikke vilde overſkrige Stemmen. *Actionen* var let, og temmelig utvungen! Kuns Skade, at det *ſtakkels Publicum* maae taale det *idelige* Öien-*Spill!* og alt for ofte beſkiæftiger denne gode Kone ſig med uvedkommende Ting, ſom forjage Tankerne fra *Scenen*. *Nysgierrighed* efter *fremmede Objecter*, i et Öieblik, da man har nok at beſtille med at *ſoutenere* den

paatagne fremmede Caracteer, er og bliver vist stedse en Feil, som *aldrig* kan behage Tilskueren! — *Magister Niclas*; (*Schmidt*) Hans *Pedant* var god; men i en *fuld Scene* blev han afskyelig. Han tumlede sig saa skammelig omkring, at selv en *Ovn*, maled paa de frem og tilbageveiende *Fald-Coulisser*, maatte tumle med. Stemmen var taalelig, og som meget god *Violin-Spiller*, passede han godt paa *Præcisionen*. *Grev Waldorff*; (*Normann*) Elskovs-Roller maae min gode Ven ikke spille; og *synge föelsomt*, endnu langt mindre. I sine *Rondos* loed han, uden at det anfægtede ham i mindste Maade, *Violinen* eller *Flöiten* giöre Overgangen fra *Ferma* til *Thema*; altsaa var egentlig *Instrumentet Sangeren*! I övrigt passede han nöie paa, og i *Finalerne* trænger hans Stemme ligesaa godt igiennem, som vores *Busches* i *Kiöbenhavn*. *Wilhelm*, *Grevens Tiener*; (*Ambrosch*) Af Nödvendighed spiller han Rollen, da ingen ellers vilde være i Stand til at synge den store *Bravour-Arie*, hvori *Ambrosch*

viiser

viiser Færdighed, Smag og Kundskab i *Harmonie i Cadencerne.* Naar han skulde *secondere*, var han undertiden lidt *falsk*; men i en *Duett* med sin Herre, hvor han altid falder en Aattendeel ind efter *Primo* Stemmen, og det endda i *Contra-Tact*, giorde han sine Ting fortreffelig. Han synger svære Sager *a livre ouvert*, og hielper *Mange* ved *dette Theater* med deres Synge-Roller. *Hans Schnack, Gartner*; (*Langerhans*) Et godt Bonde-Væsen valgde han; for Resten var han ikke meget meere end *Choriſt. Notarius*, og Formanden for Skorsteen-Feierne, havde intet synderligt at bestille. Vel tilfreds med denne Foreſtilling, gik jeg hiem, og sladdrede til *Klokken Eet* med Lieutnant *Hegermann* fra *Oldenburg*, en Amtmand, en Kiöbmand, og Verten Hr. *Kubberg*.

Fredagen den 12 *September.* Den heele Formiddag gik jeg omkring til gode Venner, og bragte *Zuccarini* hiem til *Rosing* og *Saabye*, for at giöre deres Bekiendtskab. Vi spadserede siden *im Jungfernstieg*; saae paa

de forbigaaende Skiönheder, ſom pryde denne *Promenade* i Middags Stunden, iſær naar de ere *af Stand*; og ſaa til Bords. Paa Skuepladſen opförtes: *Die Schule für Väter* i 5 Akter efter: *L'ecole des Peres* af *Pieyre*; og *Die eheliche Probe* i Een Akt, overſat af det Franſke, og i Dag förſte Gang ſpillet paa dette Theater. Det förſte Stykke havde vi med Henrykkelſe ſeet i *Paris den 30 Junii a la Comedie Françoiſe*; her derimod gik det ſaa *maadeligt*, at Tiden blev mig lang. — Hr. *von Ehrenberg*; (*Löhrs*) Denne Rolle var i *Paris* i den *Store Vanhoves* Hænder! *Löhrs* havde ikke den naturlige Tone, ikke den rörende Ömhed, ſom ſaa aldeles *caracteriſerer* denne Fader. Idelig Præk og *Monotonie!* Beſtandig *Moral*, uden *Application! Hans Kone*; (*Mad. Eule*) Bedre, end *Mademoiſ. Vienne*. Ung og letſindig, men dog anſtændig! En herlig Scene med Manden, hvor han bebreider hende Ödſelhed, udförte hun ſærdeles godt. *Ferdinand*; (*Klingmann*) Den ſamme nydelige *Figur*, ſom han altid har

være

været paa Theatret; men — *cerebrum non habet*! Dog — hvorom alting er, saa var han bedre end *Fleury* i *Paris*. I de heftige Scener, langt fra saa svulstig som denne, og overalt som *Cavalier* meere naturlig, end *en hver Fransk Skuespiller* uden Forskiæl er det. *Sophie*; (*Demoiſ. Kalmes*) Hun skal være den uskyldige gode Pige, og var *sandelig* uskyldig nok. *Mad. Petit i Paris* giorde for meget, og denne for lidt. Hun kan umuelig forandre sine Ansigts-Træk; og dog paastaaer man her, at der endnu kan blive noget af hende! men jeg begriber ikke, *hvorledes* eller *naar*? — *Dorsini*; (*Zuccarini*) Paa *det Franske Theater* spillede *St. Fall* Rollen, og hvem kunde vel falde paa, at sammenligne *denne* med *hiin*? *Zuccarini* bliver i mine Öine stedse den tænkende Skuespiller, som ikke foretager sig det allermindste paa Scenen, uden Overlæg. *Natur* er *nu* meere end *för* hans *Studium*, og *sand Conversations-Tone* følger ham overalt. *Dorvald Fader*; (*Langerhans*) Endskiöndt denne

Mand er en af *Schröders fortrinligſt* gode Skueſpillere; ſaa forekommer det mig dog, ſom om han ikke arbeidede meere med ſædvanlig Flid. Ogſaa i *Syngeſtykkerne* bruges han; og maaſkee ſtiæler denne *Bi-Sag* for megen Tid, til at kunde giöre *mandige* Skridt paa Konſtens Bane, iſær da han ikke er *muſikalſk*! *Dorvals Caracteer* er hidſig og komiſk! *Langerhans* misforſtod den ikke; men *Des-Eſſarts* i *Paris* var mig kierere. *Gutmann*, *Ehrenbergs* gamle Bogholder; (*Schmidt*) Slet intet *rörende*, hverken i *Tone* eller Anſtand! kort ſagt: tvertimod det, hvad *Rochelle* var — Huuſet var tomt, uagtet *denne* förſt var den *anden* Foreſtilling! Stykkets *Sande Værd* er *afgiordt*; men paa *Scenen* kan Skueſpilleren giöre det uintereſſant, og desværre vidnede herom denne Aften. I Stedet for at Taarer trillede ned af Kinderne ved at ſee *Vanhove* og *Rochelle*; ſaa længtes jeg her hvert Öieblik efter Slutningen. *Die eheliche Probe*; paa *Franſk*: *la folle epreu-*

epreuve *). Dette lille Stykke havde jeg med Glæde seet i P*aris* hos *Audinot*, eller i *l'ambigu comique* **); og, skiöndt paa et af de *ubetydeligste Theatres*, dog i *det Heele* bedre opfört end *her! Mad. Genseke*, en *nye Actrice* fra *Berlin*, *debuterede i Konens Rolle*. Af Stykkets Historie kan man see, hvorledes denne Rolle skal spilles, og *Mad. Genseke* foreenede temmelig god *Natur*, med *rigtig Declamation*. Sommetider gav hun Manden ved utidig Latter og overdreven Munterhed alt for stoer Anledning til Mistanke. *Noget* skal han vel mærke, men ikke for meget; thi ellers taber han Modet, til P*rövens* Iværksættelse. *Kiöbmandens* Rolle spillede Herr *Löhrs* i höieste Grad mesterlig! Man mærkede tydelig, at han elskede sin Kone, og hvor *vigtigt* det var ham, at faae det naragtige Beviis paa hendes Troeskab, som

 han

*) *Schröder* averterer paa Placaten, at det er efter det E*ngelske*; men i *Paris* siges, at det er en *Fransk Original*.

**) Indholdet deraf er fortalt under 10 Julii.

han i Grunden slet ikke behövede. Hans Luuren i *Pröve-Scenen* var Natur; overalt har *Löhrs* giort vel i, at lægge sig meere efter de *komiske* end *ædle Fædre*; thi i *disse* staaer han stedse Fare for at præke, og at *declamere klynkende*.

Löverdagen den 13 *September*. *Dagens* Forretninger bestode i at modtage og giöre Visiter, og om Aftenen spadserede vi ud til det *kiære Eimsbüttel*, det Sted, hvor jeg i de forrige Aaringer saa *ofte* havde fordrevet al *Sorg!* Velkommen var jeg, Himlen skee Tak! og den *gamle Cirkel* af Venner: *Klunder & Kone*, *Dreyer*, *Lewerts*, *Suter*, *Gerste*, *Girard*, o. s. v. modtog mig saa *vel*, at jeg ikke kunde dæmpe visse besynderlige Følelser! " *Kuns deres Kone fattes os* " raabte de Fleeste! Hvor glad forsvandt denne Aften i selskabelig Spög! og Munterhed, det almindelige Ansigts-Præg paa *Eimsbüttels* Giester, viiste sig uafbrudt.

Söndagen den 14 *September*. En saa herlig Morgen som denne, kaldte os tidlig op

op af Sengen, og snart forförte man os til at spille Kegler med de Herrer *von Osten*, *Capitain Busekist* *) og *Girard*, lige indtil Middags-Tiden. I Dag bestod Selskabet kuns af 35 Personer; men — jo mindre Kredsen er, des *större* bliver Fortroelighed i Omgang! Vi maatte skynde os ind til Byen, da vi skulde spiise hos *Schröder*, hvor vi forefandt *Mad. Starck*, Kapelmester *Weber* fra *Eutin*, *Zuccarini*, og *Doctor Darien*, en Mand, som arbeider med större *Iver* end *Held* for *Theatret*. — *Schröder* var i et fortræffeligt Luune; han fortalte mange muntre Historier, og erkyndigede sig nöie om alt, hvad vi havde seet paa vores Reise i det *Dramatiske Fag*. — Hvor mange Bönner og Overtalelser, hvor mange Konstgreb brugte vi, for at faae ham til at spille engang i disse Dage, da hverken *Rosing* eller *Saabye* kiendte ham, som den Stoere, den meere end *almindelig tænkende* Skuespiller! men han undskyldte sig med det eengang fastsatte *Repertoire*,

*) Dansk Hverver-Officier i Hamborg.

toire, og gav kuns et svagt Haab, hvilket Jeg — længere kiendt med Mandens *Smiil*, dog udtydede til vores Fordeel. Særdeles mild og venskabelig bad han, igien at spiise der den paafölgende Aften, og hvem vilde ikke med Glæde opfylde slig en Begiæring?

Mandagen den 15 September. Nysgierrig efter at see *Comedie-Placaten*, gik jeg ud, og fandt til min störste Glæde: *Die gute Ehe* i Een Akt, hvori *Schröder* har en *nydelig Rolle*, som noksom viiser Kienderen, hvad *den Mand* maae være i Stand til at giöre i *det Stoere*. For mine Venner var denne Tidende overmaade betydelig; thi at have seet *Tydsklands Förste* og *Bedste* Selskaber, *uden at kiende Schröder*, var, med *Enthusiasten* raelt, næsten det Samme, som ikke at have seet *nogen* Ting! — Nu gik jeg fornöiet ud til *Eimsbüttel*, for endnu engang forinden Afreisen, at nyde den ærlige *Heusses* og hans Kones saa behagelige Omgang. En Spas-Fugl, stedse riig paa Indfald og *Anecdoter*, forærede mig her en Regning *in Manuscripto*, som

jeg

jeg ikke kan undlade at meddeele mine Læfere, for *Originalitetens* Skyld.

Hamburg den 12ten Febr. 1783.

*) *Die Ehrbaren Oberalten, als Vorſteher des Hoſpitals zum heilgen Geiſt.*

Für Maler-Rechnung auf wohlweiſem Befehl ſpecificiert, wie folget:

	Debent. Mk.	ß.
1) *Das Heilge Vater Unſer gebeſſert: NB. war nicht viel an zu thun* - -	4	
2) *Die Heilgen Zehn Gebothe corrigirt* -	6	
3) *Dem Schächer am Creuz eine neue Naſe anzuſetzen, und Neun Finger gemacht.* - - - -	10	
4) *Pontius Pilatus aufgepuzt, und neu Rauchwerck um die Müze gemacht*	1	4
5) *Dem Engel Gabriel die Flügel vergoldet*	1	10
Lateris -	4	2

6) *Des*

*) Somme vil meene, at denne Regning ſtaaer i *Vade mecum.* Jeg har aldrig ſeet den *der*, og adſkillige Venner, ſom jeg ved min Hiemkomſt viiſte Manuſcriptet, har opfordret mig til offentlig at bekiendtgiöre Samme.

	Mk.	ß.
Transport -	4	2
6) *Des Hohenprieſters Magd drey mahl geſtrichen, und Camin auf den Bakken geſezt* - - - - -		14
7) *Petrus ſeinen Hahn neue Federn gemacht*	2	4
8) *Maria Magdalena eine neue Bruſt geſezt* - - - -		4
9) *Den Himmel öſterwerts aufgeheitert, und verſchiedene neue Sterne gemacht*	2	-
10) *Das Hölliſche Feuer etwas mehr angefacht, und einem Teufel einen neuen Schwanz gemacht* - - -	1	12
11) *Einem Verdamten die Ketten verſtärkt* -		8
12) *Die ſämtliche Oberalten am Pfeiler ausgeſtrichen* - -	1	12
13) *Dieſelben hinten ſchwarz vermahlt* -		10
Summa - *Mk.*	14	2

Den 13 Februar zu dank bezahlt mit 14 Mk.

Gabriell Schmiedemann,
Kunſtmahler,

Med denne Foræring gik jeg til *Hamborg* igien, og begyndte paa den *Sidſte Poſt* til *Directionen*, min *Kone* og *Fleere*, hvori jeg meldte vores Afreiſe, beſtemt til *Onsdagen*

gen den 17. — Nu var Hiertet tungt, og Tankerne meere i *Kiöbenhavn* end *Udenlands*. Vel ſandt! Neppe kan Noget lignes ved den Lykſalighed at reiſe! men — igien at ſee ſit *elſkte Hiem* efter ſaa mange Hundrede Miiles ligeſaa lykkelige ſom glædefulde Omvandring, ſætter jeg fuldkommen ved Siden af *hiin* Lykſalighed! — Jeg *ſkrev*, og maatte bryde af, for *igien* at ſee min *Schröder* ſom den gode Ægtemand; thi denne Rolle var ogſaa den *Förſte*, *Jeg* ſaae ham ſpille i Aaret 1786. Hvert Ord var Guld! hver Mine, hver Bevægelſe var tænkt, ſom den Mand *bör* tænke, der kan *naae Schröder i Konſt*. Med Overbeviisning fremſætter jeg denne Dom, og ikke tvivler jeg paa mine Reiſende Venners Underſkrift. Taknemmelighed var den mindſte Gield for en ſaa udmærket Höflighed; og opfyldt af den, fandt vi Manden ſiddende ved Siden af hans Kone, ſom ogſaa havde ſpillet ſærdeles godt. Denne Aften var een af vores behageligſte. Med en *Lige-Mands* fortroelige Venſkab, beærede

Schrö-

Schröder os. Hans Domme vare ikke *authentiſke*, fordi de vare *Hans*; han taalte Modſigelſer, og gav efter. Jeg fik, kort ſagt, en ganſke anden Idee om *Schröder* ſom Menneſke, end den jeg tilforn havde. Efter et i al Henſeende *lærerigt* Selſkab, og fornöieligt Maaltid, gik vi hiem Kl. henimod Tolv. —

Tirsdagen den 16 *September*. En *Invitation* fra *Zuccarini*, at ſpiiſe *Öſters* i en *Schyte* paa *Alſter-Strömmen*, i Selſkab med *Mad. Eule* og hendes Mand, kom ret beleilig, og med Længſel ventede jeg efter Aftenen, og Skueſpillets Ende. Endnu en Handel med vores *Wiener Barutſche* *) havde vi at afgiöre; og da vi rimeligviis ikke vilde tabe paa en Vogn, ſom i det mindſte var dobbelt ſaa meget værd ſom den havde koſtet os; ſaa löb jeg fra *Herodes* til *Pilatus*, for at finde den fordeelagtigſte Kiöbmand. Med næſten uforretter Sag gik jeg paa *Theatret*, og kom til den Fierde Akt af *Elfride*, en *Tragedie*, ſom

*) En *Caleſche* til 3 Perſoner.

ſom jeg ikke kan lide. *Mad. Genſeke* ſpillede *Elfrides* Rolle til *Sidſte Debut*, og nogle af hendes *Convulſioner* ſik jeg endnu at ſee. Efter Skueſpillet hentede vi *Mad. Eule*, hendes Mand og *Zuccarini*, og levede *Kongelig* paa *Alſteren*. Vi ſang og drak; bagtalte ikke; og — hvad er naturligere i et lyſtigt Selſkab, end at begynde og at ende med Venſkab?

Onsdagen den 17 *September*. Iblandt mange Liebhabere til *Reiſe-Vognen*, kom en *Jöde*, vel forſynet med gode *Recomendationer*. *Han* var hidſig paa Kiöber, og *Vi* havde ikke megen Tid at give bort; alſaa ſik han Vognen paa det Vilkaar, igien at afſtaae den til en af mine gode Venner, ſom jeg ſkyldte Forbindtlighed, imod *Een Ducat* i Douceur, og Jöden kaſtede ſin *Gottes-Pfenning* paa Bordet. Neppe var han gaaet, ſaa kom min Ven, gav ſin *Ducat*, og gik bort. *Nathan* havde underveis faaet et Nys om det *paſſerede*, og *giorde* ſtrax *Arreſt* paa Vognen. Nu var jeg indviklet i

en ſmuk Hiſtorie. Min Ven kom, og ſagde: om det ogſaa ſkulde koſte ham dobbelt ſaa meget ſom Vognen var værd, ſaa ſkulde Jöden ikke beholde den. Jeg maatte altſaa efter hans Raad gaae til *Prætor* *) med en *Notarius*, klage over *Nathans Arreſt*, ſom opholdt min Reiſe, og tillige paaſtaae Erſtatning for al den Ulelighed der kunde flyde af denne Sag for mig. En *Fremmed*, iſær en *Danſk*, har ſtoert Medhold i *Hamborg*, og *Prætor* ſendte ſtrax To Betiente med mig, ſom ſkulde paalægge Manden, i hvis Værge den *areſterede* Vogn var, ſtrax at lade den følge, eller ogſaa at betale 20 Mk. Lübſch i Mulct. Han maatte *reſpectere Övrighedens Ordre*, endſkiöndt Jöden havde giver ham tvende Guld-Uhre i Pandt til des ſtörre Vished paa ſikker Arreſt. — *Nathan* raſede *dengang*, og *nu* vil jeg troe, at han aldeles

har

*) Den fornemſte Övrigheds Perſon, ſom i den Tid han regierer, har en temmelig uindſkrænked Magt. *Proceduren* hos Ham er omtrent ſom for *Politie-Retten* i *Kiöbenhavn*.

har tabt sin Forstand; thi en halv Time efter hörte jeg, at han kunde have fortient 30 Rigsdaler paa Kiöbet. — Dette fortredelige Arbeide fik jeg afgiordt til Kl. 11, da *Litsen-Broderen* hentede *Bagagen*.

Paa Post-Huuset fandt vi *Commandeur-Capitain-Schmidt*, en Landsmand, som ogsaa reiste til *Kiobenhavn*, og forloed *Hamborg Klokken Tolv*.

I *Altona* maatte vi opholde os meget længe, indtil *Nie Tönder* med *Sölv-Courant* vare pakkede paa Vognene, og imidlertid forfriskede vi os med et godt Glas Viin hos min gamle ærlige Ven, Hr. *Flock*, en Mand, som holder et anseeligt *table d'hôte* for mange af Stadens Indvaanere og Fremmede. — Klokken henimod Tre kiörte vi fra *Altona* igiennem *Pinneberg* til *Elmshorn*, hvor vi spiiste, skrev i *Demoiſ. Nagels Stamme-Bog*, og spögede med denne ukonstledvittige og behagelige Pige. Herfra til *Itzehoe*, föelte vi for *förste Gang*, efter adskillige Maaneders magelige Kiörsel i *lukkede Vogne*, hvad

hvad ubehagelig Virkning en kold, mörk, og tildeels *vaad* Nat, paa en *aaben* og *ſtödende* *Poſt-Vogn*, giör paa de ſtakkels Reiſende. Neppe formaaede *Caffeen* at opmuntre! og *Kiörſel*, ſom ellers aldrig kan blive *langvarig* for *mig*, begyndte nu at kiede. Hverken föelſomme eller uföelſomme *Anecdoter* udmærkede denne *Route!* Indtil *Fyhn* har man kuns Vogne til *To Paſſageers*; *Roſing* ſad hos Poſt-Föreren Hr. *Löwe*, og jeg med *Saaby* paa en anden Vogn i *Nogle Tuſinde* Rigsdalers Selſkab. Drömmende om en lykkelig Ankomſt til *Kiöbenhavn*, og en glad Modtagelſe af Slægtninger og Venner, löb Tiden dobbelt geſvindt. Natten imellem den 19de og 20de ſov vi i *Hadersleb*, levede ret godt for dyr Beraling, og havde megen Moerſkab af en fiantet Tieneſte-Pige, ſom f. E. vækkede *Lieutenant Hegerman* og mig, ved at kaſte en *död Hare* ind i Sengen til os. *Löverdagen den 20de* ſeglede vi over det *lille Belte*; ſamme Aften kom vi under Poſtförer *Hanſens Direction* til *Odenſee*, drak Theevand

vand, *negocierede* med de bekiendte *Fyhnſke Handſker*, og kiörte herfra om Natten Kl. 1 i den ſtærkeſte Regn, ſom næſten vedvarede lige til *Nyborg*, hvor vi drak *Caffée Söndag* Morgen hos vores gode Ven, Poſtmeſter *Bruun*. Den Ridende Poſt blev ſaalænge borte, at vi maatte opholde os hos den paa *Udreiſen* omtalte *ſnakſomme Vert* til henimod Aften. Vi ſpiiſte ret godt, men ſvarede kuns kort paa Mandens utallige, og ligeſaa urimelige Spörgsmaale. For Reſten ſpillede vi *l'Hombre*, indtil Poſt-Horners Lyd kaldte til *Seilads*. — Hvem kunde nu vel formode andet, end at vi endnu ſamme Aften ſkulde *lande* i *Corſoer*? og dog maatte *Smakken* for det overordentlig haarde Veirs Skyld, tilbage igien til *Nyborg* efter Tvende Timers Forlöb. — Nu forkyndte Skipperen Rolighed til Morgenen; men neppe havde vi lagd os til Hviile, förend Allarmen begyndte paa nye, og nu blev det Alvor. Mandag Morgen kom vi til *Corſoer*. Poſtföreren Hr. *Biörn* havde ventet os længe, og ſkyndte ſig nu det beſte han

kunde. Hvor gierne vilde vi have været i *Kiöbenhavn* om Aftenen! men — forgieves var Önsket! — I *Ringsted* taelte vi med *Lieutenant Harboe i Söe-Etaten*, som kom fra *Fyhn*; i *Roeskilde* hævede vi *Fælledskabet*, og fandt, at vi, efter en anstændig og meget god Levemaade, endda havde et lidet Overskud til Deeling; i *Roeskilde-Kroe* holdt Hr. *Conference-Raad Nielsen*, som reiste ud paa en Herregaard; ved Skydebanen kom *Schwartz* og *Translateur Heiberg* os i Möde, og *Tirsdagen den 23 September*, *Klokken Eet om Middagen, stoed vi af paa Post-Gaarden i Kiöbenhavn*, hvor Koner og Söstre, Venner og Bekiendte, deels ved *Bud*, og deels *Personlig* lykönskede os.

Ende paa den Anden Deel.

Errata i Förſte Deel.

I *Forerindringen* paa den Förſte Side Lin. 11, har jeg taget Feil af *Ordſproget*. Det hedder: *Naar Lögn gavner, ſaa ſkader Sandhed!* men da Feiltagelſen ſvarer til Henſigten af *Citationen*, ſaa lader jeg det ſtaae.

Pag.	Lin.		
XII	4	læs:	*Poppe, Chapeaurouge & Compagnie*
5	3	—	Natte-Sövn
37	8	—	*Öret*, i Stedet for *Oret*
-	18	—	ſom — og
43	2	—	*à l'Opera Italien* — *aux Opera Italiennes.*
49	9	—	*faa* — *faae*
-	20	—	faa.
52	5	—	*der Apotheker und Doctor von Murcia*, et Syngeſpil i To Akter
-	16	—	*ſom* — *ſxm*
53	2	—	*Shakespears* — *Schakespears*
55	8	—	Ti — tie
56	15	—	*Kiöbenhavn* — *Kiökenhaun*
62	1	—	Sammenligning — Forliig
64	16	—	*Parquet* — *Paquet* overalt hvor Ordet forekommer.
65	19	—	og — de
69	20	—	Ti — tie
88	18		
94	24	—	af — ad
105	16		*Schröders* — *Schrödees*
125	15	—	*Bolongari* — *Bolongöni*
126	4		
133	8	—	Ti — tie
167	3	—	Kiöbet — Kiöbe
-	4	—	paa deres egne Penge — paa Pengene
175	5	—	faa — faae
191	6	—	Söbe-Caffé — Söve-Caffé
193	9	—	faa — faae

Pag.	Lin.		
196	20	—	Vegen i Stedet for Veien
199	11	—	Flöyels — Flegels
206	11	—	Speile — Spegle
212	6	—	*Proſcenio* — *Procoenio*
-	14	—	Speil — Spegl
236	1	—	*transparante* — *transpirante*
245	11	—	Agre — Agere
259	10	—	Speilet — Speglet, og fremdeeles
165	15	—	Unge Folk — Börn
266	17	—	*de St. Louis* — *du St. Louis*, hvor det forekommer
294	21	—	*Tredſindstyve* — *Tredſinds.*

I Anden Decl.

7	8	læs:	*Fagter* i Stedet for *Faxer*
13	21	—	maver — mager, hvor det forekommer
30	1	—	*Jullefort* — *Guilfort*
34	2	—	Da — Hvor
42	16	—	*Töfler* — *Pantofler*
59	10	—	*Cubierres* — *Tubierre*
63	10	—	kunde — *kunde*
65	6	—	Efter al Rimelighed — Rimelig
-	16	—	*Emmeublement* — *Ameublement*
88	13	—	Rimeſſer — Remiſſer
106	5	—	fra al Omgang — af al Omgang
217	17	—	Decorationer — Decorotioner
130	4	udelades:	*i Hamborg*
144	17	læs:	*maatte* i Stedet for *maae*
150	18	—	*langt ude* — *ud*
222	15	—	Træer — Træerne
223	4	—	af — midt i
227	9	—	andre Fyrſters — Fyrſtens
258	8	—	*Pernilles* — *Pornillis*
281	9	—	hende — heude
297	22	—	*Brandenburgiſke*
300	—	—	nye — nyt.